

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І.Я.ФРАНКА

На правах рукопису

ТРОФИМЧУК Анна Павлівна

УДК 339.54(477:5-11):339.92

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З
КРАЇНАМИ СХІДНОЇ АЗІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник
доктор економічних наук, професор
ПРИСЯЖНЮК Юрій Іванович

Львів – 2017

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	9
1.1. Теоретичні засади дослідження зовнішньоторговельного співробітництва в умовах глобалізації.	9
1.2. Геополітичні та гео економічні чинники зовнішньоторговельного співробітництва України та країн Східної Азії у сучасних умовах розвитку світової економіки.	24
1.3. Методичне забезпечення дослідження зовнішньоторговельного співробітництва України та країн Східної Азії	51
Висновки до розділу I	62
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ СХІДНОЇ АЗІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	65
2.1. Сучасні особливості соціально – економічного розвитку країн Східної Азії.	65
2.2. Обсяг та динаміка експортно – імпорتنих операцій між Україною та країнами Східної Азії.	101
2.3. Східна Азія в системі гео економічної стратегії України	117
Висновки до розділу II	130
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ СХІДНОЇ АЗІЇ	133
3.1. Чинники, які негативно впливають на розширення зовнішньоторговельного співробітництва України з країнами Східної Азії	133

3.2. Організаційно-економічний механізм підвищення конкурентоспроможності України на ринках країн Східної Азії	145
Висновки до розділу III	156
ВИСНОВКИ	160
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	170
ДОДАТКИ	184

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ВДХ – Великий Державний Хурал
- КЗП Монголії – Концепції зовнішньої політики Монголії
- РФ – Російська Федерація
- КНР – Китайська Народна Республіка
- США – Сполученні Штати Америки
- ЄС – Європейський Союз
- СРСР - Союз Радянських Соціалістичних Республік
- МВФ – Міжнародний валютний фонд
- СБ – Світовий банк
- АБР - Азійський банк розвитку
- ЮНКТАД (UNCTAD) - Конференція ООН з торгівлі та розвитку
- КПК – Комуністична партія Китаю
- ООН – Організація Об'єднаних Націй
- КНДР - Корейська Народна Демократична Республіка
- РК - Республіка Корея
- ВНД – Валовий національний дохід
- ВЗНП – Всекитайських зборів народних представників
- ВШШ – Великий Шовковий Шлях
- ОАЕ – Об'єднанні Арабські Емірати
- ВНП – валовий внутрішній продукт
- ДССУ – Державна служба статистики України
- ОЕСР (OECD) - Організація економічного співробітництва та розвитку
- УКТЗЕД - Український класифікатор товарів зовнішньоекономічної діяльності
- СМТК (SITC)- Стандартна міжнародна торговельна класифікація

ВСТУП

Актуальність теми. Зовнішньоторговельне співробітництво, як риса притаманна економіці будь-якої держави, є однією з найважливіших складових зовнішньоекономічних відносин України, особливо в умовах швидкого розвитку процесів глобалізації, що ставить актуальні завдання, пов'язані з пошуком нових джерел конкурентоспроможності, а також партнерів, у співпраці з якими можна було б прискорити процеси модернізації та розвитку економіки. Підвищення рівня залежності національної економіки від зовнішніх впливів актуалізує питання створення гео економічної стратегії розвитку держави як повноцінного суб'єкта світових господарських процесів, для підвищення ефективності здійснення багатостороннього співробітництва та ширшої участі у міжнародних та регіональних інтеграційних проектах.

На сучасному етапі одними з найперспективніших зовнішньоторговельних партнерів для України є країни Східної Азії, адже продовжуючи шлях економічних реформ країни регіону до 2050 року ставлять за ціль досягти остаточного закріплення, як світових економічних лідерів. Розроблення довгострокової програми співпраці України з країнами Східної Азії, з визначенням основних пріоритетів та конкретних заходів сприятиме збалансуванню зовнішньоторговельного співробітництва між країнами та значному підвищенню обсягів торгівлі товарами та послугами.

Дослідження проблеми співробітництва України з країнами Східної Азії здійснювали такі вітчизняні науковці як О.Г. Білорус, А.С. Філіпенко, З.Я. Макогін, В. М. Галик, А.І. Мокій, І.В. Клименко, Н.М. Грущинська, Л.А. Українець, С.Гасіма, О.В. Кравченка, Н.Ю. Коровайченка тощо, також цій проблемі присвячено аналітичні доповіді Національного інституту стратегічних досліджень. Дослідженню встановленню країн Східної Азії як одних з лідерів сучасного світу присвячені роботи таких зарубіжних вчених як В. Гайворонського, Г.С. Яскіна, Є. Пивоварова, М.Тираренко, Чжао Сінь, В. Балакіна, Юнічі Гото, Чун Ен Ан, Г. Толлрая, Ван Пена та інших.

Аналіз наукових праць та значного наукового доробку дає змогу зробити висновки що перспективи і проблеми розвитку зовнішньоторговельного співробітництва між Україною та країнами Східної Азії потребують подальших досліджень, адже невирішеною залишається проблема покращення, більш ширшого налагодження та розгалуження інфраструктури співробітництва, з огляду на видиму перспективу, що також дасть змогу більш чітко визначити місце країн регіону у структурі зовнішньої торгівлі України та геоекономічній стратегії, та покаже які саме напрями зовнішньоторговельного співробітництва є найбільш перспективними.

Зв'язок роботи з науковими дослідженнями, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до науково-дослідної тематики кафедри міжнародних економічних відносин факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка, а саме “Екологічні чинники економічного зростання в країнах Центрально-Східної Європи” (номер державної реєстрації 0114U004246, січень 2014 р. – грудень 2016 р., науковий керівник – д-р екон. наук, проф. І. М. Грабинський) та “Стратегії міжнародної конкурентоспроможності та конвергенції соціально-економічного розвитку ЄС” (номер державної реєстрації 0115U003956, січень 2015 р. – грудень 2017 р., науковий керівник – д-р геогр. наук, проф. С. М. Писаренко).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є дослідження характеру, перспектив розвитку та аналізу зовнішньоторговельного співробітництва між Україною, та країнами Східної Азії, обґрунтування стратегічних пріоритетів їх здійснення та визначення місця країн регіону в геоекономічній стратегії держави.

Досягнення означеної мети передбачало постановку і вирішення таких завдань:

- систематизувати та узагальнити підходи до тлумачення сутності поняття зовнішньоторговельне співробітництво та визначити основні складові;

- систематизувати основні наукові положення щодо визначення основних елементів гео економічної моделі, та визначити її місце в розробці зовнішньоекономічної політики держави;

- проаналізувати особливості соціально-економічного розвитку країн Східної Азії у період досягнення значних економічних успіхів;

- здійснити дослідження основних напрямів економічних відносин між Україною та країнами Східної Азії, визначити основні домінуючі характеристики торгово-економічного співробітництва між країнами;

- окреслити сучасний стан зовнішньоторговельного співробітництва між Україною та країнами Східної Азії та проаналізувати структурно-динамічні та часові трансформації;

- визначити вплив проекту «Один пояс - один шлях» на розвиток зовнішньоторговельного співробітництва між Україною та країнами Східної Азії;

- запропонувати організаційно-економічні механізми підвищення конкурентоспроможності України на ринках країн Східної Азії.

Об'єктом дослідження. є розвиток зовнішньоторговельного співробітництва між Україною та країнами Східної Азії в умовах глобалізації

Предметом дослідження є структура, динаміка та перспективи розвитку зовнішньоторговельного співробітництва між Україною та країнами Східної Азії в умовах глобалізації.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційної роботи є теорії глобалізації, міжнародних економічних відносин та зовнішньої торгівлі, наукові положення вітчизняних та зарубіжних вчених з дослідження та аналізу сучасних двосторонніх економічних відносин України. Для вирішення поставлених завдань використовувались різноманітні методи дослідження, зокрема, системний аналіз (для теоретико-методологічного обґрунтування критеріальних підходів до визначення основних елементів ефективної гео економічної моделі); кореляційно-регресійний аналіз (для дослідження впливу просторового чинника на двосторонню торгівлю); графічний аналіз (для оцінки динаміки макроекономічних показників торговельних відносин між Україною та

країнами Східної Азії); статистичний аналіз (для обчислення індексів компліментарності та інтенсивності зовнішньої торгівлі, індексів спеціалізації експорту та імпорту); групування (для виявлення найбільш перспективних країн Східної Азії для співпраці з Україною); ретроспективний аналіз (для прогнозування динаміки двосторонніх економічних відносин); SWOT-аналіз для визначення проблем і перспектив розвитку зовнішньоторговельного співробітництва України з країнами Східної Азії.

Інформаційною базою роботи слугували наукові публікації українських та зарубіжних вчених, матеріали міжнародних конференцій з проблем зовнішньоторговельного співробітництва України та країн Східної Азії; законодавчі акти України, договори та нормативні документи міжнародних економічних організацій; офіційні дані Державної служби статистики України, Міжнародного центру торгівлі та бази статистичних даних Організації Об'єднаних Націй з торгівлі товарами; матеріали та аналітичні звіти міжнародних та українських дослідницьких організацій (Національного інституту стратегічних досліджень, Групи Світового банку, МВФ, Міжнародного торговельного центру ЮНКТАД/СОТ та інших); публікації періодичних та спеціалізованих українських, китайських та інших світових видань (Урядовий портал, Женьмінь жибао тощо), офіційні ресурси глобальної інформаційної мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретико-методичних положень, обґрунтуванні стратегічних пріоритетів та поданні прикладних рекомендацій щодо розвитку зовнішньоторговельного співробітництва з країнами Східної Азії в системі гео економічної стратегії України.

Найвагоміші наукові результати дисертаційної роботи, що становлять наукову новизну, полягають у такому:

у перше:

- на основі розробленої економетричної моделі проведено дослідження зовнішньоторговельного співробітництва України з країнами Азії і виокремлено найбільш значущі позитивні та негативні чинники, що впливають на розвиток

співробітництва між країнами. Зокрема, виявлено що ВВП на душу населення у країнах Східної Азії на зростання українського експорту в ці країни має негативний вплив, а на зростання імпорту позитивний;

удосконалено:

- теоретико-методичні основи обґрунтування гео економічної моделі яка б, з одного боку, відповідає вимогам часу та викликам глобалізації, а з іншого боку, дає можливість розкрити конкурентні переваги країни на світовому ринку, та доведено, що проблема вибору ефективної національної гео економічної моделі є однією з ключових для динамічного розвитку країни;

- оцінку інтеграційних процесів в регіоні Східної Азії, а також проекту Нового Шовкового шляху з урахуванням геополітичних та гео економічних чинників, і зокрема доведено що участь України у його здійсненні допоможе стати учасником важливих логістичних мереж у Європі, модифікувати транспортну інфраструктуру, покращити зовнішньоекономічні показники, залучити додаткові інвестиції.

-узагальнено визначення гео економіки, яке згідно пропозицію автора має такий вигляд: гео економіка це інтегрований напрямок економічної науки, що досліджує стратегічні пріоритети держав щодо досягнення конкурентоспроможності, відкритості та ефективності ведення господарства з урахуванням національних інтересів в умовах глобальної конкуренції.

набули подальшого розвитку:

- структурний аналіз зовнішньоторговельних зв'язків України з країнами Східної Азії на основі проведеного ранжування зовнішньоторговельних партнерів і доведено що з огляду на темпи розвитку регіону існують перспективи щодо розширення зовнішньоторговельного співробітництва;

- характеристика зовнішньоторговельних зв'язків України з провідними партнерами з регіону Східної Азії не тільки за кількісними, але й за якісними показниками; зокрема, виявлено компліментарність товарної структури з трьома країнами, та виокремлено найбільш комплементарні галузі.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні положення та практичні розробки дослідження використовуються у навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка для викладання курсів світової економіки та міжнародних економічних відносин на кафедрі міжнародних економічних відносин факультету міжнародних відносин (довідка №2533-Н від 30.05.2017 р.).

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані при підготовці аналітичних матеріалів і практичних рекомендацій державним установам, а також окремим підприємствам, які є учасниками зовнішньоекономічних відносин.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є особисто виконаною науковою працею, в якій висвітлено авторське тлумачення ідей, концепцій і методологічних засад розвитку зовнішньоторговельного співробітництва України та країн Східної Азії.

Усі наукові дослідження та висновки, які наведені в дисертаційній роботі та виносяться на захист отримані здобувачем особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використані лише ті аспекти, які є результатом особистих досліджень автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації пройшли апробацію на міжнародних, всеукраїнських і науково-практичних конференціях, зокрема таких: I міжнародній студентсько-аспірантській науковій конференції "Актуальні проблеми розвитку національної економіки України"(Львів, 13-14.05.2011 р.); I міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми міжнародних відносин: політичні, правові та економічні аспекти» (22.09.2011 р.);

I міжнародній науково-практичній конференції «Добробут націй в умовах глобальної нестабільності»(27-28.04.2012 р., м. Одеса); I Міжнародні науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку міжнародних відносин: політика, економіка, право» (5.04.2012 р., м. Львів); II Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми міжнародних відносин: політичні,

економічні, правові аспекти» (19.09. 2012 р, м. Львів); II Міжнародна наукова конференція «Еколого-економічні проблеми у міжнародній торгівлі та інвестиціях», (22-23.10.2013 року); II Міжнародна наукова конференція «Еколого-економічні проблеми у міжнародній торгівлі та інвестиціях» (22-23.10.2013 р.); V Міжнародна науково-практична конференція молодих учених та студентів «Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації» (14.02.2014 р. м. Дніпропетровськ); XXI міжнародна наукова конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Актуальні проблеми функціонування господарської системи (16-17.05.2014 р. м.Львів); III міжнародна наукова конференція «Еколого-економічні проблеми у міжнародній торгівлі та інвестиціях (20-21.10.2015 р. м. Львів); круглому столі «Національний бізнес у вимірі стратегічного партнерства з Європейським Союзом» (28.04.2016 р., м. Київ); XVII міжнародна науково-практична конференція «Сучасні міжнародні економічні відносини: драйвери успіху та виклики розвитку (23-24. 03. 2017 р. м. Дніпро).

Публікації матеріалів дослідження. За темою дисертаційної роботи опубліковано 19 наукові праці, з них 2 у співавторстві, загальним обсягом 5,1 авт. арк, у тому числі: 6 статей у наукових фахових журналах, 2 – у наукових фахових журналах, що включені до міжнародних наукометричних баз, 12 – у матеріалах наукових конференцій, збірниках тез доповідей, дві публікації у інших виданнях (1 підрозділи підручника; 1 підрозділ курсу лекцій).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація загальним обсягом основного тексту 189 сторінок складається із вступу, трьох розділів, висновків, містить 30 таблиць та 32 рисунка, 19 додатків. Список використаних джерел містить 344 найменувань на 33 сторінках. Повний обсяг дисертації складає 274 сторінки.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ

ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

1.1. Теоретичні засади дослідження зовнішньоторговельного співробітництва в умовах глобалізації

Країни світу не існують ізольовано. Навіть найбільш розвинені країни не в змозі абсолютно самостійно забезпечити умови для ефективного виробництва всіх видів товарів та послуг. Ці завдання вирішуються за допомогою міжнародного співробітництва, яке базується на міжнародному поділі праці, що стало основою для виникнення міжнародних економічних відносин. Країни стають учасниками складної системи міжнародних економічних відносин, які динамічно розвиваються в умовах глобалізації світогосподарських процесів, створюючи широкі можливості для прискореного розвитку національних економік. Відбувається розширення географії міжнародної економічної взаємодії, рух факторів виробництва відбувається в різних видах і формах, що зумовлює необхідність дослідження механізмів міжнародної економічної співпраці, їх складових і тенденцій розвитку в сучасних умовах

Міжнародні економічні відносини проявляються на різних рівнях економіки — на міжнародному, національному та наднаціональному рівнях. На кожному з рівнів діють різні суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності: окремі громадяни, підприємства і фірми, які проводять зовнішньоекономічні операції; національні економіки, які безпосередньо здійснюють і регулюють зовнішньоекономічну діяльність; на наднаціональному рівні — міжнародні організації та наднаціональні інститути [ст. 37].

Виділяють такі основні форми міжнародних економічних відносин, як основи функціонування світової економічної системи:

- 1) міжнародна торгівля товарами та послугами;

- 2) міжнародний рух капіталу;
- 3) міжнародна міграція робочої сили;
- 4) міжнародна передача технології;
- 5) міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини;
- 6) міжнародна економічна інтеграція;
- 7) міжнародні зусилля у вирішенні глобальних економічних проблем;
- 8) міжнародний лізинг.

Усі форми міжнародних економічних відносин взаємопов'язані й взаємозалежні. Для них на сучасному етапі характерне:

1) зростання масштабів і якісна зміна характеру традиційної міжнародної торгівлі готовою продукцією — із суто комерційної вона значною мірою перетворилась у засіб безпосереднього обслуговування національних виробничих процесів;

- 2) інтенсифікація міграції капіталу в різних формах;
- 3) зростання масштабів міграції робочої сили;
- 4) прискорення і розширення інтеграції економік країн і регіонів;
- 5) швидкий обмін науково-технічними знаннями;
- 6) розвиток сфери послуг;
- 7) об'єднання зусиль у вирішенні глобальних економічних проблем.

Співробітництво України та країн Східної Азії є багатосторонім і включає в себе всі зазначені вище форми міжнародних економічних відносин.

Світове господарство як глобальна система є історичною та динамічною категорією. Її еволюція, перехід з однієї фази розвитку в іншу викликали формування теоретичних концепцій, які сприяли змістовному збагаченню економічної науки, вдосконаленню інструментарію якісного та кількісного вивчення економічних процесів і явищ, поглибленню розуміння їх складних взаємозв'язків. Остаточне формування світового ринку завершилося на початку XX століття, коли товарне виробництво в провідних країнах світу досягло високого рівня розвитку. Коротко процес еволюції ринку можна зобразити за допомогою схеми на рисунку 1.

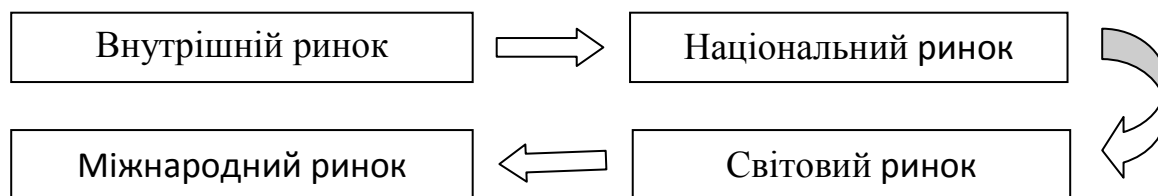


Рис. 1.1. Процес еволюції ринку (за)

При вивченні будь-якого економічного явища дослідники опираються на історію економічної думки та науки, яка забезпечувала його методологічну основу, обґрунтовуючи суть механізму взаємодії елементів в межах економічних систем.

Формуванню світового господарства передував довготривалий розвиток виробничих сил, що стало наслідком поділу праці, розвитку економічних зв'язків та міжнародної торгівлі, яка є найстарішою формою міжнародних економічних відносин, що виникли задовго до появи світового господарства [ст.24].

Закономірним є те, що історію розвитку теорії міжнародної торгівлі та світового господарства слід розглядатися як частину економічної історії. Саме аналізуючи історію розвитку теорії можна визначити параметри виробництва, обігу та споживання, пояснити принципи ціноутворення, а отже вартості товарів та послуг на світових ринках.

В історичному та географічному плані зовнішньоторговельні відносин, у сучасному глобалізованому світі мають достатній рівень уніфікації, що визначається застосуванням визначеного кола методів забезпечення товарного обміну, його регулювання та координації. Цілісний характер теорій міжнародної торгівлі основою для формування системи поглядів на міжнародну торгівлю, до середини ХХ століття формувався в межах Європи та Північної Америки.

Розуміння змісту особливостей міжнародної торгівлі, її впливу на розвиток господарського життя знайшло відображення у багатьох теоріях як основи формування зовнішньоторговельної політики країн світу. Складність і неоднозначність зв'язку теорій міжнародної торгівлі та їх втілення у практику

визначають важливість дослідження цього питання, особливо враховуючи глибокі зміни у світовій економіці впродовж тривалого періоду її розвитку[1].

Зовнішня торгівля є об'єктивним явищем з точки зору цивілізаційного розвитку, та її основи – економіки. Економічний розвиток древніх цивілізацій, так само, як і сучасних є об'єктивними умовами розвитку міжнародної торгівлі.

Найзначнішого стимулу для розвитку міжнародна торгівля отримала в період географічних відкриттів XIV-XVI століть, коли торгівля перейшла на «трансокеанський» рівень. Слід зазначити, що до XVIII століття така торгівля протікала в'яло, але початок промислової революції та розвиток товарно-грошових відносин дали активний поштовх не лише для активізації торговельних відносин між країнами, але й підґрунтя для виникнення та розвитку економіки як науки. Український економіст Г.Вербицька зауважує що «товарне виробництво стало основною виникнення і розвитку капіталістичної системи господарювання, характерною ознакою якого є всезагальність товарно-грошових ринкових відносин та приватна власність на засоби виробництва. У цей період завдання будь-якої держави полягало у використанні усіх можливих економічних механізмів для регулювання курсу національної економіки з метою забезпечення її могутності та процвітання. Почали з'являтися теорії, які обґрунтовували можливості добробуту національної економіки окремої країни на основі грошового обігу і міжнародної торгівлі» [ст. 253].

Протягом усієї економічної історії теорії міжнародної торгівлі з'являлися, спростовувалися і навіть зникали в спробах пошуку пояснення походження цього явища, його цілей, законів, переваг, недоліків.

Одним з перших економічних вчень вважається меркантилізм. Він виник як необхідність осмислення та узагальнення багатьох нових явищ економічного життя. По своїй сутті він не був науковою школою у сучасному розумінні цього терміну. Це була сукупність уявлень і приватних суджень багатьох осіб, які часто навіть не знали про існування один одного. Поняття меркантилізм, меркантильна система вперше почали застосовувати критики цієї економічної доктрини Ф. Кене, А. Сміт у другій половині XVIII століття [ст.128].

Основною думкою меркантилізму було твердження про те, що багатство незмінне і залежить від обсягу цінних металів. Звідси, основне твердження, що зовнішня торгівля повинна орієнтуватися на експорт і обмежувати імпорт.

У своєму розвитку меркантилізм пройшов два історичні етапи:

1) ранній меркантилізм виник до початку епохи географічних відкриттів і був актуальним до середини XVI століття. Центральним пунктом економічного учення ранніх меркантилістів була доктрина активного грошового балансу, спрямована на обґрунтування політики накопичення заолота та срібла у національних масштабах шляхом жорстокої регламентації грошового обігу та зовнішньої торгівлі. Основні представники В. Стаффорд, Г. Скарuffі, Б. Даванцаті [ст. 142].

2) пізній меркантилізм виник у другій половині XVI століття, досягнувши розквіту у XVII. Для цього етапу розвитку основним джерелом збагачення нації була зовнішня торгівля, у ході якої необхідно було забезпечити перевищення вартості вивезених з країни товарів над вартістю товарів, що ввозяться. Тобто пізні меркантилісти припускали вивезення грошей за кордон та імпорт деяких іноземних товарів, але за умови дотримання активного торговельного балансу, що забезпечувалося методами форсування експорту та розвитку посередницької торгівлі [ст. 144].

Не зважаючи на суттєві концептуальні помилки, погляди меркантилістів були актуальними для багатьох країн майже до середини XX століття, це знайшло свій прояв у встановленні країнами високого рівня ввізного мита, виключній орієнтації на позитивний торговельний баланс тощо. Зазначимо, що така позиція обмежує доступ країн до глобальних здобутків науково-технічного прогресу та викликає негативну реакцію з боку торговельних партнерів.

Як ранні, так і пізні меркантилісти серед спільних економічних ідей таких, як ототожнення багатства нації із золотом та сріблом, визнання зовнішньої торгівлі єдиним джерелом багатства також поділяли думку про необхідність дотримання політики протекціонізму. Протекціонізм – це політика держави, спрямована на захист національної економіки від іноземної конкуренції.

Згідно своєї природи, протекціонізм був першим різновидом торгівельної політики держави, що заохочувалася меркантилістами в умовах ринку. Панівне становище меркантилізму і, відповідно, політики захисту внутрішніх ринків від зовнішньої конкуренції тривало до середини XIX ст., коли було обґрунтовано доцільність вільної торгівлі і як результат започатковано, таким чином, новий напрям розвитку економічної думки. Її сутність проявляється в переважанні важелів ринкової економіки практично в усіх сферах життя суспільства, що характеризується вільним рухом товарів, послуг, капіталу і праці. Не зважаючи на значні недоліки ринкових механізмів, що проявляються через нестабільність, значні коливання макро- та мікроекономічних показників, хаотичність та складності у регулюванні та управлінні соціально-економічними процесами, модель вільної торгівлі і залишається основною концепцією світової економіки

Критика меркантилізму з боку представників класичної політичної економії в другій половині XVIII – першій половині XIX ст. таких, як А.Сміт, Д.Рікардо, Дж. С. Міль, Д. Х'юм, А. Маршал виникла як наслідок становлення ринкової економіки та поступової її потенціалу саморегулювання. Теоретико-методологічні підходи до дослідження економічних процесів та явищ, започатковані у цей період, заклали підвалини світової економічної науки. Класична політекономія висунула концепцію економічного лібералізму, захищаючи політику вільної торгівлі, основні принципи яких полягали у невтручанні держави у зовнішню торгівлю, зменшення бар'єрів на імпорту, отримання вигоди не тільки від експорту, але й від імпорту, обґрунтування взаємної вигоди для усіх країн, що приймають участь у міжнародній торгівлі.

Особливе місце в історії економічної думки займає А. Сміт як автор принципу абсолютних переваг у міжнародній торгівлі, суть якого полягала у тому, що державі вигідно експортувати товари, які вона виробляє з меншими витратами, зумовленими існуванням природних та набутих переваг над іншими країнами, а імпортувати відповідно ту продукцію, що виробляється менш ефективно. Говорив також що міжнародна торгівля є грою не з нульовим, а з

позитивним результатом, тобто поділ праці вигідний не тільки на національному, а й на міжнародному рівнях [ст. 230].

Подальший розвиток теорія міжнародної торгівлі отримала в працях Д. Рікардо, якому належить авторство теорії порівняльних переваг. Її суть можна пояснити так: абсолютна перевага у національному виробництві того чи іншого товару не є необхідною умовою для розвитку міжнародної торгівлі. Міжнародний обмін бажаний, якщо країни спеціалізуються на виробництві тих товарів, які вони можуть виготовити із порівняно нижчими витратами [ст. 25]. Він також зазначив, що зовнішня торгівля залежить від таких двох чинників: економічних ресурсів (природних, трудових та ін.) та ефективного виробництва різних товарів, що вимагає різних технологій та комбінацій ресурсів.

Доречно ввести ще один чинник – історичні умови міжнародного поділу праці, відповідно до якого кожна країна спеціалізувалася на виробництві того товару, умови для якого склалися історично. В подальшому, за рахунок глобалізації і технічного розвитку, і, особливо, існування відкритого доступу до технологій, такий поділ майже зник. І найбільшій мірі він залишився в торгівлі сільськогосподарськими та матеріальними ресурсами. Важливим елементом класичних теорій стало вивчення механізмів торгівлі, що реалізувалися через взаємодію попиту і пропозиції і визначали цінові параметри обміну та умови конкуренції.

Ще одним видатним вченим, представником класичної політичної економії був Т. Мальтус, котрий полемізував з Д.Рікардо намагаючись критично переосмислити його погляди. Обґрунтував необхідність державного регулювання товарообміну між країнами на основі аналізу впливу міжнародної торгівлі на внутрішній економічний розвиток. Не заперечував важливість міжнародної торгівлі, однак звернув увагу на негативний вплив конкурентоспроможної імпортової продукції на прибутковість національного виробництва, внутрішні ціни та заробітну плату [ст. 260].

Класична політекономія забезпечила формування переходу від екстенсивних факторів торгівлі (обсяг, форма) до інтенсивних (якість, зміст). Це,

в свою чергу визначило потребу не лише в нарощенні приросту торговельного балансу, як пропонували меркантилісти, але й у вдосконаленні структури торгівлі, лібералізації та запровадження нових правил її функціонування.

В процесі розвитку економічної думки відбувався розвиток, уточнення та зміна значень та сутності різних елементів зовнішньої торгівлі, що відбувалося в тому числі й за рахунок вчень такого напрямку розвитку економічної думки як марксизм серед представників німецької історичної школи якого можна виділити К. Маркса, чиє вчення справило значний вплив на еволюцію соціалістичної думки у ХІХ-ХХ ст, розвиток впливових політичних партій, долю мільйонів. Теорія К.Маркса є широкою, охоплює безліч аспектів. Якщо узагальнити то визначальна роль торгівлі для економічної системи заперечувалася, а на перше місце виходили: власність і капітал.

Важливий внесок у формування нового підходу до зовнішньої торгівлі здійснив у 30-ті роки ХХ століття англійський економіст Дж. Кейнс, його теоретична система докорінно змінила траєкторію розвитку економічної теорії. Започаткувавши «сучасний макроекономікс», обґрунтував потребу в державному урегулюванні національної економіки і визначив конкретні напрями втручання держави в господарське життя, що охоплюють, в тому числі, й зовнішньоторговельні операції [ст. 255].

Історичними передумовами виникнення кейнсіанства став комплекс взаємопов'язаних економічних, політичних та теоретико-гносеологічних чинників найголовнішими з яких була світова економічна криза, відома під назвою «Велика депресія» 1929-1933 рр. Вважається, що однією із причин її виникнення став ріст імпорتنих тарифів у США та інших розвинених країнах. За хронологічними даними середня ставка мита на імпорт (в США) у 1921-1925 роках складала 25,9%, а за новими тарифами зросла до 50% у 1931-1935 рр. Такі заходи спричинили реакцію інших країн у відповідь, що призвело до зростання тарифних ставок в усьому світі. В цей період обсяг експорту американських товарів скоротився з 5,2 млрд. доларів в 1929 році до 1,7 млрд. доларів у 1933 році, враховуючи падіння цін, фізичний обсяг експорту знизився на половину [].

З цього часу, важливим завданням економічної науки стало ясною беззаперечна значимість державного регулювання економіки, що дозволяє пом'якшувати циклічність розвитку ринків, вирішення соціальних завдань, забезпечення захисту внутрішніх ринків від надмірного і неконтрольованого імпорту. Кейнсіанська теорія стала першою що змогла обґрунтувати раціональний рівень державного втручання в зовнішньоторговельні операції [1].

Наукова кейнсіанська революція, як часто називають розроблену Дж. М. Кейнсом макроекономічну модель та практичну програму управління сукупним попитом, яка відбулася в економічній теорії можна коротко сформулювати так:

1. Започаткування нового розділу економічної теорії – макроекономіки, винесення на перший план проблеми факторів, що визначають споживання та інвестиції як основні компоненти національного доходу;
2. Розробка нового методологічного та теоретичного інструментарію для аналізу нових складних проблем і суперечностей ринкової економіки;
3. Актуалізація в макроекономічній теорії проблеми ефективного попиту, тобто проблеми реалізації та надання першочергової уваги вивченню засобів запобігання чи пом'якшення циклічності, досягнення стійкого економічного зростання та ін.
4. Підпорядкування теоретичного аналізу практичній меті – виробленню ефективної економічної політики державного регулювання ринкової економіки для компенсації її недоліків [ст. 875].

Однією з особливостей теорії розробленої Дж. М. Кейнсом стало формування на основі фіскальних та монетарних механізмів засобів прогнозування та обґрунтування параметрів зовнішньої торгівлі. Такі механізми впливають із наявних різких коливань на міжнародних ринках, які можуть нівелювати фіскальні стабілізаційні чи стимулюючі заходи. Або навпаки скорочуючи внутрішню ставку відсотка, стримуюча фіскальна політика може сприяти збільшенню експорту, а стимулюючі заходи можуть забезпечити ріст внутрішніх ставок, що сприятиме зменшенню обсягів чистого експорту [1].

Кейнсіанські моделі, засновані на концепції макроекономічної рівноваги, дозволяють моделювати й інші показники фіскальної політики із врахуванням чистого експорту і таких пов'язаних елементів зовнішньої торгівлі як курс валют, рівень доходу інших країн тощо [].

Наступний кроком в розвитку теорій міжнародної торгівлі були теорії розроблені Е.Хекшером, Б.Оліном, П.Семюелсоном, В. Стоплером, які вдосконалили сформовані Д.Рікардо положення щодо порівняльних переваг однієї країни у виробництві певного товару чи групи товарів. При цьому, вони стверджували, що такі порівняльні переваги визначаються міждержавною різницею у продуктивності праці та запасах факторів виробництва.

Е.Хекшер та Б.Олін, як представники неокласичної школи економіки, у своєму аналізі довели що неоднакові співвідношення цін товарів пояснюються різними співвідношеннями цін факторів і що вони, в свою чергу, впливають із різних співвідношень факторів. Країна має порівняльну перевагу у виробництві товарів, які використовують відносно велику кількість її надлишкових факторів виробництва, та порівняльну невігоду у виробництві товарів, які використовують відносно велику кількість її дефіцитних факторів виробництва [ст. 82]. Графічно модель Хекшера-Оліна пояснює наявність різних кривих виробничих можливостей між країнами відповідно до неоднакової забезпеченості факторами виробництва.

Теорема розроблена Е.Стоплером та В.Семюелсоном показує як розподіляються доходи від зовнішньої торгівлі між власниками факторів виробництва. Послідовний вплив взаємопов'язаних економічних ефектів є таким: зростання світових цін на експортний товар зумовлює збільшення його пропозиції на зовнішньому ринку, це стимулює виробництво. Зростання ж обсягів готової продукції потребує більшого залучення ресурсів; на внутрішньому ринку підвищується попит на ресурсоінтенсивний фактор, а разом з тим і ціни на нього. Така ситуація веде до збільшення доходів власників відповідного фактору і одночасно зменшує доходи власників інших факторів виробництва. Отже, підвищення світових цін створює переваги у доходах власників інтенсивних

факторів виробництва і, навпаки, погіршує стан власників інших факторів виробництва.

Головне положення теореми розробленої В. Столпером і П. Семюелсоном можна сформулювати так: якщо відсутнє спільне виробництво, а економіка характеризується досконалою конкуренцією, то ціна продукту змінюється на стільки, наскільки в середньому змінюється ціна факторів виробництва [].

П. Семюелсон виступав проти втручання держави у роботу механізму попиту та пропозиції з метою здійснення перерозподілу доходів. Найефективнішим регулюючим інструментом він називав фіскальні інструменти, що мають відносно м'який вплив на ринкові параметри.

Емпіричні дослідження теорії співвідношення факторів виробництва на матеріалах американської економіки В.Леонтьєвим дозволили на практичному прикладі пояснити теорію Хекшера-Оліна, в результаті чого було отримано несподіваний результат, що став називатися парадоксом Леонтьєва. А саме замість капіталомісткого експорту та заміщення трудомісткого імпорту, Леонтьєв показав, що заміщення характерного набору імпортованих товарів США вимагало на 30 % більше капіталу в розрахунку на одного робітника за рік, ніж той самий набір експортних товарів США [, ст.99].

Ще одним важливим напрямом розвитку теорій міжнародної торгівлі став монетаризм, як одна з найвпливовіших течій у сучасній економічній науці. Виник насамперед як опозиція кейнсіанству. В основі сучасних монетаристських концепцій лежить кількісна теорія грошей, яка виникла в XVI ст., згідно з якою рівень товарних цін тим вищий, чим більшою є кількість грошей в обігу [, ст. 1023]. Найвідоміший представник цього напрямку – М.Фрідмен, який пропонував застосовувати регулювання грошової маси в країні з метою впливу на курси валют та міжнародну торгівлю. Сучасний економічний підйом Китаю часто ототожнюють саме із вдалим монетаристськими заходами спрямованими на штучну девальвацію власної валюти. Це дозволило сформувати цінні конкурентні переваги у більшості сфер торгівлі товарами.

Після закінчення Другої світової війни, суперечності в теорії та практиці міжнародної торгівлі призвели до формування нових альтернативних теорій, які почали враховувати різні, дотепер не досліджені, чинники відносин між країнами. Варто зазначити що в альтернативних теоріях багато уваги приділяється попиту, недосконалій конкуренції, ефектові масштабів виробництва та ролі розвитку нових технологій. Отже, серед так званих альтернативних теорій міжнародної торгівлі можна виділити:

1. Гіпотеза імітаційного лага, в аналізі міжнародної торгівлі вперше використана М. Познером у 1961 році говорить про те що країна може утримувати позицію провідного експортера на світовому ринку лише за умови постійної інноваційної діяльності [, ст 117].

2. Теорія життєвого циклу продукту, розроблена Р. Вернером у 1966 році, розглядає взаємозв'язок між життєвим циклом типового нового продукту та міжнародною торгівлею. Загалом можна сказати що дана теорія дає можливість охарактеризувати динамічний аспект порівняльних переваг, який полягає в тому, що протягом життєвого циклу продукту відбувається послідовна зміна його постачальників на світовий ринок [, ст. 119].

3. Теорія перехресного попиту С. Ліндера, розроблена у 1961 році, пояснює міжнародну торгівлю серед розвинених країн, спираючись на факт відповідності обсягу і структури попиту певному рівню доходів на душу населення. Тобто що, міжнародна торгівля промисловими виробами буде більш інтенсивною між країнами з близькими рівнями доходу на душу населення порівняно з товарообігом між країнами з різними рівнями доходу [, ст. 122].

4. Одну із домінуючих на сьогоднішній час теорій обґрунтував і довів П. Кругмен. Ця теорія фокусує увагу переважно на проблемах розвитку виробничої спеціалізації розвинених країн, конвергенції їхніх виробничих структур і структури попиту, а також на проблемах ведення міжнародної торгівлі між розвиненими країнами, яка за останні десятиліття набула внутрішньо секторного характеру. Крім цього, значна увага приділяється зростанню ролі

транснаціональних корпорацій у світовому господарстві та їх впливу на розвиток і характер міжнародної спеціалізації розвинених країн [].

В процесі дослідження впливу переміщення факторів виробництва на параметри міжнародної торгівлі П.Кругменом було сформовано і обґрунтовано дію трьох основних ефектів:

1. Ефект місцевого ринку – відображає прагнення компаній, що займають монопольне становище, до розміщення виробництва ближче до великих ринків із одночасним забезпеченням експорту на менш ємні ринки;

2. Ефект вартості життя – стверджує, що вартість життя є нижчою у тих районах, де міститься більше промислового виробництва, що пов'язано із меншими транспортними витратами у вартості реалізованих тут товарів;

3. Ефект конкуренції – пояснює, чому компанії, що діють в умовах недосконалої конкуренції, прагнуть до розміщення виробництва у регіонах із меншим насиченням ринку конкурентними товарами.

На сьогодні можна стверджувати про переважання ліберальних настроїв в системі теорій міжнародної торгівлі, які проте поступово переростають у посилення протекціонізму. Підтвердженням цього є послаблення впливу міжнародних торговельних організацій на економічну політику країн світу. Така ситуація є типовою для всієї історії розвитку міжнародної торгівлі, оскільки кожного разу, коли така притаманна ринковій економіці риса, як нестабільність економічного розвитку починає проявлятися на національному, міжнародному та світовому рівнях, відбувається певна реанімація протекціонізму.

Світовий ринок характеризується такими головними ознаками:

- є категорією товарного виробництва котра вийшла в пошуках збуту продукції за національні межі;
- проявляється в міждержавному русі товарів, які знаходяться під дією не тільки внутрішнього, але й зовнішнього попиту і пропозиції;
- оптимізує використання факторів виробництва;

- виконуює сануюючу функцію, виділяючи з-поміж міжнародного обіну товари та їх виробників, які не в змозі забезпечити міжнародний стандарт якості при конкурентних цінах [ст. 29].

Головною зовнішньою ознакою існування світового ринку визначають рух товарів і послуг між країнами.

Беззаперечним залишається тільки одне, те що зовнішньоторговельне співробітництво має один з вирішальних впливів на розвиток економік усіх країн світу. Узагальнена таблиця характеристик основних економічних вчень з точки зору зовнішньої торгівлі наведена у додатку А.

Зовнішньоторговельне співробітництво це засіб за допомогою якого країни можуть розвивати власну спеціалізацію, збільшувати продуктивність своїх ресурсів і таким чином збільшувати загальний об'єм виробництва [ст. 707]. Зовнішньоторговельне співробітництво є однією з найголовніших форм зовнішньоекономічної діяльності, які представлені експортом та імпортом товарів та послуг. Від зовнішньоторговельного співробітництва країни залежить не тільки розвиток виробництва та нових галузей господарства, структура споживання в країні, стан її платіжного балансу, але й виявлення перспективних напрямів зовнішньоекономічної діяльності для країни або пошук альтернативних напрямів для отримання більшого прибутку [ст. 96].

У відповіді на запитання для чого країни торгують Макконел і Брю визначають дві причини. Перша це ресурси – природні, людські, інвестиційні розподіляються між країнами світу дуже нерівномірно. Країни в значній мірі різняться своєю забезпеченістю економічними ресурсами. Друга причина це те що ефективно виробництво різних товарів потребує різних технологій і комбінацій ресурсів[ст. 707].

Г. Хаберлер виділяє такі основні позитивні моменти впливу зовнішньоторговельного співробітництва на економічний розвиток:

1) розвиток зовнішньої торгівлі сприяє більшому використанню внутрішніх ресурсів країни. Тобто завдяки торгівлі виробництво країни може переміститися з

точки неефективності виробництва, котра знаходиться нижче виробничих можливостей, в точку на межі виробничих можливостей;

2) сприяє розширенню розмірів ринків, розподілу праці і дії ефекту масштабу;

3) зовнішньоторговельне співробітництво є інструментом розповсюдження нових ідей, технологій, методів тощо;

4) стимулює міжнародні потоки капіталу;

5) внутрішній попит стимулюється імпортом нових виробничих товарів. Доки внутрішнє виробництво не стає ефективним;

6) зовнішньоторговельне співробітництво виступає методом антимонопольного регулювання, оскільки стимулює більш ефективну роботу внутрішніх виробників у протистоянні іноземній конкуренції.

Слід наголосити, що ефективність зовнішньоекономічної політики країни завжди має базуватися на системі стратегічних пріоритетів зовнішньоторговельного співробітництва [ст. 182]. Питання стратегії, чи більш розширено, стратегічного партнерства, детально розроблені в межах стандартних економічних підходів на основі моделей міжнародної торгівлі, або окремих теорій міжнародних відносин. Відповідно до визначення М. Мальського та М. Мацяха партнерство – це форма відносин, при якій держави підтримують між собою стосунки, які базуються на взаємопідтримці їх дій. Вони можуть формуватися під впливом спільної позиції, надання допомоги, взаємних гарантій безпеки та ін. [ст.158]. Відносини партнерства полягають не тільки у прагненні сторін розв'язати спірні питання, шляхом переговорів та дискусій, а й в погодженні та прийнятті учасниками засобів, правил та норм щодо конкурентних інтересів [ст.139]

Важливо зазначити, що стратегічне економічне партнерство не означає наявність спільних економічних інтересів країн партнерів. Навпаки, якщо дві країни мають однакові проблеми, наприклад обмеженість енергетичних ресурсів, навряд чи вони можуть стати стратегічними партнерами. Різні країни мають різний рівень розвитку секторів економіки, різні економічні проблеми, свої сильні і слабкі сторони і тому різні національні економічні інтереси в довгостроковій

перспективі. Однак вони можуть бути стратегічними партнерами в різних сферах для реалізації своїх сильних сторін і вирішення проблем, пов'язаних зі слабкими сторонами.

Перехід від зовнішньоторговельних відносин до стратегічного партнерства між країнами відбувається у декілька етапів, а саме:

1 етап: визначення пріоритетних сфер партнерства. Порівняльний аналіз ринкового середовища країн партнерів, визначення сильних і слабких сторін країн-партнерів;

2 етап: визначення принципів економічного партнерства;

3 етап: визначення стратегічних національних інтересів;

4 етап: формулювання стратегічних цілей партнерства;

5 етап: розробка стратегії досягнення цілей партнерства;

6 етап: розробка програм реалізації цілей;

7 етап: оцінка ефективності реалізації цілей країн-партнерів [ст. 64].

Найважливішим елементом практичної реалізації стратегічного партнерства є визначення стратегічних економічних інтересів держав-партнерів, та формулювання на цій основі пріоритетних сфер та цілей їх реалізації.

З вище зазначеного можна зробити висновок, що розвиток зовнішньоторговельного співробітництва між країнами-партнерами, приведе до ефективного розвитку всіх його учасників.

1.2. Геополітичні та гео економічні чинник зовнішньоторговельного співробітництва України та країн Східної Азії у сучасних умовах розвитку світової економіки

В умовах розвитку сучасної світової економіки та всеохоплюючого поширення глобалізаційних процесів країнам для того щоб залишатися конкурентоспроможними, потрібно застосовувати нові, більш ефективні методи ведення господарства. Питання пріоритетних напрямків розвитку світової економіки постійно залишається чи не найголовнішим у сучасних наукових

дослідженнях, тому їх визначення зіштовхнулося з необхідністю уточнення загальних уявлень про світ, про рушійні сили та межі розвитку, про роль технічного та соціального прогресу та інших цілісних орієнтирів, співвідношення національних, регіональних і глобальних інтересів, зміст принципів і норм міжнародних відносин.

Світ стає дедалі складнішим й у взаємовідносинах між країнами необхідно враховувати все більше аспектів, ніж це було сто років тому. Зі збільшенням масштабів інформаційних потоків і віртуалізацією економіки, набуттям інноваційних знань, загостренням багатьох проблем людства та поширенням інтеграційних процесів виникають нові парадигми, які ґрунтуються на поєднанні декількох наук.

Такі процеси безпосередньо пов'язані впровадження продуманої геоекономічної моделі, яка дозволить швидко реагувати на зміни в світовій економіці, моделі зовнішньоекономічних зв'язків яка б забезпечувала розвиток відкритості, ефективності і конкурентоспроможності національної економіки.

Проблемі дослідження та побудови ефективної геоекономічної моделі, визначення основних принципів геоекономічного підходу до формування стратегії розвитку національної економіки присвячені наукові дослідження таких українських вчених, як В. Новицький, А. Філіпенко, Н. Грущинська, І. Пузанов, В. Базилевич, К. Живаго та інші. Серед зарубіжних дослідників цю проблему досліджували Ж. Атталі, Д. Гартена, Е. Люттвака, П. Лоро, П. Савона, К. Жанна, Ф. Рочча, В. Дергачов, Е. Кочетов, О. Неклесса, М. Пивоварова та інші.

Геоекономіка є новою геополітикою, спрямованою на розробку і втілення стратегії розвитку держави у глобалізованому світі, досягнення лідерських позицій у регіоні або світі за рахунок переважно економічних інструментів [ст. 201].

Введення в науковий обіг терміну «геополітика» відбулося на 20 років пізніше введення терміна «політична географія» - в 1916 році, коли вийшла в світ головна праця шведського вченого Р. Челлена «Держава як форма життя». В його інтерпретації геополітика наука перш за все політична. Він так визначав предмет

геополітики: «Це наука про державу як географічний механізм, втілений в просторі» [ст. 29]. Особливим чином також визначав ціль геополітики – усвідомлення невідворотності територіального поділу світу для розвитку держав, оскільки простір вже поділеного світу можна відвоювати тільки зброєю. Р. Челлен також писав про необхідність органічного поєднання п'яти взаємопов'язаних між собою елементів політики: економічної, демографічної, соціальної, кротополітики та геополітикию [].

К.С. Гаджиев говорить що якщо раніше геополітику можна було б охарактеризувати як «картографічне уявлення відносин між основними націями конкурентами» то тепер коли з'явилася імперативна необхідність спільних дій всіх членів міжнародного співтовариства в розробці і реалізації загально світової політики, яка буде покликана забезпечити життєздатність і послідовність сучасної цивілізації, то таке трактування не може відповідати реальному змісту та призначенню геополітики. К.С. Гаджиев визначає поняття «гео» в «геополітиці» не просто як географічний чи просторовий аспект в політиці тої чи іншої держави, а як засіб визначення всепланетарних масштабів, параметрів, правил і норм поведінки в цілому, а також міжнародної політики окремих держав, союзів та блоків в загальносвітовому контексті. В цьому змісті геополітика – це наука покликана досліджувати процеси і принципи розвитку держав, регіонів і світу в цілому, вивчати, як і з допомогою яких механізмів і на основі яких принципів вони живуть і функціонують. Її можна розглядати як дисципліну, що вивчає основні структури і суб'єкти, глобальні чи стратегічні напрямки, найважливіші закономірності і принципи життєдіяльності, функціонування і еволюції сучасного світового суспільства. [ст. 38]

К.Хаусхофер визначав предмет геополітики як «взаємовідносини між оточуючим людиною простором і політичними формами його життя»[ст.]. Американський вчений Л. Кристофор так визначає геополітику – це вивчення політичних явищ, по-перше в їх просторовій взаємодії, по-друге в їх відношенні, залежності і впливові на Землю, а також на всі ті культурні фактори, які складають предмет людської географії в її широкому розумінні»[ст. 36-37].

О. П. Корнійчук визначає геополітичний потенціал країни як комплексне утворення (Pgu), що містить у собі геополітичний (Pgp), гео економічний (Pge), геофінансовий (Pgf), геонауковий (Pgs-t), геообороний (Pgd), геоінформаційний (Pgi), гео екологічний (Pgek), геокультурний (Pgk) потенціали:

$$Pgu = Pgp + Pge + Pgf + Pgs-t + Pgd + Pgi + Pgek + Pgk \quad (1.1)$$

Кожна складова визначається географічним та природним положенням країни, потенціалом її населення та здатністю використати внутрішні та зовнішні обставини для вдалої розробки та реалізації конкурентного потенціалу держави на користь національних інтересів

З кінця ХХ ст. такі вчені, як Є.Люттвак, К.Жак, П.Савона, Є.Кочетов, В.Дергаянов, М. Пармле та інші розвивають ідею про перехід міжнародних відносин від геополітичної до гео економічної парадигми, вважаючи, що світ живе по новим – гео економічним, а не геополітичним законам.

З огляду на швидкі темпи розвитку глобалізації, розширення поняття світової економічний простір, до якого включається все більше учасників, як країн так і цілих галузей економіки, можна з впевненістю сказати що гео економіка отримує власну наукову свободу.

На це вказують наступні фактори:

- 1) відбувається поглиблення взаємозалежності країн у різних галузях торгівля, інвестиції, тощо;
- 2) найважливіші галузі економіки окремих країн працюють не тільки на національний ринок, а переважно на міжнародний;
- 3) більшість країн зв'язує своє виживання зі здатністю брати участь в міжнародному техніко-економічному зааганні.

У розвитку гео економіки, як накової парадигми можна виокремити чотири основні наукові школи, що зробили найбільш значний внесок у розробку понятійно-термінологічної системи (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Наукові школи геоeкономіки

№	Наукова школа	Основні представники
1.	Американська	Пармале М., Люттвак Е.
2.	Італійська	Жан К., Савона П., Брунні Ф., Рочча Ф., Форре С.
3.	Російська	Кочетов Є.Г., Щедровицький П., Княгінін В., Неклесса А.І.
4.	Українська	Дергачьов В.А., Згуровський М., Пахомов Ю., Філіпенко А., Корнійчук О.П.

Джерело: розроблено автором

Термін «геоекономіка» був введений в науковий обіг представником американської школи, економістом та істориком румунського походження Е. Луттваком. На його думку, геоeкономіка поступово замінює геополітику, за якої глобальна конкуренція держав переходить із воєнно-стратегічної сфери в галузь економіки.

У ті роки концепція геоeкономіки активно розроблялася представниками італійської школи, наприклад Карло Жаном, який на початку 1991 р. опублікував статтю де висловив думку що «геоекономіка ґрунтується не тільки на логіці, але й на синтаксисі геополітики й геостратегії, а в ширшому сенсі — і на всій практиці конфліктних ситуацій» [ст. 149]. У цілому, в працях вчених італійської школи, геоeкономіка визначається як «дисципліна, що вивчає ті аспекти міжнародної конкуренції, де головними діючими особами виступають не корпорації, трести або банки, а держави»[].

У предметі геоeкономіки проглядається кілька аспектів, які об'єднують питання економічної історії, економічної географії, світової економіки, політології та конфліктології, а також теорії систем та управління. Також можна виокремити три основні виміри геоeкономіки, а саме:

1) просторову локалізацію різних видів економічної діяльності нову типологію світового поділу праці;

2) злиття політики та економіки в сфері міжнародних відносин, формування системи стратегічних взаємодій і основ глобального управління;

3) політику і стратегію підвищення конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації

Першим дослідженням просторової локалізації економічної діяльності зробив американський вчений М. Пармеле, який у 1949 році розробив мапу геоекономічних регіонів, та вказував на те що характер розвитку цивілізацій змінює співвідношення географічної та економічної складової. Якщо природних копалин не вистачає, то починає домінувати економічна складова, що призводить до розвитку виробництва та торгівлі. Як приклад можна навести Японію, як країну з обмеженими ресурсами, яка зараз займає перші позиції у світових рейтингах. Ставка була зроблена на науково-технічний прогрес та розвиток торговельної інфраструктури.

Щодо другого аспекту геоекономіки, злиття політики та економіки в сфері міжнародних відносин, формування системи стратегічних взаємодій і основ глобального управління, слід ставити акцент на багатополлярності сучасного світу, де вже жодна держава не зможе домінувати не враховуючи інтереси інших країн-лідерів. Тобто політичні мотиви повинні слідувати разом з економічними, а не випереджати їх.

Третій аспект геоекономіки, який характеризує політику і стратегію підвищення конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації, у першу чергу спрямований на пошуки методів та інструментів підвищення конкурентоспроможності економік країн і регіонів світу та наочно відображається в індексі глобальної конкурентоспроможності який щорічно визначається Всесвітнім економічним форумом. Відповідно до зазначеного індексу, конкурентоспроможність країни визначається як набір інструментів, стратегій і факторів, які визначають рівень продуктивності країни. Рівень продуктивності, у свою чергу, впливає на стійкість рівня добробуту. Іншими словами, більш конкурентоспроможні економіки прагнуть забезпечувати можливість своїм громадянам отримувати більше доходів. При розрахунку індексу враховуються

111 показників, які згруповані у 12 розділів. Геоелекономіка формує механізми конкурентоспроможності національної економіки і виступає технікою перерозподілу світового доходу на користь держави та її громадян у геоелекономічному просторі. Фактично геоелекономіка і конкурентоспроможність стають нерозривними, взаємодоповнюючими поняттями. Тільки висококонкурентні держави, структури та інституції здатні формувати «порядок денний» світової економіки та перерозподіляти частину світового доходу на свою користь [с. 39].

Представник російської наукової школи Неклеса А.І. звертає увагу на те що економіка змінює свій зміст, починає проявляти себе не тільки як спосіб господарювання, але і як домінуюча система управління суспільством, як політика і навіть ідеологія, стаючи по суті новою владною системою координат. Силкові маневри вже не пов'язані із завоюванням територій, ні навіть з прямим підпорядкуванням економічного простору. Вони швидше націлені на нав'язування оточенню політичної волі і бачення майбутнього, на встановлення і підтримання бажаної топології світогосподарських зв'язків та досягнення стратегічних горизонтів, що визначаються закономірностями економічної конкуренції та масштабного управління ризиками на зміцнення або підриг тієї чи іншої системи соціально-економічних орієнтацій. У третьому тисячолітті у світі формується нова геоелекономічна модель суспільного розвитку, яка покликана забезпечити економічне зростання на якісно новому рівні.

Значний внесок у методологію дослідження геоелекономіки внесли також російські вчені П. Щедровицький та В. Княгинін визначивши, що геоелекономіка виступає основним механізмом геополітичних та геокультурних змін, акцентуючи увагу на зміні характеру геоелекономічного простору відповідно до викликів інноваційного розвитку [ст. 4].

Підкреслюючи специфічність і самостійну визначеність геоелекономіки, Г. Аніліоніс, Н. Зотова визначають що її предмет не тільки географічно та історично обумовлена диверсифікація способів виробництва у світі, але також процес трансформації всієї системи міжнародних відносин на планеті, створення нової

власної системи координат та принципово нових об'єктів глобальної економіки [ст. 267].

За визначенням сформульованим Є. Кочетовим, геоekonomіка – це концепція зовнішньоекономічної стратегії і формування зовнішньоекономічних доктрин, котрі вписуються в загальну теоретичну панораму, що складається з трьох взаємозумовлених та взаємозалежних частин:

- 1) внутрішній економічний «регламент» держави;
- 2) зовнішньоекономічна макромодель: генезис системи зв'язків національної економіки з зовнішньою сферою;
- 3) стратегічний арсенал реалізації національної доктрини. [ст. 12]

Представники російської школи розвинули феномен геоekonomіки, створивши теоретико-методологічне підґрунтя її використання як сучасної економічної парадигми, яка допомагає підвищити конкурентоспроможність країни.

Український вчений В. Деогачьов визначає геоekonomіку як «нову систему організації світового господарства», «механізм і стратегію освоєння світового економічного простору» і одночасно як «науку про державну стратегію розвитку, досягнення світової або регіональної могутності переважно економічним шляхом» [ст. 8].

Понятійно термінологічний словник за редакцією І.Л. Сазонця дає таке визначення що геоekonomіка, або геополітична економія це галузь науки на перетині предметів політології й економічної теорії. У рамках геоekonomіки світо господарські процеси досліджуються з погляду геополітичних концепцій. Аналіз у рамках геоekonomіки здійснюється з обліком таких складових як просторове розташування держав, їхній клімат, природні ресурси, демографічну ситуацію [ст. 79].

Досліджуючи чинники, які вплинули на сучасну геоekonomічну структуру світу А.Філіпенко виділив такі:

- розпад СРСР і соціалістичного співдружності;
- утворення нових незалежних держав;
- розвиток трансформаційних процесів в Китаї;

- розширення ЄС;
- посилення експансіоністських тенденцій з боку США;
- поглиблення розриву в соціальн-економічному розвитку між групою індустріально-розвинених країн та найбіднішими країнами світу [ст. 400].

Вагомий внесок у формування методології гео економічного розвитку зробили українські вчені М. Згуровський, Ю.Пахомов, А. Філіпенко, Ю.Макогон. У їх дослідженнях охарактеризовані принципи та концепції гео економічного розвитку, а саме цивілізаційний підхід та світосистемний аналіз, запропоновано методологію розробки гео економічних сценаріїв розвитку, систематизовано основні поняття та узагальнено, що сучасна «методологія гео економічного розвитку має у своєму розпорядженні необхідний інструментарій для більш-менш адекватної оцінки поточного стану та виявлення головних тенденцій світового господарського поступу». Гео економіка повинна закласти підвалини стратегічного мислення та обумовлювати вибір у подальшому розвитку.

Роблячи прогноз розвитку світової економіки Ю. Макогон вказує на те що сучасний світ моделюється тими хто здатний вплинути на управління вже не в політичній і навіть не в геополітичній парадигмах, а в парадигмах гео економіки, що поєднує економічний, глобалізаційний і геополітичний аспекти. Глобалізація стирає грань між внутрішньодержавною та міждержавною сферами, уніфікує всі види діяльності, нав'язує гео економічно детерміноване бачення ідеології, геополітики і світу в цілому [ст. 163].

Н.М. Грущинська визначає гео економіку як поняття, яке характерне для сучасного періоду світових процесів, обумовлених широкими глобальними, інноваційними, інформаційними, технологічними особливостями [ст. 31].

Визначаючи такі рамки формування гео економічної моделі країни:

- 1) інтеграційна приналежність;
- 2) політична ситуація на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- 3) залежність від географічного розташування та рівня співпраці з країнами-сусідами.

На основі вище наведених теоретичних концепцій нами запропоновано власне визначення геоeкономіки, а саме що геоeкономіка це інтегрований напрямок економічної науки, що досліджує стратегічні пріоритети держав щодо досягнення конкурентоспроможності, відкритості та ефективності ведення господарства з урахуванням національних інтересів в умовах глобальної конкуренції.

Поняття відкритості економіки є в різній мірі властивим всім державам. Однак взаємозв'язок ефективності та відкритості, як важливих елементів геоeкономічної моделі, є мало досліджена у сучасній економічній науці. У публікаціях вчених зустрічаються різні аспекти трактування та визначення чинників формування.

Розвиток економічного життя сприяє змістовному збагаченню економічної науки, вдосконаленню інструментарію якісного та кількісного вивчення економічних процесів і явищ, поглибленню розуміння їх складних взаємозв'язків. Водночас в економічній теорії ще досі існує безліч неоднозначностей у трактуванні б відкритої економіки.

Серед українських та іноземних вчених немає одностайності щодо визначення цього терміну. Під відкритою економікою розуміють таку національну економіку, напрям розвитку якої визначається тенденціями що діють у світовій економіці, а зовнішньоекономічні зв'язки посилюються, при цьому зовнішньоторговельний обіг досягає такого рівня, коли він починає стимулювати загальний економічний ріст. Однак держава у своєму зовнішньому курсі не повинна віддзеркалювати світові тенденції, а вже з огляду на них обирати власну стратегію розвитку відкритої економіки.

В. Новицький виділяє такі основні риси відкритої економіки:

- 1) наявність у суб'єктів ринкової економіки достатньо широких прав виходити на зовнішні ринки та співпрацювати із зарубіжними партнерами при мінімальних обмеженнях з боку держави;
- 2) міжнародні контакти мають порівняно велике значення для підтримання макроекономічного балансу, ступінь інтернаціоналізації ВВП є досить високим;
- 3) ринковий простір країни є відносно ефективним, а суб'єкти господарювання - порівняно конкурентоспроможними.

Підсумовуючи погляд В. Новицького відкритою економікою можна назвати національну економіку, яка бере участь у системі міжнародного поділу праці та опосередковує в ході міжнародної кооперації вагому частину сукупного продукту, причому макроекономічна рівновага такої економіки забезпечується за активної ролі міжнародного сектору.

Український вчений економіст Г. Аніловська вважає економіку відкритою якщо відбувається вільне переміщення товарів, капіталу, людських ресурсів та інформації. Також виділяє дві основні ознаки відкритості економіки це відкритість виробничих відносин всередині країни, та лібералізація зовнішньоекономічної діяльності, яка включає в себе всестороннє використання зовнішньої сфери з метою стимулювання економічного зростання та добробуту [ст.36].

Російські вчені також дослідили і вивели ряд визначень поняття відкрита економіка. С. Носова трактує відкритість економіки як умову, за якої будь-який економічний суб'єкт має право здійснювати зовнішньоторговельні операції, тобто іноземні юридичні та фізичні особи на рівних умовах з усіма виробниками діють на внутрішньому ринку згідно із законодавством країни та міжнародними нормами. А. Булатов дає таке визначення відкритої економіки “це національне господарство, в якому відкрито доступ іноземним інвестиціям до більшості ринків, галузей і сфер” [4, с. 4].

Найпоширенішим визначенням поняття відкритості економіки, яке вже стало традиційним, є визначення Є. Авдокушина: “відкрита економіка – це національна економіка з високим ступенем включеності у міжнародні економічні відносини.

Основним показником у системі показників відкритості економіки традиційно вважається експортна квота, яку ще називають коефіцієнтом відкритості. Експортна квота виступає загально визнаною узагальнюючою оцінкою відкритості чи закритості економіки. Такий підхід ґрунтується на тому, що значення експортної квоти визначається залученням країни до світової господарської системи, а значить здатністю країни конкурувати на світовому ринку.

Щодо граничних значень експортної та імпоротної квот, які свідчать про відкритість чи закритість економіки, серед науковців, що досліджують цю проблему, існує два підходи. Перший підхід ґрунтується на тому, що економіка є відкритою, якщо значення експортної та імпоротної квот перевищують 10%.

Проаналізувавши різні підходи до трактування відкритої економіки можемо зробити узагальнений висновок що відкрита економіка це перш за все конкурентоздатний, ефективний механізм, включений у міжнародні економічні відносини.

Поняття відкрита економіка і ефективна хоч і мають розбіжності, але в більшій мірі вони взаємопов'язані. Як приклад можна розглянути економіку Південної Кореї в яку закладена ідея максимальної відкритості, головною умовою якої є висока конкурентоспроможність. Це твердження можна проілюструвати зв'язком між показниками динаміки ВВП і міжнародної торгівлі, які у своєму рості демонструють зв'язок. Так у 2009 та 2010 роках при позитивному сальді торговельного балансу 40,4 млрд дол. та 41,2 млрд дол. спостерігалось також економічне зростання з 0,3 % до 6,3 % відповідно.

У цей період також така тенденція зростання показників торговельного балансу та економічного росту спостерігалось у Японії та Китаї. Так сальдо торговельного балансу для Японії у 2009-2010 році зросло з 28,7 млрд дол. до 75,7 млрд дол., економічне зростання відповідно з -5,5 % до 4,7 %. У Китаї сальдо торговельного балансу у цей період знизилось 196,1 млрд дол. у 2009 та 181,8 у 2010 році. Але це не привело негативного значення економічного зростання з 9,2 % у 2009 до 10,4 % у 2010 відповідно.

Новицький В.Є. пов'язую термін «відкритість» в економіці з поняттям «ефективного розвитку». Зазначаючи те що у міру збільшення відкритості підвищується економічна ефективність як на макро так і на мікроекономічному рівні, а також збільшується взаємна залежність країн. (ст. 35). Така залежність може бути як позитивною, пов'язаною з потенціалом міжнародного поділу праці, явищем інтернаціоналізації тощо, а також негативною, яка виникає через дефіцит

факторів виробництва, енергосировинних ресурсів, складністю завдань ринкової трансформації.

Зростання відкритості економіки, одним з критеріїв якого є ширше входження до системи світового господарства та міжнародних економічних відносин сприяє розвитку ринкових інститутів, банківсько-кредитної сфери, стимулюванню інноваційної та науково-дослідницької діяльності, інформаційному обмінові з іншими учасниками процесу, формуванню економічної свободи.

Ліберальний режим економічної діяльності в тому числі і міжнародної, який є принциповим критерієм відкритості економіки країни, передбачає конкурентоспроможність національної економіки.. Для комплексної оцінки конкурентоспроможності будь-якої національної економіки використовують такі підходи:

1) ресурсний – оцінка рівня технологій, наявності капіталу для внутрішнього і зовнішнього інвестування, чисельності та кваліфікованості людських ресурсів, націленості країни природними ресурсами та її економіко-географічне положення;

2) факторний – моніторинг змін позицій країни на міжнародних ринках;

3) рейтинговий – інтегральне оцінювання стану економіки за тією чи іншою системою показників.

За умов відкритості, конкурентоспроможною слід вважати таку національну економіку, яка у своєму розвитку забезпечує:

1) стійке зростання життєвих стандартів населення країни;

2) досягнення і утримання національними підприємствами таких позицій у світовій економіці, коли їхні товари і послуги успішно реалізуються на міжнародних ринках;

3) усталеність соціально-економічного прогресу зі здатністю протистояти кризам, запобігаючи їм або успішно нейтралізуючи негативні наслідки.

Ефективний економічний розвиток досягається в країнах, здатних у зростаючих масштабах акумулювати і використовувати внутрішні та міжнародні інвестиційні ресурси із збалансованим співвідношенням іноземного і зарубіжного

інвестування. Національна економіка, яка має однобічну інвестиційну орієнтацію на зарубіжні джерела без зростаючої мотивації місцевих інвесторів, у стратегічному контексті втрачає конкурентоспроможність і умови безпечного розвитку.[ст. 2]

Опираючись на вище наведені концепції можна визначити основні завдання геоекономіки:

1) визначення координат економічного потенціалу країни у світовому просторі на основі оцінки масштабів розвитку, місця країни в системі міжнародного поділу праці та її географічному положенні;

2) формування геоекономічної моделі розвитку, яка реалізується шляхом застосування різних інструментів, базуючись на основних компонентах конкурентоспроможності;

3) розробка спеціальних механізмів, для пришвидшення темпів економічного зростання, за рахунок внутрішніх ресурсів та налагодження співпраці з іншими країнами, та міжнародними організаціями.

4) пошук нових форматів співпраці країн задля покращення якості спільного економічного потенціалу в межах міжнародних та регіональних інтеграційних утворень;

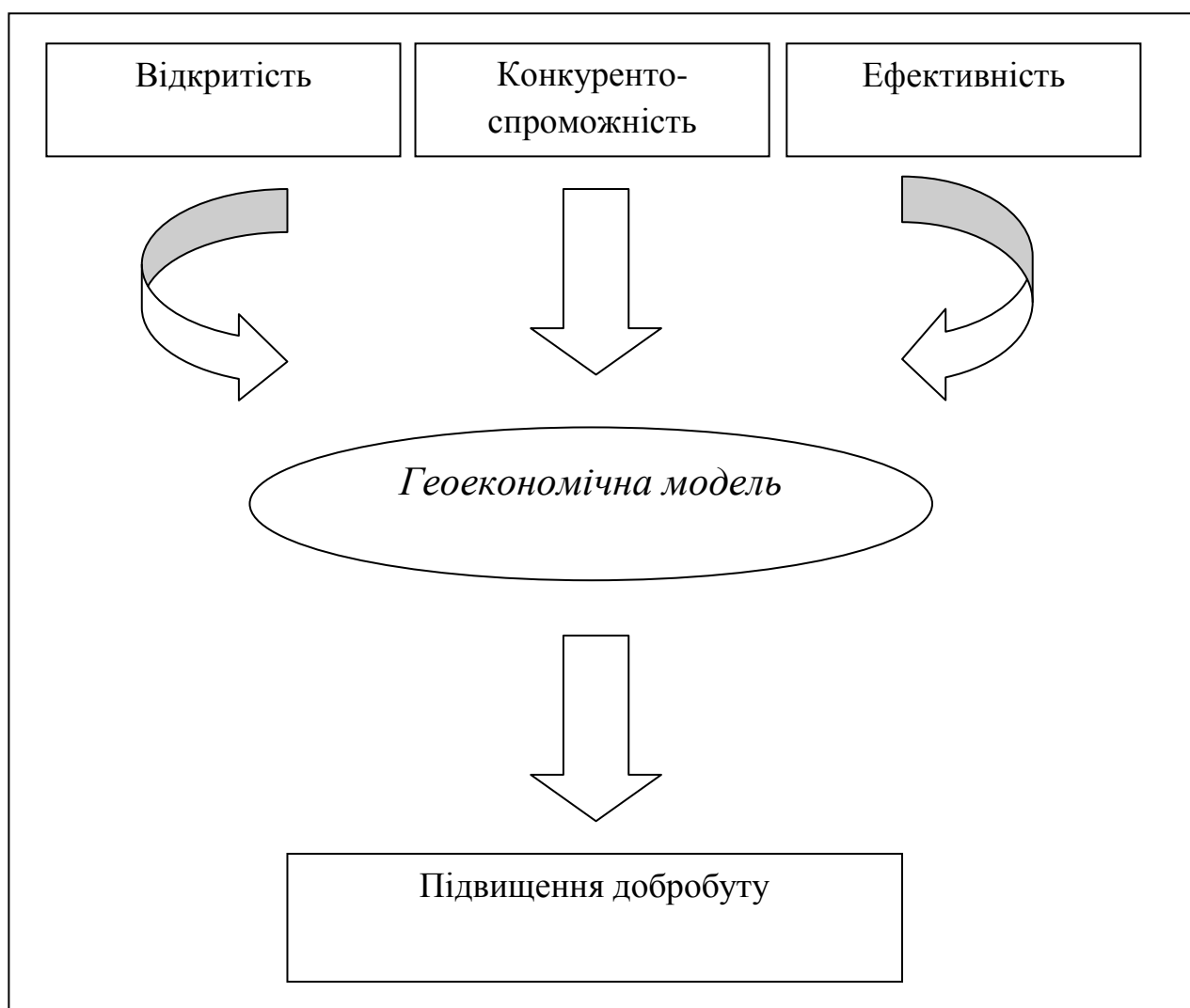
5) пошук механізмів щодо залучення та перерозподілу глобальних потоків товарів, послуг, капіталів, інформації та знань з метою підвищення конкурентоспроможності;

6) побудова партнерських відносин між державними інститутами та підприємницьким середовищем щодо визначення основних напрямів стратегічного розвитку економіки.

Відмінною рисою геоекономіки стає здатність країни залучати глобальні потоки технологій, інновацій, товарів та послуг, які у свою чергу, глобальні потоки капіталів та мігрантів. Залучення глобальних потоків якісно змінює геоекономічні позиції країни у багатомірному просторі і визначає стратегію геоекономічного розвитку країни.

Поєднання інтересів країн між собою завдяки стратегічним зв'язкам фактично формує гео економічну модель, яка базується на інституціональній, плурілатеральній та білатеральній координації дій. Проблема вибору ефективної національної гео економічної моделі, є однією з ключових для динамічного розвитку країни [ст. 40].

Теоретичні узагальнення наведенні вище дають можливість визначити три найважливіші цілі гео економічної моделі, а саме досягнення економікою країни більшої відкритості, підвищення конкурентоспроможності, та збільшення ефективності, що у сумі приводить до збільшення добробуту (рис. 1.1).



Складено автором.

Формування моделі економічного розвитку, яка б, з одного боку, відповідала вимогам часу та викликам глобалізації, а з іншого боку, давала можливість розкрити конкурентні переваги кожної країни, особливо в просторовому вимірі,

неможливе без використання того наукового інструментарію, що містить в собі геоелекономіка.

Поглиблення інтернаціоналізації світового господарства відбувається не тільки шляхом глобалізації, але й міжнародної економічної інтеграції. Цілі та завдання міжнародної економічної інтеграції визначаються в тому числі також і геоелекономічними пріоритетами підвищення конкурентоспроможності країн за рахунок поєднання спільних національних інтересів щодо характеру використання ресурсного потенціалу.

Початок третього тисячоліття характеризується зміною економічного потенціалу країн та формування нового геоелекономічного простору. Країни поступово змінюють власні позиції за рахунок концентрації навколо себе однакових за розвитком, або інтеграції з країнами, які прагнуть досягти вищого рівня розвитку. У світі посилюється роль країн, які виступають як інтеграційні ядра. Такими країнами є США, Німеччина, Франція, Великобританія, Китай та інші.

Ефективною можна назвати геоелекономічну стратегію застосовану Китаєм починаючи з 1978 року, з початку економічних реформ. Зменшення експортної квоти, поступова лібералізація, нарощування конкурентоздатності та ефективності привело до розвитку економіки та встановлення її як найбільшої у світі. У регіоні Східної Азії особливої уваги заслуговують процеси міжнародної та регіональної економічної інтеграції, які були вище визначенні як важливі складові ефективною геоелекономічною моделі. У цьому питанні Східну Азію не можна розглядати відособлено, тільки з країнами Південно-Східної Азії, як важливими рушіями інтеграційних процесів.

У минулому, політичні розбіжності, різні економічні інтереси, кратність культури і розбіжність ідеологічних поглядів поставили перешкоду до економічної інтеграції країн Східної та Південно-Східної Азії. Крім того, відсутність єдиної економічної політики, відмова від співпраці в галузі торгівлі, комерції, інвестицій та розбіжності у фінансовій та правовій основах ще більше стримували інтеграційний процес. Однак, незважаючи на все перелічене регіон

має великі запаси природних ресурсів, багато спільних завдань та викликів до взаємовигідної співпраці і обміну не тільки в економічній сфері, але і в політичній, соціальній, культурній та освітній, сфері навколишнього середовища. Фінансова криза 1997-1998 років стала сильним поштовхом до розуміння країнами Східної та Південно-Східної Азії потреби в поглибленні інституціоналізації співпраці для подолання в майбутньому подібних криз. Як результат країни регіону почали проводити політику лібералізації торгівлі, зміцнювати економічне співробітництво намагаючись досягти економічного процвітання через економічну інтеграцію.

Посилення інтеграційних тенденцій в Східній та Південно-Східній Азії є зумовлене таким важливими факторами, як по-перше зростання економічної взаємозалежності в рамках регіону, передусім в трикутнику НІК – АСЕАН – Китай. У цих країнах у першу половину 1990-х років і на початку XXI століття суттєво зросла питома вага взаємних торговельних і інвестиційних зв'язків, ослабла залежність від торгівлі з провідними індустріально розвинутими країнами, відбулася швидке розширення промислового експорту. Така тенденція стала прямим наслідком зростання виробничого та інвестиційного потенціалів, сприяла розширенню внутрішніх ринків, поглибленню регіонального поділу праці [, с. 202].

Другим фактором стало, те що в результаті Уругвайського раунду рівень тарифного захисту внутрішніх ринків знизився. Орієнтація на експорт отримала додаткові стимули і тому в умовах жорсткої міжнародної конкуренції дуже важливою стала можливість преференційного доступу на ринки сусідніх країн [, с. 202].

Третій фактор це розширення та оформлення регіонального співробітництва, яке значно посилило індивідуальні і колективні позиції азійських країн, що сприяло підписанню вигідних домовленостей з партнерами з інших країн [, с. 203].

Четвертим і дуже важливим фактором зростання інтеграційних тенденцій є те що за темпами і глибиною інтеграції Східна та Південно-Східна Азія суттєво

відстають від двох інших центрів, і це може негативно позначитись на економічних перспективах [, с. 203].

Найбільшим регіональним інтеграційним об'єднанням є Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) утворена 8 серпня 1967 р. у Бангкоку. Країнами засновницями є Індонезія, Малайзія, Сінгапур, Таїланд та Філіппіни, які прийняли Бангкокську декларацію. Пізніше до них приєдналися Бруней-Дарусалам (у 1984 р.), В'єтнам (у 1995 р.), Лаос і М'янма (у 1997 р.), Камбоджа (у 1999 р.). Статус спеціального спостерігача має Папуа-Нова Гвінея. Офіційними цілями АСЕАН проголошено такі, як сприяння регіональному співробітництву в економічній, соціальній та культурній сферах з метою зміцнення миру в регіоні; прискорення економічного зростання, соціального прогресу та культурного розвитку в регіоні на основі спільних дій у дусі партнерства і рівності; заохочення активного співробітництва та взаємної підтримки в економічній, соціальній, культурній, технічній та науковій сферах; взаємодія у сфері науки й освіти, сільського господарства, промисловості; сприяння тісному співробітництву з міжнародними регіональними організаціями [].

Важливу роль в підтримці регіонального та субрегіонального співробітництва відіграє Економічна і соціальна комісія ООН для Азії і Тихого океану (ЕСКАТО), створена в 1947 році. Головними завдання ЕСКАТО є вивчення проблем економічного і соціального розвитку країн Азії і Тихого океану, зміцнення економічних зв'язків між ними та розширення економічного співробітництва з іншими країнами світу [, с. 250].

У 1989 році дванадцятьма країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону в Канберрі, Австралія був організований форум «Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва» (АТЕС). Країнами засновницями стали: Австралія, Бруней-Дарусалам, Канада, Індонезія, Японія, Корея, Малайзія, Нова Зеландія, Сінгапур, Таїланд і Сполучені Штати Америки. Китай і Гонконг приєдналися в 1991 році, Мексика і Папуа-Нова Гвінея у 1993 році, Чилі у 1994 і у 1998 Перу, Росія та В'єтнам.

Частка країн-учасниць АТЕС в світовому ВВП і світовому експорті складає близько 50 %. За своїм характером, цілями, концепцією, навіть за складом учасників АТЕС виглядає як нетипове для сучасності регіональне угруповання. Вперше економічне об'єднання створили держави, що дуже відрізняються за умовами та рівнями економічного розвитку, за структурою економіки, культури, релігії, національного менталітету, історичними та політичними традиціями.

Спочатку АТЕС було надано консультативний статус. Розглядалися питання економічного співробітництва, які становили спільний інтерес для її учасників. Але з часом вони перетворилися на провідну структуру сприяння вільній торгівлі, інвестиціям, економічному співробітництву в цьому регіоні, піднявся і статус з рівня зустрічей міністрів до зустрічей на вищому рівні.

Для азійських країн-учасниць форум є вдалим доповненням та протилежністю СОТ. Однією з переваг форуму є більш справедливий торгово-економічний режим, який характеризується більш ліберальним відношенням до промислової політики і рівня допустимого протекціонізму в окремих стратегічно важливих галузях країн, що розвиваються. АТЕС поступово перетворюється з аморфної структури в багаторівневий міждержавний консультативний механізм регіонального співробітництва, який має глибоку інституційну форму [, с. 211].

В 1990-ті роки ХХ століття економічне співробітництво в Азії значно активізувалося. 28 січня 1992 року на саміті АСЕАН в Сінгапурі році було підписано угоду про формування зони вільної торгівлі АФТА, яка затвердила схему єдиних преференційних тарифів – СЕРТ (Common Effective Preferential Tariff). На відміну від ЄС в межах АФТА не застосовується загальний зовнішній тариф на імпортовані товари. Кожен член АСЕАН може вводити тарифи на товари, що ввозяться з-за меж АСЕАН на основі своїх національних графіків. Окрім зменшення тарифів АФТА передбачає також зменшення кількісних обмежень, гармонізацію національних стандартів, можливість повного скасування інших видів нетарифних бар'єрів протягом п'яти років після виконання перших домовленостей [, с. 205].

На початку XXI століття бажання прискорити хід поглиблення співробітництва між країнами регіону зросло ще більше. В 2003 році лідерами Асоціації погоджена концепція Співробітництва АСЕАН, в рамках якої до 2020 року передбачається утворення співтовариства в сфері безпеки та економіки. В 2006 році термін створення співтовариства був перенесений на 2015 рік [1].

Приклад країн АСЕАН, які скорочують терміни реалізації планів тісної кооперації, активізували діяльність інші об'єднання: Асоціація регіонального співробітництва Південної Азії, в яку входять Індія, Пакистан, Бангладеш, Шрі-Ланка, Непал, Мальдіви і Бутан, а також Рада співробітництва арабських держав Персидської затоки.

Одним з об'єднань регіону є Східно-Азійська Спільнота (САС), об'єднання, яке згідно задуму має стати азійським «Євросоюзом». Коло його учасників ще не визначене остаточно. Ідея створення такого об'єднання має довгу історію. В 40-вих роках XX століття, в часи японської окупації в країнах Східної Азії виникла ідея створити «Велику східно-азійську сферу взаємного процвітання», що складалася б з країн регіону. Однак ця ідея була невдалою так як вона значною мірою існувала як ідеологія, яка дозволить Японії використовувати решту Азії в своїх цілях. У 1990 році Малайзія запропонувала створення Східно-Азійського економічного форуму, що включав би в себе країни-члени АСЕАН а також Японію, Китай і Південну Корею. Це стало б реакцією на інтеграцію АСЕАН до АТЕС. Загалом Східно-Азійський економічний форум це АТЕС без Північної Америки та Австралії [1].

В грудні 2005 року в Куала-Лумпурі відбувся перший східно-азійський саміт з цього питання в форматі «АСЕАН+3» (під трійкою розуміється Китай, Японія та Республіка Корея) з можливістю підключення до нього в майбутньому Індії, Австралії, Нової Зеландії, Росії [1, с. 208].

Головною перешкодою до створення східно-азійської САС є серйозні розбіжності в рівнях економічного розвитку, загострення взаємної конкуренції, нестійкий стан ряду держав, недостатній рівень узгодженості валютно-фінансової політики. Також існують і негативні політичні фактори: конкуренція між Японією

та Китаєм, негативне ставлення до такого об'єднання зі сторони США, Австралії та Нової Зеландії.

В Азії кількість зон вільної торгівлі складає близько вісімдесяти. Однією з найбільших є зона вільної торгівлі Китай – АСЕАН (іноді це утворення називають КАФТА) [, с. 215]. Урочиста церемонія з нагоди завершення створення якої відбулась 7 січня 2005 року в місті Наньнін, Південний Китай. Офіційне створення зони вільної торгівлі Китай-АСЕАН означає, що торгово-економічні відносини між Китаєм та Асоціацією держав Південно-східної Азії вступають в новий період розвитку. Подальше зниження мит зробить торгівлю між сторонами вільнішою, ефективнішою і прозорішою. Зона КАФТА виглядає найбільш міцним утворенням серед регіональних проектів співробітництва за участю АСЕАН. Сила цього проекту полягає в його базуванні виробничо-промисловій платформі Китаю, яка в значній мірі об'єднує промисловість Східної Азії [с. 287].

Між АСЕАН-Японією та АСЕАН-Південною Кореєю були підписані угоди про всеосяжну економічне партнерство в 2008 і 2006 році відповідно. Кожна країна прийняла зобов'язання щодо лібералізації свого ринку товарів та послуг згідно визначеного графіку. Шлях до східно-азійського економічного співтовариства лежить саме через інтеграцію зон вільної торгівлі Китай-АСЕАН, Японія-АСЕАН і Північна Корея-АСЕАН.

Окремо також слід звернути увагу на 5 жовтня 2015 року угоду про створення Транстихоокеанського партнерства, міжнародної торгово-економічної організації, метою якої є створення зони вільної торгівлі в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Учасниками стали дванадцять країн США, Японія, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Мексика, Перу, Чилі, Малайзія, Бруней, Сінгапур і В'єтнам. Договір передбачає поглиблення економічних зв'язків між учасниками, зокрема, скорочення або скасування більшості митних зборів на товари і послуги. Протягом двох років парламенти країн-учасниць угоди повинні її ратифікувати.

Серед пріоритетних напрямків співпраці - інвестиції, телекомунікації, сільське господарство, екологія, інтелектуальна власність. Теоретично транстихоокеанський партнерство може стати основою для створення єдиного

регіонального ринку, аналогічного загальноєвропейського. Однак 23 січня 2017 президент США, Дональд Трамп, підписав указ про вихід країни з Транстихоокеанського партнерства, цим самим підставивши під загрозу його існування.

Економічний зміст створення такої організації багато науковців та аналітиків вбачають у спробі стримати зростання впливу Китаю в регіоні Східної та Південно-Східної Азії. А також на протигагу амбіційному проекту Китаю по відродженню «Шовкового шляху» і тим самим значного збільшення впливу в центральній, південній Азії, а також Європі.

Перші контакти між Китаєм та європейськими країнами були встановлені ще в античні часи, хоча вони були спорадичними, на основі торгівлі, товарообмін відбувався вже в першому столітті до н.е. Велику роль у розвитку економічних відносин між Європою та Китаєм відігравав Великий шовковий шлях – система караванних шляхів, які протягом більше тисячі років пов'язували торговельні центри великого простору між Китаєм і Середземномор'ям, як символ спілкування Сходу і Заходу, загальне історичне і культурне надбання. У Китаї ж цей шлях називався «Нефритовим», оскільки його східною ділянкою до імперії ввозився нефрит []. Сучасна назва «Великий шовковий шлях» була вперше введена в науковий обіг німецьким географом і геологом Карлом фон Ріхтгофеном у 1877 році для позначень маршрутів між далекосхідним і західноєвропейськими світами.

У XXI столітті, в епоху розвитку глобалізації і на тлі того, що міжнародна та регіональна ситуація залишається складною, Китай запропонував відновити і розвивати Великий шовковий шлях та його основну історичну цінність «мир і співробітництво, відкритість і толерантність, взаємне запозичення та обмін досвідом, взаємна вигода й загальний вигреш».

У вересні та жовтні 2013 року Голова Китаю Сі Цзіньпін під час візиту до країн Центральної і Південно-Східної Азії висунув ідею реалізації проекту «Один пояс, один шлях», в основі якого якраз є відновлення «Великого Шовкового Шляху».

Проект «Один пояс, один шлях» це об'єднання проектів створення «Економічного пояса Шовкового шляху» і «Морського Шовкового шляху XXI століття», стратегія розвитку, ініційована китайським урядом з метою заохочення економічної співпраці між країнами, розташованими вздовж запропонованих маршрутів. Проект був розроблений для підвищення впорядкованості вільного потоку економічних факторів і ефективного розподілу ресурсів, а також для подальшої інтеграції ринку та пришвидшення регіональної економічної співпраці, що повинно принести користь всім учасникам. Результатом може також стати виникнення масштабної зони вільної торгівлі від північно-західних провінцій Китаю, Центральної Азії, до Центральної та Східної Європи. На шляху проекту проживає близько трьох мільярдів людей, що дає підстави говорити про мегапотенціал ринку, який може охопити проект.

П'ятьма основними цілями проекту є:

- 1) посилення політичної координації - зміцнення міждержавного співробітництва, поглиблення інтеграції інтересів, сприяння політичній взаємодовірі, досягнення нових консенсусів у співробітництві;
- 2) інтенсифікація будівництва єдиної дорожньої мережі;
- 3) розвиток торгівлі шляхом ліквідації торговельних бар'єрів, зниження витрат торгівлі, підвищення швидкості і якості економічних операцій в регіоні;
- 4) фінансова інтеграція, збільшення валютних потоків за рахунок переходу на розрахунки в національних валютах;
- 5) зміцнення близькості між народами – культурні та наукові обміни, зміцнення співробітництва в галузі ЗМІ, туризму, освіти.

Проект дасть можливість країнам, розташованим по Шовковому шляху, скорегувати свою економічну політику в бік більш масштабного і глибокого регіонального співробітництва, спільно сформувати структуру відкритого, толерантного, збалансованого і вигідного регіонального економічного співробітництва, а також будівництво єдиної транспортної інфраструктури від Тихого океану до Балтійського моря, поглиблення торговельних зв'язків з ліквідацією бар'єрів, ведення вільної торгівлі, прискорення часу доставки

вантажів, збільшення валютних потоків, ширшої практики застосування розрахунків у національних валютах, людських контактів, сприяння створенню нового алгоритму співробітництва у регіоні.

Проект «Один пояс і один шлях» - це активні пошуки нової моделі міжнародного співробітництва, які безсумнівно, послужить позитивним поштовхом і енергією для світового розвитку. Вона також націлена на формування і зміцнення взаємозв'язку на материках Азії, Європи і Африки, взаємопов'язаного партнерства між сусідніми до поясу країнами в інтересах створення багатовекторної, комплексної мережі співпраці, всебічного, самостійного, збалансованого і стійкого розвитку [ст. 52].

У прийнятому наприкінці березня 2015 Державним комітетом у справах розвитку і реформ, Міністерством закордонних справ і Міністерством комерції Китаю, документі «Концепція та план дій щодо сприяння спільного будівництва «Економічного пояса Шовкового шляху» і «Морського Шовкового шляху 21-го століття» йдеться про те, що проект прагне поєднати Азію, Європу та Африку п'ятьма маршрутами. Економічний пояс Шовкового шляху буде зосереджений на сполученні 1) Китаю з Європою через Центральну Азію і Росію; 2) Китаю з Близьким Сходом через Центральну Азію; 3) Китаю і Південно-Східної Азії, Південної Азії та Індійського океану. Морський Шовковий шлях XXI століття на використанні існуючих морських портів Китаю для сполучення: 4) Китаю з Європою, через Південно-Китайське море та Індійський океан; 5) Китаю з південною частиною Тихого океану через Південно-Китайське море.

Зосередившись на цих п'яти маршрутах, на основі вже існуючої транспортної інфраструктури, з метою посилення співпраці, Китай має намір створити шість економічних коридорів, які були визначені під такими чином (Рис. 1.1):

1) Сухопутний міст «Нова Євразія» - міжнародна залізнична лінія, що йде від Ляньюньган в провінції Цзянсу Китаю через, Алашанькоу в Сіньцзян-Уйгурський автономному районі, і до Роттердаму в Нідерландах..

2) економічний коридор «Китай-Монголія-Росія». Між даними країнами вже давно налагоджене міцне економічне співробітництво. У 2014 році під час

зустрічі трьох глав держав на саміті ШОС у Душанбе були визначені основні принципи і ключові напрямки тристороннього співробітництва, досягнуто домовленості до спільного сприяння будівництву Економічного пояса Шовкового шляху, реконструкції сухопутного моста «Євразія-Росії» і запропоновано програма будівництва «Монгольської степової дороги».

3) економічний коридор «Китай-Центральна Азія-Західна Азія» - проходить з Сінцзяну в і приєднується до мережі залізниць Центральної і Західної Азії, досягаючи узбережжя Середземного моря і Аравійського півострів. Коридор в основному охоплює п'ять країн Центральної Азії (Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Узбекистан і Туркменістан), а також Іран та Туреччину в Західній Азії. Китай підписав двосторонні угоди про будівництво Економічного пояса Шовкового шляху з Таджикистаном, Казахстаном, Киргизстаном, і Узбекистаном. Це направлено на подальше поглиблення і розширення взаємовигідного співробітництва в таких областях, як торгівля, інвестиції, фінанси, транспорт та зв'язок.

4) економічний коридор «Китай-Індокитай» - під час п'ятої наради лідерів субрегіонального економічного співробітництва «Великий Меконг», що відбулася в Бангкоку в грудні 2014 року, китайський прем'єр висунув три пропозиції щодо поглиблення відносин між Китаєм і п'ятьма країнами в Індокитаю. Пропозиції включали: 1) спільне планування і будівництво великої транспортної мережі, а також ряду промислових проектів; 2) створення нового режиму співпраці для збору коштів; 3) сприяння сталому і скоординованого соціально-економічного розвитку. В даний час країни, розташовані вздовж річки Меконг зайняті в будівництві дев'яти міжнаціональних магістралей, що з'єднують схід і захід та північ з південь. Ряд цих будівельних проектів вже завершено. В Гуансі, на півдні Китаю, наприклад, вже закінчено роботу над автострадою, яка веде до порту Донгсінг на кордоні Китаю і В'єтнаму.

5) економічний коридор «Китай-Пакистан» - вперше запропонований прем'єром міністром Китаю у 2013 році у Пакистані. Мета полягала в створенні економічного коридору, що йтиме від міста Кашгара у північно-західній частині

Китаю, до порту Гвадар на півдні Пакистану. В даний час уряди обох країн узгодили попередній довгостроковий план для будівництва автомобільних доріг, залізниць, нафто- і газопроводів, а також волоконно-оптичних мереж.

б) економічний коридор «Бангладеш-Китай-Індія-М'янма» - охопить 1,65 мільйона квадратних кілометрів, близько 440 мільйонів людей за рахунок поєднання автомобільних, залізничних, водних і повітряних зв'язків в регіоні. Ця взаємопов'язаність полегшить транскордонне переміщення людей і товарів, зведе до мінімуму сухопутні торгівельні перешкоди, забезпечить більш широкий доступ до ринків і збільшення обсягів багатосторонньої торгівлі.

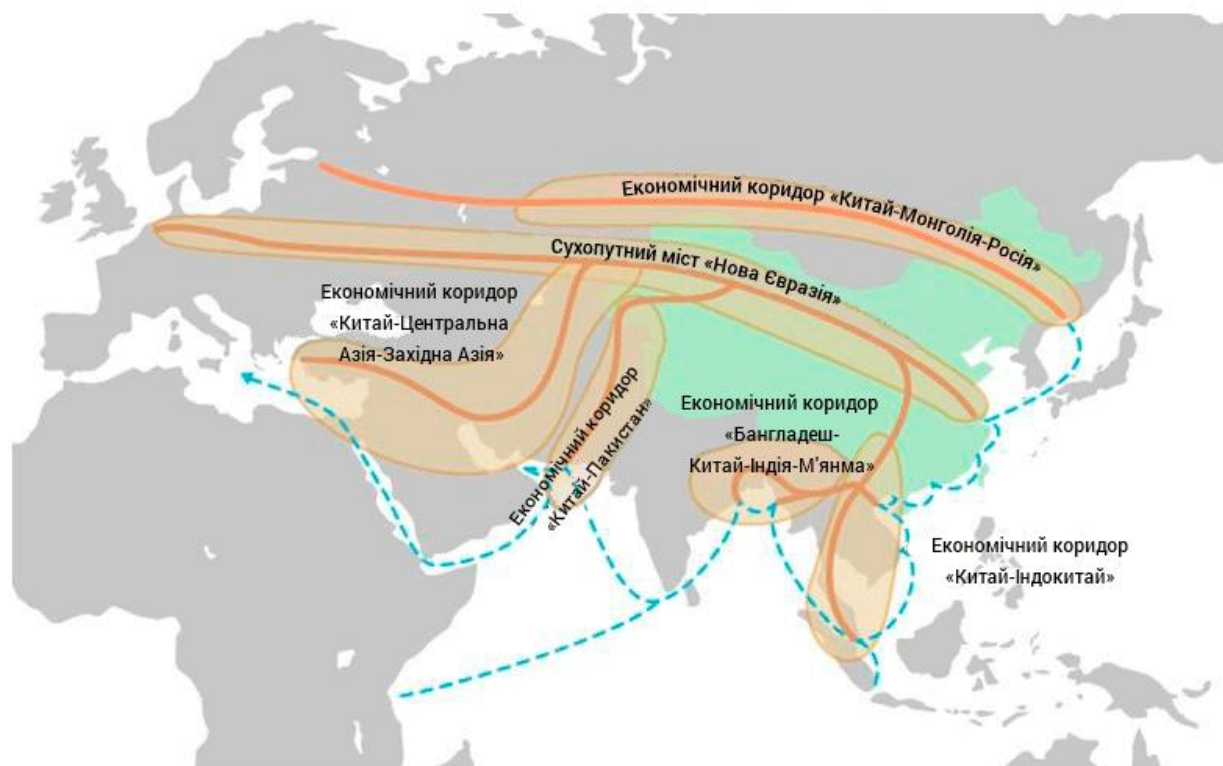


Рис. 1.1 Економічні коридори Нового «Шовкового шляху»

Складено автором.

На морі будуть створюватися безпечні, безперебійні та високоефективні транспортні маршрути з вузловими точками в найважливіших портах. Прем'єр Держради Китаю Лі Кецянь підкреслив, що необхідно сформувати Морський Шовковий шлях XXI за участю країн АСЕАН і створювати стратегічні опорні пункти для розвитку внутрішніх регіонів.

На сході Великий Шовковий Шлях пов'язаний з Азіатсько-Тихоокеанським економічним кільцем; на заході – з Європейським економічним кільцем, таким чином, “економічний пояс” покриває весь Євразійський материк, і за оцінками китайських фахівців “об’єм і потенціал ринку є унікальним” [53].

Основою ініціативи можна назвати логістична безпеку країни, проте китайською владою позиціонується перш за все не як звичайні транспортні коридори, а як спосіб зміцнення впливу в країнах китайського транзиту. Це геополітичний і гео економічний план побудови багатопольярного світу на основі відкритого процесу співробітництва. Перевагою проекту є економічні можливості Китаю і його готовність інвестувати фінансові ресурси в економічні проекти вздовж всього шляху, які сприятимуть посиленню торговельних зв'язків між Китаєм і країн регіону та відкриють китайським товарам шляхи в Південну Азію, Близький Схід і країни Європи.

Окремо слід звернути увагу на розвиток та інвестиції в інфраструктуру, за оцінками McKinsey Global Institute світ повинен інвестувати в середньому 3,3 трлн дол. США на рік тільки для підтримки очікуваних в даний час темпів зростання, на країни з економікою, що розвивається, припадатиме близько 60 відсотків від цієї необхідності. Китай один з найбільших в світі інвестор в інфраструктуру - в період з 1992 по 2011 року Китай інвестував в середньому 8,5% ВВП в інфраструктурні проекти (переважно в будівництво доріг, енергетики і залізничного сполучення), що перевищує рівні інвестицій США і ЄС. Щорічні інвестиції Китаю в інфраструктуру виросли з 160 млрд дол США в 2002 році до майже 480 млрд дол США у 2010 р. Масштаби інвестицій в реалізацію проекту «Один пояс і один шлях» оцінюються трильйонами доларів. Так, за оцінками Азійського банку розвитку, необхідно інвестувати в інфраструктуру тільки в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні близько 750 млрд в рік. Так плани Китаю в межах країни до 2020 року включають будівництво 72 нових аеропортів, 43 тисячі кілометрів швидкісних автомагістралей, 22 тисячі кілометрів залізничних доріг.

Для реалізації такого масштабного проекту за ініціативи Китаю в Пекіні був створений Азійський банк інфраструктурних інвестицій (Asian Infrastructure

Investment Bank, АІВ), урочиста церемонія відкриття відбулася 16 січня 2016 року. Учасниками нової міжнародної фінансової організації на чолі з Китаєм є 57 країн зокрема Франція, Польща, Іспанія і Великобританія. В цей же час, США і Японія відмовилася брати участь у створенні банку. Критики ж зазначають, що АІВ має на меті стати заміною Світового банку та Азійського банку розвитку. Але європейські учасники запевняють, що нова фінансова установа лише доповнить вже існуючі для того, щоб забезпечити потреби у фінансуванні інфраструктурних проектів в Азії. Статутний капітал АБІ становить 100 млрд доларів. Китаю належать найбільша частка в новому банку – 26,06 %, що дає йому фактичне право вето. Найбільшим за величиною інвестором за межами Азійського регіону є Німеччина.

Без жодного сумніву ініційований Китаєм проект є яскравим прикладом і частиною чітко продуманої геоекономічної моделі, направленої на підвищення конкурентоспроможності китайської економіки, стимулюванню її ефективному розвитку, та сприянню все більшій відкритості. Реалізація такого проекту буде мати значний вплив на всіх безпосередніх та опосередкованих учасників, адже йому властивий важливий, описаний вище інтеграційний ефект. Можливе в перспективі утворення великої зони вільної торгівлі між учасниками проекту буде мати значний вплив на світову економіку в цілому.

1.3. Методичне забезпечення дослідження зовнішньоторговельного співробітництва України та країн Східної Азії

Одним з найважливіших елементів пізнання будь-якої наукової проблеми є формування бази дослідження, що сприятиме правильній постановці мети дослідження та розробці алгоритму її реалізації. Мета дозволяє забезпечити комплексне бачення об'єкту дослідження та різностороннє його трактування на основі розробленої методології.

Кожна держава бере участь у міжнародній діяльності вступаючи у різні форми міжнародного економічного співробітництва, які поділяються на:

зовнішню торгівлю; міжнародну міграцію робочої сили; науково-технічне співробітництво; інвестиційну діяльність, спеціалізацію, кооперування виробництва; валютно-кредитні та фінансові відносини; а також діяльність міжнародних економічних, фінансових, екологічних, гуманітарних організацій.

Динамічний розвиток системи як двосторонніх так і багатосторонніх економічних відносин зумовлює зміну та вдосконалення методів моделювання міждержавного співробітництва з дотриманням принципів економічної безпеки. Методи дослідження поділяються на загальні та спеціальні, витокami яких є наукові принципи пізнання економічних, соціальних, політичних, гуманітарних та інших сфер життєдіяльності людини.

За своїми функціональними ознаками вони поділяються на теоретичні та емпіричні. До теоретичних відносяться: абстрагування, аналіз і синтез, дедукцію, індукцію, системний підхід, моделювання, аналогію тощо. Емпіричні охоплюють порівняння, прогнозування, спостереження, експеримент, вимірювання, кореляційний, дисперсійний та регресійний аналіз тощо. В дослідженні поєднано методи найбільш відповідні для виявлення основних тенденцій економічних відносин України з країнами Східної Азії та оцінки кількісних та якісних переваг зовнішньоторговельного співробітництва.

Проблем зовнішньоторговельних відносин як в українській, так і у зарубіжній літературі широко досліджується, але по відношенню до України та країн Східної Азії, такого роду дослідження вимагають корегування із врахуванням сучасних умов торговельної політики країн світу та відповідно до впливу на них процесів глобалізації. Окрім цього, значення і роль країн Східної Азії, як для світової економіки, так і для економіки України потребує більш детального аналізу основних аспектів зовнішньоторговельних відносин із врахуванням впливу на світову економіку. В контексті цього, метою та завданнями дослідження є встановлення закономірностей, тенденцій, визначення структури та балансу торгівлі між Україною та країнами Східної Азії, оцінка їх взаємозв'язку із світовою торгівлею в умовах глобалізації, формування висновків

та прогнозів щодо подальшого розвитку зовнішньоторговельних відносин між країнами та їхнього впливу на світову економіку.

Методологічну основу дослідження зовнішньоторговельних відносин між Україною та країнами Східної Азії становить набір методів та підходів, що були обрані, з огляду на предмет дослідження. Логічна схема потребує чіткого дотримання алгоритму дій, що передбачає визначення предмету і об'єкту дослідження, які сприятимуть встановленню меж дослідження, формуванню причинно-наслідкових зв'язків щодо процесів, подій та явищ, а також розробці комплексного методичного апарату, застосування якого забезпечить наукове дослідження з різних точок зору.

У дослідженні був використаний SWOT аналіз, як інструмент який дозволяє системно оцінити сильні та слабкі сторони об'єкта або процесу що досліджується, такого як наприклад двостороннє економічне співробітництво, його можливості та загрози, задля систематизації чинників для покращення ефективності діяльності.

Поняття SWOT-аналізу було вперше запропоноване у 1963 р. професором К. Ендрюсом присвяченій проблемам бізнес-політики конференції у Гарварді. І вже у 1965 р. інші гарвардські професори Е. Лорнед, Р. Крістенсен, К. Ендрю та В.Д. Гут розвинули сучасну технологію використання SWOT-аналізу для розроблення стратегії поведінки організації [, с. 105].

Методика SWOT аналізу включає такі етапи: 1) систематизація факторів, що формують середовища економічної безпеки держави та поділяються на чотири групи: сильні (S) та слабкі (W) сторони, можливості (O) та загрози (T). Важливо, що фактори, які виражають сильні та слабкі сторони характеризують внутрішні особливості досліджуваного об'єкта, а отже вплив цих факторів підлягає аналізу, контролю та управлінню. Фактори, які становлять можливості та загрози мають зовнішній характер, а отже слабо піддаються управлінню з боку національної економіки та вимагають колективного підходу до розв'язання; 2) розташування факторів що характеризують внутрішні особливості потрібно здійснювати за ступенем важливості для розвитку соціально-економічного

співробітництва країн, а факторів зовнішнього середовища у відповідності до важливості їх впливу на досягнення стратегічних цілей співробітництва [, с. 106]; 3) формування стратегій розвитку співробітництва на основі інформації про фактори, прописані раніше за значимістю, можна поділити на чотири підгрупи (рис. 1.2):

1) стратегії SO – будь-яка держава має спиратися на сильні сторони власної системи забезпечення національної безпеки, використовуючи при цьому наявні можливості зовнішнього середовища. Стратегія спирається на часткове ігнорування можливих загроз, а також заснована на максимальній реалізації можливостей з опорою на переваги держави.;

2) стратегії WO – спрямована на мінімізацію впливу слабких сторін у разі реалізації наявних можливостей держави. Сценарій заснований на тому, що він розглядає ситуацію, коли можуть бути реалізовані реальні можливості, за умови ігнорування її слабких сторін.;

3) стратегії ST – передбачає використання сильних сторін для відвертання загроз, але не передбачає врахування наявних у держави можливостей і зосереджується на тому, як уникнути реальних загроз для держави з урахуванням її сильних сторін.;

4) стратегії WT – метою є мінімізація впливу слабких сторін з ціллю подолання реальних загроз. Сценарій заснований на пошуку ходів, що допомагають відвернути загрози для держави, не звертаючи уваги на слабкі сторони. [, с. 113].

Отже, SWOT-аналіз це оцінка реального стратегічного стану держави, що показує, наскільки стратегія державної політики, що проводиться, відповідає наявним внутрішнім ресурсам і міжнародному становищу. Сильні сторони держави перетворюють зовнішні можливості в реальні, збільшуючи можливості до їх реалізації. Впроваджуючи певні стратегічні кроки та працюючи над слабкими сторонами, ефективно змінюючи свою стратегію державної політики національної безпеки, держава може перетворити загрози на сприятливі стратегічні альтернативи [, с. 114-115].

Матриця SWOT	Сильні сторони (S)	Слабкі сторони(W)
	1.	1.
	2.	2.
Можливості (O)	Стратегії SO	Стратегії WO
1.		
2.		
3.		
Загрози (T)	Стратегії ST	Стратегії WT
1.		
2.		
3.		

Рис. 1.2 Формування стратегії розвитку співробітництва на основі факторів SWOT

Одним з методів, що найбільше і найчастіше використовуються для дослідження зовнішньоторговельного співробітництва, визначення ефективності, характеристики тенденцій між державами та прогнозування перспектив є економіко-математичне моделювання

Макроекономічні моделі що використовуються для дослідження зовнішньоторговельних відносин поділяються на два види:

1) моделі *ex-ante* – попередній аналіз показників з метою моделювання майбутніх сценаріїв розвитку економіки в процесі зміни умов торгівлі (у зв'язку вступу до СОТ, зони вільної торгівлі, митного союзу, інших економічних угруповань)

2) моделі *ex-post* – пост-фактичний аналіз з метою оцінки ефективності торгово-економічної політики, побудовані на основі статистичних показників минулих періодів (оцінка ефективності реалізації двосторонньої торгово-економічної політики) [].

До методів *ex-ante* належать моделі часткової, а саме аналіз реалізації

торговельної політики та обмежень при імпорті у певному секторі, та загальної, визначення доходів або втрат, обмеження ресурсів між декількома ринками, рівноваги, статичні та динамічні моделі рівноваги. Основними ж інструментами аналізу ex-post є багатомірні статистичні аналізи (БСА), регресійні рівняння (одно- та багатофакторні регресії, авторегресії), векторні авторегресії тощо. Логіка таких підходів пов'язана з характером взаємозв'язків між змінними параметрами, що обумовлено макроекономічним становищем та політичною ситуацією в країні та дозволяють прогнозувати події в близькій перспективі.

Додатковим інструментарієм визначення ефективності зовнішньоторговельних відносин є індикатори міжнародної торгівлі, які активно використовуються міжнародними фінансовими організаціями [], до них належать індекс виявленої порівняльної переваги (revealed comparative advantage index (RCA)), індекс комплементарності торгівлі (trade complementarity index (TC)), індекс інтенсивності зовнішньої торгівлі (англ. trade intensity index (TI)), індекс внутрішньогалузевої торгівлі (intra-industry trade index (ІІТ)), індекс торгової спеціалізації (trade specialisation index (TS)), що дозволяють визначити якісні параметри співробітництва, загрозливі та деструктивні тенденції і визначити перспективи відносин країн-партнерів з урахуванням змістовних характеристик застосованих методів.

Сутність методу RCA полягає в оцінці рівня спеціалізації виробництва продукції що визначає її конкурентоспроможність на світовому ринку. Індекс RCA розраховується для всіх товарних груп та відображає торговий потенціал кожної. Для розрахунку індексу, застосовується формула Б. Баласа []:

$$RCA_{ij} = \frac{(x_{ij} / X_i)}{(x_{wj} / X_w)} \quad (1.2)$$

де, x_{ij} , x_{wj} обсяги експорту j -го товару i -ї країни та світовий обсяг j -го товару відповідно, млн дол. США; X_i , X_w – загальні обсяги експорту i -ї країни та

світу відповідно, млн дол. США. Значення RCA 0–1 у разі недостатньої спеціалізації країни у виробництві товару, відповідно від 1 і вище у випадку наявності спеціалізації.

Визначення конкурентних переваг експортного потенціалу кожної країни за допомогою індексу RCA дозволяє виявити тотожність із імпорнтним профілем партнера. Відповідно, істотні індекси порівняльної переваги на аналогічні товарні групи дозволить довести недоцільність подальшої торгівлі. Індикатор торгової комплементарності передбачає зіставлення структур експорту та імпорту країн партнерів і відображає відповідність експортного профілю однієї країни імпорнтному профілю іншої.

Для аналізу комплементарності двосторонніх економічних відносин країн-партнерів, виділяють такі рівні як макрорівень комплементарності національних економік країн-торговельних партнерів, мезорівень, на якому комплементарними є товари різних галузей, відповідно міжгалузева компліментарність, мікрорівень – окремого підприємства або фірми.

Індикатор торгової комплементарності (ТС) розраховується як:

$$TC_{kj} = 100 - \frac{\sum |m_{ik} - x_{ij}|}{2}, \quad (1.3)$$

де, m_{ik} – частка i -го товару в загальному імпорті k -ї країни, x_{ij} – частка i -го товару в сукупному експорті j -ї країни. Значення індексу ТС змінюється від 0 до 100 залежно від відповідності імпорнтного профілю однієї країни експортному профілю другої.

Експорт або імпорнт аналогічної продукції потенційно ускладнює реалізацію потенціалу партнерства країн у той же час, відповідність структури зовнішньої торгівлі посилює потенціал стратегічного партнерства. Таким чином, показник ТС визначає відповідність потенціалу держав, що виступають у якості торгових партнерів.

Індекс інтенсивності торгівлі (ТІ) переважно використовується для аналізу рівня регіональної торгівлі в якості індикатора ефективності

$$TI_{ij} = \frac{x_{ij} / x_w}{x_{wj} / x_w},$$

товарообороту або наскільки послідовними та стабільними є торговельні відносини між країнами:

$$(1.4)$$

де x_{ij} , x_{wj} обсяг експорту з i -ї країни та з усього світу до j -ї країни відповідно, млн дол. США, а x_{iw} та x_w – відповідно, загальний обсяг експорту i -ї країни та світу, млн дол. США. Якщо значення ТІ перевищує 1, то взаємна торгівля перевищує очікуваний рівень, якщо менше 1, то країни не достатньо реалізують потенціал торговельної співпраці.

В розвинених країнах торгівля характеризується значними обсягами внутрішньогалузевої торгівлі (ВГТ) подібними товарами. Істотне значення ВГТ свідчить про подібність двох країн за виробництвом, технологіями, цінами та за структурою споживчого попиту, адже підтверджує подібність економічних систем країн-партнерів в стратегічній перспективі. Внутрішньогалузевий обмін стимулюється економією масштабу та диференціацією виробництвом продукції.

Для окремої галузі індекс розраховується за формулою:

$$ИТ^{\bar{ij}} = 1 - \frac{|E_{\bar{ij}}^k - M_{\bar{ij}}^k|}{(E_{\bar{ij}}^k + M_{\bar{ij}}^k)}, \quad (1.5)$$

де, E_{ij}^k та M_{ij}^k – відповідно експорт i -ї країни до j -ї країни та імпорт j -ї

країни з i -ї країни k –го виду промислової продукції, млн дол. США. Для двох країн-партнерів індекс ВГТ обраховується як індекс Грубеля-Ллойда []:

$$ИТ^{\bar{ij}} = 1 - \frac{\sum |E_{\bar{ij}}^k - M_{\bar{ij}}^k|}{\sum (E_{\bar{ij}}^k + M_{\bar{ij}}^k)}, \quad (1.6)$$

де E_{jk}^{ij} – обсяг експорту k -го товару з i -ї країни в j -у країну, млн дол. США, M_{jk}^{ij} – обсяг імпорту k -го товару з j -ї країни в i -у країну, млн дол. США. Індекс набуває значення від 0 (повна відсутність ВГТ) до 1 (повністю інтегрована торгівля виробничою продукцією).

Індекс торгової спеціалізації (TS) дозволяє оцінити взаємну компаративну конкурентоспроможність виробництва товарів двох країн в процесі двосторонньої торгівлі і розраховується як:

$$TS_{ij} = \frac{E_{ij} - M_{ij}}{E_{ij} + M_{ij}}, \quad (1.7)$$

де E_{ij} – обсяг експорту певного товару з i -ї країни до j -ї країни, млн дол. США, M_{ij} – обсяг імпорту цього товару до i -ї країни з j -ї країни, млн дол. США. Значення індикатора коливається від -1 до 1. Про наявність конкурентної переваги, наслідком якої є спеціалізація країни на виробництві та експорті товару, свідчать додатні значення індикатора, до одиниці і зростанням порівняльної переваги.

За допомогою виділення подібних параметрів можна сформувати кластери і класи. Процедура групування дає можливість з'ясувати необхідність поглиблення інтеграції між країнами та посилення зовнішньоекономічного співробітництва, визначення місця та ролі країн Східної Азії у зовнішньоторговельних відносинах з Україною. [].

Для групування доцільно застосувати метод БСА - багатомірного статистичного аналізу, що дає можливість виявити закономірності в статистичних сукупностях, одиниці яких описуються відносно великим набором ознак [1, с. 7]. Застосування методів БСА (кластерного аналізу) для групування країн світу за показниками, які характеризують зовнішньоекономічні відносини передбачає процедуру поділу сукупності країн на підмножини, сформовані з однорідних показників. Результатом є розбиття аналізованої сукупності об'єктів (країн світу) на якісно однорідні групи (кластери) за критерієм топологічної близькості відстаней між відповідними ознаками.

При цьому повинні дотримуватись такі умови: жодна ознака не виділяється за своїм значенням так, що групування на її основі вважаються домінуючим; відмінності між ознаками однієї групи є незначними, а відмінності між ознаками різних груп – істотні [с. 496-497]. Однорідність об'єктів задається таксономічною відстанню між об'єктами, яка дозволяє визначити координати показників кожного об'єкту відносно аналогічних показників. Найчастіше в розрахунках використовують евклідову відстань близькості двох об'єктів за ознаками. Відстані між об'єктами в багатовимірному просторі розраховуються за формулою:

$$W(x, y) = \left(\sum_i (x_i - y_i)^2 \right)^{1/2}, \quad (1.7)$$

де W – відстань між елементами кластеру, x_i, y_i – об'єкти кластеру. Особливістю даного методу кластеризації (k-means clustering) є можливість конкретної (гіпотетичної) кількості кластерів на основі спостережень або передбачень. Алгоритм методу K-середніх побудований так, що він згрупує об'єкти на попередньо задану дослідником кількість кластерів. В основі методології аналізу є дисперсійний аналіз. Алгоритм починається з k -випадкових кластерів, потім змінюється приналежність об'єктів до них, з метою: мінімізації мінливості кластеру та максимізації мінливості між кластерами [].

В розрахунках кількість груп найчастіше визначається за таксономічною відстанню між аналізованими параметрами та зовнішнім виглядом побудованого графа («ієрархічного дерева»). Кількість сформованих груп залежить від цілей аналізу, переліку включених в аналіз ознак, визначається поетапним відкиданням ребер побудованого графа-дерева, вершинами якого є об'єкти групування.

Методика БСА застосовується для класифікації статистичних об'єктів у придатні для подальшої обробки групи. Для дослідження цей метод

використаний для групування країн світу за сукупністю багатомірних показників потенціалу розвитку соціально-економічних систем.

Для аналізу ефективності використання потенціалу економічного співробітництва використовують гравітаційні моделі (gravity model). Визначення оптимального вектору зовнішньоекономічної політики є основним прикладним завданням гравітаційних моделей, теоретичне обґрунтування якої витікає з Ньютонівського закону всесвітнього тяжіння. Теоретико-практичні основи гравітаційної моделі досліджували Дж. Андерсон, Дж. Бергstrand, Е. ван Вінкуп, А. Дірдорф, П. Кругман, С. Ліндер, Х. Ліннерман, П. Пойхонен, Я. Тінберген, Е. Хелпман та ін., описуючи спрямованість міжнародних торговельних потоків через географічні та фізичні параметри країн-партнерів: обсяги двосторонніх торговельних потоків прямо пропорційні розмірам економіки та обернено пропорційні відстані між ними.

Багато науковців піддають критиці теоретичне обґрунтування моделі [, с. 35], однак завдяки своїй емпіричній точності, гравітаційна модель стала широко застосовуватись у економічній науці [, с. 14] та отримала подальший розвиток серед дослідників міжнародних відносин. На сьогоднішній день теоретичні положення гравітаційної моделі часто модифікують в процесі емпіричного аналізу рівня інтенсивності економічної взаємодії на різних рівнях соціально-економічної інтеграції, зокрема, І. Сторонянська адаптує модель на мезорівні (на рівні областей України) [, с. 137-138], О. Гохберг – макрорівні (на рівні відносин Україна – країни ЄС) [, с. 104-107], та А. Філіпенко – мегарівні (на рівні мегарегіональних угруповань) [, с. 14-15]. Про актуальність методики гравітаційних моделей в транзитивних економіках говорить Е. Крісті, аналізуючи інтеграційні процеси в Південно-Східній Європі [, с. 84-99]. Модифікацію теоретичних положень гравітаційної моделі з імплементацією індексу комплементарності зовнішньої торгівлі між Україною та КНР зроблено у З. Макогін [, с. 3]

Окреслення наведених вище теоретичних підстав та методологічного підґрунтя дозволяє сфокусувати наведену у підрозділі логіко-структурну

послідовність теоретико-методологічних основ аналізу і обґрунтування стратегічних пріоритетів та засобів поглиблення зовнішньоторговельної співпраці між Україною та країнами Східної Азії.

Висновки до розділу

1. Дослідження характеру та тенденцій міжнародних економічних відносин є важливою складовою сучасної економічної науки. В умовах наростаючої актуальності проблем загальносвітового масштабу, основні принципи економічної теорії – максимізація ефективності використання факторних переваг з найповнішим задоволенням потреб людини, активізація нових форм і підходів до функціонування держав в глобальній економіці набуває нового значення. Еволюція теоретичних положень міжнародних економічних відносин є динамічним процесом, який видозмінюється внаслідок трансформації структури світового господарства. Системне оформлення світової економіки відбувається в процесі поглиблення інтернаціоналізації міждержавних відносин. Перехід від біполярної системи до плюралізму створив умови для розширення меж глобальної економіки, збільшення функціональних можливостей, більшої інституціоналізації та диверсифікації господарської діяльності. Однак, поряд із появою нових можливостей для розвитку держав світу, міжнародна економіка, в силу своєї різноманітності, зіткнулася з проблемою цивілізаційного характеру, яка полягає в застарілості усталених, традиційних прозахідних підходах («вестернізації») та переходу до нових, орієнтованих на розширення гео економічного простору.

2. В процесі залучення нових країн до системи світового господарства об'єктивною необхідністю стає забезпечення сталого рівня та захищеності її економіки під впливом зовнішньоекономічних чинників та максимальної ефективності від участі у світогосподарських зв'язках. В умовах поліполярної системи світової економіки відбувається розширення гео економічної та політичної карти світу, з'являються нові форм міжнародних економічних відносин, відтак змінюються й основні підходи до реалізації економічної стратегії розвитку, в процесі якої важливого значення набувають зовнішні чинники. З

появою нових можливостей з активізації зовнішньоекономічної діяльності з'являються також чимало ризиків та загроз поступової інтеграції та економічного зростання, через що актуальними стають безпекові заходи. Як критеріальне обмеження участі в системі світогосподарських зв'язків, економічна безпека являє собою систему інструментів з превентивно захисними та програмноцільовими функціями.

3. Інтернаціоналізація господарства сприяє поступовій інтеграції економічних систем різних країн як головної характеристики глобалізації. В сучасних умовах економічна інтеграція стає вищою формою міжнародних економічних відносин, яку характеризує: вища інституціоналізація, міжнародна кооперація виробництва, науки та технології, жорсткіша конкурентна боротьба, колективне регулювання (міжнародні організації), розширення функціонально цільових можливостей суб'єктів економічної діяльності. Починаючи з другої половини ХХ ст. внаслідок капіталістичної експансії провідних держав в світі утворився нерівномірний поділ країн світу залежно від ступеню близькості до виробництва та розподілу світового багатства, що сприяє асиметрії економічного розвитку держав. Наслідком цього стає активізація двосторонніх відносин країн глобалістів, регіоналізація та маргіналізація економічного розвитку, альтер та антиглобалізм. Найбільш ефективною формою протистояння нерівномірній міждержавній конфігурації сил між країнами являються становлення та розвиток системи паритетних двосторонніх міждержавні відносини.

4. Двосторонні економічні відносин є тривалим і складним процесом, ефективність якої повинна відповідати інтересам виключно обох сторін, що передбачає узгодження основних форм та методів співробітництва, часових параметрів, стратегічних цілей та просторових орієнтирів – основних параметрів білатерального стратегічного партнерства. Відхилення від поставлених задач або невиконання однією зі сторін умов співпраці призводить до порушення паритетності або балансу інтересів та домінування однієї зі сторін над другою, відтак, до асиметрії у відносинах. Стратегічне партнерство як вид двосторонніх відносин має глибший характер, який не обмежується лише

зовнішньоторговельними відносинами, а має системні ознаки та демонструє динамічний розвиток як на кількісному, так і на якісному (інституціональному) рівні з генеральною метою гармонізації двостороннього економічного розвитку. Саме тому регіональна економічна інтеграція повинна відбуватись на виключно засадах стратегічного партнерства країн.

5. Вдосконалення традиційних та формування нових методів та форм двостороннього економічного співробітництва, адекватних сучасним викликам та загрозам зовнішнього середовища, вимагає обґрунтування доцільності та засобів, визначення критичних параметрів та цільових орієнтирів розвитку двосторонніх відносин. Критеріальною ознакою моделювання стратегії співробітництва є економічна безпека країн партнерів та розвитку відносин. Забезпечення якісного наукового супроводу в процесі формування стратегії не тільки двосторонніх, але й колективних економічних відносин потребує ґрунтовних досліджень з визначення оптимальних параметрів економічної взаємодії для всіх сторін (достатня та необхідна передумова ефективного співробітництва). В процесі аналізу двосторонніх економічних відносин необхідно врахувати домінуючі характеристики співробітництва, потенційні можливості, з визначенням загроз та ризиків, окресленням тенденцій та прогнозних орієнтирів для майбутнього розвитку.

6. Запропонований інструментарій визначення оптимальних меж економічного співробітництва України та країнами Східної Азії дозволить інтенсифікувати двосторонній розвиток в системі регіонального розвитку з дотриманням безпеки відносин. Оскільки сучасні зовнішньоекономічні відносини України мають обмежений характер, нами було сформовано цілісну логічно взаємоузгоджену сукупність методів з оцінки якості двосторонніх відносин з країнами-партнерами, яка орієнтована на визначення деструктивних характеристик, домінуючих тенденцій з метою формування пріоритетних напрямів подальшого співробітництва. Це дозволить предметно наповнити зовнішньоекономічну складову стратегії відносин не тільки країнами Східної Азії, але й з іншими зовнішніми партнерами.

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ СХІДНОЇ АЗІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

2.1. Сучасні особливості соціально – економічного розвитку країн Східної Азії

Регіон Східної Азії займає великий простір євразійського континенту, у якому взаємодіють близько двадцяти країн із різними економічними, політичними, культурними та соціальними особливостями. Він є одним із трьох найбільших центрів економічного розвитку, технологічного прогресу та економічної інтеграції, конкуруючи лише з Європейським Союзом та NAFTA (The North Free Trade Agreement), яка у перспективі може стати Панамериканською зоною вільної торгівлі (Free Trade Area of the Americas) за участю тридцяти чотирьох країн. Розташований вздовж узбережжя Тихоокеанський басейн, який формують різні за економічним потенціалом та рівнем соціально-економічного розвитку держави, які можна поділити на кілька основних груп. До першої відносять США та Японію, які репрезентують два центри світової економічної сили. Другу групу формують індустріально розвинуті країни такі, як Канада, Австралія та Нова Зеландія. До третьої групи належать нові індустріальні країни – Сінгапур, Гонконг, Тайвань, Південна Корея. Їх економіка характеризується високими темпами економічного зростання, нарощуванням експортного потенціалу, а також поступовим перенесенням трудомістких виробництв в інші країни. До четвертої групи належать країни-члени ASEAN, які мають порівняльні переваги в сировинних і трудомістких галузях обробної промисловості. У такій класифікації окремо виділяють Китай з динамічно зростаючою економікою, що має відчутний вплив як на регіональні, так і на світові економічні процеси.

Країни світу можна класифікувати за різними критеріями, зокрема у роботі розглядаються такі як географічний, за рівнем економічного розвитку, за доходами.

ООН так поділяє країни світу за географічним критерієм, де до Східної Азії відносять Кореїську Народну Демократичну Республіку (КНДР), Японію, Монголію та Республіку Корею, Китайську Народну Республіку, включаючи особливі адміністративні райони Гонконг, Макао і Тайвань (Додаток 2.1_1).

ООН також класифікує країни світу за рівнем економічного розвитку і згідно з цією класифікацією до країни Східної Азії з розвинутою економікою належить Японія, до країн що розвиваються Китай, Гонконг, Тайвань, Республіка Корея, до країн що розвиваються і не мають виходу до моря Монголія. Що стосується КНДР, то у зв'язку з нестачею даних в класифікації не представлена, проте згідно доступних даних країну можна віднести до категорії найменш розвинених країн (таблиця 2.1) [].

Варто також окремо виділити класифікацію країн за рівнем доходів, розроблену Світовим банком, згідно якої у 2017 році до країн Східної Азії з високим рівнем доходу належать Японія, Республіка Корея, Тайвань, Макао, Гонконг, до країн з рівнем доходу вище середнього Китай, до країн з рівнем доходу нижче середнього Монголія, котра у 2016 році визначалася як країна з доходом вище середнього рівня, до країн з низьким рівнем доходу, серед країн регіону, належить лише КНДР.

Таблиця 2.1

Класифікація країн Східної Азії

№	Класифікація	Країна
1.	Розвинені країни, з високим рівнем доходу	Японія
2.	Країни, що розвиваються, з високим рівнем доходу	Республіка Корея, Тайвань, Гонконг
3.	Країни, що розвиваються, з рівнем доходу вище середнього	Китай
4.	Країни що розвиваються і не мають виходу до моря, з рівнем доходу нижче середнього	Монголія
5.	Найменш розвинені країни, з низьким	КНДР

	рівнем доходу	
--	---------------	--

Джерело :

Економіки країн Східної Азії викликають такий інтерес світової спільноти навколо себе з двох причин, через безпрецедентно високі темпи зростання та нетрадиційний шлях розвитку. Крім того, перетворення припали на час коли майже 70 % всіх країн що розвивалися росли повільніше ніж в середньому економіки з високим доходом [ст. 40] Якщо у Великобританії останнє подвоєння національного доходу в розрахунку на душу населення відбулося за 58 років, в США – за 47 років, то в Японії – вже за 33 роки, в Республіці Кореї – за 11 років, а в Китаї – всього за 10 років. Такий бурхливий розвиток країн регіону призвів до того що глобальний економічний баланс суттєво змістився від заходу в бік Східної Азії, роблячи регіон одним з головних центрів світової економічної могутності [ст. 69].

Шлях, який пройшли економіки країн Східної Азії, у своєму розвитку відрізняється від країн промислової революції, Європи та США [ст. 116]. Підґрунтям процесу економічного зростання більшості країн регіону став процеси лібералізації зовнішньої торгівлі та стимулювання зростання експорту.

Можна визначити три критично важливі форми втручання які може застосувати уряд з метою прискорення економічного розвитку та трансформації, які у Японії, Північній Кореї, Китаї та на Тайвані привели до швидкого переходу від бідності до багатства, темпами, яких досі не знав світ, самі ці країни надають регіону найбільшій поступальної динаміки у світі. Необхідно також звернути увагу також на той факт, що саме в цих найбільш розвинутих країнах Азії збереглася історична спадщина, національна культура і традиції, усвідомлення власної національної самобутності та притаманного їм духу колективізму [ст. 72].

Перша форма це максимізація виробництва у сфері сільського господарства, де у бідних країнах зайнятий значний відсоток населення. У такий спосіб використовується вся доступна в бідній економіці робоча сила, а прибутковість і випуск продукції зростають до найвищих із можливих рівнів, хоча й спираються на дуже незначні здобутки кожної зайнятої людини.

Промисловість і торгівля є імпульсом другої фази швидкого економічного розвитку, спрямування підприємницьких зусиль на виробництво через протекціонізм і субсидії, а не наприклад на сферу послуг. Одним з найважливіших моментів на даному етапі є «експортна дисципліна», яку можна визначити як політику постійного випробовування та порівняльного аналізу роботи внутрішніх виробників, яким надаються субсидії та ринкова протекція, шляхом примусу до експортування їхніх товарів і таким чином до участі в міжнародній конкуренції, а рівень їхнього експорту демонструє чи вигідно їм надавати державну підтримку [ст. 121]. Цей етап можна назвати політикою захисту вітчизняної промисловості шляхом примусу до експорту.

Третьою формою втручання в Східній Азії стало надання значної бюрократичної підтримки виробникам, які вдало експортували свою продукцію. У додаток до протекції на внутрішньому ринку та надання кредитів, держави надавали важливу допомогу у сфері придбання технологій. Уряди Японії, Республіки Кореї, на Тайвані та у Китаї в різний спосіб брали на себе колективну відповідальність за проведення переговорів для придбання нових технологій, часто примушуючи іноземні фірми передавати свої ноу-хау чи знижувати їх ціну в обмін на доступ до свого внутрішнього ринку. Така бюрократична підтримка внутрішнього виробництва була доповнена в кожній з країн за допомогою концентрації в єдиній державній агенції ключових промислових рішень та рішень з питань зовнішньої торгівлі. Це були Міністерство зовнішньої торгівлі та промисловості (MITI) в Японії, Рада з економічного планування (EPB) у Республіці Корея, Бюро індустріального розвитку (IDB) на Тайвані та національна комісія з розвитку та реформ (NDRC) у Китаї

Порівнюючи деякі вибрані макроекономічні показники країн Східної, наведені у таблиці 2.2 та додатку 2.2_2 можна побачити що у 2015 найбільшими економіками за рівнем ВВП є Китай, Японія, Республіка Корея, в яких цей показник перевищує один трильйон дол. США. Однак лідерами за показником ВВП на душу населення є Макао, Гонконг, Китай займає передостаннє місце, випереджуючи лише КНДР.

Таблиця 2.2

**Основні макроекономічні показники
країн Східної Азії, 2015 р.**

Показники	Країна			
	Китай	Японія	Республіка Корея	Тайвань
Населення, осіб	1 млрд 373	127 млн	50 млн	24 млн
Загальна площа, км ²	9 596 960	377 915	100 201	35 тис
Густота населення, осіб. на км ²	146	348	519	637
ВВП, млрд. дол.США	11 156	4 079	1 356	506
ВВП на душу населення, тис. дол. США	8 107	32 227	26 975	21 653
Зовнішньоторговельни й оборот, млн. дол.США	4 473 946	1 484 464	1 188 954	620,7

Складено за :

Після здобуття Китаєм статусу світової економічної сили відновився і значно зріс інтерес до пошуків фактів щоб могли в повній мірі пояснити унікальність східно-азійського економічного експерименту.

Ріст китайської економіки, що продовжується вже майже чотири десятиліття, визначається як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Визначальну роль відіграла політика реформ і відкритості, котра почалася в 1978 році, а вступ до СОТ в 2001 році дозволив стимулювати подальшу лібералізацію зовнішньої торгівлі.

60-річний економічний розвиток Китаю можна розділити на два періоди, перший тривав з 1949-1978 роки його можна охарактеризувати як розвиток командно-адміністративної планової економіки. У цей період Китаєм проводилася політика «великого стрибка» в межах якої тодішнім керівництвом країни ставилися нереальні економічні завдання й високі виробничі цілі, що для країни, яка після Другої світової війни що мала аграрно-сировинної характер економіки, завдало значних збитків. Ще більш негативний вплив на економіку Китаю у цей

період склала «культурна революція», політична кампанія у вигляді репресій, залякувань і терору, під гаслом боротьби з феодальними звичаями і традиціями, спрямована проти широких верств середнього класу та інтелігенції, що нанесло колосальної шкоди економіці, культурі та освіті.

У другій половині 1970 років стало зрозуміло, що планова економіка неспроможна забезпечити вирішення основних соціально-економічних завдань, що стали перед тогочасним суспільством, і керівництво Китаю приступило до процесу економічних перетворень, який був направлений до поступового переходу до ринкової економіки.

Другий період економічних перетворень в Китаї, який почався у 1978 році, називають також періодом будівництва «соціалізму з китайською специфікою». Китай не пішов по шляху радикальної зміни економічної та політичної системи, а шляхом поетапного переходу від планової до ринкової економіки.

За чотири десятиліття проведення реформ послідовно вступали в силу три економічні лозунги, які відповідали трьом основним етапам [ст. 45].

На першому етапі (грудень 1978 р. – вересень 1984 р.) діяла формула «планова економіка – основа, ринкове регулювання – доповнення». Головна увага приділялася сільській місцевості, в містах проводилися експерименти по розширенню фінансової господарської самостійності підприємств, створювалися спеціальні економічні зони.

Для другого етапу (жовтень 1984 р. – грудень 1991 р.) використовувався лозунг «планова товарна економіка». Центр тяжіння реформи перемістився в місто, акцент робився на реформу цін. При цьому реформа стала поступово розширюватися на соціальну сферу, на розвиток науки, техніки і освіти.

Третій етап проходив під лозунгом «соціальна ринкова економіка». На цьому етапі формувалася нова економічна система з домінантою подальшого розширення та розвитку ринку, створювалася нова система управління підприємствами, формувалася нова система макроекономічного регулювання і контролю з боку держави.

Четвертий етап реформи, котрий почався у 2003 році, визначався як «етап вдосконалення соціалістичної ринкової економіки». Його супроводжувало завдання «вдосконалення інституційних механізмів ринкової економіки, що включали в себе виявлення головної ролі ринку в сфері розподілу ресурсів, посилення життєздатності і конкурентоздатності підприємств, оздоровлення державного макрорегулювання, вдосконалення адміністративного управління і функцій громадських організацій, створення ефективної системи соціального забезпечення [ст. 48]. Результатом став вихід Китаю на лідируючі позиції в світі по об'єму ВВП, паралельно успішно вирішуючи задачу побудови суспільства «малого благоденства» або іншими словами суспільства «сяонкан».

Хоча нарощення економічної міцності Китаю і підвищення його ролі в світовій економіці відбувається постійно, однак по об'єму ВВП на душу населення країна займає лише 104 місце з 230 країн та регіонів світу, в 4 раз поступаючись розміру ВВП на душу населення, наприклад одному з найближчих сусідів, Японії, і в 6,7 разів США. Така сама тенденція зберігається і по об'ємам виробництва основної промислової та сільськогосподарської продукції на душу населення. Хоча по багатьом валовим показникам Китай вийшов на перші місця, однак по виробництву продукції на душу населення країна надалі відстає від розвинених країн світу. За прогнозами Світового економічного форуму до 2020 року внутрішнє споживання в Китаї виросте до 6,5 трлн дол. США, навіть якщо темпи зростання реального ВВП знизяться до 5,5 %, що значно нижче офіційного цільового показника. Визначають три основні сили які сприятимуть такому росту:

- зростання кількості представників верхнього середнього класу (upper-middle-class);
- нове покоління «вільних витрат» та вишуканих споживачів;
- все більш вагома роль електронної комерції [].

Динаміка ВВП Китаю у період з 1970 року по 2013 представлена на рис. 2.1., з якого видно що ВВП протягом всіх 40 років проведення реформ тільки зростав з 91 млрд дол. США у 1970 році, до 11 трлн дол. США у 2015 році.

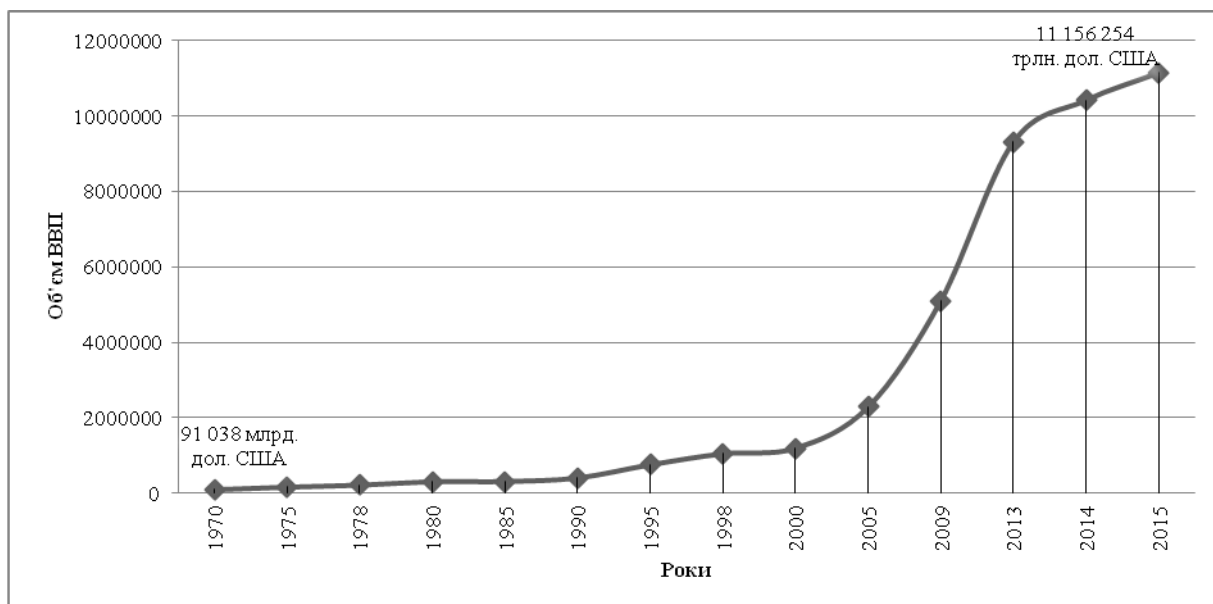


Рис. 2.1 Динаміка ВВП Китаю, 1970-2013 рр.

За оцінкою Міжнародного валютного фонду Китай у 2014 році вперше обігнав економіку США при перерахунку ВВП за паритетом купівельної спроможності (ПКС). В Китаї він склав у 2014 році 17,6 трлн доларів, у США - 17,4 трлн. При цьому частка китайської економіки в світовому ВВП (по ПКС) досягла 16,5%, у США - 16,3%. У 2015 році збереглася та ж тенденція - ВВП Китаю по ПКС склало 19,8 млрд дол., а ВВП США 18,1 млрд дол. США.

М.Л. Титаренко робить висновок «накопиченого за 30 років досвіду проведення економічних реформ і політики відкритості дозволило керівництву КПК побудувати в Китаї нову конвергентну економічну, політичну, соціальну і культурну структуру суспільства, що поєднує науково-технічні і управлінські досягнення капіталізму і орієнтації на побудову гармонічного суспільства справедливості і середнього рівня доходу» [с. 22].

Починаючи з 1978 р. частка експорту Китаю в світовій торгівлі товарами постійно зростала, так у 1978 році вона складала 0,76%, у 2010 році - 10,3 % і піднявшись до 13,7% у 2015 році ставши найбільшим у світі експортером товарів. Однак вартість експорту товарів Китаєм у 2015 році знизився в порівнянні з 2014 роком на 2,6 %, склавши 2 трлн 281 млрд дол. США. У той час імпорт істотно знизився на 14,1 %, досягши 1 трлн 681 млрд дол. США, у порівнянні з 1 млрд 958

млрд у 2014 році (рис. 2.2). У торговому балансі зафіксований помірний надлишок у 600,2 млрд дол США.

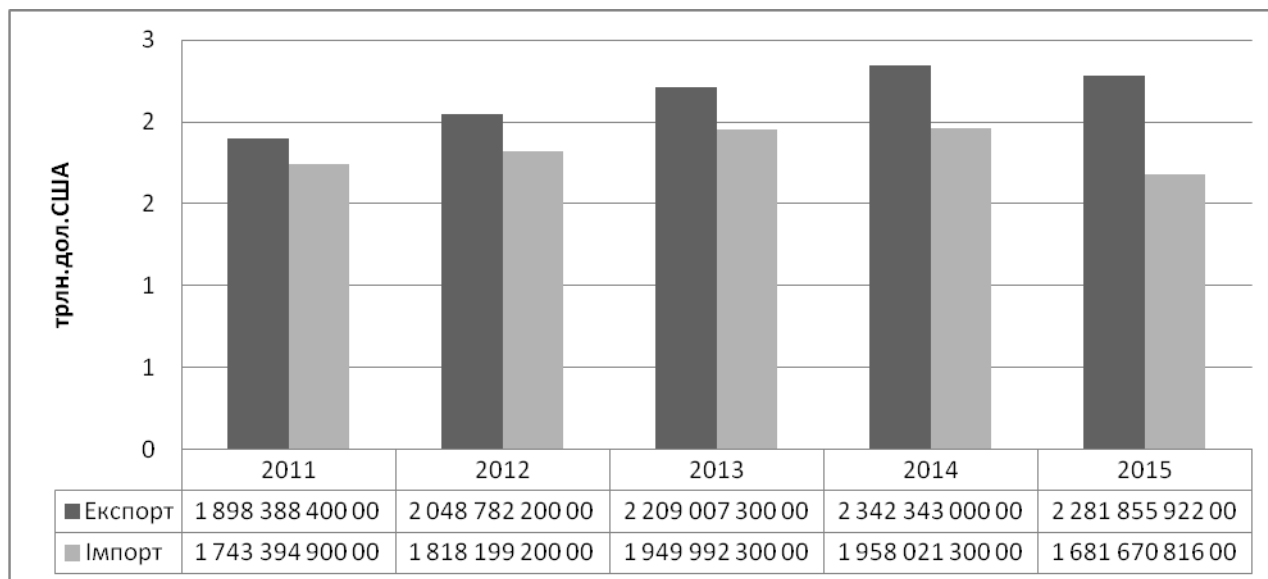


Рис. 2.2. Динаміка експорту та імпорту товарів з Китаю, 2011-2015 рр., млрд. дол. США

Експорт та імпорт товарів в Китаї був диверсифікований серед партнерів. На 25 та 21 основних партнерів у 2015 році припадало 80 % експорту та імпорту відповідно. Найбільшими партнерами по експорту товарів у 2015 році були США, Гонконг, Японія, Республіка Корея, Німеччина, по імпорту Республіка Корея, США, Тайвань, Китай (реекспорт) та Японія (табл. 2.3)

Таблиця 2.3.

Основні партнери Китаю з експорту та імпорту товарів у 2015 році

№	Країна	Експорт , млрд. дол. США	частка країни у загальному у експорті, %	№	Країна	Імпорт , млрд. дол. США	частка країни у загальному у імпорті, %
1.	США	410 805	18,00	1.	Республіка Корея	174 563	10,38
2.	Гонконг	334 291	14,65	2.	США	150 543	8,95
3.	Японія	135 897	5,96	3.	Тайвань	144 980	8,62
4.	Республік	101 475	4,45	4.	Китай(реекспорт	144	8,59

	а Корея)	434	
5.	Німеччин а	69 217	3,03	5.	Японія	1143 093	8,51

Складено за:

Основними статтями у товарній структурі експорту були «електричні машини, обладнання та їх частини» та «механічні прилади, котли тощо», що становили 26,31 % і 15,98 % від загального експорту країни у 2015 році (додаток 2_1_3). Щодо імпорту, то у товарній структурі лідирували такі статті як «електричні машини, обладнання та їх частини» частка яких у загальному імпорті склала 25,67 %, а також «палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки» з 11,81 %, трьома основними партнерами є Саудівська Аравія, Російська Федерація, Ангола (додаток 2_1_4).

Зростання внутрішнього ринку і зовнішньої лібералізації розглядаються як два вирішальні фактори, що стимулюють міжнародну конкурентоспроможність підприємств в Китаї. При збільшенні конкуренції на внутрішньому ринку приватним підприємствам довелося швидко модернізуватися, для підвищення власних конкурентних переваг, диверсифікації виробництва та накопичення ресурсів [ст. 363].

У торгівлі комерційними послугами в Китаї ще починаючи з 2011 року має місце негативне сальдо торговельного балансу. Так у 2011 році сальдо склало 61,6 млрд дол. США, а вже у 2015 зросло до 182,3 млрд дол. США (додаток). Часка Китаю у загальному світовому експорті послуг складає 6 %, у імпорті 10,11% З кожним роком кількість імпорту та експорту послуг Китаєм зростають (рис. 2.3).

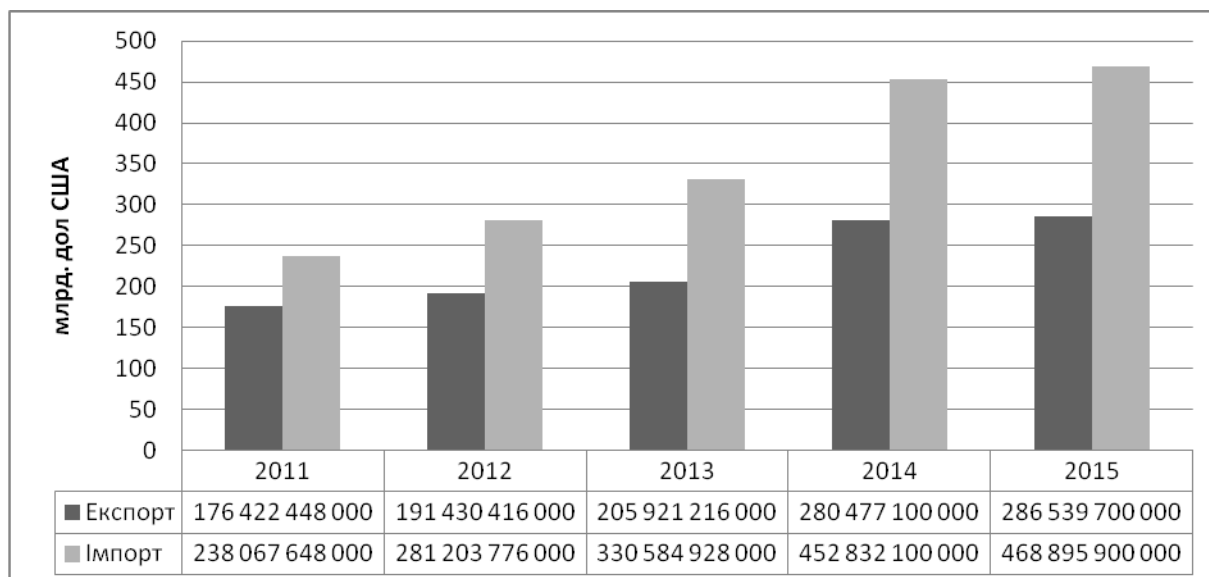


Рис. 2.3 Динаміка експорту та імпорту послуг Китаєм, 2011-2015 рр., млрд. дол.. США

За основними видами послуг у 2015 році у експорті та імпорті переважали «туристичні послуги» з 40 % (114,1 млрд дол США) та 62,7 % (292,1 млрд дол. США) відповідно; «інші комерційні послуги» з 38,1 % (108,7 млрд дол США) та 20,8 % (97 млрд дол. США); «транспортні послуги» з 13,5 % (38,5 млрд дол. США) та 16,2 % (75,6 млрд дол. США) [].

Згідно звіту про глобальну конкурентоспроможність на 2015-2016 рік Китай займає 28 місце, не змінивши позицію з попереднього року, поступаючись за даним показником таким країнам регіону як Японія, Південа Корея, Гонконг і Тайвань. Актуальним для Китаю зараз є питання переходу від етапу розвитку на основі ефективності (“efficiency-driven” stage of economic development) до інноваційної моделі (“innovation-driven” model), тобто моделі де продуктивність генерується за допомогою інновацій і зростання внутрішнього попиту []. Такий перехід Китаю має вирішальне значення, з огляду на розміри економіки країни і її вирішальну роль в регіоні. У середньостроковій перспективі можна прогнозувати подальше посилення міжнародної економічної та політичної конкурентоспроможності Китаю і підвищення її активності у глобальних і регіональних процесах. За оцінками китайських фахівців, країна має ресурс у 10-15 років на кардинальну модернізацію економіки та долучення Китаю до технологічного лідерства [].

Нижче наведені деякі ключові цифри і факти, виділені в «Доповіді про роботу уряду Китаю», з яким виступив прем'єр Держради Китаю Лі Кецянь на щорічній сесії Всекитайських зборів народних представників (ВЗНП):

- збільшення ВВП Китаю з 6,5% до 7%
- підтримка зростання індексу споживчих цін на рівні близько 3%
- проведення більш активної фінансової політики з дефіцитом в розмірі 2,18 трлн юанів (335,38 млрд доларів США), що на 560 млрд юанів більше, ніж в минулому році і становить 3% від ВВП;
- понад 10 млн робочих місць в містах, стримування безробіття в містах на рівні не більше 4,5%;
- проведення розумної і гнучкої кредитно-грошової політики, в той час як зростання широкої грошової маси (M2) буде підтримуватися на рівні близько 13%.

Основні цілі на найближчі п'ять років:

- до 2020 року подвоїти обсяг ВВП і дохід на душу населення в порівнянні з 2010 роком;
- річний економічний ріст повинен складати як мінімум 6,5% в наступні 5 років;
- сукупний обсяг виробництва повинен перевищувати 90 трлн юанів;
- частка постійних міських жителів - 60% населення;
- загальна протяжність експлуатованих швидкісних залізниць має досягнути 30 тис. км, і їх мережа охопити більше 80 % великих міст;
- зниження викидів шкідливих речовин, а також викидів вуглекислого газу на одиницю ВВП на 23%, 15% і 18% відповідно;
- зниження кількості жителів, що живуть за межею бідності;
- 50 мільйонів нових міських робочих місць;

Згідно тринадцятого п'ятирічного плану (2016-2020 рр) Китай повинен дотримуватися таких принципів як інноваційність, злагодженість дій, екологічний розвиток, відкритість та обмін [].

Перехід Китаю в 1978 році до поступових перетворень економіки з використанням соціально ринкових принципів без жодного сумніву можна вважати подією світового значення. Збереження сильної регулюючої ролі держави забезпечило успіх реформ і стабільний ріст економіки без соціально-політичних потрясінь і економічного збитку для населення, як зазначає В.І. Дашичев «показавши дуже великі переваги використання теорії конвергентності в реформуванні економіки соціалізму» [ст. 339].

До складу Китаю у статусі особливих адміністративних районів входять Гонконг та Макао, колишні колонії Великобританії та Португалії, відповідно.

Особливий адміністративний район Гонконг, або скорочено просто Гонконг розташований на південному сході Китаю в Південно-Китайському морі. Гонконг розташований на острові Гонконг, включає півострів Цзюлун, та багато інших островів, найбільший з них Лантау (додаток А). Після капітуляції Японії 15 серпня 1945 року, суверенітет над Гонконгом відновила Великобританія, який вперше отримала після перемоги у «Другій опіумній війні» 1860 року. 1984 року було підписано китайсько-британську декларацію, згідно з якою у 1997 році відбулася передача суверенітету над усією територією Гонконгу на користь Китаю. У декларації закріплювалося, що Гонконг повинен набути статусу особливого адміністративного району у складі Китаю, який дозволить йому зберігати свої закони і високу ступінь автономії впродовж як мінімум 50 років після передачі.

Історично прийнято розділяти три основні стадії економічної трансформації Гонконгу, перша розпочалася з моменту передачі гонконгського острова в оренду Великобританії і тривала до закінчення Другої світової війни. У цей час англійський уряд заклав основи розвитку промисловості. Вже на цьому етапі Гонконг став розвиватися як центр обслуговування суден з Європи, Америки та Індії. Саме у цей період у Гонконзі було закладено соціально-економічні підвалини та суспільні рамкові умови формування та розвитку ринкової економічної системи [ст. 10].

Друга стадія тривала від 1950 років і до моменту передачі Гонконгу у 1997 році, що характеризується як період формальної колонії, коли Великобританія лише підтримувала існуючий порядок. Важливою рисою цієї стадії було переорієнтація економіки на експорт. Гонконг як невелика територія, його ринок був не настільки великим щоб поглинути всю вироблену продукцію. Виходячи з особливого значення колонії як «перевалочного пункту» і беручи до уваги обмеженість внутрішнього ринку, колоніальний уряд вже під час ранньої індустріалізації зробив ставку на експортну орієнтацію економіки. Основу індустріалізації повинні були скласти по-перше імпорт сировини та палива, яких взагалі не було, по-друге експорт виготовленої продукції. Тому зовнішньоекономічну орієнтацію Гонконгу слід розглядати як передумову процесів індустріалізації. Індустріалізація могла мати місце лише тоді коли виготовленні місцевими виробниками товари знаходили зовнішні ринки. Розширення експорту сприяло індустріалізації, яка у свою чергу спричинила підвищення темпів економічного зростання.

Третій період починається від моменту передачі Гонконгу у 1997 році, коли він став повністю автономною економічною системою із постійним механізмом ринкового відтворення. Китай пообіцяв проводити політику «одна країна-дві системи», перетворивши Гонконг у особливий адміністративний район, який продовжив розвиватися в рамкових умовах ринкової економіки як «світове місто» [ст. 35]. Сьогодні Гонконг один з провідних економічних та фінансових центрів світу, об'єм ВВП у 2015 році склав 307 млрд. дол. США, зрісши майже в 1,7 рази починаючи з 1997 року (177 млрд дол. США) []. З об'ємом ВВП на душу населення займає 21 місце серед усіх країн світу за результатами 2015 року – 42,127 тис дол. США (додаток 2_1_2).

У рейтингу глобальної конкурентоспроможності Гонконг уже п'ятий рік поспіль входить в топ 10, у 2016-2017 рр зайнявши дев'яте місце, а також не нижче ніж 33 місце за всіма показниками, які входять до складу індексу [].

У 2015 році вартість експорту товарів у порівнянні з 2014 скоротилася на 2,5 %, з 524,1 млрд дол. США до 510,5 млрд дол США. Головними партнерами були

Китай(56,3%), США(8,7%) та Японія(3,1%). Основною статтею у товарній структурі експорту були «Електричні машини, обладнання та їх частини» частка яких у загальному експорті у 2015 році склала 48,83 %, 249,2 млрд дол. США (додаток).

Об'єм імпорту товарів також скоротився на 6,8 %, з 600,6 млрд дол. США у 2014 до 559,2 млрд дол. США у 2015 р. Основним парнерами були Китай(46,7%), Тайвань(6,5%) та Японія (6,3%). У товарній структурі, як і у експорті, перше місце зайняли «Електричні машини, обладнання та їх частини», 47,5% (266,1 млрд дол. США) від загального імпорту. (додаток).

Реекспорт товарів займає в зовнішньоторговельній структурі Гонконгу важливе місце, у 2015 році його об'єм склав 497 млрд дол США, за товарною структурою це «електричні машини, обладнання та їх частини» 50,03%; «перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння» 13,28%; «машини, механічні прилади, котли тощо» 12,92 %. Найбільшими партнерами були Китай(56,3%), США(8,8%) та Японія(3,2%) (додаток).

Часка Гонконгу у торгівлі послугами у світі у 2015 році склала:

-у експорті 2,19% (104,1 млрд дол США): «транспортні послуги» 28,6%(29,7 млрд дол США), «туристичні послуги» 34,4%(35,8млрд дол США), «інші комерційні послуги» 36,7%(38,2 млрд дол США);

- у імпорті 1,6 %(73,9 млрд дол США): «транспортні послуги» 24% (17,7 млрд дол США), «туристичні послуги» 29,6%(22,8млрд дол США), «інші комерційні послуги» 31%(21,8 млрд дол США) [].

Особливий адміністративний район Макао, розташований на невеликому півострові в гирлі р. Сіцзяну (Південно-Китайське море) (додаток А), колишня колонія Португалії, передана під юрисдикцію Китаю 19 грудня 1999 року. За розміром ВВП у 46 млрд дол США країна займає 105 місце у світі, серед країн Східної Азії випереджаючи Монголію та КНДР. Однак за рівнем ВВП на душу населення 78,733 тис дол США займає п'яте місце у світі, і перше серед країн Східної Азії, значно випереджаючи і Китай і Японію.

Економіка Макао базується здебільшого на туризмі, частка якого у 2015 році склала 94,1 % від загального обсягу експорту послуг, та азартних іграх, які легалізовані з 1847 року []. Урядовими зусиллями, спрямованими на диверсифікацію економіки, було створено невеликі за обсягами промислові виробництва, так скажімо у 2015 році у товарній структурі експорту друге місце зайняли «Електричні машини, обладнання та їх частини» з 250,1 млн дол. США, що склало 20,17 % від всього експорту. Основним торговельним партнером, як у експорті товарів (47,9 %), так і у імпорті (80,3%) був Гонконг.

Природні ресурси в Макао представлені тільки рибними ресурсами, сільське господарство зведено до мінімуму: основні агрокультури - рис і овочі, тваринництво розвинене слабо. Макао залежить від поставок з Китаю продовольства, прісної води, електроенергії.

Особливе місце серед країн Східної Азії займає Тайвань, острів розташований в західній частині Тихого океану між Східнокитайським і Південнокитайським морями (додаток А), загальною площею 35 тис км² і населенням у 24 млн осіб.

У 1949 році, після поразки у громадянській війні китайським комуністам, Гоміньдан (консервативно політична партія) відступив на острів Тайвань, взявши з собою близько мільйона біженців із материка перемістивши з собою на острів, збільшивши його населення на півтора мільйон лише за декілька місяців, та утворивши Республіку Китай, частково признану державу в Східній Азії. КНР не визнає самостійності Тайваню, вважаючи його своєю територією, і згідно прийнятих норм підпорядковує свої стосунки з ним запропонованій у 1978 році концепції «одна країна, дві системи», згідно з якою Тайвань зберігає свою власну політичну систему, юрисдикцію, економіку і фінансову систему, включаючи комерційні та культурні угоди з іншими країнами, і отримує конкретно визначені права в міжнародних відносинах [].

Острів Тайвань знаходився під управлінням Японії з 1895 року, до її капітуляції у Другій світовій війні у 1945 році, коли він увійшов до складу Республіки Китай. Цей період мав значний вплив на формування економіки

Тайваню, оскільки значні інвестиції були вкладені у сільську інфраструктуру, особливо в іригаційні роботи та меліорацію земель, Японія використовувала свою тайванську колонію як постачальника рису та тростинного цукру.

Після поразки Японії у Другій світовій війні і розпаду Японської імперії, першим кроком Тайваню в напрямку індустріалізації стала земельна реформа 1953 року, проведена за зразком аграрної реформи в Японії. У розробці закону найважливішу роль зіграв американський економіст Вольф Ладежинський. В ході реформи у великих землевласників були примусово викуплені надлишки землі яка потім була продана селянам. Це був дуже важливий крок у модернізації економіки: реформа ліквідувала грабіжницьку оренду і створила клас дрібних фермерів. А колишні власники, які отримали за свою землю багато грошей, стали інвесторами в нові економічні напрямки. Тайвань має одну з найцікавіших сільськогосподарських історій серед країн Східної Азії з двох причин, по-перше вражаючими результатами розвитку внаслідок проведеної реформи, по-друге субтропічним кліматом, цілорічним сільськогосподарським сезоном і регулярними опадами. Найгірші кліматичні умови для сільського господарства в регіоні для сільського господарства також мають Республіка Корея та Північна Корея та в окремих частинах Японія.

Тайвань вирізняється з-поміж східноазійських країн за рахунок рівня, на якому сільськогосподарські товари задали тон та домінували в експорті на початку процесу розвитку економіки, однак пізніше, вже з 1970-х років, так само як і Республіка Корея перейшов від дешевого виробництва, такого, як текстильна промисловість, виробництво іграшок, до розвитку важкої промисловості і інфраструктури, а у наступні десятиліття – до виробництва сучасної електроніки [].

Сьогодні Тайвань за об'ємом експорту товарів займає сімнадцяте місце у світі, що складає 1,72 % від загального об'єму світового експорту, серед країн Східної Азії за цим показником Тайвань на п'ятому місці []. Однак у 2015 об'єм експорту товарів скоротився на 10,5 % з 313 млрд дол. США у 2014 р., до 280,1 млрд дол США у 2015 р. Найбільшими партнерами були Китай (25,4%), Гонконг (

13,6%), США (12,2%). Основними статтями у товарній структурі експорту у 2015 році були «електричні машини, обладнання та їх частини» 41,44 % від загального експорту країни у 2015 році; «машини, механічні прилади, котли тощо» 10,35 %; «пластмаси, полімерні матеріали» 6,61% [].(додаток)

За об'ємом імпорту товарів у світі Тайвань знаходиться на вісімнадцятому місці, з часткою 1,42%. У 2015 році імпорту товарів скоротився на 16,5 % (228 млрд.дол США), у порівнянні з 2014 р. (273 млрд. дол. США). Торговельний баланс протягом останніх двох років залишається активним (додаток). Товарна структура: «електричні машини, обладнання та їх частини» 23,32%; «палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки» 16,44%; «машини, механічні прилади, котли тощо» 11,94%. До основних партнерів належали Китай (19,3%), Японія (16,9%), США (11,6%) (додаток).

Важливою частиною зовнішньоторговельної структури Тайваню, як і в Гонконзі, є реекспорт товарів, у 2014 році його об'єм склав 17,6 млрд дол. США, найбільшу частку склали товари «електричні машини, обладнання та їх частини» 54,36%; «машини, механічні прилади, котли тощо» 10,35 %; «палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки» 11,17%. Найбільшими партнерами були Гонконг (28,3%), Китай(26,8%), Японія (14,4%) (додаток).

У торгівлі послугами частка Тайваню у світі невелика, у експорті це 1,19% (56,4 млрд дол. США) у імпорті 1,01 %(46,7 млрд дол. США) [].

Другою за розмірами економікою Східної Азії та другою у світі є Японія, ВВП якої протягом періоду з 1970 по 2015 рік показувало швидкі темпи зростання (рис. 2.2), з 209 млрд дол. США у 1970 році, до 4 трлн 079 млн дол. США у 2015 році. Значне зниження було зафіксоване у 1998 році, на 1 млрд 419 млн дол. США порівняно з об'ємами 1995 роком, що можна пояснити впливом азійської фінансової кризи 1997-1998 років.

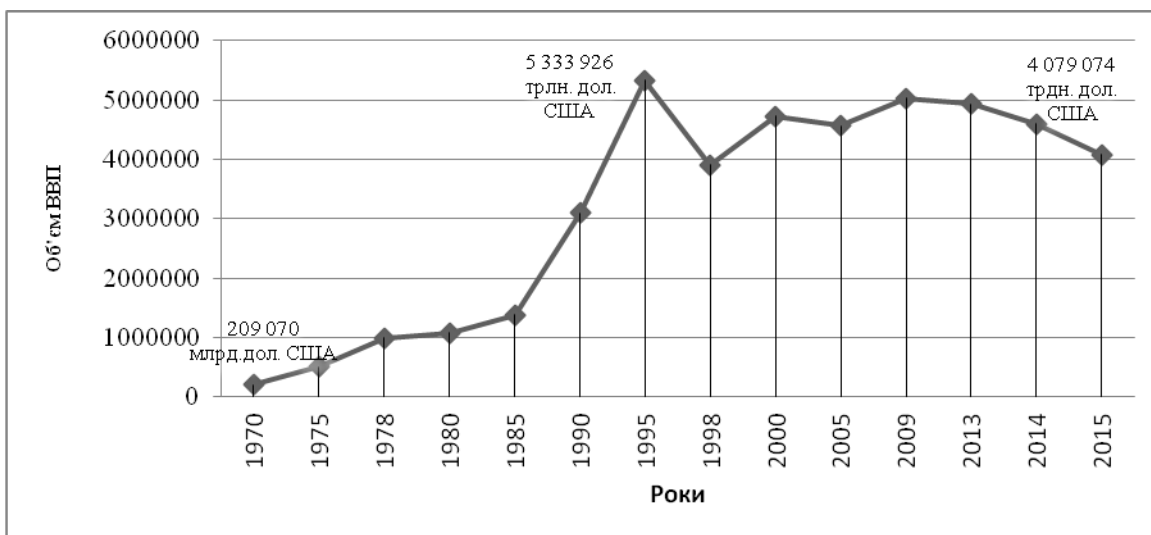


Рис. 2.4. Динаміка ВВП Японії, 1970-2015 рр., млн. дол США

Японія займає порівняно невелику площу у 377,8 тисяч км² (додаток А), не маючи практично власних корисних копалин, а отже імпортує значну частину продовольства, енергоносіїв та сировини. Тому торгівлю Японії часто називають «переробною», так як країна виробляє товари на імпортній сировині. Нестача природних ресурсів перекривається високим рівнем кваліфікації працівників і їх культурою праці, активним і гнучким використанням капіталу й можливостей менеджменту, високим рівнем техніки, технологій та прикладних наукових досліджень.

Японія протягом післявоєнного періоду перетворилася на економічно могутню державу, що володіє промисловістю, оснащеною найновішими технологіями, має великі валютно-фінансові ресурси, займає міцні позиції у міжнародному поділі праці.

Сучасний стан економіки Японії є результатом реформ другої половини ХХ ст. Однак склад і характер дії факторів розвитку економіки Японії після Другої світової війни змінювалися на різних етапах: у повоєнному періоді до середини 70-х років ХХ ст.; від середини 70-х (економічна криза 1974-1976) до кінця 90-х років ХХ ст.; від подолання світової фінансової кризи та внутрішньої структурної кризи 90-х років ХХ ст. на сьогодні [ст.].

За індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017 рр Японія знаходиться в першій десятці світових лідерів, на восьмому місці, а також лідирує серед країн Східної Азії. Однак у порівнянні з 2015 роком втратила три місця у рейтингу, поступившись місцем Швеції та Великобританії. Однією з причин є макроекономічне середовище, за цим показником Японія на 104 місці у світі [ст.].

Незважаючи на це серед основних позитивних рис економіки Японії можна виділити відмінний стан інфраструктури, використання унікальних технологій та виробничих процесів, високоякісні науково-дослідні інститути та дослідно-конструкторські роботи, у поєднанні з високваліфікованою робочою силою, та сприятливим інноваційним середовищем [ст.]. Показники продуктивності праці в країні - одні з найвищих у світі.

Сьогодні для характеристики економіки Японії використовують особливий термін «абеноміка», термін складений шляхом з'єднання прізвища прем'єр-міністра Японії Сіндзо Абе зі словом «економіка». Неологізм, що використовується для опису економічної політики, що проводиться урядом прем'єр-міністра Японії Сіндзо Абе, починаючи з 2012 року. Абеноміка відноситься до агресивного набору грошово-кредитних та фіскальних методів, в поєднанні зі структурними реформами, орієнтовано на те щоб витягнути Японію з багаторічного дефляційного спаду.

Для виходу з кризової ситуації Сіндзо Абе пропонує програму «Трьох стріл», які коротко можна охарактеризувати як:

1) перша - фінансові стимули, що почалися ще у 2013 році з заходів з відновлення економіки, на загальну суму у 210 млрд дол. США, з яких приблизно 116 млрд були прямими державними інвестиціями. В основному ці стимули були спрямовані на створення найважливіших інфраструктурних проектів, таких як мости, тунелі та сейсмостійкі дороги. Схожі грошові вливання проводилися у квітні та грудні 2014 році, та у кінці 2016 року.[]

2) друга - монетарна політика, Банк Японії застосовує політику «кількісного пом'якшення», при якій центральний банк купує або бере в забезпечення фінансові активи для введення певної кількості грошей в економіку, тоді як при

традиційній монетарної політики центральний купує або продає державні облигації для збереження ринкових ставок відсотка на певному цільовому рівні [ст. 13].

3) третя – структурна реформа, що включає зменшення регулювання бізнесу, лібералізація ринку праці та сільського господарства, скорочення корпоративних податків, збільшення різноманітності робочої сили.

Безпосередня мета абеноміки полягає в тому, щоб стимулювати внутрішній попит і зростання ВВП при підвищенні рівня інфляції до 2%. Структурна політика Сіндзо Абе спрямована на поліпшення перспектив країни за рахунок збільшення конкуренції, реформування ринків праці і розширення кола торговельних партнерів.

Така політика дала свої результати, згідно з заявами центрального банку, японська економіка вийшла зі стану дефляції, в якій знаходилася останні 15 років. Центральний банк визнав, що поки не вдається реалізувати поставлене завдання по досягненню контрольованої інфляції на рівні 2% в рік. Серед причин, в тому числі, називається загальносвітове падіння цін на нафту. Що тривала понад 15 років дефляція в Японії вела до згортання виробництва, скорочення інвестицій і доходів населення [1].

За об'ємом експорту товарів у світовій торгівлі Японія займає четверте місце у світі та друге серед країн Східної Азії, однак її частка протягом останніх десяти років зменшується, так у 1995 році складала 8,5 %, і до 2010 зменшилася до 5,01 % а у 2015 році склала 3,7 % [1]. У порівнянні з 2014 року (690,2 млрд дол. США) у 2015 році вартість експорту товарів Японією скоротилася на 9,4 % і склала 624,9 млрд. дол. США (рис. 2.5).

Імпорт товарів, за об'ємом якого Японія знаходиться також на четвертому місці у світі, скоротився у 2015 році набагато більше, а саме на 20,1 % (648,5 млрд дол. США) (рис. 2.5). У торговому балансі зафіксовано невеликий дефіцит у 23,5 млрд дол. США, у порівнянні з 2014 роком, коли цей показник склав 121,9 млрд дол. США (додаток).

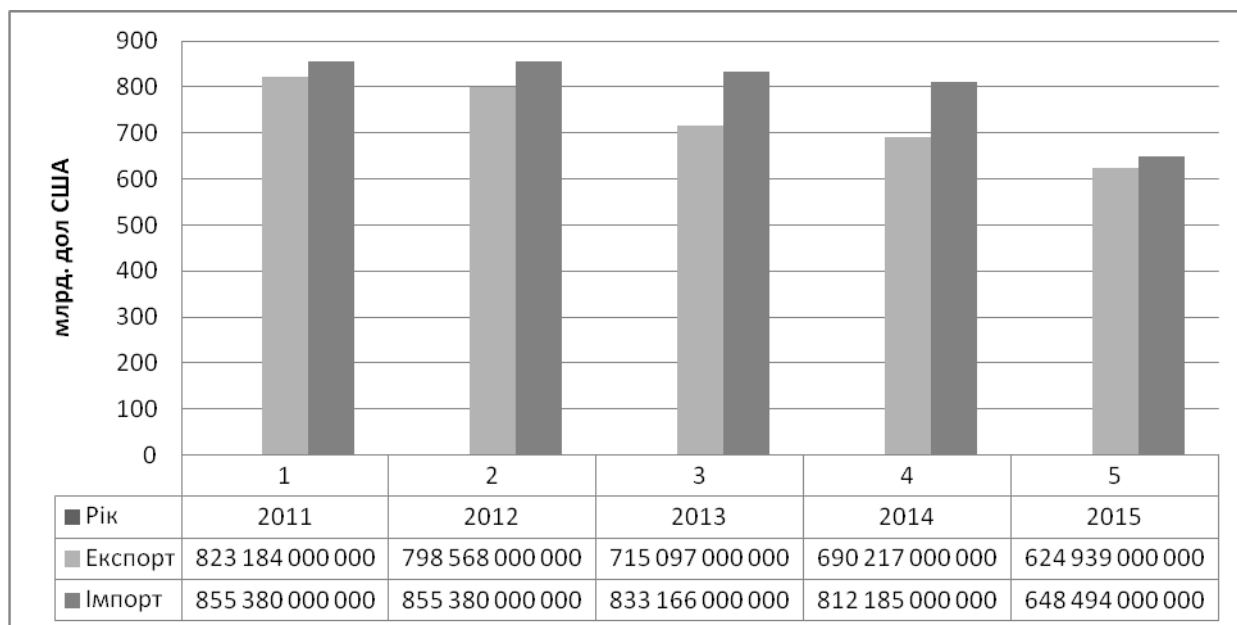


Рис. 2.5. Динаміка експорту та імпорту товарів Японії, 2011-2015 рр., млрд. дол. США

Шістнадцять основних партнерів покривають 80 % всього експорту у 2015 році, серед лідерів США, на які припадає 20,23 % всього експорту, на другому місці Китай (17,49 %), на третьому Республіка Корея (7,04 %). У імпорті зберігається така ж тенденція шістнадцять найбільших партнерів покривають 80% імпорту, лідерами є Китай (25,7%), США (10,9%), Австралія (5,6%) (див. таблиця 2.4)

Таблиця 2.4.

Основні партнери Японії з експорту та імпорту товарів у 2015 році

№	Країна	Експорт, млрд. дол. США	частка країни у загальному експорті, %	№	Країна	Імпорт, млрд. дол. США	частка країни у загальному імпорті, %
1.	США	126 387	20,23	1.	Китай	160 559	25,7
2.	Китай	109 278	17,49	2.	США	68 347	10,9
3.	Республіка Корея	44 019	7,04	3.	Австралія	34 791	5,6
4.	Тайвань	36 961	5,92	4.	Республіка Корея	26 807	4,3
5.	Гонконг	35 006	5,60	5.	ОАЕ	23 521	3,8

Складено за:

У товарній структурі експорту основними статтями були «засоби наземного транспорту, крім залізничного» 21,45 % від загального об'єму експорту, основними партнерами були США (33,9%), Китай (7,1%), Австралія (4,8%); «машини, механічні прилади, котли тощо» - 18,83 %, основні партнери США (23,1%), Китай (17,9%), Республіка Корея (6,9%); «електричні машини, обладнання та їх частини» - 15,3%, основні партнери Китай(24,2%), США(15,3%), Гонконг(11,9%) (додаток 2_1_5). Що ж до імпорту, то у товарній структурі лідирували «палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки» - 20,51%, основні партнери ОАЕ(17,8%), Австралія(16,7%), Катар(12,6%); «електричні машини, обладнання та їх частини» - 14,43%, основні партнери Китай(49,6%), Тайвань(12,6%), США(7%); «машини, механічні прилади, котли тощо» - 9,52%, основні партнери Китай (45,8%), США(15,9%), Таїланд (5,5%) (додаток 2_1_6).

Порівнявши географічну структуру торгівлі Китаю та Японії можна визначити низку спільних партнерів, які займають перші місця за об'ємами торгівлі для обох країн, так наприклад у експорті товарів це США, Гонконг та Республіка Корея.

У торгівлі послугами у Японії з 2011 року має місце негативне сальдо торговельного балансу, яке однак зменшилося з -29,071 млрд дол. США у 2014 році до -13,468 млрд дол. США у 2015 році (додаток). За п'ять років з 2011 по 2015 рік експорт послуг зріс на 13,1 %, а імпорт на 0,01 % (рис. 2.4)

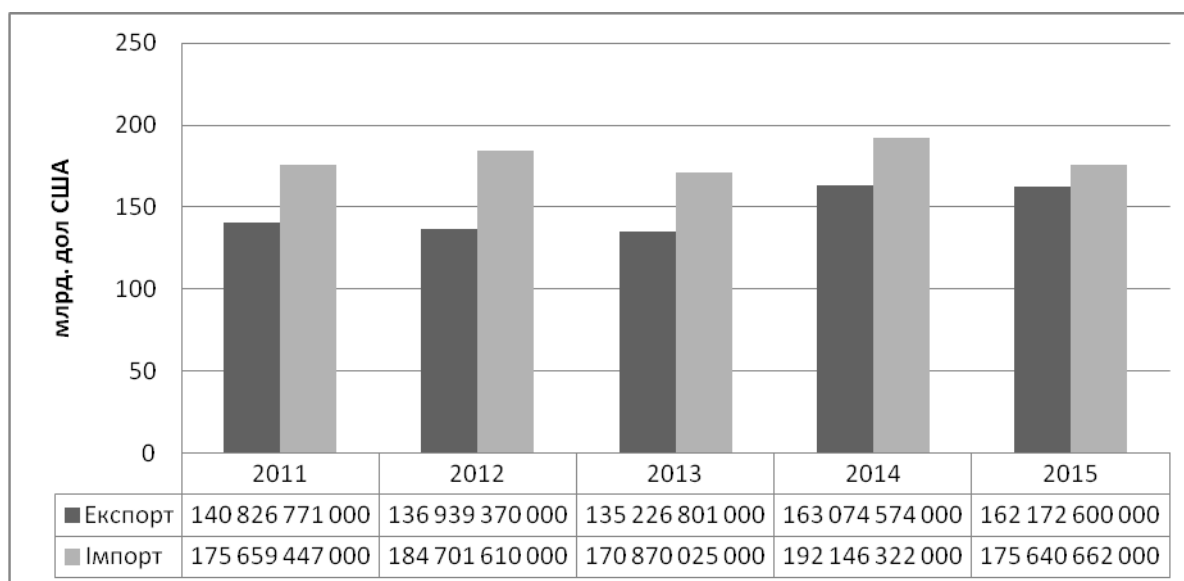


Рис. 2.6. Динаміка експорту та імпорту послуг Японії, 2011-2015 рр., млрд. дол.. США

За основними видами послуг у 2015 році у експорті та імпорті переважала стаття «інші комерційні послуги» (інтелектуальна властність, будівництво тощо) з 60,8% (95,9 млрд дол США) та 62,7%(108,862 млрд дол США) відповідно; «транспортні послуги» 22,5% (35,5 млрд дол США) і 23,6% (40,9 млрд дол. США); «туристичні послуги» 16,1% (25,4 млрд дол США) і 9,2 % (15,922 млрд дол. США)[].

У економічних проблемах Японії немає нічого нового, країна страждає хронічною дефляцією з 1980-х років. Японський уряд витратив трильйони доларів, намагаючись підняти економіку, в процесі накопичивши найбільший державний борг серед розвинених країнах світу. Японський уряд сподівається, що незвичайна грошова політика змінить цю динаміку, починаючи зі падіння курсу єни і даючи експорту значний імпульс. Дійсно, ієна впала практично на 50 відсотків по відношенню до долара з кінця 2012 року [].

Таким чином, більшість науковців згодні з тим, що економіці Японії потрібні більш глибокі структурні зміни. Без більшого споживчого попиту на основі підвищення заробітної плати, яка впала на 9 % в реальних цифрах з 1997 року, або без великого демографічного зсуву, японська економіка буде продовжувати ??? [].

Третьою за розміром економікою Східної Азії, країною яка вразила світ темпами економічного зростання є Республіка Корея. За останні п'ятдесят років р перетворилася з однієї з самих бідних аграрних країн в світі в країну, що розвивається, з високим рівнем доходу (таблиця 2.1). В період з 1970 по 1995 рік ВВП Південної Кореї збільшувався в середньому на 8% в рік в реальних цифрах[ст. 63]. У 1997-1998 році, як і більшість країн Східної Азії, країна зазнала впливу економічної кризи, яка вдарила по економіці Республіки Корея, та інших країнах «азійських тиграх», найбільше, спричинивши падіння ВВП з 531 млрд дол. США у 1995 році, до 357 млрд дол. США у 1998 році, на 32 % (рис. 2.)

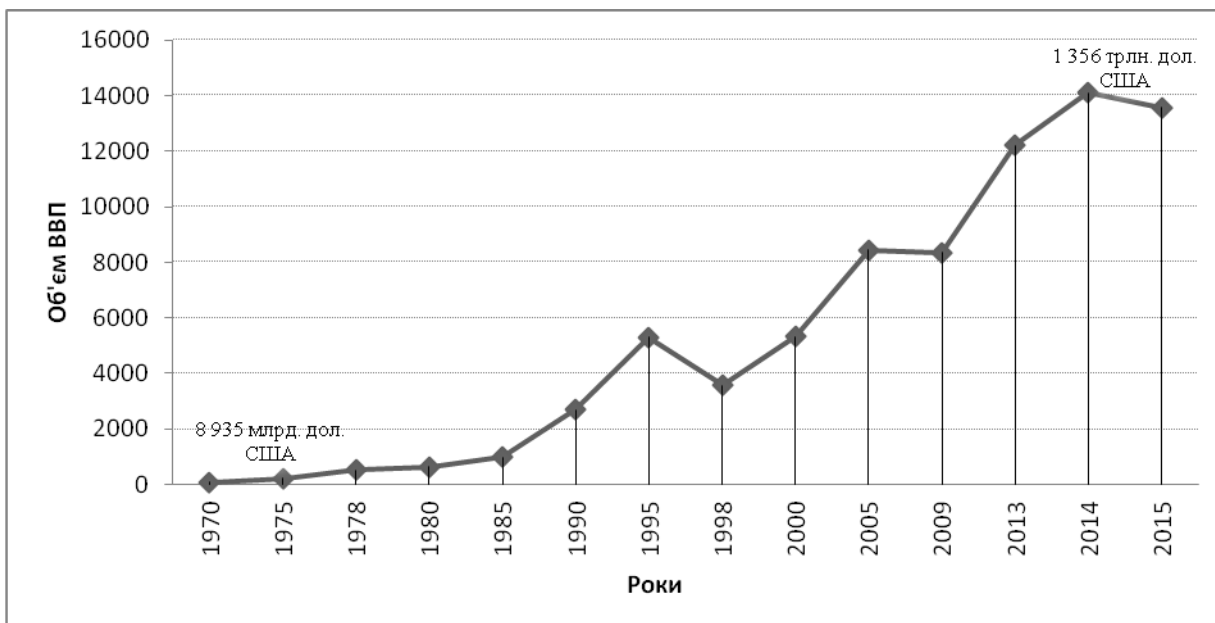


Рис. 2.7. Динаміка ВВП Республіки Корея, 1970-2015 рр., млн. дол США

Згідно річних темпів економічного росту Республіка Корея входила в число країн з економікою що найшвидше розвивалася. Доля промисловості в ВВП яка складала всього лише 20,1 % у 1960 році виросла на 45 % в 1991 році. З урахуванням міжнародних стандартів Республіка Корея є прикладом безпрецедентної індустріалізації здійсненої за трохи більше ніж тридцять років.

Республіка Корея досягла такого неймовірного промислового росту незважаючи на відсутність запасів багатьох потрібних корисних копалин. Крім того поділ Кореї після звільнення, Корейський півострів був під окупацією Японії з 1910-по 1945 рік, викликав політичну нестабільність. Розпочата після цього корейська громадянська війна (1950-1953 роки) привела до того що Республіка Корея опинилася зажатою в «колі бідності, гіперінфляції і хронічного безробіття» [ст. 63]. В таких умовах уряд провів дві реформи, земельну на основі принципу «хто обробляє той і володіє», а також реформу, пов'язану з веденням в країні системи початкової освіти, що допомогло значно збільшити людський капітал для подальшої прискореної індустріалізації, а також досягти дуже високого рівня грамотності населення, країна займає 18 місце у світі за індексом людського розвитку у 2016 році [].

Зміни в стратегії економічного розвитку були закладені в цілій серії п'ятилітніх планів економічного розвитку, так в 1961 році економічна політика змінилася в сторону заснованої на експорті стратегії індустріалізації. Збільшення валютних надходжень від експорту промислових товарів було необхідне для покриття витрат на імпорт енергоносіїв та інших товарів першої необхідності, внутрішнього ринку було недостатньо для забезпечення стійкого росту при відсутності капіталу, необхідного для розширення виробничих можливостей.

Існувало дві основні системи управління стимулюванням експорту, перша була пов'язана з надаванням необмеженого і безтарифного доступу до імпорتنих проміжних товарів та сировини, що були необхідні для експортоорієнтованого виробництва. Друга система забезпечувала автоматичний доступ до банківських кредитів для обігового капіталу, часто за пільговими відсотковими ставками. Це сприяло експортній діяльності без дискримінації між великими конгломератами та невеликим фірмами [ст. 65]. В якості доповнення до системи стимулювання, тогочасний уряд також створив кілька основних систем адміністративної підтримки. Використовувалися як щомісячні наради з питань сприяння експорту так і цільові заходи, для підвищення ефективності різних систем стимулювання експорту. Вироблялися відповідні керівні принципи діяльності як зі сторони держави, так і зі сторони фірм експортерів.

На початку 70-х років минулого століття основний напрямок економічної політики Республіки Корея змістився з експорту продукції легкої промисловості до «Плану розвитку важкої і хімічної промисловості» [ст. 66]. Перехід до більш інтенсивного промислового розвитку був викликаний необхідністю модернізації структури промисловості. В плані розвитку в якості перспективних галузей розвитку були визначені судноплавство, автомобілебудування, металургійна галузь, кольорова металургія, текстильна та нафтохімічна галузі. Така економічна політика привела до росту чоболів, що дозволило скористатися перевагами ефекту масштабу. Чоболи це південнокорейська форма фінансово-промислових груп, конгломерат, що представляє собою групу формально самостійних фірм, що

знаходяться у власності окремих сімей та під єдиним адміністративним і фінансовим контролем [ст.].

Після того як Південна Корея стала членом СОТ у 1995 році, відкрита і чесна конкуренція стала новим напрямом в формуванні промислової політики країни, котра була направлена на прискорення процесу перебудови промисловості. Важливий елемент державної політики передбачав залучення прямих іноземних інвестицій, особливо в галузі високих технологій, через спрощення порядку отримання дозволів державних органів та інших правил. Також слід зауважити що провідні південно корейські чоболі почали мати справи в глобальному масштабі що дозволило їм залучати до роботи самих кращих і талановитих співробітників.

У 1999 р. було прийнято «Довгострокову місію розвитку науки та техніки до 2025 р.», яка включала 40 завдань та 20 рекомендацій, реалізація яких дозволить країні вийти на передові позиції у світі. Реалізація цієї місії відбувається послідовно по трьох етапах. На першому етапі (до 2005 р.) корейська влада ставила за мету мобілізацію ресурсів для розвитку промислової інфраструктури та прийняття сприятливих законів. На другому етапі (до 2015 р.) вживання заходів щодо досягнення країною найвищого серед країн Східної Азії, та всього Азіатсько–Тихоокеанського регіону рівня інноваційної спроможності. До 2025 р. рівень інноваційної конкурентоспроможності Республіки Корея має досягти рівня країн «Великої сімки» [].

Сьогодні Республіка Корея за розміром ВВП в 1 трлн 356 млн дол. США у 2015 році знаходиться на 11 місці у світі, а за ВВП на душу населення, 26 975 тис дол. США, на 38 місці, за цим показником серед країн Східної Азії випереджуючи Китай, Монголію та КНДР (таблиця 2.2) За індексом глобальної конкурентоспроможності 2016-2017 рр Республіка Корея знаходиться на 26 місці вже три роки поспіль, однак за окремими показниками, складовими індексу, займає високі позиції, так скажімо за показником макроекономічного середовища - третє місце у світі [].

У світовому експорті товарів Республіка Корея знаходиться на шостому місці у світі, відсоток якої протягом вже 60 років впевнено зростає, з 0,05 % у 1953 році, і до 3,1% у 2015 р. []. Об'єм експорту товарів у 2015 році скоротився на 8% (526,9 млрд дол США) у порівнянні з 2014 роком (573,09 млрд дол США) (рис 2.).

Частка Республіки Корея у світовому імпорті менша 2,6 %, дев'яте місце у загальному рейтингу, однак ще у 1953 року це була значно менша 0,404 %. Торговий баланс зберігається активним протягом вже останніх п'яти років (додаток).

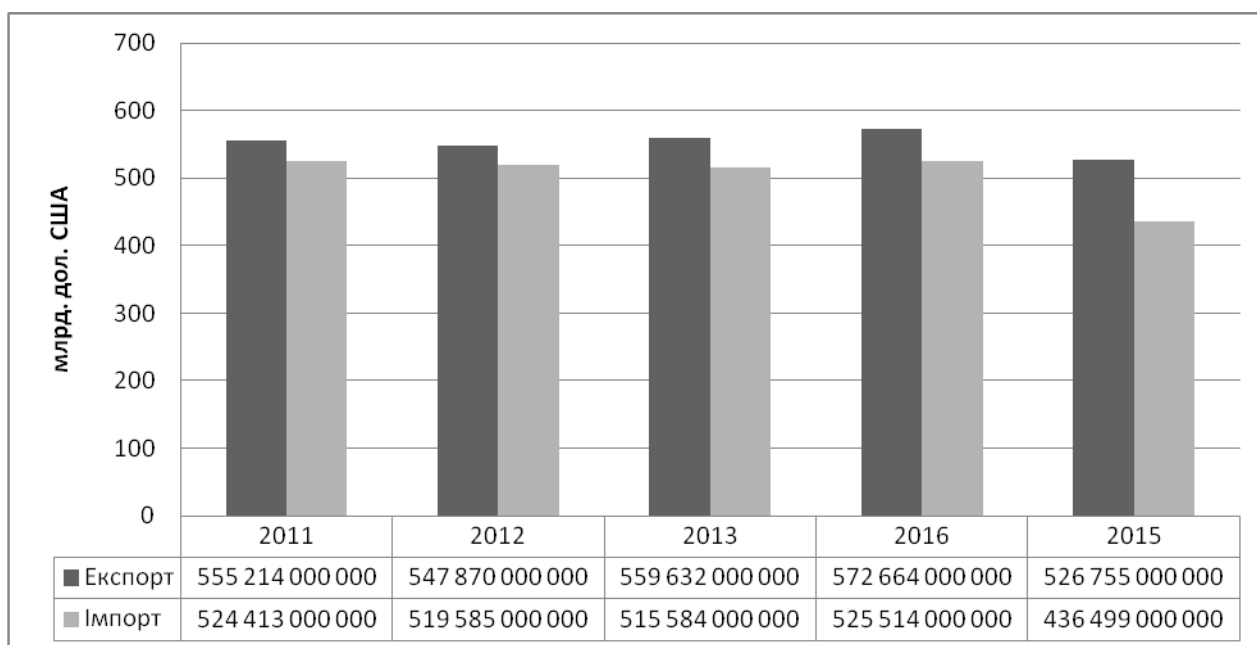


Рис. 2.8. Динаміка експорту та імпорту товарів Республіки Корея, 2011-2015 рр., млрд. дол. США

Експорт диверсифікований серед партнерів на 21 з яких припадає 80% всього екпорту, серед найбільших Китай (26,03%), США (13,31%), Гонконг (5,77%). У імпорті товарів на 18 найбільших партнерів припадає 80 % серед яких Китай(20,67%), Японія (10,50%), США(10,13%) (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5

Основні партнери Республіки Корея з експорту та імпорту товарів у 2015 році

№	Країна	Експорт, млрд. дол. США	частка країни у загальному експорті, %	№	Країна	Імпорт, млрд. дол. США	частка країни у загальному імпорті, %
1.	Китай	137 140	26,03	1.	Китай	90 235	20,67
2.	США	70 130	13,31	2.	Японія	45 854	10,50
3.	Гонконг	30 421	5,77	3.	США	44 213	10,13
4.	В'єтнам	27 773	5,27	4.	Німеччина	20 952	4,8
5.	Японія	25 596	4,86	5.	Саудівська Аравія	19 573	4,48

Складено за:

У товарній структурі основними статтями експорту були «електричні машини, обладнання та їх частини» 26,26% від загального об'єму експорту (138,3 млрд. дол. США), головний партнер Китай (38,1%); «засоби наземного транспорту, крім залізничного» 13,11% (69 млрд дол. США) головний партнер США (34,9%); «машини, механічні прилади, котли тощо» 11,8% (62 млрд дол. США) головний партнер Китай (24,4%) (додаток).

У товарній структурі імпорту «палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки» 23,69 % (103,4 млрд дол США) від загального об'єму імпорту у 2015 році, Саудівська Аравія (17,9%) як найбільший партнер; «електричні машини, обладнання та їх частини» 17,81% (77,7 млрд дол. США) основний партнер Китай (40,7%); «Машини, механічні прилади, котли тощо» 10,6% (46,4 млрд дол. США), Китай(22%) (додаток).

У торгівлі послугами вже протягом п'яти років пасивний торговельний баланс, хоча за експортом та імпортом. Об'єм експорту у 2015 скоротився у порівнянні з 2014 роком на 12,6 %, об'єм імпорту скоротився на 1,8 % (рис. 2.4). У загальносвітовому експорті та імпорті послуг Республіка Корея займає шістнадцяте та одинадцяте місце відповідно.

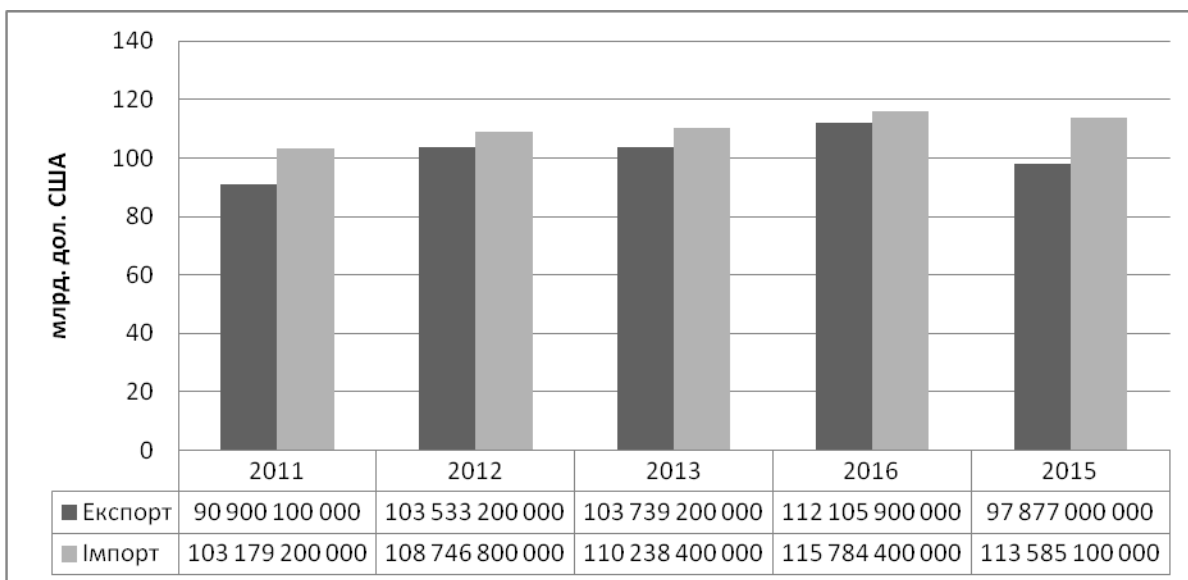


Рис. 2.9. Динаміка експорту та імпорту послуг Республікою Кореєю, 2011-2015 рр., млрд. дол. США

До найбільш експортованих послуг належали «транспортні послуги» 33,3% (32,6 млрд дол. США); «інші комерційні послуги» 19,5% (19,1 млрд дол США) та «туристичні послуги» 15,6% (15,2 млрд дол. США). У імпорті переважали «інші комерційні послуги» 26,3% (29,9 млрд дол США); «транспортні послуги» 26% (29,6 млрд дол США); «туристичні послуги» 21,9% (24,9 млрд дол США) [1].

Ю.В. Макогон виділяє такі основні причини високої продуктивності праці у нових індустріальних країнах, до яких і належить і Південна Корея [ст. 112]:

- використання передових технологій;
- високий рівень автоматизації виробництва;
- наявність висококваліфікованих кадрів;
- використання сучасних методів управління виробництвом;
- здатність модернізованої економіки ефективно використовувати науково-технічні досягнення та вбирати в себе різноманітні інновації. Висока інноваційна адаптивність в комплексі з високоосвіченою робочою силою, наділеною потрібними технічними навиками, формують переваги Республіки Корея у розвитку економіки та дозволяють конкурувати з лідерами серед країн Східної Азії, Японією та Китаєм.

Безпосереднім сусідом, та однією з найбільш закритих країн регіону є Кореїська Народна Демократична Республіка (КНДР). Сьогодні у світі її знають як одну з найбільш відсталих у економічному плані, найбільш жорстоких тоталітарних держав.

Після закінчення Кореїської війни (1950-1953 р.) відбувалася «кореїзація» «сталінської моделі», що привело до створення «соціалізму чучхе» під лозунгом «жити по-нашому». Кім Ір Сен, який у 1948 році став прем'єром, а згодом президентом КНДР, в 50-60 х роках віддалившись від радянського та китайського керівництва, на основі створеної за зразком СРСР адміністративно-командної системи сформував під прапором ідей «чучхе» прикритих марксистсько-комуністичною риторикою, державу в якій поєдналися риси комуністичного тоталітаризму, теократії, феодалізму та конфуціансько-бюрократичних початків, названий «комуністичною монархією» [, ст. 45].

У повоєнні роки Північна Корея пішла у своєму розвитку шляхом складання планів на певні періоди. Трирічний план 1954-1956 років повернув промисловість КНДР на довоєнний рівень. За ним пішли п'ятирічний план 1957-1961 і семирічний план 1961-1967 років. У ці роки КНДР продовжувала нарощувати промислову потужність, хоча сільське господарство перебувало в стагнації, все більшим ставав розрив між містом і селом. Кім Ір Сен помер в 1994 році, і його наступником став син, Кім Чен Ір.

Під час правління Кім Чен Іра економіка країни продовжувала стагнувати. У період з 1996 по 1999 рік в КНДР був сильний голод, від якого, за різними оцінками, загинуло від 1,5 до 3 мільйона осіб. Економіка країни залишається ізольованою, а на військові потреби витрачають суми, що дорівнюють четвертій частині ВВП. Майже все працездатне чоловіче населення у віці 18-30 років служить в армії, тоді як промисловість перебуває в занепаді.

Згідно зі звітом Міжнародної Амністії, в КНДР 2003 року близько 13 мільйонів осіб (60% населення країни) страждало від недоїдання. 2001 року КНДР від США, Південної Кореї, Японії та ЄС отримала продовольства на суму понад

300 мільйонів доларів. Крім того, поставки йшли з боку ООН та неурядових організацій.

Після приходу до влади сина Кім Чен Ина, внука Кім Ір Сена, світова спільнота поклала надії на зміну у внутрішній та зовнішній політиці Північної Кореї, але як свідчать дані змін не відбувається. На початку 2013 року в КНДР почався черговий голод, і з двох південних провінцій були вилучені всі залишки продуктів з метою сталого забезпечення продуктами харчування Пхеньяну.

КНДР не публікує статистичних даних щодо економічної ситуації в країні, отже при аналізі можна розраховувати лише на приблизні оцінки міжнародних організацій. Згідно статистичних даних Конференції ООН з торгівлі та розвитку ВВП КНДР у 2015 році у поточних цінах склало 17 трлн дол. США, а на душу населення 655 дол США, за цими показниками одним з аутсайдерів у світі.

Експорт у 2015 році склав 3,061 млрд дол. США, серед основних товарних груп були «палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки» 36,7 % (1,152 млрд дол. США); «Одяг та додаткові речі до одягу, текстильні, крім трикотажних» 20,8% (637 млн дол. США); «руди, шлаки і зола» 6,68% (204 млн дол. США). Основним найбільшим партнером є Китай. Його частка у експорті складає 81,9 % (2,506 млрд дол. США). Імпорт товарів у 2015 році був у розмірі 3,482 млрд дол. США, основними статтями були «електричні машини, обладнання та їх частини» 10,2% (357,8 млн дол. США); «машини, механічні прилади, котли тощо» 7,8 % (272,2 млн дол США); «палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки» 7,7% (268,2 млн дол. США). Як і у експорті головним партнером є Китай з часткою у імпорті 84,6 % (2,947 млрд дол США) [].

КНДР має напружені стосунки з багатьма провідними країнами світу, як США, Японія, Республіка Корея, з огляду на особливості ведення зовнішньої політики та власну ядерну програму.

Останньою з обраних для дослідження, але не останньою в регіоні є Монголія. Зараз можна без перебільшення заявити що теперішня Монголія, котра ще декілька десятиліть тому знаходилася на периферії міжнародної політики,

перетворюється в арену відкритого політичного та економічного протистояння між РФ, КНР, США, Японією, ЄС, Канадою та іншим країнами.[ст. 57]

Як відомо до початку 1990-х років Монголія протягом майже 70 років була в орбіті сильного політичного та економічного впливу СРСР. Після перемоги мирної демократичної революції в 1990-х роках, розпаду СРСР, різкого скорочення двосторонніх політичних, торговельно-економічних та інших зв'язків Монголія опинилася на грані національної катастрофи. Проте за допомогою низки країн Заходу та Сходу та міжнародних організацій, таких як МВФ, СБ, АБР та інших Монголія порівняно швидко позбулася найбільш гострих кризових явищ перехідного періоду.

Монголія є один з найбільш вдалих прикладів швидкої та успішної трансформації колишньої соціалістичної країни в країну сучасну, демократичну з багатопартійною політичною системою, ринковою економікою і відкритою зовнішньою політикою, а також згідно класифікацією наведеною у таблиці 2.1, країни що розвиваються і не має виходу до моря, з рівнем доходу нижче середнього.

Однією з дуже важливих особливостей зовнішньої політики Монголії є політика «третього сусіда». Вперше таке визначення появилось на початку 1990-х років, коли тодішній державний секретар США Дж. Бейкер вперше відвідав Монголію і заявив що США готові бути «третім сусідом», окрім Китаю та Росії, які мають безпосередній найбільший вплив на країну. Надалі офіційне керівництво США неодноразово підтверджувало готовність бути «третім сусідом» нової демократичної Монголії.

В лютому 2011 року Великий Державний Хурал Монголії (вищий законодавчий орган) прийняв нову редакцію «Концепції зовнішньої політики Монголії» (КЗП). Літом того ж року під час візиту прем'єр-міністра Монголії в Китай в спільній монголо-китайській заяві була закріплена домовленість про встановлення відносин стратегічного партнерства між країнами. Тим самим рівень монголо-китайських відносин був офіційно піднятий до рівня монголо-російських. 25 серпня 2009 року президент РФ і президент Монголії підписали

«Декларацію про розвиток стратегічного партнерства між РФ і Монголією» під час державного візиту президента РФ в Улан-Батор. В 2011 році Міністерство зовнішніх зв'язків і торгівлі Монголії організувало двадцять сім візитів керівників держави, парламенту і уряду в іноземні країни в тому числі і в Україну у 2011 р.

Важливою ціллю КЗП Монголії розробленої у 2011 році є політика в сфері зовнішньоекономічних відносин де основною ціллю її вказано «підвищення ефективності зовнішніх відносин для забезпечення сталого розвитку національної економіки, гарантій економічної безпеки і підвищення рівня життя населення».

В КЗП Монголії 2011 року визначено 10 основних напрямів зовнішньоекономічної політики які показують що ця політика направлена, перш за все на збільшення економічного потенціалу, на забезпечення економічної заможності країни, на збільшення конкурентоспроможності національної економіки, на уникнення надмірної економічної залежності від будь-якої іноземної країни, на активну участь в світовій та регіональній економічній інтеграції, на збільшення рівня життя суспільства та на збереження навколишнього середовища і екологічної рівноваги.

В сучасних умовах постійного росту попиту на мінеральні ресурси в світі Монголія з її багатими, і поки не до кінця розвіданими природними ресурсами, без сумніву, являє собою об'єкт особливої уваги. Перш за все об'єктами особливого зацікавлення виступають такі великі родовища як Таван-Толгой (кам'яне та коксівне вугілля), Оюу-Толгой (мідь, золото), Дорнод (уран). Так згідно офіційних даних тільки одне з найбільших в світі Таван-Толгойське вугільне родовище містить запаси вище 7,5 млрд. тон вугілля, в тому числі 40 % коксівного. Запаси мідно-золотого родовища Оюу-Толгой, розташованого в південній частині пустелі Гоббі, по розрахунках складає 450 тис. тон міді і 330 тис. унцій золота.

На даний момент головними напрямками зовнішньої і внутрішньої економічної політики Монголії є залучення іноземного капіталу для освоєння цілого ряду великих родовищ вугілля, міді, золота, урану та інших корисних копалин. Першим практичним кроком у цьому напрямі стало залучення до

освоєння мідно-золотого родовища «Ою-Толгой» канадської компанії «Ivanhoe mines» та британсько-австралійської корпорації «Rio Tinto». Стратегія економічного розвитку Монголії на найближчі 15-20 років будується на базі пріоритетного розвитку гірничодобувної промисловості, освоєнню цілого ряду великих родовищ корисних копалин, а також більш ефективного використання сільськогосподарських ресурсів [ст. 35].

Експерти Світового Банку та МВФ відносять Монголію до числа країн, які в короткостроковій перспективі будуть розвиватися найбільш швидкими темпами. За прогнозом дослідницької групи «The Economist Intelligence Unit», аналітичного підрозділу британського журналу «The Economist», зробленому в кінці 2012 р., у найближчі роки економіка Монголії буде рости в середньому на 13 % на рік, що і відбулося[].

За об'ємом ВВП у 2015 Монголія знаходиться на 127 місці у світі, однак за останні десять років цей показник зростав дуже швидкими темпами з 2005 по 2010 в середньому на 6,74%, у 2010-2015 на 10,48%, з 2 925 млрд дол. США у 2005 до 12 189 млрд дол. США у 2015 р (рис. 2,10). Економіка країни є дуже залежна від гірничодобувної галузі, частка якої у ВВП становить 20 %, що у двічі більше ніж десять років тому.

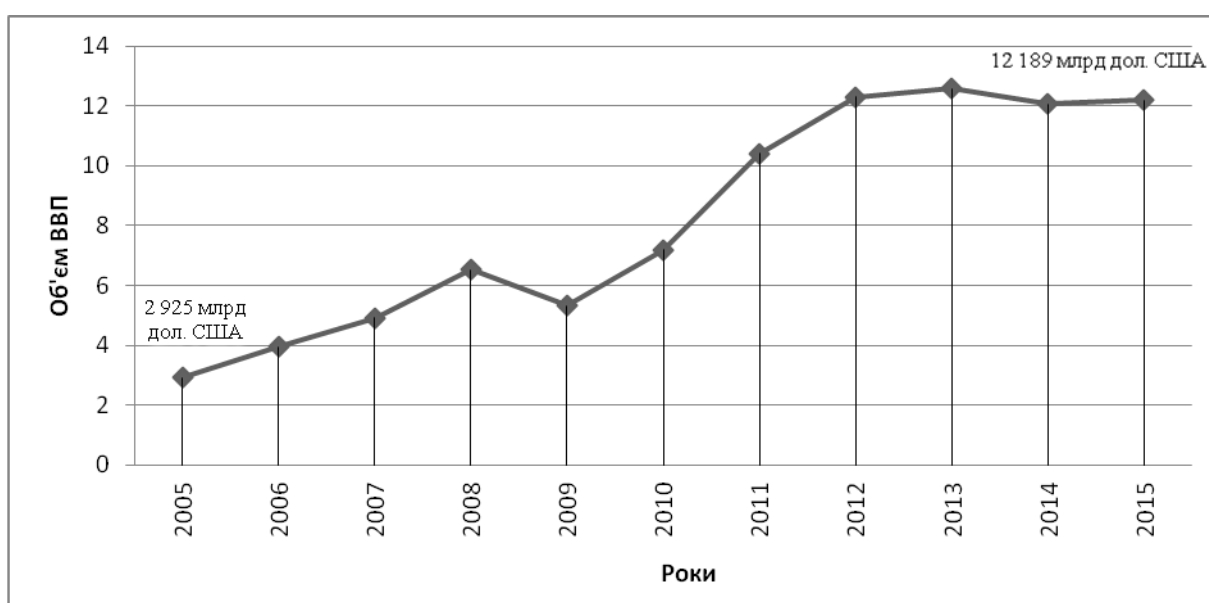


Рис.2.10. Динаміка ВВП Монголії, 2005-2015 рр., млрд. дол США

З 2009 року, коли відбувся різкий ріс економіки Монголії, скоротився також рівень бідності серед населення з 38,8 % до 27,4 % у 2012 році, та 21,6% у 2014 році. За об'ємом ВВП на душу населення у розмірі 4 тис 119 дол США, Монголія знаходиться на 120 місці (Додаток 2_1_2).

Основним торговельним партнером Монголії є Китай, на який припадає 87,8 % експорту та 35,8% імпорту. У 2015 році обсяг експорту товарів Монголії склав 4,6 млрд дол. США, що на 19,1 % менше ніж у 2014 році. Основними категоріями товарів були: «руди, шлаки та зола» (57,02%); «палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки» (20,34%); «перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння»(9,02%). Імпорт Монголії більш диверсифікований серед партнерів, трьома основними серед яких є Китай(35,8%), РФ(26,9%), Японія(7,2%). У товарній структурі переважали: «палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки» (23,04%); «машини, механічні прилади, котли тощо» (13,64%); «засоби наземного транспорту, крім залізничного» (9,45%). У 2015 році важливу частину у торгівлі Монголії зайняв реекспорт товарів склавши 90,2 млн дол. США; у товарній структурі 51,75 % зайняли «машини, механічні прилади, котли тощо»; основним партнером, як і у експорті був Китай, частка якого склала 16,2 млн дол. США (18%) (додаток 2_).

У світовій торгівлі послугами частка Монголії незначна, а саме, у 2015 році у експорті 0,01 % (646 млн дол. США), у імпорті 0,03 % (1,5 млрд дол. США). У структурі експорту основними були «транспортні послуги» 237 млн дол США (36,8%); «туристичні послуги» 205 млн дол. США (31,8%); «інші комерційні послуги» 139 млн дол. США (31,5 %). У імпорті: «інші комерційні послуги» 613 млн дол. США (40,3%); «транспортні послуги» 490 млн дол. США (32,3 %); «туристичні послуги» 414 млн дол. США (27,2%) [].

Досвід країн Східної Азії вказує на те що країни що розвиваються мають спонукати свої найпотужніші та найбільш ресурсномісткі підприємства експортувати продукцію, і як правило в супереч їхній волі, через те що фірми які

можуть заробляти вдома у захищеному середовищі завжди неохоче вдаються до міжнародної конкуренції.

2.2. Обсяг та динаміка експортно-імпортних операцій між Україною та країнами Східної Азії

Зовнішньоторговельне співробітництво, як одна з основних рис економіки будь-якої країни, є також однією з найважливіших складових відносин України з країнами світу, особливо в умовах швидкого розвитку процесів глобалізації. Це ставить перед Україною актуальні завдання, пов'язані з пошуком нових джерел конкурентоспроможності, а також партнерів, у взаємодії з якими можна було б прискорити процеси модернізації, та розвивати зовнішньоторговельні відносини що базуватимуться на захисті національних інтересів та взаємовигідній довгостроковій співпраці. [1].

На сучасному етапі перспективними зовнішньоторговельними партнерами для України є країни регіону Східна Азія, адже продовжуючи шлях економічних реформ країни регіону до 2050 року ставлять за ціль досягти остаточного закріплення, як світових економічних лідерів. Розробка довгострокової програми співпраці України з країнами Східної Азії, з визначенням основних пріоритетів та конкретних заходів сприятиме збалансуванню зовнішньоторговельного співробітництва, значному підвищенню обсягів торгівлі.

Дослідженню та аналізу динаміки зовнішньоторговельного співробітництва України та країн Східної Азії присвячені роботи таких українських науковців як О.Г. Білорус, А.С. Філіпенко, З.Я. Макогін, В. М. Галик, І.В. Клименко тощо, також цій проблемі присвячені аналітичні доповіді Національного інституту стратегічних досліджень.

Незважаючи на високі показники, невирішеною залишається проблема покращення, ширшого налагодження та розгалуження інфраструктури зовнішнього торговельного співробітництва, з огляду на існуючу перспективу. Аналіз динаміки експорту та імпорту товарів та послуг України з країнами

Східної Азії дасть змогу більш чітко визначити місце країн регіону у структурі зовнішньої торгівлі України, що покаже які саме напрями зовнішньоторговельного співробітництва є найбільш перспективними. Для цього перш за все коротко проаналізуємо економічну ситуацію в Україні.

Протягом 2014-2015 років українська економіка зазнала найглибшої кризи за часів незалежності, що було зумовлене веденням військових дій на сході України та втратою значної частини промислових потужностей. Так ВВП скоротився з 190,5 млрд дол. США у 2013 році, на 6,6 % у 2014 році (133,5 млрд дол. США), і ще більше на 9,9% у 2015 році до 90,6 млрд дол. США, однак за прогнозом Світового банку очікується ріст ВВП до 1,5% у 2016 році, з подальшим поступовим підвищенням показників росту у 2017 та 2018 роках. Українська гривня девальвувала, рівень інфляції у 2015 році сягнув 48,7 %. За показником ВВП на душу населення Україна втратила двадцять сім позицій у загальносвітовому рейтингу, у 2013 році (4217 тис дол. США) – 113 місце і спустившись до 160 місця у 2015 році (2021 тис дол. США). Серед основних факторів, що зумовили такі тенденції у 2015 році можна визначити:

- низький зовнішній та внутрішній попит унаслідок гальмування економічного зростання;
- зниження купівельної спроможності населення внаслідок зменшення реальних доходів;
- ускладнення відносин з основними торговельними партнерами та відтік інвестицій [].

Зовнішньоторговельне співробітництво України у 2015 р. здійснювалося в умовах поглиблення кризових явищ у національній економіці, зменшення зовнішнього попиту та різкого зниження цін на основних сировинних ринках. Також зросла відкритість економіки, що посилює залежність економічної динаміки від кон'юнктури зовнішніх ринків. Експортна квота у 2015 р. становила 42,1 % ВВП, тоді як у 2013 р. – 35,3 % ВВП.

Взагалі одним з найголовніших аспектів зовнішньоекономічної діяльності України починаючи з моменту проголошення незалежності стало «формування

нового торговельного режиму з подальшою його інтеграцією у світове господарство». Провідна роль у цьому процесі належала формуванню та реалізації зовнішньоторговельної політики України шляхом:

- поступового збільшення ступенів відкритості національної економіки;
- послідовної перебудови товарної структури експорту та імпорту
- створення потужного експортного потенціалу
- запровадження сучасних форм економічної взаємодії із країнами партнерами;
- забезпечення стабільності зовнішньоекономічних зв'язків.

Консервація наявної моделі розвитку внутрішнього ринку та характеру зовнішньоторговельного співробітництва України істотно обмежує перспективи економічного зростання, що актуалізує потребу заміни, а отже переорієнтації зовнішньоекономічних зв'язків України на альтернативні ринки реалізації української продукції дасть можливість відновити позитивну динаміку.

Два роки поспіль зовнішньоторговельний оборот української економіки стрімко скорочувався і досяг у 2015 р. 74,7 млрд дол. США, падіння становило 23,9 % у 2014 р., 29,9 % у 2015 р. та 6,2 % у першому півріччі 2016 р., що відкинуло зовнішньоторговельні показники економіки України до рівня 2005 р. При цьому зниження вартісного виміру товарного експорту у 2015 р. на 29,4 % супроводжувалося небезпечною тенденцією до скорочення на 8,1 % фізичних обсягів поставок товарів, що суттєво погіршило стан зовнішньоекономічної безпеки. (додаток 2_2_1). Після падіння на 31,7 % у 2014 р. скорочення імпорту у 2015 р. склало 30,4 %, що забезпечило вирівнювання негативного сальдо зовнішньоторговельного балансу (позитивне сальдо товарної торгівлі у 2015 р. сягнуло 610 млн дол. США)(додаток 2_2_1).

Відбулося скорочення у експорті ряду найбільш прибуткових у попередній період статей: «зернові культури» - 7%; «чорні метали» -37%; «руди, шлак і зола» - 36%; «маса деревини» - 47%; «палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки»

- 76%. Імпорт зменшився на 31 %, з 54,3 млрд дол США у 2014 році до 37,5 млрд дол. США у 2015 році, практично у всіх статях, серед основних у 2014 р. то: «палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки» -28 %; «реактори ядерні, котли, машини» - 27%; «електричні машини» -29%. З попередніми даними Державної служби статистики України (ДССУ), 2016 рік у зовнішньоторговельній діяльності закінчився з падінням для експорту, який скоротився на 4,6 %, до 36,3 млрд дол США, а імпорт навпаки зріс - до 39,2 млрд дол США, негативне сальдо товарної торгівлі склало 12,885 млрд дол. США (додаток 2_2_1).

У 2015 році український експорт та імпорт був диверсифікований серед партнерів, на двадцять сім основних експортерів та вісімнадцять імпортерів припадало 80 % всього об'єму експорту та імпорту відповідно. Індекс проникнення імпорту, який відображає частку обсягу внутрішнього попиту, яка задовольняється за рахунок імпорту, для України у 2015 році склав 42,3 %, що вказує на часткове задоволення внутрішнього попиту як експортом, так і імпортом, у 2005 році значення індексу складало 3,1%. Головними торговельними партнерами України за результатами 2015 року були Росія (12,7 %), Туреччина(7,3%), Китай(6,3%), Єгипет(5,5%), Італія(5,2%) []. У товарній структурі експорту основними групами були «чорні метали» (8,077 млрд дол США або 21,19 % від загального експорту), «зернові культури» (6,057 млрд дол США або 14,94 %), «жири та олії тваринного або рослинного походження» (3,299 млрд дол США або 8,95 %) (додаток 2_2_2); у товарній структурі імпорту «палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки» (10,882 млрд дол США або 29,01% від загального імпорту), «реактори ядерні, котли, машини» (3,578 млрд дол. США або 9,54%), «електричні машини» (2,695 млрд дол. США або 7,18%) (додаток 2_2_3).

У 2015 р. Україна в повній мірі не скористалася можливостями міжнародного співробітництва. За оцінками Doing Business 2016 [], Україна не змінила позицію за умовами провадження міжнародної торгівлі, другий рік поспіль посівши 109-те місце з 189. Основною проблемою залишається регуляторна складність здійснення експортної діяльності. За обсягом часу,

необхідного для документального оформлення експорту, Україна перебуває на рівні низки африканських та центральноамериканських країн.

Проведена декомпозиція загального торговельного профілю України, рисунок 2.11, у період з 2005 по 2015 рр. показує що більшість експортованої української продукції направлена переважно на існуючі традиційні ринки, тоді як певна частина товарів все ж вийшла на нові споживчі ринки, зокрема Китаю що вказує на поступову диверсифікацію експорту. З іншого боку, експорту нової продукції практично не відбувалося, що свідчить про обмеженість або повну відсутність інновацій в Україні протягом останніх десяти років. Окрім того, зростання українського експорту характеризується скороченням поставок традиційних товарів на існуючі ринки, а також зникненням значної кількості товарів, що раніше експортувалися. Декомпозиція зростання експорту (рис. 2.11) також вказує на необхідність диверсифікації Україною експортної продукції з метою поступового перетворення на державу з інноваційною наукомісткою економікою для відновлення економічного зростання та досягнення конкурентоспроможності. Недостатньо диверсифікована структура експорту значно уповільнила експортну діяльність в останні роки, коли знизився попит на українську продукцію на світових ринках [1].

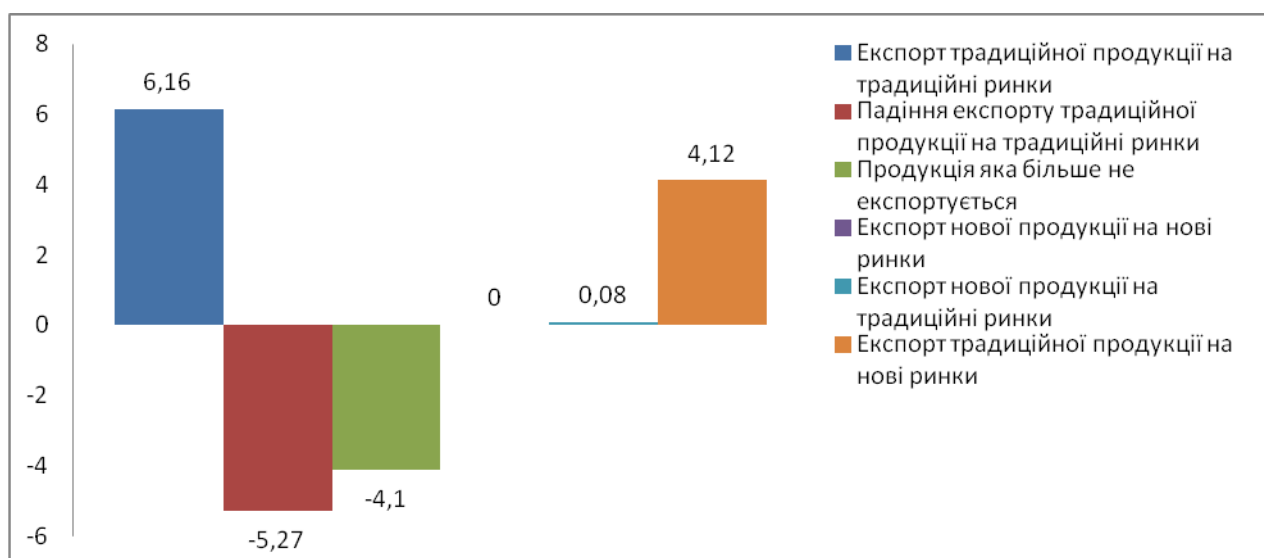


Рис.2.11. Декомпозиція зростання експорту в Україні, 2005-2015 рр., %

Складено за: [1]

Метою на середньострокову перспективу для України можна визначити як розширення та диверсифікація зовнішньоекономічних зв'язків та відкриття альтернативних ринків для нарощування експорту українських товарів і послуг, сприяння залученню іноземних інвестицій. Існує декілька важливих для України ринків, потенційні можливості від торгівлі з якими використанні не повністю. До таких ринків в першу чергу можна віднести ринок країн Східної Азії.

Розширення співпраці України з країнами Східної Азії, в тому числі розширить перспективи України щодо подальшої глибшої інтеграції у світову економіку. Для подальшої успішної реалізації економічного потенціалу Україна повинна переглянути існуючі відносини з країнами Східної Азії в контексті обраної гео економічної моделі то вектору економічного розвитку. З огляду на це якісні характеристики стану та тенденцій економічного співробітництва між країнами потребують глибокого системного дослідження. Для коректної оцінки потенціалу та наслідків поглиблення співробітництва України з країнами Східної Азії слід зупинитися на аналізі вже існуючих відносин, визначальною сферою яких є зовнішньоторговельне співробітництво.

За даними ДССУ у 2015 році частка країн Східної Азії у географічній структурі зовнішньоторговельного обороту (без урахування послуг) України склав 10,1% (7,714 млрд дол. США), тобто 8% (3,148 млрд дол США) загального обсягу експорту та 12%(4,566 млрд дол. США) обсягів імпорту (рис. 2.12), тоді як частка ЄС-28 37,4% у 2015 році склала (28,3 млрд дол. США), Росії 16,2% (12,3 млрд дол. США), США 2,6 %(1,9 млрд дол. США).

У загальному обсязі товарообороту між Україною та країнами Східної Азії (рис. 2.13) простежується чітка тенденція до постійного зростання, що свідчить про об'єктивний характер передумов і перспектив розвитку зовнішньоторговельних відносин.

(А)

(Б)

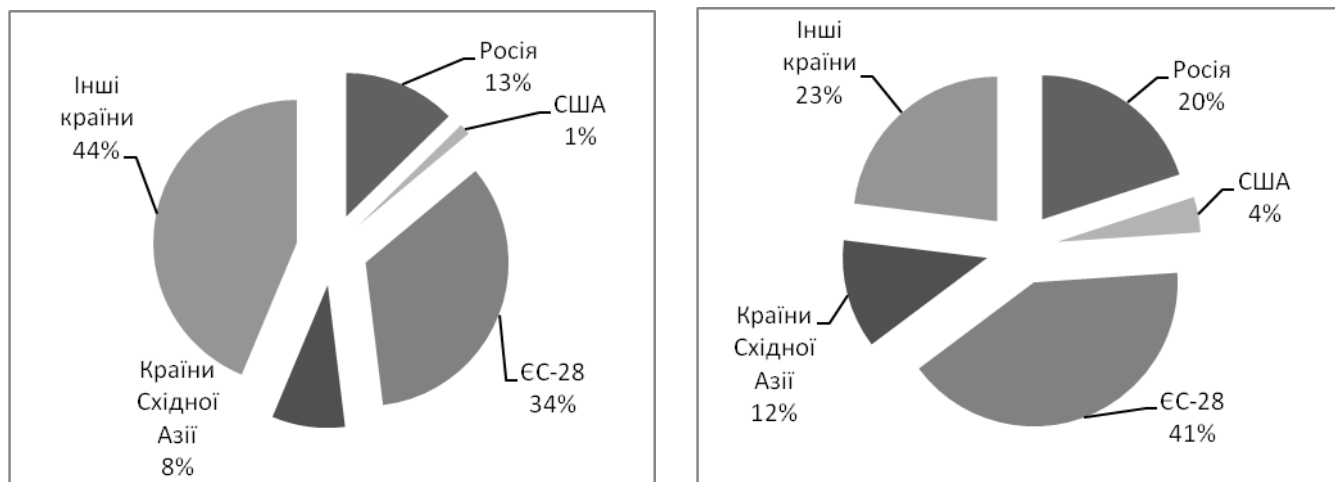


Рис. 2.12. Географічна структура експорту (А) та імпорту (Б) товарами України у 2015 р. []

Протягом 2005-2015 рр. зовнішньоторговельний оборот (без урахування послуг) збільшився з 4,282 до 7,714 млрд дол. США (44,4%), обсяги експорту збільшилися з 1,154 до 3,148 млрд дол. США (63,3%), імпорту – з 3,128 до 4,566 млрд дол. США (31,4%)(рис 2.13).

За останні десять років, починаючи з 2005, сальдо торгівлі між Україною та країнами Східної Азії жодного разу не було позитивним, змінюючи своє значення з -1,973 млрд дол. США у 2005 році і у 2015 році -1,417 млрд дол. США. Найбільшого значення цей показник отримав у 2008 році -9,302 млрд дол. у рік вступу України у СОТ, що посприяло не тільки подальшій поступовій інтеграції України у європейські та світові економічні процеси та системному реформуванню національної економіки згідно з принципами лібералізації та відкритості ринку, а також було скасовано більшість пільг на сплату ввізного мита, що призвело до суттєвого збільшення частки імпорту в загальному обсязі імпорту. Це чітко можна прослідкувати у збільшенні об'ємів імпорту з країн Східної Азії, з 6,45 млрд дол. США у 2007 році до 10,71 млрд дол. США у 2008 році. Однак економічна криза 2008-2009 років внесла свої корективи в цю динаміку, і вже в 2009 році об'єм імпорту з країн Східної Азії скоротився до 3,97 млрд дол. США.

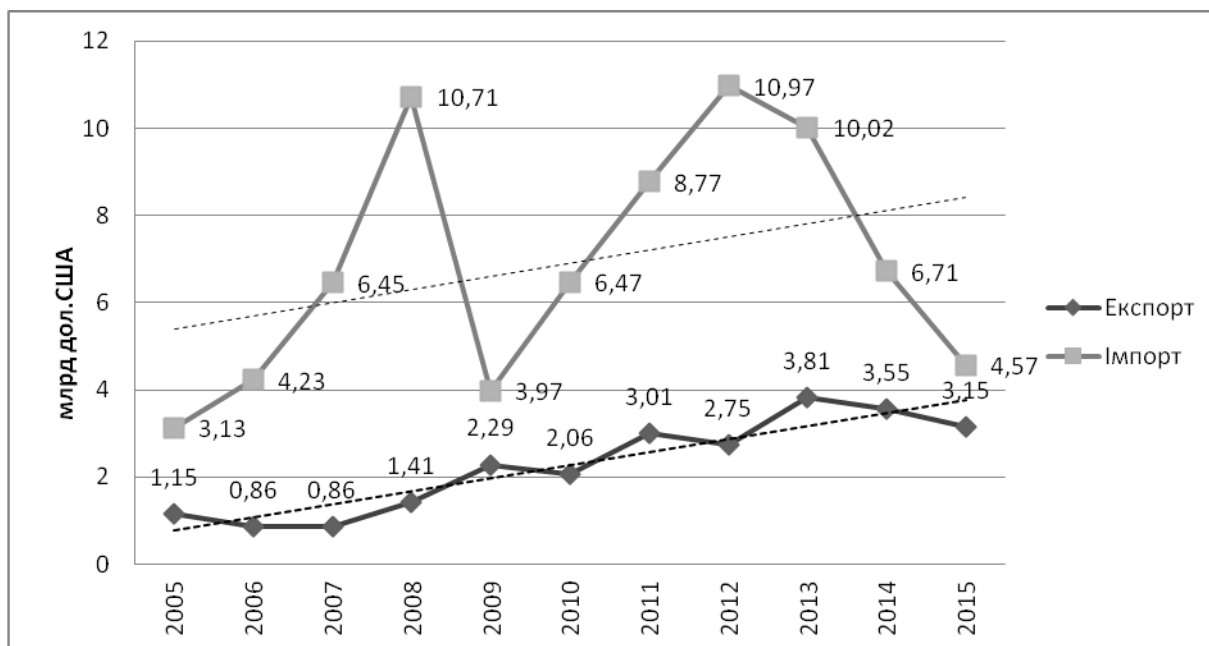


Рис. 2.13. Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі між Україною та країнами Східної Азії, млрд. дол. США., 2005-2015 рр.

Складено за: []

Аналіз динаміки двостороннього торговельного співробітництва у 2015 році (рис. 2.14) показує що Україна експортує до країн Східної Азії найбільше такі товарні групи: «продукти рослинного походження» 1,116 млрд дол. США, з яких найбільше «зернові культури» 1,083 млрд дол. США; «мінеральні продукти» 1,038 млрд. дол. США, найбільше «руди, шлак і зола» 1,036 млрд дол. США; «жири та олії» 545,1 млн дол. США; «недорогоцінні метали та вироби з них» 114,7 млн дол. США з яких «чорні метали» 78,7 млн дол. США; «механічне обладнання; машини та механізми» 98,7 млн дол. США; решта товарів часка яких у загальному експорті України до країн Східної Азії склала менше 1 % наведені у додатку 2_2_5.

Імпорт ж з країн Східної Азії у 2015 році був більш диверсифікованим, представлений всіма товарними групами, крім «молоко та молочні продукти...», «зброя, боєприпаси», «зернові культури» та «Твори мистецтва». Найбільшими товарними групами у грошовому вимірі були: «механічне обладнання; машини та механізми» 1,705 млрд дол. США, з яких «електричні машини» 1,020 млрд дол. США (додаток 2_2_5).

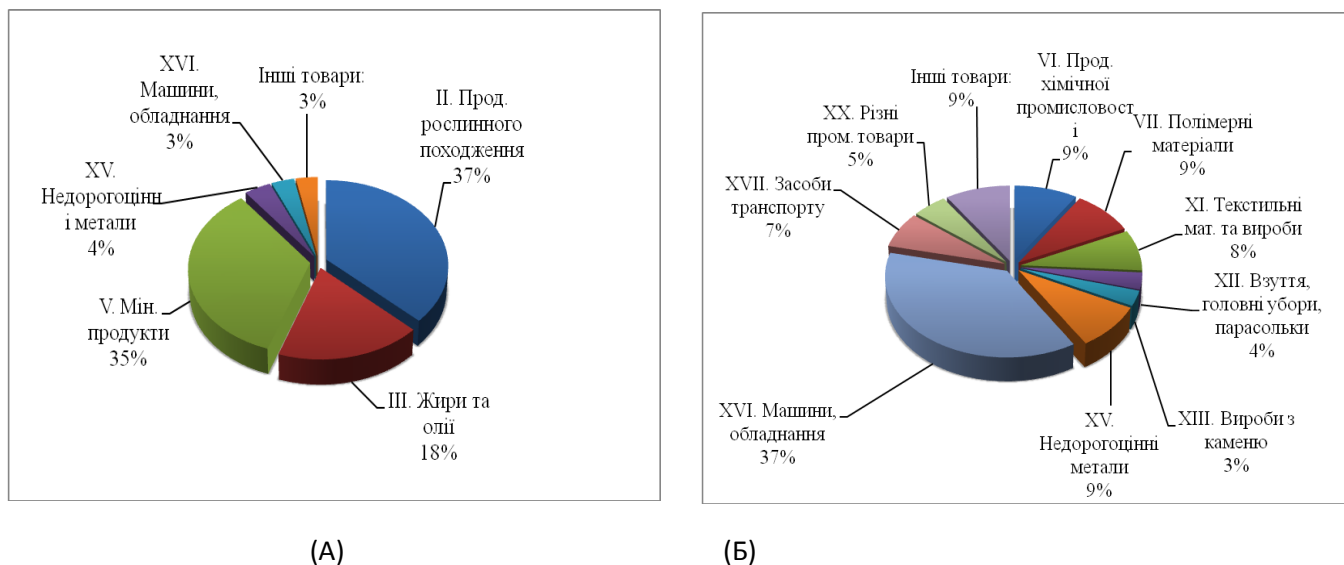


Рис. 2.14. Товарна структура експорту (А) та імпорту (Б) України та країн Східної Азії за розділами I-XXI УКТЗЕД, 2015 р. %

Розраховано за: []

Торговельні відносини набувають інтенсивності для обох сторін, як для України так і для країн Східної Азії, але вже було доведено у підрозділі 2.1 країни Східної Азії, незважаючи на їхню культурну та мовну близькість, різняться між собою у дуже багатьох аспектах, зокрема у економічному та політичному. Підхід до аналізу зовнішньоторговельного співробітництва України з усіма країнами Східної Азії дає змогу побачити динаміку в цілому, але для більш глибокого розуміння зовнішньоторговельних процесів та виявлення слабких та сильних сторін слід детальніше розглянути співробітництво України з кожною країною Східної Азії.

Серед країн Східної Азії найбільшу частку у зовнішньоторговельному обороті України мають Китай(6,170 млрд дол. США), Японія (617,8 млн дол США) та РК (651,8 млн дол США) (таблиця 2.6). Країни встановили дипломатичні зв'язки одразу після отримання Україною незалежності, і на цей момент мають розвинуту договірну правову базу, яка на 2015 рік включала з Китаєм понад триста документів, з Японією п'ятдесят два договори, з

Республікою Кореєю два міждержавні документи, двадцять п'ять міжурядових та двадцять один міжвідомчий документ.

Китай є найбільшою країною, лідером за темпами економічного зростання серед країн Східної Азії, «центром та потенційним «гравітаційним полем» Євразійського мегарегіону» [], а також створює відчутний вплив на всю світову економічну систему. Українсько-китайське співробітництво є одним з найважливіших чинників гео економічної стратегії України та реалізації її економічного потенціалу і було започатковане вже на першому етапі становлення дружніх двосторонніх зв'язків.

У географічній структурі зовнішньої торгівлі України з країнами Східної Азії за результатами 2015 року Китай зайняв перше місце, як за об'ємом експорт (2,399 млрд дол. США) так і за об'ємом імпорту (3,77 млрд дол. США)(таблиці 2.6) Простежується чітка тенденція до постійного зростання обсягу товарообороту між країнами, так з 2005 року частка Китаю у експорті (без врахування торгівлі послугами) України зростає з 2,1 % у 2005 році до 6,2 %, а імпорту з 2,01% до 10,1% у 2015 році (додаток 2_2_6). Починаючи з 2005 р. коефіцієнт покриття імпорту експортом нижчий одиниці, у 2015 р. – 0,64, та від'ємний зовнішньоторговельний баланс, у 2015 р. – -1,37 млрд дол. США)(додаток 2_2_7, додаток 2_2_4).

Другим і третім партнером України, за об'ємом зовнішньої торгівлі з Україною, серед країн Східної Азії є Японія та Республіка Корея.

Японія є однією з найбільших країн-донорів України. Протягом 2016 року Японія надала 13,6 млн дол. США безвідплатної фінансової допомоги, зокрема для підтримки процесів демократизації в Україні, відновлення східних регіонів України та для багатьох інших важливих соціально-економічних проектів.

Таблиця 2.6.

Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами України з країнами Східної Азії, 2015 р., млн. дол. США

№	Експорт	Імпорт	Сальдо	% у ЗТО
---	---------	--------	--------	---------

	Країна	Вартість	% від загального експорту України	Вартість	% від загального імпорту України		України
1.	Китай	2 399	6,3	3 770	10,05	-1 371	8,16
2.	Японія	235,6	0,6	382,2	1,01	-146,6	0,8
3.	РК	395,4	1,03	256,4	0,7	138,9	0,8
4.	КНДР	33,7	0,08	2,021	0,01	31,7	0,05
5.	Монголія	28,2	0,07	0,855	0,01	27,3	0,038
6.	Тайвань	41,4	0,11	141,2	0,38	-99,8	0,24
7.	Гонконг	15,4	0,04	12,2	0,03	3,2	0,04
8.	Макао	0	0	0,016	0	-0,016	0
Разом		31 488		45 660		-14 171	

Складено за: []

У 2015 році український експорт товарів до Японії становив 235,6 млн дол. США, що у порівнянні з 2014 роком, коли розмір експорту був 209,5 млн дол. США, на 11 % більше. Взагалі експорт України до Японії протягом десяти років збільшувався зростаючими темпами, досягши максимуму у 2013 році (458,4 млн дол. США), на тлі загального економічних успіхів України у той період, та знизився удвічі до 2015 року. Імпорт товарів з Японії складає значно більшу частину у зовнішньоторговельному обороті України, а саме 382,2 млн дол. США, 1,01% від загального об'єму імпорту, тримаючи хвилеподібну динаміку протягом останніх десяти років, досягши максимуму у 2008 році у розмірі 2,795 млрд дол. США, після вступу України до СОТ, а також у 2012 році у розмірі 1,197 млрд дол. США (додаток 2_2_8).

Республіка Корея, як і Японія, є важливим торговельним партнером України, маючи за об'ємом зовнішньоторговельного обороту починаючи з 2005 року практично однаковий відсоток. Так у 2015 р. цей показник для торгівлі з Республікою Корея склав 651,8 млн. дол. США, з яких експорт України 395,4 млн. дол. США, а імпорт з Республіки Корея - 256,4 млн. дол. США. Цікавим

виключенням серед трьох найбільших партнерів у Східній Азії є позитивне сальдо торговельного балансу у 138,9 млн дол. США, тоді як у Китаю -1,371 млрд дол. США, Японії -146,6 млн дол. США (таблиця 2.6). Індекс покриття імпорту експортом для торгівлі між Республікою Кореєю та Україною має значення більше одиниці протягом останніх двох років, у 2014 р. – 1,07 і у 2015 р. – 1,54 (додаток 2_2_7), що вказує на позитивну динаміку зовнішньоторговельного співробітництва та позитивний торговельний баланс..

У товарній структурі українського експорту до Китаю, Японії та Республіки Корея в різній мірі переважає головним чином сировина продукція з низьким та середнім ступенем переробки. Так порівнявши дані експорту для зазначених країн та України за результатами 2015 року можна побачити що найбільший відсоток для усіх трьох країн займають «продукти рослинного походження»: Китай 1,116 млрд дол. США (35,45 % від загально експорту)(додаток 2_2_10), Республіка Корея 309,7 млн дол. США (78,3 % загально експорту), Японія 96,6 млн дол США (41,03 %). У під категоріях це «зернові культури»: Китай 676,9 млн дол США (28,2 % від загального експорту); Республіка Корея 306,2 млн дол. США (77,4%); Японія 96,4 млн дол. США (4,09 %) (додаток 2_2_12); та «продукція борошномельно-круп'яної промисловості»: Китай 17,1 млн дол. США (0,7%); Республіка Корея 3,474 млн дол. США (0,9%) (додаток 2_2_11); для Японії ця підкатегорія становить дуже малий відсоток. Другою найбільшою категорією експорту України до країн Східної є «мінеральні продукти»: Китай 1,038 млрд дол. США (32,9% від загального експорту), Японія 55,1 млн дол. США(23,3%), Республіка Корея 17,2 млн дол. США (4,3%), з яких «руди, шлак і зола»: Китай 964,1 млн дол США (40,2%); Японія 55,028 млн дол. США(23,4%); Республіка Корея 17,2 млн дол. США (4,4%).

Товарна структура імпорту більш диверсифікована і сформована, переважно на основі продукції високотехнологічного виробництва, особливо для імпорту з Японії та Республіки Корея. У 2015 році найбільший відсоток в імпорті усіх трьох торговельних партнерів до України отримали «машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання»: Китай 1,705 млрд дол. США (37,3 % від загального

імпорту з Китаю), з яких «електричні машини» 866,1 млн дол США(23%), «реактори ядерні, котли машини» 585,7 млн дол. США (15,5 %); Республіка Корея 82,6 млн дол США (32,2% від загального імпорту з Республіки Корея), з яких «електричні машини» 49,6 млн дол. США (19,4%), «реактори ядерні, котли машини» 32,9 млн дол. США (12,8%); Японія «реактори ядерні, котли машини» 42,3 млн дол. США (11,1 %), «електричні машини» 37,2 млн дол. США (9,8%). Слід зауважити що майже половину імпорту з Японії, а саме 182,4 млн дол. США (47,7%) складають «засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби», з яких «засоби наземного транспорту крім залізничного» 180,2 млн дол. США (47,1%). У 2015 році в рамках Кіотського протоколу Японія також передала Україні 1568 автомобілів для патрульної поліції. Також у імпорті важливу частку займають «продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості»: Китай 410,1 млн дол. США (8,9%), Японія 27,1 млн дол США (7%); «полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них»: Китай 405,4 млн дол. США (8,8%), Республіка Корея 52,6 млн дол. США (20,5%).

У географічній структурі зовнішньої торгівлі України Гонконг, Тайвань та Макао займають невелику частину.

У відносинах з Тайванем, Україна підтвердила, що підтримує і в подальшому підтримуватиме політику «одного Китаю», виступатиме проти «незалежності Тайваню» в будь-якій формі, проти вступу Тайваню до міжнародних організацій, членами яких можуть бути лише суверенні держави, а також не здійснюватиме жодних офіційних контактів з Тайванем. Україна підтримує мирний розвиток відносин між берегами Тайванської протоки та справу мирного об'єднання Китаю та вважає тайванське питання виключно внутрішньою справою Китаю. У стосунках з Гонконгом і Макао Україна дотримується прийнятої в Китаї схеми «одна країна, дві системи» проаналізовану у підрозділі 2.1.

Попри всі політичні обмеження Україна співпрацює у економічному напрямку зі всіма вище згаданими країнами Східної Азії, зокрема у географічній структурі зовнішньої торгівлі у 2015 частка Тайваню слала 0,24%, Гонконгу

0,03%, де переважала сировина продукція з низьким ступенем переробки, торгівлі між Макао та Україною в 2015 році не було. За розміром як експорту так і імпорту Тайвань значно випереджає Гонконг, так експорт України до Тайваню у 2015 році склав 41,5 млн дол. США (0,11% від загального експорту України) та імпорт 141,2 млн дол. США (0,38 % від загального імпорту України), тоді як у Гонконга 15,4 млн дол. США (0,04%) та 12,2 млн дол. США (0,03%) відповідно (додаток 2_2_13).

У товарній структурі експорту для обох країн найбільшу частину займала лише одна стаття для Тайваню це «недорогоцінні метали та вироби з них» 18,2 млн дол США (43,9%), з яких «чорні метали» 15,1 млн. дол. США (36,2%), «мідь і вироби з неї» 2,3 млн дол. США (5,5%); для Гонконгу «живі тварини; продукти тваринного походження» 6,726 млн дол. США (43,5%), з яких «м'ясо та їстівні субпродукти» 4,170 млн дол. США (27%), «молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед» 1,707 млн дол. США (11,1%). Для торгівлі з Тайванем індекс покриття імпорту експортом менший одиниці і з 2007 року від'ємний торговельний баланс, тоді як у торгівлі з Гонконгом за останні два роки індекс покриття імпорту експортом більший одиниці і позитивний торговельний баланс (додаток 2_2_4, 2_2_7).

Найменшу частку у торгівлі з Україною серед країн Східної Азії мають Монголія та КНДР. Так у 2015 році експорт України до КНДР склав 33,7 млн дол. США (0,08%), основними статтями в товарній структурі були «продукти рослинного походження» 10,6 млн дол США (31,5%) та «засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби» 22,7 млн дол. США (67,2%). Незважаючи на закритість КНДР та складність ведення політичних зв'язків, між країнами діє угода про «міжурядову комісію з питань торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва» від 1995 року, а також імпорт товарів з КНДР до України у розмірі 2,021 млн дол. США (0,01%), з яких «продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей» 1,758 млн дол. США (87,07%), «полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них» 58 тис. дол. США (2,8%), «засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби» 23 тис дол. США (1,1%)

(додаток 2_2_16). Торгівлі між країнами протягом останніх семи років характерний позитивний торговельний баланс та індекс покриття імпорту експортом більший одиниці (додаток 2_2_4, 2_2_7).

Частка Монголії у зовнішньоторговельному обороті України така ж як і в Гонконгу, 0,03 % (29,1 млн дол США), експорт у 2015 році склав 28,2 млн дол. США (0,07%), у товарній структурі переважали «готові харчові продукти» 67,3 млн дол. США (18,9 %), «маса з деревини» 3,850 млн. дол. США (13,6%) та «механічне обладнання; машини та механізми» 2,124 млн дол. США (7,5%). Імпорт у 2015 році склав всього 854 тис дол. США, це були «мінеральні продукти» (100%) (додаток 2_2_17). Двосторонній торгівлі характерний позитивний торговельний баланс та індекс покриття імпорту експортом більший одиниці (додаток 2_2_4, 2_2_7).

Для повного і більш ґрунтовного аналізу зовнішньоторговельного співробітництва, слід також розглянути технологічну структуру торгівлі між Україною та країнами Східної Азії, адже саме динамічна технологічна складова конкурентоспроможності національної економіки, визначає можливості та перспективи довгострокового розвитку економіки загалом, підвищує її здатність реагувати на зміни умов глобальної конкуренції та можливості забезпечення розвитку країни за рахунок внутрішніх економічних, структурних та технологічних зрушень []. Країни, які намагаються підвищити високотехнологічну частку у структурі виробництва, зазвичай є лідерами і в економічному розвитку, і в частці експорту продукції в міжнародній торгівлі. Також варто зауважити що саме обсяги торгівлі високотехнологічними товарами у світовому масштабі вважають індикатором інноваційної спроможності національної економіки.

Для України серйозною проблемою зовнішньоторговельної діяльності залишається відсутність технологічного паритету у зовнішньоторговельному обороті, де переважають, згідно класифікацією ОЕСР наведеною у підрозділі 1.1, середньо та низько технологічні товари. При цьому Україна втрачає технологічні

позиції в експорті: частка високотехнологічних і середньотехнологічних товарів сукупно становить лише 14,4 %, а імпорту – 38,3 %.

Для визначення обсягу та частки у торгівлі високотехнологічними товарами у загальному товарообороті з країнами Східної Азії необхідно провести декомпозицію загального торговельного профілю та виділити окремі товари та товарні групи, що відносяться до високотехнологічних. Для цього використаємо класифікацію високотехнологічних секторів промисловості України за УКТЗЕД відповідно до СМТК (додаток 2_2_18).

Проаналізувавши отриманні результати можна визначити що серед країн Східної Азії найбільшу частку високотехнологічних товарів у імпорту до України має

Таблиця 2.7

Динаміка експорту та імпорту висотехнологічних товарів у структурі торгівлі між Україною та країнами Східної Азії у 2005 та 2015 рр, млн. дол. США,

Країна/Рік	2005				2015			
	Експ	% у заг.експ.	Імпт.	% у заг. імпт.	Експ	% у заг.експ.	Імпт.	% у заг. імпт.
Китай	292,2	13,4	3 169	50,5	104,5	4,3	1 996	52,9
Японія	24,5	16,1	909,3	89,6	3,1	1,3	310,1	81,1
Республіка Корея	26,9	5,7	913,5	73,9	7,1	1,8	160,5	62,6
Разом	343,7		4 991			114,7	2 467	

Розраховано за: []

Проаналізувавши динаміка експорту та імпорту висотехнологічних товарів у структурі торгівлі між Україною та країнами Східної Азії отриманні результати можна визначити що серед країн Східної Азії найбільшу з категорії високотехнологічних товарів Україна у 2015 році експортував

У роботі зроблений аналіз зовнішньої торгівлі високотехнологічними товарами України з країнами Східної Азії, згідно результатів якого у 2015 році

найбільша частка експорту припадала на Китай (4,3%), імпорту на Японію (81,1%); визначено, у порівнянні з 2005 роком, що частка імпорту залишилася практично на одному і тому ж рівні, тоді як експорт скоротився щодо торгівлі з кожним з трьох основних партнерів в середньому на 25% за десять років, що вказує на негативні тенденції для України.

Найбільшу частку експорту у торгівлі високотехнологічними товарами у 2015 році серед країн Східної Азії Україна мала з Китаєм (4,3%),

Таблиця 2.7

Групування країн за міцністю зовнішньоторговельних зв'язків

№	Рівень	Країни партнери
1.	Висока	Китай, Республіка Корея, Японія
2.	Середня	Тайвань, Гонконг
3.	Низька	Монголія, КНДР, Макао

Розроблено автором.

Таким чином для українсько-азійської зовнішньої торгівлі характерні такі особливості: збереження нераціональної структури вітчизняного експорту до країн Східної Азії, його сировинний характер при тому, що структуру імпорту складає переважно готова продукція; недостатня диверсифікованість експорту порівняно з імпортом, що підвищує вразливість зовнішньоекономічної безпеки від ринкової кон'юнктури. Отже, незважаючи на значне зростання обсягів торгівлі та додатне сальдо, Україна залишається експортером продукції з низькою доданою вартістю переважно сировинної та імпортером готової продукції з відносин вищої доданою вартістю.

2.3 Східна Азія в системі гео економічної стратегії України

Одним з важливих елементів ефективної гео економічної стратегії країни є, як зазначалося у першому розділі, відкритість економіки. На рисунку 2.1 представлена динаміка зовнішньоторговельної квоти трьох найбільших економік регіону Східна Азія, а також України, у період з 2010 по 2013 рік, як одного з

показників відкритості економіки, який характеризує співвідношення між вартістю експортно-імпортних поставок країни та ВВП і дає уявлення про масштаби зв'язку окремих економік зі світовим ринком. З рисунку видно, що Україна показує високу відкритість економіки, але як зазначалося в першому розділі, відкритість та ефективність, це не завжди тотожні поняття, економіка Японії, попри свою закритість, згідно зазначеного критерію, демонструє високу ефективність, так само як економіка Китаю та Республіки Корея.

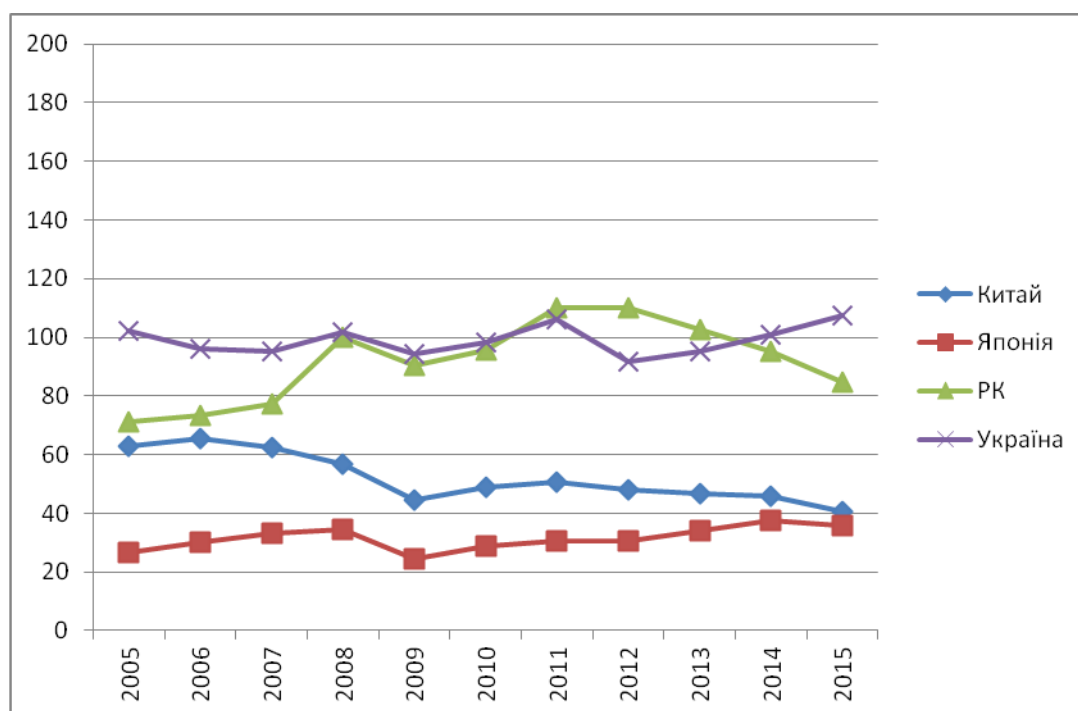


Рис. 2.1 Відкритість торгівлі, 2005-2015 рр.

Джерело:

В цілому економіку України можна охарактеризувати як занадто відкриту. Це пов'язано з нерозвиненістю внутрішнього ринку та зумовлює високу чутливість динаміки реального ВВП до коливань світової кон'юнктури, обмінних курсів та тенденцій економічного розвитку країн-партнерів [ст. 3].

За допомогою методів розрахунку множини індексів, які застосовуються міжнародними статистичними та фінансовими організаціями, про які написано у підрозділі 1.3, можна встановити не лише кількісні, але й якісні характеристики зовнішньоторговельного співробітництва, позитивні та негативні тенденції, та

напрями розвитку з країнами партнерами. До таких індексів можна віднести індекс виявленої порівняльної переваги (RCA), індекс компліментарності зовнішньої торгівлі (TCI), індекс подібності експорту (ESI), індекс інтенсивності зовнішньої торгівлі (TII), індекс торгової спеціалізації (TSI).

Для розрахунку індексу виявлених порівняльних переваг (RCA) України з чотирма найбільшими торговельними партнерами в регіоні Східної Азії, а саме Китаєм, Японією, Республікою Кореєю та Тайванем, дані взяті за 2014 рік для десяти найбільш експортованих Україною товарів. Результати обчислень представлені у таблиці 2.1

Таблиця 2.1

Динаміка індексу виявлених порівняльних переваг торгівлі України з країнами Східної Азії у 2014 р.

	Назва товару	Китай	Японія	Республіка Корея	Тайвань
1.	Чорні метали	10,10774	4,896001	5,726661 897	7,100921
2	Зернові культури	638,4429	3380,448	16117,52 576	5897,161
3.	Жири та олії тваринного або рослинного походження	257,7204	272,8512	5511,202 443	225,4211
4.	Руди, шлак і зола	4303,978	294,2711	238,2343 006	159,5398
5.	Реактори ядерні, котли, машини	0,322703	0,284738	0,501931 891	0,550581
6.	Електричні машини	0,204103	0,326499	0,206248 762	0,126503
7.	Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	2,566308	1,60696	0,406197 065	0,584003
8.	Вироби чорних металів	1,214328	1,646519	1,423996 939	1,269039
9.	Насіння і плоди олійних рослин	23,53952	143,1283	61,04759 153	117,657
10.	Деревина і	3,788382	949,1738	132,1136	36,17831

вироби деревини	з			354	
--------------------	---	--	--	-----	--

Джерело: , власні розрахунки.

Вважається, що країна має виявлену порівняльну перевагу, якщо значення індексу перевищує 1, то виявлену порівняльну невігоду, якщо значення індексу менше 1. Отже, виходячи з результатів розрахунків бачимо, що порівняльну невігоду Україна має у торгівлі такими категоріями товарів як: реактори ядерні, котли, машини, електричні машини зі всіма чотирма розглянутими країнами партнерами; мінеральне паливо; нафта і продукти її перегонки у торгівлі з Республікою Кореєю та Тайванем, водночас у торгівлі з Китаєм та Японією, Україна має порівняльну вигоду від торгівлі. Близьким до негативного індекс є у торгівлі такими категоріями товарів як чорні метали та вироби з чорних металів з усіма розглянутими країнами. В усіх решта статтях експорту України, що входять в десятку лідерів, Україна має порівняльну вигоду у торгівлі з розглянутими країнами, це такі статті як зернові культури, жири та олії тваринного або рослинного походження, насіння і плоди олійних рослин, деревина і вироби з деревини. Такий результат не викликає жодних сумнівів, адже це ті категорії товарів, якими Україна забезпечена, або які може виробляти завдяки наявності природних ресурсів, як скажімо зернові культури.

Однією з характеристик, яку вважають важливою в аналізі торгівлі між країнами, є так звана взаємодоповнюваність, компліментарність експорту однієї країни з можливим партнером. Її визначають за допомогою індексу компліментарності торгівлі (ТСІ), що показує міру того, наскільки країни є «природними торговими партнерами» в тому розумінні, що те, що одна країна експортує, збігається з тим, що інша країна імпортує, тобто наскільки попит однієї країни в міжнародній торгівлі збігається з пропозицією іншої.

На основі даних, взятих зі статистичної бази даних торгівлі товарами Організації Об'єднаних Націй, розглянемо компліментарність українського експорту з імпортом всіх країн Східної Азії, що розглядаються у дослідженні.

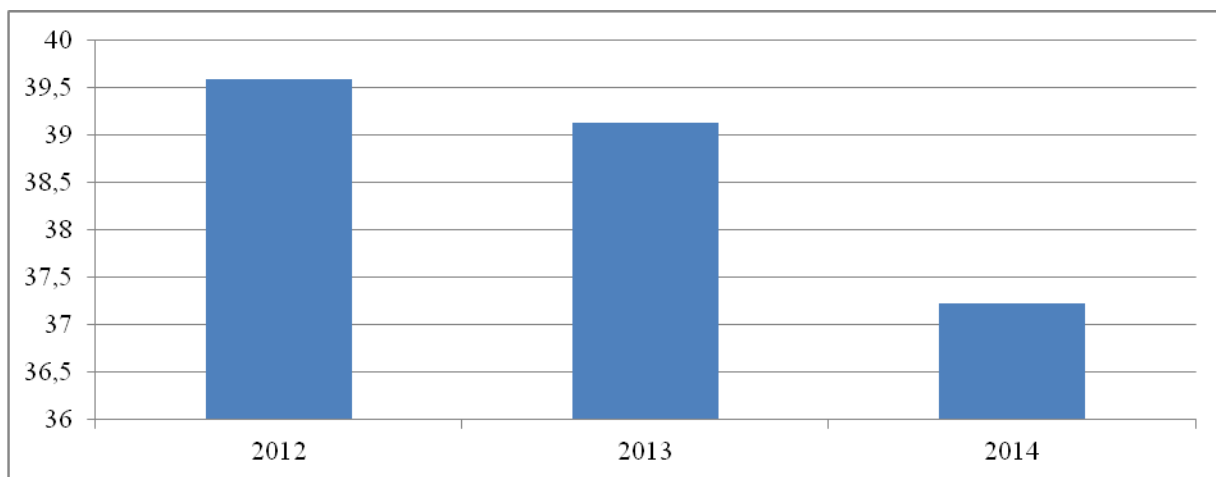


Рис. 2.2 Динаміка індекс компліментарності торгівлі між Україною та країнами Східної Азії, 2012-2014 рр.

Джерело: власні розрахунки

Індекс набуває значення від 0 до 100, де 0 це відсутність компліментарності, а 100 це повна компліментарність. З 2012 по 2014 рік рівень компліментарності торгівлі знизився з 39,59 у 2012 р., до 39,13 у 2013 р., і до 37, 23 у 2014 році, однак це скоріш за все є результатом скорочення загального обсягу експорту України.

Також у межах дослідження були пораховані індекси компліментарності експорту України з імпортом для трьох її найбільших торговельних партнерів з країн регіону, результати наведені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка індексу компліментарності українського експорту з імпортом країн Східної Азії, 2012-2014 рр.

	Країна	2012	2013	2014
.	Китай	37,7	38,34	37,43
.	Японія	40,2	39,89	38,39
.	Республіка Корея	41,5	40,48	39,96

Джерело: власні розрахунки

Отже, з результатів ми бачимо, що найбільш компліментарний експорт України з імпортом Республіки Корея, і хоч він скоротився за останні роки, однак

все ж є найбільшим. Друге місце у цьому показнику з Україною займає Японія, і третє місце Китай.

Таблиця 2.3

Динаміка індексу компліментарності експорту країн Східної Азії з імпортом України, 2012-2014 рр.

	Країна	2012	2013	2014
.	Китай	46.37	46,70	47,46
.	Японія	47.34	48,46	45,35
.	Республіка Корея	55.62	55,71	55,80

Джерело: власні розрахунки

З іншої сторони компліментарність експорту країн Східної Азії з імпортом України є вищою, дані розрахунку представленні у таблиці 2.3. Таку досить велику розбіжність у потребах країн Східної та пропозиції України можна розглядати також як можливість для розширення та вдосконалення виробництва саме тих потрібних країнам Східної Азії, які в результаті матимуть великий ринок збуту, а отже, і великі доходи. Це спричинить позитивні наслідки для економіки України. Більшість країн Східної Азії є природними торговими партнерами, і їхні експортні та імпортні про файли співпадають. Тим не менше, компліментарність з іншими країнами що розвиваються ж значно більш обмежена.

Ну сучасному етапі розвитку економіки зовнішньоторговельне співробітництво є однією з найважливіших складових відносин України з країнами Східної Азії, яке проходить складний етап трансформації від експорту українських товарів з низьким ступенем обробки до торговельних відносин високотехнологічною продукцією.

Зовнішньотрогвоельні відносини України з країнами Східної Азії регулюють низкою міжнародних договорів, двосторонніх угод, меморандумів про взаєморозуміння тощо, щодо в тому числі надання режиму найбільшого сприяння у справах стягнення мита зборів, сплат на експортні та імпортні товари,

визначається порядок митного регулювання тощо. Крім того торговельні відносини між державами визначаються законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 року.

З моменту встановлення дипломатичних відносин з Україною, країни Східної Азії одразу посіли одне з провідних місць серед торговельних партнерів. На сьогоднішній день Україна для країн Східної Азії, особливо для Китаю, Японії і Республіки Корея, які, як було досліджено у підрозділі 1.2, мають найбільшу частку у зовнішньоторговельному обороті України, розглядається як перспективний торговельний партнер. Для того щоб підтвердити чи відхилити цю гіпотезу, за поданими у першому розділі критеріальними підходами визначити рівень не тільки кількісних, але й якісних характеристик зовнішньоторговельного співробітництва, прослідкувати їх вплив на зростання макроекономічних показників України, та зробити висновок про місце країн Східної Азії у геоekonomічній стратегії України.

Стосунки України з найбільшими торговельними партнерами у Східній Азії, Китаєм, Японією, та Республікою Кореєю є важливими з точки зору геополітичного та геоekonomічного чинника, що проявляється у близькості позицій країн щодо ключових проблем сучасного світового розвитку та прагненні до активної розбудови взаємовигідної співпраці в усіх сферах. Адже для України це провідні партнери по постачанню новітнього обладнання та технологій, що можуть підвищити конкурентоспроможність української економіки та продукції, сприяти розвитку підприємницьких та інвестиційних проектів в нафтогазовій та вугільній промисловості, виробництві продуктів широкого вжитку, технологіях відновлювальної енергії, тощо. Щодо бачення України цими країнами, думки експертів розходяться, на переконання одних Україна може стати майданчиком для експансії в Європу, зокрема для Китаю, а інших, що країни регіону можуть бути готові вкладати в українську економіку надлишок фінансових ресурсів, беручи участь у різних партнерських проектах.

Аналіз особливостей соціально-ekonomічного розвитку країн Східної Азії та визначення основних чинників швидкого ekonomічного прогресу протягом

останніх десятиліть; визначено місце країн Східної Азії у світовій економіці та у зовнішньоекономічній діяльності України; проведенна оцінка кількісного та якісного рівня зовнішньоторговельного співробітництва України та країн Східної Азії; визначено рівень ефективності сучасного місця країн Східної Азії у гео економічній стратегії України.

Економіки країн Східної Азії викликають такий інтерес світової спільноти навколо себе з двох причин, через безпрецедентно високі темпи зростання та нетрадиційний шлях розвитку. Визначено три критично важливі форми втручання які застосували уряди країн регіону з метою прискорення економічного розвитку та трансформації, які у Японії, Республіці Кореї, Китаї та на Тайвані привели до швидкого переходу від бідності до багатства, темпами, яких досі не знав світ, та надали країнам надають регіону найбільшої поступальної динаміки у світі.

Першою формою визначенно максимізацію виробництва у сфері сільського господарства, друга це розвиток промисловості, спрямування підприємницьких зусиль на виробництво через протекціонізм і субсидії, підтримання експортної дисципліни, яку можна визначити як політику постійного випробовування та порівняльного аналізу роботи внутрішніх виробників, яким надаються субсидії та ринкова протекція, шляхом примусу до експортування їхніх товарів і таким чином до участі в міжнародній конкуренції; і третя форма це надання значної бюрократичної підтримки виробникам, які вдало експортували свою продукцію, в тому числі важливої допомоги у сфері придбання технологій, і тільки тоді коли країна створила свої транснаціональні корпорації, що здатні продавати на світові ринки високотехнологічну продукцію, придумувати і запроваджувати власні інновації і тільки тоді можна говорити про зменшення ролі держави. Адже економіки, яким вдалося розвинути внутрішні інноваційні можливості щодо швидкої адаптації і відновлення, мають конкурентні переваги, стабільні в довгостроковому періоді, що передбачає відмову від надмірної залежності від дешевої і відносно некваліфікованої праці як джерела конкурентоспроможності на користь підготовки робочої сили, збільшення зусиль щодо впровадження і

поширення технологічних інновацій для підвищення ефективності використання факторів виробництва.

Досвід країн Східної Азії вказує на те що країни що розвиваються мають спонукати свої найпотужніші та найбільш ресурсномісткі підприємства експортувати продукцію, як правило, в супереч їхній волі, через те що виробники які можуть заробляти на внутрішньому ринку у захищеному середовищі завжди неохоче вдаються до міжнародної конкуренції.

На основі проведеного аналізу зроблено висновок, що незважаючи на значну відмінність між політичною та економічною структурою України та провідних країн Східної Азії можна застосувати певний досвід у проведенні реформ, зокрема: 1) посилити антикорупційну складову при активній експортній політиці; 2) перестати робити ставку на експорт сільськогосподарської продукції; 3) створити стимули для високотехнологічного експорту; 4) впроваджувати інновації, сприяти розвитку підприємництва, підвищувати конкурентоспроможність на міжнародному рівні та виходу на нові ринки.

Парнерство України та країн Східної Азії, характеризується позитивним історичним досвідом. Країни регіону були одними з перших хто визнав незалежність України після чого ще активніше почали розвиватися двосторонні відносини.

Загалом інституціональний у тому числі нормативно правовий базис співробітництва України з країнами Східної Азії включає багато документів. На даний момент країни мають розвинуту договірну правову базу, яка на 2015 рік включала наприклад з Китаєм понад триста документів, з Японією п'ятдесят два договори, з Республікою Кореєю два міждержавні документи, двадцять п'ять міжурядових та двадцять один міжвідомчий документ, зокрема у торгово-економічній, оборонній, культурно-гуманітарній, енергетичній, туристичній, міграційній, науково-технологічній, інвестиційній транспортній сферах. Активно розвивається політичний діалог, відбуваються зустрічі на рівні найвищих посадових осіб включно з керівниками держав, урядів, функціональних міністерств та муніципалітетів.

Незважаючи на високі показники, невирішеною залишається проблема покращення, ширшого налагодження та розгалуження інфраструктури зовнішньоторговельного співробітництва. Аналіз якісних та кількісних характеристик динаміки зовнішньоторговельного співробітництва України з країнами Східної Азії дасть змогу більш чітко визначити місце країн регіону у структурі зовнішньої торгівлі України, що покаже які саме напрями зовнішньоторговельного співробітництва є найбільш перспективними. Протягом 2005-2015 рр. зовнішньоторговельний оборот (без урахування послуг) України з країнами Східної Азії збільшився – на 44,4%, обсяги експорту – на 63,3%, імпорту – на 31,4%.

За останні десять років, починаючи з 2005, сальдо торгівлі між Україною та країнами Східної Азії жодного разу не було позитивним, найбільшого значення цей показник отримав у 2008 році -9,302 млрд дол. у рік вступу України у СОТ, що посприяло не тільки подальшій поступовій інтеграції України у європейські та світові економічні процеси та системному реформуванню національної економіки згідно з принципами лібералізації та відкритості ринку, а також було скасовано більшість пільг на сплату ввізного мита, що призвело до суттєвого збільшення частки імпорту в загальному обсязі зовнішньої торгівлі. Це чітко можна прослідкувати у збільшенні об'ємів імпорту з країн Східної Азії, з 6,45 млрд дол. США у 2007 році до 10,71 млрд дол. США у 2008 році. Однак економічна криза 2008-2009 років внесла свої корективи в цю динаміку, і вже в 2009 році об'єм імпорту з країн Східної Азії скоротився до 3,97 млрд дол. США.

Аналіз товарної структури свідчить про її екстенсивність, що проявляється у сировинному характері експорту та високотехнологічному імпорті, недостатній товарній диверсифікації у структурі експорту та імпорту. Визначено що в Україні серйозною проблемою зовнішньоторговельної діяльності залишається відсутність технологічного паритету у зовнішньоторговельному обороті, де переважають, середньо та низько технологічні товари.

У роботі проведено структурний аналіз зовнішньої торгівлі високотехнологічними товарами України з країнами Східної Азії (табл. 1), згідно

результатів якого у 2015 році найбільша частка експорту припадала на Китай (4,3%), імпорту на Японію (81,1%); визначено, у порівнянні з 2005 роком, що частка імпорту залишилася практично на одному і тому ж рівні, тоді як експорт скоротився щодо торгівлі з кожним з трьох основних партнерів в середньому на 25% за десять років, що вказує на негативні тенденції для України.

Таблиця 1

Динаміка експорту та імпорту висотехнологічних товарів у структурі торгівлі між Україною та країнами Східної Азії у 2005 та 2015 рр, млн. дол. США,

Країна/Рік	2005				2015			
	Експ	% у заг.експ.	Імпт.	% у заг. імпт.	Експ	% у заг.експ.	Імпт.	% у заг. імпт.
Китай	292,2	13,4	3 169	50,5	104,5	4,3	1 996	52,9
Японія	24,5	16,1	909,3	89,6	3,1	1,3	310,1	81,1
Республіка Корея	26,9	5,7	913,5	73,9	7,1	1,8	160,5	62,6
Разом	343,7		4 991			114,7	2 467	

З огляду на проведений аналіз у роботі зроблено ранжування зовнішньоторговельних партнерів України в регіоні, і визначено що за міцністю зовнішньоторговельних зв'язків країни можна поєднати у групи з високою міцністю: Китай, Республіка Корея, Японія; середньою міцністю Тайвань, Гонконг; та низькою міцністю: Монголія, КНДР, Макао. Аналіз ефективності зовнішньоторговельних зв'язків та аналіз впливу просторового фактору зроблений з огляду на таку класифікацію.

Аналіз ефективності відносин на основі індикаторів зовнішньої торгівлі дозволив виявити такі характерні ознаки у зовнішньоторговельному співробітництві України та країн Східної Азії як: за індексом порівняльних переваг Україна та країни Східної Азії мають порівняльні переваги у зовнішній торгівлі, оскільки середнє значення індексу у 2015 р. для країн перевищує одиницю; істотні індекси компліментарності зовнішньої торгівлі між країнами підтверджують потенційні можливості для подальшого економічного

співробітництва; для динаміки зміни структури показника подібності експорту для експортного портфелю властиве пониження та невисоке значення, що однак не є підтвердженням того, що Україна та КНР не будуть конкурувати на світових товарних ринках, у тому числі в Азійському регіоні; аналіз індексу галузевої спеціалізації показує поступову тенденцію до зниження що вказує на зменшення рівня конкурентоспроможності української продукції порівняно з продукцією країн партнерів у регіоні Східної Азії. Однак обмеження торговельного співробітництва буде неконструктивне, оскільки потребує диверсифікації.

У роботі також була зроблена оцінка експортно-імпортних операцій між Україною та країнами Східної Азії за відносною масою країн (величиною ВВП та населення) та відстанні за допомогою гравітаційної моделі. Специфікація моделі має вигляд:

$$x_{chn} = a_1 + a_2y + a_3pop + a_4dist + a_5dummy + a_6y_{t-1}$$

та

$$m_{chn} = a_1 + a_2y + a_3pop + a_4dist + a_5dummy + a_6y_{t-1}$$

де, x_{chn} – обсяг експорту до країни Східної Азії, млн дол. США; m_{chn} – обсяг імпорту з країни Східної Азії, млн дол. США; pop – кількість населення країни Східної Азії, ос.; $dist$ – відстань між Києвом і столицею країни Східної Азії, км; y – ВВП на душу населення у період t ; y_{t-1} – ВВП на душу у період $t-1$; $dummy$ – фіктивна змінна (участь в СОТ).

Проведенні розрахунки для Китаю, Республіки Корея та Японії дали змогу зробити висновок що у всіх трьох випадках географічний фактор демонстрував негативний вплив на залежну змінну; обернений вплив ВВП на обсяги експорту з України, що можна пояснити недостатнім рівнем попиту на українську продукцію у країнах Східної Азії і позитивним впливом цього показника на імпорт; негативне значення показників фіктивних змінних (участь у СОТ) говорить на користь активізації питання про можливе створення зон вільної торгівлі між країнами. Вплив чисельності населення позитивний, але статистично незначущим.

Незважаючи на поточний екстенсивний характер відносин між Україною та країнами Східної Азії, обмежений переважно зовнішньоторговельним співробітництвом, досліджені тенденції та проведенні якісні оцінки дозволяються стверджувати про доцільність подальшого поглиблення зовнішньоекономічних відносин. Розширення співробітництва з застосуванням нових форм і напрямів двосторонньої інтеграції дозволить інтенсифікувати й оптимізувати не лише двостороннє співробітництво між Україною та країнами Східної Азії, а й позитивно позначиться на національній ефективності та конкурентоспроможності.

Загальна гео економічна стратегія України, розробка якої приведе до збільшення конкурентоспроможності та ефективності економіки повинна включати такі етапи : 1) зниження залежності національної економіки від зовнішньоторговельної кон'юнктури у спосіб оптимізації експортної орієнтації виробників та розбудови внутрішнього ринку; 2) забезпечення підтримки українських експортерів, в тому числі фінансової та інституційної; 3) залучення інвестицій в український агропромисловий комплекс (пріоритет для високопродуктивних та технологічних проєктів), започаткування нових підприємств з виробництва та переробки аграрної продукції, в тому числі поставки на східноазійський ринок широкої номенклатури сільськогосподарської та харчової продукції; 3) співпраця у секторі соціальних послуг, розвиток туризму, експорт освітніх послуг; 4) розвиток співпраці у сфері транспортних послуг, зокрема участь у «Транскаспійському міжнародному транспортному маршруті»; 5) налагодження співробітництва в сфері високих технологій (авіа- та суднобудування, космічні галузі тощо); 6) стимулювання розвитку сфери інновацій шляхом забезпечення обміну знаннями та технологіями, а також співпраці зокрема з країнами Східної Азії; 7) налагодження інституційної складової зовнішнього торговельного співробітництва та кращого представлення України як потенційного стратегічного партнера, зокрема на ринках країн Східної Азії.

Проведений аналіз можливої участі України в реалізація проекту Нового Великого шовоковго шляху створює для України чималі економічні можливості, в першу чергу в контексті прокладання транспортних коридорів та постачання азійських товарів до країн Європи. Цьому сприяють геоекономічне розташування України, також розгалужена залізнична мережа разом із наявністю незамерзаючих чорноморських портів та системи автомобільних доріг. Оптимізація співробітництва України з країнами Східної Азії сприятиме економічному зростанню, створенню передумов розвитку більш ефективної та конкурентоспроможної економіки України в сучасних умовах розвитку глобалізації.

Висновки до розділу

1. Сучасні зовнішньоторговельні відносини розвиваються, а також формуються під значним впливом глобалізаційних процесів, які вимагають від кожної країни запровадження досягнень науково-технічного прогресу, покращення виробничого та експортного потенціалу, залучення додаткових ресурсів, розвитку інфраструктурних об'єктів, більш ціленаправленого задоволення потреб споживачів та ін. У цьому контексті вагомого значення набуває забезпечення сталого соціально-економічного розвитку та конкурентоспроможності країни у міжнародному середовищі, яка не може існувати відокремлен а також самостійно забезпечувати свої національні інтереси і, як наслідок, постає об'єктивна необхідність у розвитку зовнішньоторговельного співробітництва, розвитку ширшої мережі партнерства у різних галузях, для збереження високих позицій у загально світових рейтингах

2. Формування якісного зовнішньоторговельного співробітництва між країнами партнерами повинно базуватись на спільності цілей у найпопулярніших сферах розвитку міжнародних відносин; на комплементарності товарної структури економік; єдності цивілізаційних чинників; рівності у стосунках; відсутності суттєвих розбіжностей у відносинах. Не менш важливим чинником є

залучення тих ресурсів, які необхідні для підтримання життєдіяльності суспільства та розвитку країни. До них належать забезпечення енергоносіями, продовольством та іншими видами стратегічної сировини і природних ресурсів, безпечний доступ до життєво важливих регіонів світу, національна безпека країни.

3. Розвиток стратегічного партнерства та зовнішньоторговельного співробітництва повинно бути гармонійною складовою геоекономічної стратегії держави, і виходити з трьох основних цілей, а саме забезпечення відкритості, як результат більшої конкурентоспроможності та всеохоплюючої ефективності економічного розвитку країни.

4. Важливість регіону Східної Азії як в глобальному вимірі, так і у розвитку співробітництва з Україною пояснюється перш за все розміром самих економік, їх «макроекономічною вагою» (розмір ВВП тощо), об'ємами зовнішньоторговельного співробітництва. Налагоджений діалог між Україною та країнами регіону створює передумови для встановлення та розвитку стратегічного партнерства за умови збереження паритетності у відносинах та максимізації економічного співробітництва. У системі зовнішньоекономічних пріоритетів України співробітництво з країнами Східної Азії створює можливості диверсифікації зовнішньої політики, інтенсифікації співробітництва з визначенням спільних цілей та завдань двостороннього економічного розвитку. Стратегічною необхідністю для подальшого поглиблення співробітництва є спільне визнання на офіційному рівні стратегічного партнерства як важливого елемента який передбачає підписання додаткових двосторонніх угод щодо додаткових умов та принципів співробітництва.

5. На сучасному етапі економічні відносини між Україною та країнами Східної Азії реалізуються через достатньо обмежені форми співробітництва, що потребують більшої диверсифікації, надання симетричності та структурної збалансованості. Важливим розширення мережі співробітництва в різних сферах, зокрема науково-технічній, туристичній, гуманітарній, розвитку спільних інноваційно-інфраструктурних проектів та логістичних мереж, зокрема участі

України в ініційованому Китаєм проекті «Один пояс, один шлях». Такі напрями співробітництва необхідно забезпечити якісними теоретико-методологічними і науково-практичними обґрунтуваннями їх форм та часових параметрів.

6. Проведенні розрахунки, за допомогою геоекономічної моделі, для Китаю, Республіки Корея та Японії дали змогу зробити висновок що для всіх трьох країн географічний фактор демонстрував негативний вплив на залежну змінну; обернений вплив ВВП на обсяги експорту з України, що можна пояснити недостатнім рівнем попиту на українську продукцію у країнах Східної Азії і позитивним впливом цього показника на імпорт; негативне значення показників фіктивних змінних (участь у СОТ) говорить на користь активізації питання про можливе створення зон вільної торгівлі між країнами, що особливо важливо на фоні пропозицій Китаю щодо створення зони вільної торгівлі з Україною

6. У системі зовнішньоторговельного співробітництва між Україною розвиток та підтримка вітчизняних високотехнологічних галузей є складовою частиною довгострокового процесу розбудови конкурентоздатної інноваційної економіки, тому саме висока частка країн Східної Азії у зовнішньоторговельному обороті високотехнологічної продукції України ще раз вказує на важливість розбудови ширшої мережі зовнішньоторговельного співробітництва України та країн Східної Азії, зокрема Китаєм, Японією, Республікою Кореєю, а також Тайванем та Гонконгом.

7. На сучасному етапі розвитку зовнішньоторговельного співробітництва між Україною та країнами Східної Азії модернізація підходів та інструментів двостороннього співробітництва потребує розробки нової ефективною геоекономічної моделі. У дослідженні показано що подальша розробка такої моделі, з урахуванням всі визначених параметрів, чинників та основних складових стане реальним інструментом оптимізації зовнішньоекономічної діяльності та створить необхідну інфраструктуру адаптації позитивного досвіду зовнішньоторговельного співробітництва та зміцнить міжнародну конкурентоспроможність як України так і країн Східної Азії.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ СХІДНОЇ АЗІЇ

3.1. Чинники, які негативно впливають на розширення зовнішньоторговельного співробітництва України з країнами Східної Азії

Розвиток національної економіки України вимагає глибоких змін. Це пов'язано з тим, що за роки незалежності вона розвивалася на основі структури, в першу чергу промисловості, яка склалася за роки командно-адміністративної системи під впливом як політичних, так і економічних чинників. Просторова спеціалізація її економіки визначалася товарною номенклатурою і напрямами зовнішньоекономічної політики СРСР.

Сучасна зовнішньоекономічна стратегія України зумовлюється сукупністю економічних, геополітичних, етнічних, історичних, культурних, інституційних та інших детермінант. Визначальним внутрішнім фактором є необхідність забезпечення економічної та соціальної рівноваги в суспільстві, фінансової стабілізації, підтримання динамічного зростання як у загальнонаціональному, так і регіональному вимірах, поглиблення ринкових реформ, створення ефективної інституційної системи в контексті захисту прав власності й інтересів суб'єктів підприємництва, детінізації та декриміналізації економіки.

Вплив зовнішніх чинників зумовлюється геополітичним і геостратегічним становищем України, світовою господарською кон'юнктурою, економічним станом провідних центрів економічної сили та ринків збуту переважної частини українського експорту, характеру взаємовідносин із міжнародними фінансовими інституціями й інтеграційними об'єднаннями. Важливе значення у цьому зв'язку має визнання України як країни з ринковою економікою і вступ у СОТ в травні 2008 року.

Щодо стану конкурентоспроможності України, за оцінкою Всесвітнього економічного форуму у 2014 р. Україна серед 144 країн світу посіла 76 місце,

значно поступаючи середньосвітовому індексу, однак це значно вище порівняно з 2008, коли Україна була на 89 місці.

До особливостей промисловості України можна віднести:

- сировинний характер виробництва. Про це свідчить випереджаючі темпи зростання обсягів доданої вартості у добувній промисловості порівняно з переробною;

- диспропорційна структура промислового виробництва, яка визначається в основному експортною орієнтацією і недостатнім врахуванням потенціалу внутрішнього ринку. Наприклад, значна частка металургійної продукції (біля 80%) експортується і тільки 20% залишається на внутрішньому ринку (у більшості розвинених країн 80% металургійної продукції використовується на внутрішньому ринку і тільки 20% експортується). Результатом такої політики Україна імпортує чорні метали та вироби з них;

- значний ступінь зношеності основних фондів, що свідчить про використання у промисловості переважно застарілих, ресурсомістких засобів виробництва;

- нераціональна просторова структура промислового виробництва;

- частка капіталовкладень у сировинні галузі з низькою доданою вартістю значно перевищує частку інвестицій у переробні галузі з високою доданою вартістю.

Такий стан робить національну економіку України дуже чутливою до співвідношення попиту і пропозиції на світових ринках, до зміни кон'юнктури цін на основну експортну її продукцію. Таким чином, існуюча структура економіки, особливості експорту роблять її дуже залежною від зовнішніх чинників.

Сучасна національна економіка України відноситься до країн індустріального розвитку з відповідною науково – технічною базою, а економічний розвиток визначається в основному не наявністю природних ресурсів, обсягами традиційних виробництва вугілля та сталі, а забезпечується впровадженням інноваційних ідей та технологій, розвитком інформаційної, телекомунікаційної, аерокосмічної, біотехнологічної галузей. У наслідок

реалізації цілої серії прикладних і фундаментальних відкриттів у галузі електроніки, інформаційних технологій, мікро і наноелектроніки, біотехнологій, радіофізики, оптоелектроніки та лазерної техніки, матеріалознавства (розроблення «нових матеріалів» – металевих, керамічних виробів, технологічних деталей і компонентів та ін.), хімії й каталізу, створення сучасних технологічних систем авіації та космонавтики було здійснено вражаючий прорив у сфері виробництва наукомістких продуктів, в основі яких лежать інформаційномісткі технології, що стимулює економічний розвиток протягом останніх років (с.25). Впровадження інновацій забезпечує зниження енергомісткості, працемісткості, ресурсоемності продукції, підвищення її наукомісткості, інноваційності і на цій основі виробництво продукції високої якості.

Велика чутливість національної економіки України до співвідношення попиту і пропозиції на світових ринках, залежність від змін кон'юнктури цін на її основну експортну продукцію визначається сировинною спрямованістю її експорту, слабкою його диверсифікацією, орієнтацією на низькотехнологічну продукцію перших технологічних укладів – чорну металургію, хімічну промисловість та виробництво з металу.

За останні роки спостерігається хронічне зниження покриття імпорту експортом за рахунок збільшення імпорту високотехнологічної продукції кінцевого споживання, енергоносіїв, а також чорних металів та виробів з них. В Україні не вистачає також коксу, який імпортується з Польщі та США.

Найбільшу частку в імпорті України займають енергетичні матеріали, котли; машини, наземні транспортні засоби, електричні машини; полімерні матеріали; чорні метали; папір, картон; руди, шлаки.

В економічній політиці України не враховується, що "впровадження всіх наукових відкриттів, технічних і технологічних новацій не тільки у виробничі процеси, а й практично в усі сфери соціально-економічного життя дозволили вже на початку ХХІ ст. не лише кардинально підвищити ефективність економіки, але й забезпечити нову якість прогресу, перехід до нового типу цивілізації, що раніше трактувався як постіндустріальний, а тепер — як інформаційний".

В Україні значна частина прибутків від експортоорієнтованих галузей не використовується на їх модернізацію, а основні фонди не оновлюються. Рівень їх зносу в середньому по промисловості дорівнює 63,1% (50-85%), що за світовими стандартами є критичним. Це свідчить про використання переважно застарілих, ресурсоємних засобів виробництва, які визначають значні затратами праці на одиницю продукції, які у 3 рази вище, ніж у розвинених країнах..

Ефективний розвиток національної економіки неможливий без розв'язання структурних проблем як на національному, так і регіональному рівнях. Існує низький рівень використання сировинних та енергетичних ресурсів, наявності депресивних галузей та регіонів, що впливає на конкурентноспроможність національної економіки. В Україні існує сировинно орієнтована модель експорту. Актуальним є розвиток внутрішнього ринку, підвищення ролі зовнішній і внутрішніх інвестиційних та інноваційних чинників у розвитку наукомісткого виробництва, реалізації структурних зрушень. Ступінь зносу основних фондів становить 60%

Низький рівень інноваційності національної економіки, її економічна структура зменшує можливості інвестиційно-інноваційного розвитку. знижує продуктивність праці. Структурна трансформація передбачає зміну пропорцій між елементами економічної системи. У вузькому розумінні – це зміна галузевої технологічна, вікова структури економіки, а в широкому - це ще і зміни у складі споживання ресурсів (інвестицій і основного капіталу) галузева, РС, матеріальних та енергетичних ресурсів. Всі зміни в економіці мають структурний характер і пов'язані з перерозподілом ресурсів.Якісна характеристика структурних змін відображає їхню орієнтацію на науково – технічний і соціальний прогрес.

В економічній політиці України не враховується, що сучасний економічний розвиток обумовлюється не наявністю природних ресурсів, обсягами традиційних виробництв вугілля та сталі, а впровадженням інноваційних ідей та технологій, розвитком інформаційної, телекомунікаційної,аерокосмічної, біотехнологічної галузей. Сучасна структура національної економіки України характеризується переважанням сировинних секторів, низькою часткою галузей

переробної промисловості, яка за роки незалежності зменшувалася. Така структура визначила сировинну спрямованість експорту, у зв'язку з чим існує велика його залежність від кон'юнктури світового ринку.

В Україні немає іншого шляху, як перехід до активної структурної політики. Підприємства первинної переробки сировини (металургія, хімія) не зацікавлені у диверсифікації свого виробництва на інноваційній основі тому, що у напівсировинному секторі економіки рівень рентабельності значно вищий ніж у переробному секторі

Основна мета структурної трансформації – підвищення конкурентоспроможності національної економіки, підвищення добробуту, національна безпека. Структурна трансформація відбувається на основі розвитку новітніх технологій, випуску продуктів з високим рівнем доданої вартості в результаті удосконалення виробництв, впровадження інноваційних технологій.

Модернізація промислових підприємств розглядається в економічній науці як діяльність, переважно пов'язана з розширенням і удосконаленням існуючого виробництва, підвищенням конкурентоспроможності продукції здобуттям конкурентних переваг на ринку на основі економії ресурсів та покращення методів управління, з оптимізацією ефективності роботи робочої сили, а також зі зниженням господарських ризиків .

Для реалізації структурної трансформації необхідна розробка відповідної політики, яка б передбачала, з одної сторони, підтримку перспективних галузей, які б забезпечили використання існуючих конкурентних переваг, наукомістких галузей на основі створених конкурентних переваг, а з іншої сторони, санація або згортання виробництв депресивних галузей.

Зменшення експорту сировинних галузей повинно привести до збільшення частки їх продукції на виробництвах національної економіки, що буде сприяти розширенню виробництва продукції з високим рівнем доданої вартості. Прикладом може бути продукція чорної металургії, більша частка якої в необробленому або із незначним рівнем обробки іде на експорт, зокрема і до країн Східної Азії, у експорті з якими дана продукція входить в десятку лідерів за

об'ємом у 2014 році. У розвинених країнах спостерігається зворотній процес, тобто що більшість продукції чорної металургії (до 80%) забезпечує виробництво машинобудівних підприємств.

Розвиток чорної металургії в Україні може забезпечити такі галузі машинобудування, як автомобілебудування, тракторне і сільськогосподарське машинобудування, авіа- та суднобудування і деякі інші галузі машинобудування. Це повинні бути високотехнологічні, наукомісткі, виробництва конкурентоспроможні як на внутрішньому, так і світовому ринках.

Стратегічно важливим для України є розвиток машинобудування, темпи розвитку якого повинні перевищувати загальні темпи зростання промислового виробництва, створюючи умови для інноваційної реструктуризації всіх галузей економіки.

Економічна криза 2008-2009 р. в Україні була пов'язана з неефективною, відсталою в інноваційному розвитку, з ознаками деградації структурою економіки, для якої характерна технічна деградація (скороченням високотехнологічного виробництва), низький рівень конкурентоспроможності. Експортна орієнтація в Україні представлена металургією, хімією та трубопровідним транспортом. Завданням є проведення структурних змін в економіці на основі вибору пріоритетів розвитку національної економіки та механізмів їхньої реалізації. Такий підхід вимагає глибокого аналізу і визначення потенційних конкурентних переваг національної економіки.

Україна поступово перетворюється в країну з економікою індустріального типу з високим рівнем зношеності основних фондів (до 60%), не обґрунтовано високим рівнем експортної орієнтації національного виробництва. Існує дисбаланс між видобувними і оброблювальними секторами економіки. в їх інтегрованості до світового господарства.

Необхідна реанімація таких галузей, як ракетно – космічна, авіа, - суднобудівна, транспортного машинобудування та інших на основі інноваційного розвитку, більш ефективного використання факторів виробництва в умовах реалізації послідовної структурної політики держави.

У ВВП України зростає частка послуг за рахунок зростання фінансових, транспортних послуг. Темпи зростання фінансових послуг є найвищими серед постсоціалістичних країн, а промисловості, будівництва – найнижчими, що характерно для України, як країни з низьким рівнем соціально - економічного розвитку.

Необхідною умовою економічного розвитку є структурна трансформація, яка направлена на ліквідацію структурних диспропорцій на основі розробленої стратегії, з чітко визначеними цілями і механізмом реалізації (податкова, цінова, амортизаційна політика); зменшення енерго- та ресурсомісткості виробництва; забезпечення перевищення темпів зростання продуктивності праці темпів зростання заробітної праці; формування національної інноваційної системи на основі напрямів технологічного розвитку, інституційної бази структурних реформ, що забезпечить випуск продукції з високим рівнем переробки і доданої вартості.

Висока частка промисловості у випуску продукції і в кількості зайнятих свідчить про індустріальний тип розвитку. Промислове виробництво утримується за рахунок використання низько технологічних потужностей.

Для розвитку промисловості важливим є: розвиток виробничої інфраструктури, скорочення ресурсо – енергоємності виробництва; екологізація виробництва; створення мережі малих і середніх підприємств, їх співробітництво з великим бізнесом на основі встановлення прямих і зворотніх зв'язків між підприємствами; залучення внутрішніх і іноземних інвестицій; підготовка і перепідготовка кадрів у відповідності до визначених стратегічних цілей розвитку національної економіки у всіх її секторах на основі менеджменту, високої кваліфікації робітників і службовців, обслуговуючого персоналу тощо.

Виокремлення пріоритетів у двосторонніх відносинах та поглиблення партнерства вимагає мінімізації негативних факторів, що здійснюють суттєвий вплив на зовнішньоторговельне співробітництво. Серед несприятливих чинників слід відзначити:

1. Недосконалість та часті зміни договірно-правової бази, що може проявлятися у затримці партій товарів на складах через нечітко визначенні умови контракту та відсутність у документах передбачених форс-мажорних обставин, які зазвичай слугують чинником розгляду справ у Арбітражному суді.

2. Кон'юнктурні коливання китайського ринку (скорочення попиту на металовироби і хімічну продукцію, через освоєння аналогічних товарних груп на внутрішньому ринку), що пов'язано із зниженням собівартості товарів через використання новітніх технологій. Ефективним у цьому напрямку стане пошук нових шляхів збуту товарів на ринках Східної Азії, активно використовуючи стратегію міжнародного маркетингу – підвищення інтересу споживачів через поліпшення якості.

3. Значна відстань, мовні та культурні бар'єри, слугують чинником не лише повільного перебігу переговорного процесу, але й незначними інвестиційними потоками. З метою запобігання несприятливих процесів у цьому напрямку необхідною умовою є реалізація спільних проєктів та краще пізнання східноазійської культури ведення бізнесу.

4. Домінування посередників у зовнішній торгівлі, що обмежує налагодження прямих зв'язків між покупцями та споживачами. Важливим з точки зору зменшення використання опосередкованих операцій стане активна робота, спрямована на проведення «круглих стлів», зустрічей з керівниками малих та середніх підприємств.

5. Відсутність якісної інформаційної бази про можливості та потреби партнерів з обох сторін, як України так і країн Східної Азії.

6. нелегальна міграція, що стала однією з ключових проблем не лише України, але й світової спільноти. Тільки з Китаю частка основних категорій нелегальних мігрантів, що прибули до України становить 25 % Це потребує вироблення більш ефективних шляхів протидії цьому явищу, серед яких можна виділити:

- створення в країні державної структури, яка б консолідувала завдання боротьби з нелегальною міграцією на державному кордоні;

- виявлення та перекриття найбільш небезпечних каналів міграції в Україну, шляхом удосконалення візової політики та якості усіх видів контролю на державному кордоні;

- виявлення та своєчасне припинення діяльності на території України злочинних угруповань, які займаються організацією переправлення нелегальних мігрантів, виготовленням і розповсюдженням серед іноземних громадян підроблених документів;

- створення дійового механізму видворення нелегальних мігрантів до місць їх постійного проживання або до країн, з яких вони прибули. Для цього необхідно укласти відповідні міжнародні угоди, створити місця їх тимчасового тримання та залучати кошти організацій, які мають прибуток від приймання іноземців в Україні;

- постійний моніторинг обстановки на державному кордоні з метою аналізу та прогнозу можливості проникнення в Україну з використанням каналів нелегальної міграції членів міжнародних терористичних, релігійно-екстремістських та незаконних воєнізованих угруповань;

- координація зусиль між зацікавленими правоохоронними органами та обмін інформацією щодо ознак незаконного в'їзду-виїзду членів вищевказаних організацій та формувань

7. Нелегально ввезені на український ринок дешеві китайські товари, які призводять до пригнічення вітчизняних виробників наприклад товарів легкої промисловості.

8. Часте звинувачення у демпінгу цін з боку китайського уряду. Яскравим прикладом є антидемпінгові розслідування, ініційовані владою Китаю проти української металопродукції у 2009 р.

9. Низький рівень взаємних візитів, що слугує чинником погіршення ділових контактів суб'єктів господарювання країн. Ефективним у цьому напрямку стане організація брифінгів та регулярних зустрічей за участю суб'єктів господарювання країн учасниць., вищих органів влади, масмедіа. Як показує практика попередніх років, ділові переговори з китайськими партнерами

проходять набагато швидше і успішніше якщо до цього долучається найвище керівництво країни (посол, прем'єр, президент).

10. Нерівномірний розвиток регіонів Китаю, що не до кінця розкриває потенціал двостороної співпраці через віддаленість, відсутність єдиної транспортної системи тощо. Однак проект відновлення Великого Шовкового Шляху покликаний мінімізувати ці негативні ефекти.

Серйозною проблемою зовнішньоторговельної діяльності України залишається відсутність технологічного паритету у зовнішньоторговельному обороті, де превалюють середньо-низькотехнологічні товари (металургія і мінеральні продукти, за підсумками I півріччя 2016 р. відповідно 34,9 % в експорті та 40,5 % в імпорті). При цьому Україна втрачає технологічні позиції експорту: частка високотехнологічних і середньо-високотехнологічних товарів сукупно становить лише 14,4 %, а відповідних товарів в імпорті – 38,3 %. Згорання можливостей виходу вітчизняної продукції кінцевого використання на традиційні ринки, а це передусім товари машинобудування, негативно позначилося на структурі вітчизняного експорту за рівнем промислової переробки товарів. Експорт українських товарів кінцевого використання в минулі роки становив 24–27 млрд дол. США, в окремі роки їх частка в загальному експорті сягала 40 %. Натомість їх поставки у 2015 р. скоротилися до 12,9 млрд дол. США (у структурі поставок – 33,9 % у 2015 р. та 36,5 % у I півріччі 2016 р.). Частка сировинних товарів в експорті досягла 42 % у 2015 р. (40 % у I півріччі 2016 р.), тоді як у 2007 р. ці товари забезпечували лише 23,3 % експорту. Зазначений характер товарообміну формує значні деформації національної економіки, без подолання яких перспективи економічного розвитку є проблематичними. Концентруючи нетехнологічну спеціалізацію у глобальних ланцюгах доданої вартості, українські виробники опиняються в найбільш ризиковому високоеластичному за попитом сегменті конкурентної боротьби, де цінові чинники відіграють провідну роль. Через незначну частку доданої вартості у цих товарах цінові коливання на світових ринках здатні у найкоротші терміни призводити до банкрутства цілі галузі. Водночас невичерпний потенціал

зростаючого попиту України на технологічний імпорт генерує постійну потребу залучення інвестиційних та позичкових ресурсів. Причому внутрішній фінансовий ринок неспроможний забезпечити відповідні потреби, а отже, платіжний баланс країни постійно опинятиметься під тиском. Скорочення платоспроможного попиту на внутрішньому товарному ринку зумовило 35 % згорання імпорту продукції кінцевого використання, при цьому частка в сукупних поставках імпорту цього товарного агрегату все ще залишається на рівні майже 42 %. Тенденція різко змінилась у 2016 р.: так, у I півріччі імпорт таких товарів зріс на 26,5 % порівняно з аналогічним періодом 2015 р., а частка у сукупних поставках імпорту досягла 48,5 %. Така ситуація вкотре актуалізує потребу подолання кризи національної переробної промисловості, яка не здатна навіть в умовах глибокої корекції умов торгівлі задовольняти внутрішній споживчий та інвестиційний попит.

Перспективи міжнародного економічного співробітництва України у 2016 р. залежать від здатності держави нівелювати вплив низки несприятливих чинників, до яких належать:

- несприятлива кон'юнктура ключових для України світових сировинних ринків, що загрожує втратою експортних позицій національних виробників;
- посилення дискримінаційних заходів щодо вітчизняних експортерів, як на ринках країн Митного союзу, так і внаслідок поширення протекціонізму на ринках азійських країн;
- технологічна неспроможність реального сектору національної економіки забезпечити прорив у нарощенні поставок на ринки ЄС;
- збереження надмірного рівня імпортозалежності внутрішнього товарного ринку внаслідок згорання інвестиційного та споживчого попиту на продукцію вітчизняних виробників;
- погіршення економічної ситуації у ключових торговельних партнерів України, що обмежуватиме до них український експорт;
- загострення конкурентної боротьби на ключових для українських експортерів ринках;

- зменшення споживання на внутрішньому товарному ринку внаслідок критичного зниження купівельної спроможності, що заблокує переорієнтацію експортерів на потреби внутрішніх споживачів;

- розкручування інфляційної спіралі, що зумовить подальше підвищення тарифів природних монополій та девальвацію гривні;

- низька доступність фінансових ресурсів для оновлення основних фондів.

За умови проведення цілеспрямованої та системної зовнішньоекономічної політики, співробітництво з найбільшим партнером у Східній Азії, сприятиме вирішенню Україною завдань з модернізації економіки. Співробітництво доцільно сфокусувати на декількох напрямках:

- співробітництво в галузях складного машинобудуванні (ОПК, авіа- та суднобудування, космічні галузі тощо);

- залучення китайських інвестицій в український АПК (пріоритет для високопродуктивних та технологічних проєктів), започаткування нових підприємств з виробництва та переробки аграрної продукції, поставки на китайський ринок широкої номенклатури сільськогосподарської та харчової продукції;

- співпраця у секторі соціальних послуг, розвиток туризму, експорт освітніх послуг;

- розвиток співпраці у сфері транспортних послуг (у першочерговому порядку – відкриття прямого повітряного сполучення Пекін-Київ); залучення китайських інвестицій до фінансування інфраструктурних проєктів тощо.

- відкриття сільськогосподарської товарної біржі в Україні - ідея полягає в тому, щоб створити в Україні біржу, де продавати свою продукцію і хеджувати цінові ризики могли б не тільки великі компанії, а й середнього розміру підприємства і таким чином укладати контракти за більш вигідними цінами.

- створення зони вільної торгівлі між Китаєм та Україною - про це заявив посол Китаю в Україні Вей Ду в Україні під час першого Українського Форуму Шовкового Шляху, що відбувся у Києві, «проєкт "Шовковий шлях" і зона вільної

торгівлі будуть сприяти залучення китайських інвестицій в Україну» зазначив посол.

Окремо слід зазначити, що Китай у 2016 році заснував холдингову компанію Sino-CEEФ, яка має стати «новою платформою для економічного співробітництва» між КНР, а також країнами Центральної та Східної Європи. В рамках діяльності компанії Пекін також створює фонд Sino-CEE, головним завданням якого буде вкладення коштів у інфраструктурне співробітництво, високотехнологічні виробництва та індустрію масового споживання.

Інтерес до інвестування в новий фонд уже проявила низка держав Центральної та Східної Європи, а також окремі компанії та фінансові організації. Розмір капіталовкладень у перспективі складе 10 млрд євро. З китайської сторони в ролі найбільшого інвестора компанії Sino-CEEФ виступить фінансовий інститут «Industrial and Commercial Bank of China».

- зміцнення співробітництва в авіабудівній галузі. Значний крок у цьому напрямку був зроблений 30 серпня 2016 року, коли китайська компанія China airspace і українське ДП "Антонов" підписали договір про співпрацю, щодо спільного виробництва другого екземпляру АНН-225 «Мрія», і в подальшому серійного виробництва в Китаї за ліцензією ДП «Антонов».

Стратегічні наміри щодо розвитку виробничої кооперації та залучення китайських інвестицій перетворює Китай на важливе джерело модернізаційного розвитку України. Створення індустріальних парків, зон технологічного розвитку не лише забезпечить Україну новими робочими місцями, але й сприятиме технічному та технологічному прогресу національної економіки.

3.2. Організаційно-економічні механізми підвищення конкурентоспроможності України на ринках країн Східної Азії

В умовах необхідності швидкої та ефективної модернізації української економіки, налаштування її на рейки сучасного світового ринку інвестиційні, виробничі та науково-технологічні можливості країн Східної Азії можуть стати

для України вагомим ресурсом розвитку та модернізації відповідних галузей української економіки, поштовхом до відновлення позицій нашої держави на світових ринках технологій. Водночас, це дає можливість азійському бізнесу зайняти відповідні ніші на українському ринку.

На початку 2015 року було презентовано Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», яка була схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5. Це генеральний план перетворення країни на сучасну європейську державу, що визначає цілі, напрямки, пріоритети розвитку країни, а також показники досягнення цих цілей. Стратегією було визначено амбіційні плани і встановлено чіткі показники, за якими здійснювалися перетворення в країні протягом 2015 року і продовжуються реформи у поточному році. Метою Стратегії є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі. Задля цього визначено чотири вектори, за якими здійснюватиметься рух упродовж п'яти років [ст. 436]:

- вектор розвитку – це забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя;

- вектор безпеки – це забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій і приватної власності;

- вектор відповідальності – це забезпечення гарантій, що кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах;

- вектор гордості – це забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт.

Вихід із поточної надскладної ситуації у сфері міжнародного економічного співробітництва потребує вжиття рішучих кроків, спрямованих на вирішення таких завдань.

1. Зниження залежності національної економіки від зовнішньоторговельної кон'юнктури у спосіб оптимізації експортної орієнтації виробників та розбудови

внутрішнього ринку. Водночас основними орієнтирами модернізації української зовнішньоторговельної політики мають стати створення стимулюючих умов для експортоорієнтованих виробництв; забезпечення фінансової, страхової і гарантійної підтримки експортерів; посилення митного й цінового контролю для вирівнювання можливостей експортерів та імпортерів.

2. Забезпечення фінансової підтримки українських експортерів, відновлення кредитування зовнішньоторговельних операцій на пільгових умовах, а також створення агентства з експортного страхування.

3. Розвиток інституту економічної дипломатії, посилення «економізації» зовнішньої політики та налагодження інформаційної підтримки вітчизняного експорту.

4. Розширення сфери дії угод про Зону вільної торгівлі України з окремими торговельними партнерами та їх об'єднаннями на засадах забезпечення «дзеркальних» умов доступу на внутрішні товарні ринки [ст. 253].

Серйозні перспективи відкриває взаємодія України і країн Східної Азії, зокрема, Китай, у такій структурно утворювальній сфері, як прокладання транспортних коридорів та постачання азійських товарів до країн Європи. Не тільки Китай, а й більшість країн Азії зацікавлені у скороченні вартості та часу перевезень товарів від країн виробників до країн з місткими ринками споживання, зокрема до Європейського Союзу.

Реалізація проекту ВШШ створює для України чималі економічні можливості, в першу чергу в контексті прокладання транспортних коридорів та постачання азійських товарів до країн Європи. Цьому сприяють геоекономічне розташування України. Також сприяє розгалужена залізнична мережа разом із наявністю незамерзаючих чорноморських портів та системи автомобільних доріг. Все це створює необхідні передумови для збільшення транзитних перевезень вантажів і подальшої інтеграції України до транспортної системи «Європа – Азія».

На даний час національна транспортна система України залишається не інтегрованою з транс'європейською транспортною системою, участь а у забезпеченні єдиного перевізного процесу. Внаслідок цих обставин, Україна

поступається іншим країнам на ринку пропозицій транспортних послуг. Крім цього, зберігається стала тенденція до втрати транзитних вантажопотоків на маршруті Європа – Азія. Темпи і масштаби розбудови транспортної інфраструктури України суттєво відстають у порівнянні з відповідними процесами у азійських країнах, а також сусідніх державах України – Росії, Білорусі, які, подібно до ЄС, активно розбудовують свої транспортні мережі.

У результаті активної розбудови транспортної інфраструктури сусідніми державами посилюється конкуренція у сфері надання транспортних послуг та обслуговування основних трансконтинентальних і транснаціональних вантажопотоків і, насамперед, на напрямку “Європа – Азія”.

За оцінками фахівців, транспортний коридор “Європа – Азія”: Євро-Азійська інтегральна система (Західна Європа – Білорусь – Росія – Казахстан – Китай) вважається найбільш привабливим, оскільки враховує фактори часу, фінансові витрати та безпеку доставки вантажів. За цим напрямком на маршруті Європа – Азія необхідно перетнути територію лише трьох країн – Білорусі, Росії і Казахстану, які нині активно працюють над уніфікацією своїх процедур і тарифів. Проте гнучка природа ВШШ та зацікавленість Китаю в диверсифікації шляхів відкриває для України привабливі можливості до участі у Проекті. Проблематика участі України в євразійських трансконтинентальних транспортних проектах включена до порядку денного міжнародних переговорів на найвищому рівні. Зокрема, у жовтні 2015 р. лідери України та Казахстану приділили окрему увагу питанню розширення транспортної інфраструктури для перевезення вантажів з Азії до Європи через Казахстан та Україну у контексті ініціативи ВШШ. Питання участі України у створенні трансконтинентального транспортного коридору обговорювалося також у рамках переговорів президентів України та Туркменістану (жовтень 2015 р.). Участь керівництва Міністерства інфраструктури України у ASEM Symposium on Eurasia Transport and Logistics Network (вересень 2015 р., Південна Корея) та Tbilisi Silk Road Forum (жовтень 2015 р., Грузія) дозволила не тільки представити його учасникам транспортний та експортний потенціал України, але й обговорити з представниками окремих країн

важливість та обґрунтованість включення України до транс-євразійського транспортного коридору.

За даними «Укрзалізниці», обсяги вантажних з/д перевезень між Китаєм та Україною зросли за десять місяців цього року на 13% до 21 млн тонн, а транзитний контейнерообіг з Китаю через Україну збільшився до 5 327 TEU, що становить 18% від загального обсягу транзитних контейнерних перевезень. На фоні активізації перевезень між Україною та Китаєм, восени поточного року у Києві відбулася презентація можливостей Транскаспійського міжнародного транспортного маршруту (ТМТМ).

Транскаспійський коридор є альтернативою традиційним маршрутам, по якому доставляються вантажі з Китаю до Європи (Казахстан – Росія - Білорусь). Відмінною рисою ТМТМ можна назвати побудову логістичного ланцюжка без участі Росії. Певною мірою він повторює маршрут проекту TRASECA, який був створений за сприяння ЄС та включає всі пострадянські країни (крім Росії та Білорусі), а також Монголію, Туреччину, Румунію, Болгарію та Іран.

Новий коридор починається в Китаї, потім проходить через Казахстан, Азербайджан, Грузію. Саме ці країни і стали ініціаторами створення торік Координаційної ради з розвитку ТМТМ. У кінці 2014 року до них приєдналася Туреччина. Зараз в Україні є всі шанси також стати повноправним учасником коридору з потенціалом 10 млн тонн вантажів на рік. ТМТМ є мультимодальним коридором, оскільки він припускає використання не тільки залізниці, але і поромів. Ця особливість може зіграти Україні, як у плюс, так і в мінус. Позитивний ефект можуть викликати кілька факторів. По-перше, це зона вільної торгівлі з ЄС, яка повинна запрацювати з 1 січня 2016 року. По-друге, Україна має кілька стикувань на кордоні з Євросоюзом, найбільшою з яких раніше залишається Чопська ж / д горловина. По-третє, в Україні є необхідні пороми, які можуть перевозити вантажі, ж / д склади, а також морські порти.

Важливим аспектом є вартість послуг транспортування, яка є поки доволі високою. Зокрема, перевезення одного контейнера за існуючим маршрутом (через Росію і Білорусь) становить 4 110 дол. США, а за ТМТМ - 7927 дол. США. Це

питання учасники проекту наразі вже вирішують. Так, Казахстан знизив на 24% ставки на перевезення вантажів контейнерним поїздом за маршрутом Достик - Актау, а Україна – на 60% ставки на вантажоперевезень від Іллічівська до кордону з країнами ЄС.

Головна проблема в контексті участі України в залізничному сполученні з Китаєм – це різні стандарти колії. Китай використовує «європейський», а точніше – світовий стандарт колії шириною 1435 мм, у Казахстані, Росії та Україні від радянського часу залишилася колія шириною 1520 мм. Це означає, що між Китаєм і Європою товари доводиться двічі перевантажувати або ж змінювати колісні пари, що призводить до втрати часу і коштів. На даний час основний сухопутний шлях з Китаю до Європи пролягає через Білорусь і Польщу.

Спостерігаються спроби диверсифікувати шляхи поставок з Китаю в Європу. Влітку 2015 Пекін запустив перший контейнерний поїзд від свого кордону через Казахстан і Каспійське море до Баку. Продовженням цього маршруту, може стати залізниця «Баку-Тбілісі-Карс», яка вивезе китайські контейнери до Туреччини, а далі - до ЄС. Такий шлях допоможе скоротити час доставки товарів з 30 днів по морю до 7-9 днів. Це дало підставити вважати, що Китай вирішив відкрити новий шлях в обхід Росії. В результаті, Одеський регіон може отримати шанс потрапити до цього проекту. Наприклад, замість Туреччини, контейнери можуть надходити по Чорному морю в Іллічівськ, а далі, автотранспортом в Рені, де будуть перевантажуватися на залізницю європейської ширини.

В контексті розбулови ВШШ та посилення транспортних можливостей України Мінінфраструктури України ініціювало проект з будівництва нового порту в районі між Тендрівською і Кінбурнською косою Дніпро-Бузького лиману, що спеціалізуватиметься на рейдовій перевалці вантажів. За попередніми розрахунками міністерства, інвестиції держави в проект складуть до 33 млн грн. Інвестиції в проект приватних інвесторів оцінюються на рівні до 250 млн грн.

Порт планується ввести в експлуатацію до середини літа 2016 року. Після введення в експлуатацію першої черги порт зможе обробляти до 10 млн тонн

зернових на рік. По мірі зростання обсягів перевезення будуть запускатися такі рейдові стоянки. Проект пройшов узгодження в Мінінфраструктури України і найближчим часом буде поданий на розгляд до Уряду. Ключове питання – це процедура відведення акваторії.

Номенклатура вантажів, що плануються до перевалки, буде обмежуватись тільки зерном, металом, контейнерами і тими видами навалювальних вантажів, які не завдадуть шкоди навколишньому середовищу. Водночас, Україна вже має в наявності ряд потужних діючих портів, які можуть стати частиною шляху товарів з Китаю в ЄС:

1) Іллічівський морський торговельний порт, один з найбільших портів України, розташований на берегах Сухого лиману трохи західніше Одеси.

Розвинена інфраструктура зв'язків із суміжними видами транспорту, у першу чергу, залізничним і автомобільним, і близькість до основної транспортної артерії країни - автомагістралі Київ-Одеса –дозволяє ефективно доставляти вантажі.

Порт має:

– виробничі потужності для перевалки вантажів в обсязі понад 30 млн т на рік;

– причальну лінію загальною довжиною близько 6000 м із сучасними причалами № 1-29;

– складські площі, що дозволяють розмістити 1,5 млн. т різних вантажів. Площа відкритих складів - 575 тис. м², критих - 27 тис. м²;

– навігаційні глибини: на зовнішньому рейді - 21 м; на підхідному каналі - 16 м; біля причалів - 7,5-14 м;

– залізничну інфраструктуру - шість залізничних в'їздів у порт, більше 50 км залізничних колій, обладнаних необхідним перевантажувальним устаткуванням; залізничні фронти забезпечують вагонообіг до 1300 вагонів на добу;

– автодорожню інфраструктуру з розвинуеною мережею внутрішніх автомобільних доріг, що дозволяє здійснювати в'їзд автотранспорту через 5 прохідних порту;

– власний допоміжний флот.

2) Білгоро-дністровський морський торговельний порт — сучасний міжнародний високо механізований універсальний транспортний вузол, розташований на західному березі Дністровського лиману на північно-західному напрямку від Дністровсько-Царградського гирла. Спеціалізація порту: порт спеціалізується на перевалці лісних вантажів, має для цього спеціалізовану техніку та досвід роботи. Також перевалює зернові вантажі, навалочні, пакетовані та інші генеральні вантажі.

3) Ізмаїльський морський торговельний порт є багато профільним портом, здатним переробляти до 8,5 000 000 тонн вантажів в рік. Порт має в розпорядженні 24 причала. Максимальна осадка суден — 7 метрів, довжина — 150 метрів, ширина — 30 метрів. Крім того, порт має в розпорядженні навантажувальну і розвантажувальну техніку: порталні вантажопідйомні крани (вантажопідйомністю до 40 тонн) та автонавантажувальники (вантажопідйомністю до 25 тонн).

4) Морський торговельний порт «Южний» — торговельний морський порт в місті Южне, на чорноморському узбережжі, в акваторії Малого Аджалицького лиману.

На теперішній час він виконує завантажувальні, розвантажувальні, допоміжні, переробні і транспортні функції. Основні напрямки вантажопотоків: Чорноморський і Середземноморський басейн, США, Латинська Америка, Близький Схід, Південно-східна Азія. Тепер порт знаходиться в державній власності України; підприємство, що управляє портом, підпорядковане міністерству транспорту та зв'язку.

5) Одеський морський торговельний порт — найбільший український морський порт і один із найбільших портів в басейні Чорного моря, з загальною річною пропускною здатністю до 40 млн тонн (15 млн тонн сухих вантажів і 25

млн тонн рідинних вантажів). Контейнерні термінали розраховані на навантаження більш 900000 TEU на рік. Приймаються до перевалки наступні види вантажів: нафта і нафтопродукти наливом, зріджений газ, тропічні і рослинні масла, технічні мастила, контейнери всіх типів і розмірів, кольорові і чорні метали, руда, чавун, цукор-сирець навалом, зернові насипом, швидкопсувні вантажі в тарі, різні вантажі в мішках, ящиках, пакетах, біг-бегах і укрупнені вантажні одиниці, автотранспорт. Виняток становлять вантажі, потенційно небезпечні для навколишнього середовища.

На території порту функціонують вісім виробничо-перевантажувальних комплексів з переробки сухих вантажів, пасажирський комплекс, нафтовий і два контейнерні термінали, комплекси з перевалки рослинних технічних масел.

б) Маріупольський морський торговий порт - один з найбільших портів України, знаходиться на Азовському морі. Середні глибини на підході до порту становлять 12,0 м і дозволяють обслуговувати судна практично будь-якої вантажопідйомності, що ставить Маріупольський порт в більш вигідне становище перед іншими портами Азовського моря. Порт відкритий для заходу суден цілий рік. В порту надається повний комплекс послуг, пов'язаних з перевалкою вантаж і судозаходами. Для обробки транспортних засобів - судів, вагонів, автотранспорту порт має в розпорядженні відповідні виробничі потужності, у тому числі причали, склади, перевантажувальні механізми.

На даний момент є ряд інвестиційних проектів які китайська сторона вже реалізує або планує до реалізації в Україні найближчим часом за рахунок експортних кредитів.

З точки зору успішного формування позитивного ділового іміджу держави і виконання взятих Україною відповідних зобов'язань перед китайською стороною важливо забезпечити подальше впровадження спільного проекту «Організація залізничного сполучення м. Київ – міжнародний аеропорт Бориспіль», започаткованого у 2010 році. Вартість будівництва залізничного пасажирського сполучення м. Київ - міжнародний аеропорт «Бориспіль» у рамках національного проекту «Повітряний експрес» – залізничне пасажирське сполучення м. Київ -

міжнародний аеропорт «Бориспіль» і будівництво інших інфраструктурних об'єктів Київського регіону» складає 372 313,5 тис. дол. США.

На додаток до фінансування у рамках підписаних у 2012 році кредитних угод між ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України» та Ексімбанком Китаю на загальну суму 3 млрд дол. США, ПАТ «ДПЗКУ» висловлювала зацікавленість розвивати власну програму розвитку за рахунок залучення китайських інвестицій на суму до 4 млрд дол. США.

В умовах скорочення газових поставок з РФ підвищується актуальність співробітництва з Китаєм у рамках Генеральної кредитної угоди між НАК «Нафтогаз України» і Державним банком розвитку Китаю від 2012 року для фінансування проектів заміщення природного газу українським вугіллям на суму 3,656 млрд дол. США. Реалізація даного проекту зокрема включає будівництво установки газифікації вугілля на Одеському припортовому заводі, модернізацію ряду українських ТЕЦ, будівництво газового інтерконнектора між Україною та Польщею, модернізацію Шебелинського ГПЗ ВАТ «Укргазвидобування».

Крім того, зміцненню енергетичної безпеки держави сприятиме реалізація Угоди між Міненерговугілля і Державним банком розвитку Китаю про співробітництво у вугледобувній галузі від 2010 року, спрямованої на реалізацію в Україні інвестиційних проектів з переоснащення та модернізації вугільних шахт на суму 1,03 млрд дол. США.

У сфері сонячної енергетики Китайська національна група корпорацій будівельних матеріалів (CNBM) має намір реалізувати плани щодо інвестування майже 2 млрд дол. США в економіку України для реалізації, зокрема, проектів щодо відновлювальної енергетики. CNBM представлена на українському ринку 5 років і загальна сума її інвестицій склала майже 1 млрд дол. США.

Враховуючи обмежені можливості фінансування з боку держави об'єктів житлового призначення і зростання відповідних потреб з огляду на ситуацію у східних регіонах України, вирішенню проблем у цій сфері суттєво сприяло би освоєння китайських інвестицій у розмірі 15 млрд. дол. США відповідно до Меморандуму про взаєморозуміння щодо співпраці у сфері іпотечного ринку та

проекту з розвитку будівництва доступного житла в Україні між Державною іпотечною установою і Китайською компанією CITIC Construction, укладеного 05.12.2013 року.

Окремий інтерес для «Піднебесної» Україна може представляти у якості логістичного і своєрідного «вікна» в Європу. Для цього можна використовувати транспортний термінал Львівського аеропорту. Ключовим напрямом українсько-китайського співробітництва залишається агропромислова сфера. Китай цікавить, передусім, зернові культури. Перспективи співпраці в агропромисловій сфері

КНР з Україною в першу чергу були пов'язані з тим, що Китай мав намір в 2015 році збільшити на 33% витрати на створення запасів зерна, харчових масел та інших видів сировини. Крім того, соняшникова нерафінована олія входить в номенклатуру товарів критичного імпорту КНР, і китайська влада спеціальними рішеннями зобов'язує окремі державні компанії закуповувати цей товар в Україні. На сьогоднішній день Україна з Китаєм уклали значну кількість контрактів на поставки українських продуктів: зернових (в першу чергу - кукурудзи), м'яса і м'ясопродукції. Для цього китайська сторона провела ряд заходів з сертифікації української агропродукції.

Китай готовий вкладати і в модернізацію логістики експорту зернових, що дозволить Україні значно наростити свій експортний потенціал за рахунок розвитку зернової логістики. Китай зацікавлена у налагодженні співпраці з Україною в галузі виробництва літаків. Китайська сторона вивчає можливості серійного виробництва нового українського транспортного Ан-178 вантажопідйомністю до 18 т розробки ДП «Антонов» (Київ) на потужностях в КНР. Плани співробітництва України та КНР за програмою Ан-178 закріплені протоколом про намір и , підписаним китайської Beijing A-Star Aerospace Technology Co. та ДП «Антонов» Документ, зокрема, передбачає закупівлю китайською компанією в Україні двох Ан-178 з подальшою організацією виробництва літака в КНР. Умови перспективного співробітництва не розголошуються за бажанням китайського замовника.

Китай демонструє також зацікавленість у налагодженні спільного виробництва авіаційних двигунів з Державним концерном «Укроборонпром». Як відомо, зараз китайська авіаційна компанія AVIC планує налагодити з українським держпідприємством «Івченко-Прогрес» спільне виробництво авіаційних двигунів, які призначені для китайських бойових літаків.

Така зацікавленість китайської сторони пояснюється тим, що в 2013 р КНР вже мала успішний результат виробництва перших шести навчально-тренувальних літаків L-15 з українськими двигунами, які йшли виключно на експортукраїнського виробництва, створеними запорізькими ВАТ «Мотор-Січ» та ДП «Івченко-Прогрес» за участю Харківської науково-виробничої корпорації «ФЕД».

У фінансовій сфері з метою поліпшення техніко-економічного співробітництва Україна і Китай домовилися про взаємному обміні валютами юанем і гривнею, і встановленні своп-лінії на суму 15 млрд. Китайських юанів. Кошти, отримані за угодою, можуть бути використані на фінансування торгових операцій і прямих інвестицій між двома країнами.

Ключовим завданням для українського Уряду має стати прискорення темпів реформування економіки, яке забезпечить чіткі та прозорі правила гри для всіх зацікавлених учасників і істотно поліпшить інвестиційний клімат в Україні.

Висновки до розділу

1. Сучасні міжнародні відносини формуються і розвиваються під впливом глобалізаційних процесів, які вимагають запровадження досягнень науково-технологічного прогресу, покращення виробничого та експортного потенціалу, залучення додаткових ресурсів, розвитку інфраструктурних об'єктів, більш ґрунтовного задоволення потреб споживачів та ін. У цьому контексті вагомим значення набуває забезпечення сталого соціально-економічного розвитку та конкурентоспроможності на міжнародній арені країни, яка не може існувати відокремлено та самостійно забезпечувати свої національні інтереси і, як наслідок, постає об'єктивна необхідність у стратегічному партнерстві та

регіональних об'єднаннях. Україна не є винятком, тому за умов світової фінансової кризи особливої уваги заслуговує дослідження критеріальних підходів до виміру стратегічного партнерства та на їх основі визначення місця Китаю у її зовнішній політиці.

2. Критерії формування якісних відносин стратегічного партнерства повинні базуватись на спільності цілей у ключових сферах розвитку міжнародних відносин; комплементарності (взаємодоповненості) структури економік; єдності цивілізаційних чинників; рівноправ'ї у стосунках; відсутності суттєвих розбіжностей у відносинах. Не менш важливим чинником є залучення тих ресурсів, які необхідні для підтримання життєдіяльності суспільства та розвитку країни. До них належать забезпечення енергоносіями, продовольством та іншими видами стратегічної сировини і природних ресурсів, безпечний доступ до життєво важливих регіонів світу, національна безпека країни.

3. Українсько-китайські відносини почали формуватися в період перебування України у складі Радянського Союзу і вже на той час відзначалися взаємною приязню та спільними інтересами. Після визнання незалежності України розпочався новий етап відносин міністерств та відомств обох держав. Геополітичний, історичний та економічний аспекти співпраці свідчать про довіру та взаєморозуміння у двосторонніх стосунках. Пожвавленню двосторонньої співпраці сприяє документальне закріплення статусу "стратегічного партнерства", що зумовлює необхідність поглиблення політичного діалогу на найвищому рівні. Провідну роль у цьому напрямі відіграють двосторонні робочі органи, профільні підрозділи Адміністрації Президента України, секретаріату уряду, МЗС, Мінекономіки, Міноборони, інших міністерств і відомств.

4. Українська та китайська економіки є радше комплементарні, ніж антагоністичні, що свідчить про високе співвідношення експорту товарних груп в Україні з імпортом за цими групами у Китаї. Найбільш комплементарними товарами у структурі двосторонніх економічних відносин залишаються руди, шлаки та зола; чорні метали; залізничні або трамвайні локомотиви, шляхове обладнання; жири та олії тваринного, рослинного походження, динаміка

вітчизняного експорту яких протягом останніх років коливається від різкого зростання до зменшення, що пов'язано із нарощенням власних виробничих потуг країни-партнера. Розрахунок індексу спеціалізації імпорту Китаю свідчить про високу імпорту залежність країни від таких товарних груп, як руди, шлаки та зола; прилади і апарати; мідь і вироби з міді – це ті вироби, за якими Україна має конкурентні переваги, що ще раз підтверджує комплементарність економічних систем обох країн.

5. Критеріями невідповідності у стосунках України та Китаю є відсутність цивілізаційної єдності, мовний бар'єр, розбіжності в принципах побудови суспільства (вертикальної інтеграції проти горизонтальної), а також значна віддаленість країн, що яскраво виражено у гравітаційній моделі, яка передбачає обернено пропорційну залежність між відстанню та товарооборотом. Сприятливим фактором є участь країн у СОТ як організації, що мінімізує тарифні бар'єри, сприяє налагодженню торговельних відносин та унеможливорює дискримінаційні дії партнерів.

6. Динаміка китайського імпорту протягом останніх років характеризувалася стрімким зростанням, що спонукало вітчизняних науковців до дискусій про його вплив на провідні галузі української економіки та доцільність запровадження протекціоністських заходів. Проте результати емпіричного аналізу дають підстави вважати, що легальний китайський імпорт не “пригнічує” національного товаровиробника, а, радше, стимулює розвиток та експортну орієнтацію провідних галузей української економіки. Водночас, ввезення на вітчизняний ринок товарів текстильної галузі за “тіньовими” схемами супроводжується “витісненням” національного виробника та зумовлює його орієнтацію на зовнішні ринки інших країн.

7. Для активізації надходження у вітчизняну економіку коштів китайських інвесторів пропонується запровадити комплекс стимулятивних заходів, орієнтованих на довгострокові капіталовкладення. Серед заохочувальних механізмів варто виділити: надання податкових “канікул” на термін до трьох років; забезпечення державного гарантування капіталовкладень; можливість

участі у приватизаційних програмах на визначений термін; спрощену реєстрацію суб'єктів господарської діяльності на території України; зменшення кількісних обмежень при ввезенні високотехнологічного обладнання, призначеного для модернізації вітчизняних підприємств; виділення державою пріоритетних території для розширення сфери господарської діяльності та ін. Крім того, пропонується створення спеціальних консультаційних відділів для роботи з іноземними інвесторами із залученням висококваліфікованого персоналу, що дасть змогу вирішити проблемні питання та налагодити взаємодію між інвесторами та місцевими органами влади.

8. Поглиблення двосторонніх економічних зв'язків очікується в сільському господарстві, зокрема у таких сферах, як зрошення земель, тваринництво, зернове господарство, вирощування сої. Власна сировинна база Китаю поступово вичерпується, що зумовлює необхідність пошуку шляхів ресурсних джерел і розширення транспортної інфраструктури для постачання товарів на місткий європейський ринок. Вигідне географічне розташування України і сприятливий клімат не лише слугуватимуть чинниками розбудови агропарків і потужних логістичних центрів, а й допоможуть у підтвердженні статусу транзитної держави.

ВИСНОВКИ

1. Сучасні зовнішньоторговельні відносини розвиваються, а також формуються під значним впливом глобалізаційних процесів, які вимагають від кожної країни запровадження досягнень науково-технічного прогресу, покращення виробничого та експортного потенціалу, залучення додаткових ресурсів, розвитку інфраструктурних об'єктів, більш ціленаправленого задоволення потреб споживачів та ін. У цьому контексті вагомим значення набуває забезпечення сталого соціально-економічного розвитку та конкурентоспроможності країни у міжнародному середовищі, яка не може існувати відокремлен а також самостійно забезпечувати свої національні інтереси і, як наслідок, постає об'єктивна необхідність у розвитку зовнішньоторговельного співробітництва, розвитку ширшої мережі партнерства у різних галузях, для збереження високих позицій у загально світових рейтингах

2. Формування якісного зовнішньоторговельного співробітництва між країнами партнерами повинно базуватись на спільності цілей у найпопулярніших сферах розвитку міжнародних відносин; на комплементарності товарної структури економік; єдності цивілізаційних чинників; рівності у стосунках; відсутності суттєвих розбіжностей у відносинах. Не менш важливим чинником є залучення тих ресурсів, які необхідні для підтримання життєдіяльності суспільства та розвитку країни. До них належать забезпечення енергоносіями, продовольством та іншими видами стратегічної сировини і природних ресурсів, безпечний доступ до життєво важливих регіонів світу, національна безпека країни.

3. Розиток стратегічного партнерства та зовнішньоторговельного співробітництва повинно бути гармонійною складовою геоекономічної стратегії держави, і виходити з трьох основних цілей, а саме забезпечення відкритості, як результат більшої конкурентоспроможності та всеохоплюючої ефективності економічного розвитку країни.

4. Важливість регіону Східної Азії як в глобальному вимірі, так і у розвитку співробітництва з Україною пояснюється перш за все розміром самих економік, їх «макроекономічною вагою» (розмір ВВП тощо), об'ємами зовнішньоторговельного співробітництва. Налагоджений діалог між Україною та країнами регіону створює передумови для встановлення та розвитку стратегічного партнерства за умови збереження паритетності у відносинах та максимізації економічного співробітництва. У системі зовнішньоекономічних пріоритетів України співробітництво з країнами Східної Азії створює можливості диверсифікації зовнішньої політики, інтенсифікації співробітництва з визначенням спільних цілей та завдань двостороннього економічного розвитку. Стратегічною необхідністю для подальшого поглиблення співробітництва є спільне визнання на офіційному рівні стратегічного партнерства як важливого елементу який передбачає підписання додаткових двосторонніх угод щодо додаткових умов та принципів співробітництва.

5. На сучасному етапі економічні відносини між Україною та країнами Східної Азії реалізуються через достатньо обмежені форми співробітництва, що потребують більшої диверсифікації, надання симетричності та структурної збалансованості. Важливим розширення мережі співробітництва в різних сферах, зокрема науково-технічній, туристичній, гуманітарній, розвитку спільних інноваційно-інфраструктурних проєктів та логістичних мереж, зокрема участі України в ініційованому Китаєм проєкті «Один пояс, один шлях». Такі напрями співробітництва необхідно забезпечити якісними теоретико-методологічними і науково-практичними обґрунтуваннями їх форм та часових параметрів.

6. Проведенні розрахунки, за допомогою гео економічної моделі, для Китаю, Республіки Корея та Японії дали змогу зробити висновок що для всіх трьох країн географічний фактор демонстрував негативний вплив на залежну змінну; обернений вплив ВВП на обсяги експорту з України, що можна пояснити недостатнім рівнем попиту на українську продукцію у країнах Східної Азії і позитивним впливом цього показника на імпорт; негативне значення показників фіктивних змінних (участь у COT) говорить на користь активізації питання про

можливе створення зон вільної торгівлі між країнами, що особливо важливо на фоні пропозицій Китаю щодо створення зони вільної торгівлі з Україною

6. У системі зовнішньоторговельного співробітництва між України розвиток та підтримка вітчизняних високотехнологічних галузей є складовою частиною довгострокового процесу розбудови конкурентоздатної інноваційної економіки, тому саме висока частка країн Східної Азії у зовнішньоторговельному обороті високотехнологічної продукції України ще раз вказує на важливість розбудови ширшої мережі зовнішньоторговельного співробітництва України та країн Східної Азії, зокрема Китаєм, Японією, Республікою Кореєю, а також Тайванем та Гонконгом.

7. На сучасному етапі розвитку зовнішньоторговельного співробітництва між Україною та країнами Східної Азії модернізація підходів та інструментів двостороннього співробітництва потребує розробки нової ефективної гео економічної моделі. У дослідженні показано що подальша розробка такої моделі, з урахуванням всі визначених параметрів, чинників та основних складових стане реальним інструментом оптимізації зовнішньоекономічної діяльності та створить необхідну інфраструктуру адаптації позитивного досвіду зовнішньоторговельного співробітництва та зміцнить міжнародну конкурентоспроможність як України так і країн Східної Азії.

Постановка проблеми. Останні десятиріччя засвідчують інтенсивний розвиток глобалізаційних процесів у світовому економічному просторі. Глобалізацію можна трактувати як процес, що виводить міжнародну економіку на вищий рівень із системною інтернаціоналізацією умов і сфер людської діяльності. Цей процес включає в себе політичні, економічні, соціальні, екологічні, науково-технологічні та інші складові [2, ст. 97]. Глобалізація є вищим етапом інтернаціоналізації, пов'язаним з переходом від індустріалізації до постіндустріальної стадії розвитку [1, ст. 4]. Вона як одна з ключових характеристик розвитку процесів у світовій економіці відбувається як на рівні інтеграції національних економічних систем, так і в комерційному середовищі, тут мається на увазі транснаціоналізація.

Мета статті – проаналізувати вплив процесів глобалізації та транснаціоналізації на економічний розвиток Китаю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемою впливу глобалізації на світову економіку, розвитку транснаціоналізації та роль Китаю у цих процесах досліджують такі українські вчені як А. С. Філіпенко [5], Д.Г. Лук'яненко [2], С.Е. Сердак[6], а також російські вчені А.В. Островський, Я. Бергер, польські вчені А. Зорська та ін.

Основні результати дослідження. Поняття транснаціоналізація (від англ. transnationalization) М.А. Шепелев визначає як процес формування соціальних зв'язків, що не залежить від національних кордонів. Зазначаючи що, транснаціоналізацію, слід розглядати в загальному контексті глобалізації. Результатом є поява рівнобіжно з простором міждержавних відносин транснаціонального простору, утвореного зв'язками між суспільними, політичними, економічними, культурними, релігійними інститутами, окремими індивідами. На думку вченого транснаціоналізація передбачає тенденцію транспарентності, тобто посилення прозорості економік, культур, політичних систем і громадського життя країн і народів світу. Прозорими стають не тільки територіальні кордони, але і доступність інформації, що створює передумови для виникнення громадянського суспільства [6].

Р.Кохен і Дж Най називають транснаціональною взаємодією «такий тип руху через державні кордони матеріальних та нематеріальних предметів, у якому щонайменше один з його акторів не є представником держави або урядової організації».

Найбільш точно на наш погляд визначення транснаціоналізації наводить В.Є. Новицький, а саме що транснаціоналізація – це процес міжнародного об'єднання економічних потенціалів комерційних структур, як за допомогою придбання власності, так і неакціонерним шляхом, з метою підвищення ефективності та прибутковості, поліпшення конкурентних умов підприємницької діяльності [4, ст. 431]. Іншими словами транснаціоналізація є наслідком сучасних міжнародних економічних відносин та чинником їх подальшого поглиблення.

Адже вона є організаційним засобом подальшої спеціалізації виробництва, що веде до зниження витрат, підвищення продуктивності економічної діяльності.

Рушійною силою транснаціоналізація, та глобалізації загалом сьогодні є транснаціональні корпорації, або скорочено ТНК. ЮНКТАД дає таке визначення ТНК – це компанії що включають в себе материнські компанії та їх закордонні філіали, в одній чи більше іноземній країні [8].

Перше визначення ТНК з'явилося у 1960 р. Його запропонував Давід Лілієнталь, американській державний діяч, якій у своєму визначенні не робив акцент на характеристиці структурних і організаційних сторін ТНК, а визначав ТНК як фірму, що діє більш ніж в одній країні, діяльність якої носить наднаціональний, наддержавний характер і веде до створення і управління зв'язків, що робить дуже активний вплив на процеси, які протікають в інших країнах [3, ст. 2].

Український вчений С.Е. Сердак дає таке визначення ТНК – це компанія, яка реалізує продукцію більше ніж в одній країні, підприємства і філії компанії розташовані у двох і більше країнах, власники компанії є резидентами різних країн [6]. А В.Є Новицький визначає ТНК як міжнародні за складом та характером діяльності суб'єкти господарського життя, які функціонують на принципах корпоративної власності з акціонерною формою правління та розподілу прибутків у міжнародному масштабі. Важливою рисою ТНК є реалізація єдиної послідовної стратегії через один або декілька центрів прийняття господарських рішень [4, ст. 434].

Підсумувати наведенні вище трактування, і концепції розуміння ТНК загалом можна визначенням Ф. Рута, а саме що ТНК означає головну або материнську компанію, яка:

- 1) задіяна в закордонному виробництві та інших видах діяльності через свої власні філії, розташовані в кількох різних країнах;
- 2) здійснює прямий контроль над діяльністю цих філій ;

3) намагається визначити та здійснювати стратегію бізнесу у виробництві, маркетингу, фінансах та інших сферах, які виходять за межі національних кордонів [5, ст. 635].

Феномен транснаціональної корпорації також нерозривно пов'язаний з ростом прямих зарубіжних інвестицій, тобто вкладеннями капіталу, що призводить до створення виробничих і збутових філій фірм в інших країнах. Організуючи такі філії (у тому числі придбанням вже існуючих підприємств), ТНК прагнуть збільшити свої прибутки за рахунок перенесення виробництва до ринків збуту, джерел сировини і дешевої робочої сили, обійти митні бар'єри, подолати сковуючі рамки національних правових норм, уникнути високих податків.

Згідно Світового інвестиційного звіту, який публікує ЮНКТАД, у світі існує існування близько 70 тис. ТНК з майже 700 тис. філій по всьому світу. Сумарний прибуток всіх іноземних філій станом на 2011 рік склав 28 млрд. дол. США, а загальна кількість працівників понад 69 млн. людей [10].

ТНК відіграли одну з ключових ролей у економічному розвитку Китаю, оскільки саме їхні інвестиції привели до значного поштовху в розвитку економіки країни та встановлення Китаю як глобальної виробничої бази.

60-річний економічний розвиток Китаю можна розділити на два періоди:

1) 1949-1978 роки – розвиток командно-адміністративної планової економіки;

2) 1978-2014 роки – економічні реформи.

До кінця 1970 років стало ясно що планова економіка є не в змозі забезпечити вирішення основних соціально-економічних завдань, що стяли перед тогочасним суспільством, керівництво КНР приступило до процесу економічних перетворень, який був направлений до поступового переходу до ринкової економіки. Результатом став вихід Китаю на лідируючі позиції в світі по об'єму ВВП, паралельно успішно вирішуючи задачу побудови суспільства «малого благоденства» або іншими словами суспільства сяонкан, поняття запропоноване

давньокитайським мислителем Конфуцієм, що означає соціально справедливе суспільство [7, ст. 45].

Комплексна програма розвитку КНР, стратегії та реформи були розглянуті і прийняті на XII з'їзді КПК (вересень 1982 року). В результаті з'їзду було вирішено будувати соціалізм з китайською специфікою. Головним принциповим моментом в теорії економічної перебудови була нова постановка цілей економічної реформи в умовах соціалізму. Китай не пішов по шляху радикальної зміни економічної та політичної системи, обмежившись поетапним переходом від планової до ринкової економіки. За два десятиліття послідовно вступали в силу три економічні лозунги, які відповідали трьом основним етапам реформи.

На першому етапі (грудень 1978 р. – вересень 1984 р.) діяла формула «планова економіка – основа, ринкове регулювання – доповнення». Головна увага приділялася сільській місцевості, в містах проводилися експерименти по розширенню фінансової господарської самостійності підприємств, створювалися спеціальні економічні зони.

Для другого етапу (жовтень 1984 р. – грудень 1991 р.) використовувався лозунг «планова товарна економіка». Центр тяжіння реформи перемістився в місто, акцент робився на реформу цін. При цьому реформа стала поступово розширюватися на соціальну сферу, на розвиток науки, техніки і освіти.

Третій етап проходив під лозунгом «соціальна ринкова економіка». На цьому етапі формувалася нова економічна система з домінантою подальшого розширення та розвитку ринку, створювалася нова система управління підприємствами, формувалася нова система макрорегулювання і контролю з боку держави [7, ст. 48].

Четвертий етап реформи, котрий почався у 2003 році, визначався як «етап вдосконалення соціалістичної ринкової економіки». Його супроводжувало завдання «вдосконалення інституційних механізмів ринкової економіки, що включали в себе виявлення головної ролі ринку у сфері розподілу ресурсів, посилення життєздатності і конкурентоздатності підприємств, оздоровлення державного макрорегулювання, вдосконалення адміністративного управління і

функцій громадських організацій в інтересах всебічного будівництва суспільства «малого благоденства», створення ефективної системи соціального забезпечення [7, ст. 49].

Перші два етапи представляли собою підготовку до реалізації концепції економічної реформи в Китаї. Лише під час третього етапу відбувся перехід до ринкової економік, побудований на основі всестороннього розвитку підприємств різних форм власності і поступового допуску підприємців до участі в прийнятті державних рішень, а також формування нової економічної системи, де ключовою ланкою є розширення і розвиток ринку, створення нової системи управління підприємствами, формування системи макрорегулювання і контролю. Такі вражаючі результати були досягнуті Китаєм в результаті продуманого опрацювання теоретичних питань економічної реформи.

Таким чином ми бачимо що в Китаї відмовилися від бездумного використання монетарних методів переходу до ринкової економіки, однак була розроблена власна теорія «соціалістичної ринкової економіки», тобто теорії переходу від командно-адміністративної, сильно централізованої економіки до ринкової в якій «була не тільки переосмислена традиційна теорія планової економіки, але й якісно розвинуті теоретичні положення традиційної ринкової економіки» [7, ст. 49].

Загальний підхід китайського керівництва до проведення реформи, що забезпечує поступовий перехід до ринку без «шокової терапії», при послідовному підвищенні рівня життя населення виправдав сподівання покладені на нього.

В Китаї, використовуючи стратегію порівняльних переваг, почали розвивати трудомісткі галузі виробництва – сільське господарство, легку промисловість, торгівлю, що дозволило вже на першому етапі забезпечити приріст дефіцитних ресурсів за рахунок виходу ряду галузей на межу виробничих можливостей. Перерозподіл доходів йшов через двоколіїну систему цін, через розподіл ресурсів і через державний бюджет. Передача прав підприємцям і дозвіл керувати розподілом ресурсів стимулювало створення нових. Це забезпечило високий економічний ріст та впорядкування галузевої структури за допомогою

державної політики податкових і кредитних пільг для збиткових чи малорентабельних, а також трудомістких галузей з низьким притоком інвестицій – таких як електроніка, машинобудівна та вугледобувна галузі.

Хоча нарощення економічної міцності Китаю і підвищення його ролі в світовій економіці відбувається постійно, однак по об'єму ВВП на душу населення країна займає лише 140 місце з 260 країн та регіонів світу, більше ніж 30 раз поступаючись рівню розвинених країн. Така сама тенденція зберігається і по об'ємам виробництва основної промислової та сільськогосподарської продукції. Хоча по багатьом валовим показникам економіка КНР вийшла на перші місця, однак по виробництву продукції на душу населення країна надалі відстає від розвинених країн світу. Однак за прогнозами Світового економічного форуму до 2018 року Китай стане найбільшим споживчим ринком світу.

За 60 років економічна міць Китаю різко виросла, однак в більшій мірі не за рахунок розвитку так званої «третьої сфери» (транспорт, сфера послуг, фінанси, торгівля та нерухомість), а за рахунок «другої сфери» (промисловості та капітального будівництва). Загальна кількість промислових підприємств за 50 років виросла майже десятикратно, вартість їх основних виробничих фондів в 462 рази, вартість валової промислової продукції більше ніж стократно. В цьому не останню роль відграли ТНК [7, ст. 49].

Зростання внутрішнього ринку і зовнішньої лібералізації розглядаються як два вирішальні фактори, що стимулюють міжнародну конкурентоспроможність підприємств в Китаї. При збільшенні конкуренції на внутрішньому ринку приватним підприємствам довелося швидко модернізуватися, для підвищення власних конкурентних переваг, диверсифікації виробництва та накопичення ресурсів [11, ст. 363]. Сприятливі умови, створені реформами що почалися в 1978 році, допомогли китайським підприємствам почати відкривати закордонні філії ще у 1979 році і вже до 1985 року їх кількість складала 187, а загальна кількість інвестицій закордон 290 млн. дол. До кінця 1988 року кількість філій зросла до 526, а інвестиції відповідно до 1,9 млрд. дол. Тобто ми бачимо що кількість

закордонних філій та інвестицій зроста у 1,8 та 3 разів відповідно у продовж всього трьох років з 1985 по 1988 рік [9, ст. 125].

У 2012 році міжнародне виробництво ТНК у світі зростало стійкими темпами завдяки тому, що потоки прямих іноземних інвестицій, незважаючи на їх зниження, доповнили існуючий їх накопичений обсяг на 9 %, досягнувши 23 трлн . доларів. Зарубіжні філії ТНК реалізували продукції на суму 26 трлн. дол (з яких 7,5 трлн. дол - частка експорту) , що на 7,4 % більше , ніж у 2011 році.

У 2012 році приплив прямих іноземних інвестицій в країни Азії скоротився на 7% до 407 млрд. дол. Це скорочення спостерігалось у всіх субрегіонах, проте було найбільш значним в Південній Азії, де приплив прямих іноземних інвестицій скоротився на 24%. Китай і Гонконг посіли друге і третє місце серед найбільших світових одержувачів прямих іноземних інвестицій [10].

Висновки. Підсумовуючи можемо сказати що ТНК відіграють важливу роль у розвитку національних економік, оскільки забезпечують притік іноземних інвестицій, створення нових робочих місць тощо. У випадку з Китаєм саме ТНК в поєднанні з економічними реформами, що проводилися урядом, дозволило країні стати найбільшим експортером у світі, і за прогнозами Світового економічного форуму до 2016 року стати найбільшою економікою світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кобилянська А.В. Інтеграція країн з ринками, що формуються, в міжнародний інвестиційний простір // А.В. Кобилянська. – автореф. дис. на здобуття наук. с. канд. екон. наук. – К.: 2012. – 21 с.
2. Євлакова І.А. Глобалізація як фактор модифікації стратегій економічного розвитку країн Центрально-Східної Європи / І.А. Євлакова. – автореф. дис. на здобуття наук. с. канд. екон. наук. – К.: 2008. – 20 с.
3. Лук'яненко Д.Г. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності: навч. посіб / Д.Г.Лук'яненко. – К.: КНЕУ, 2005. – 204 с. (є багато про низьку конкурентоспроможність економіки України ст. 25-47, ст. 91 шість основних шкіл глобалістики)
4. Глобалізація і безпека розвитку / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін.; за ред. О.Г.Білоруса. – К.: КНЕУ, 2001 р. (Білорус О.Г. відомий дослідник глобалізації)
5. Міжнародний інститут глобалістики в системі НАН України
6. Глобальна економіка XXI століття: людський вимір: монографія / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, А.М. Колот та інші; за заг. ред. Д.Г. Лук'яненка та А.М. Поручника. – К.: КНЕУ, 2008. – 420 с. (ст. 30 про економічну глобалізацію та її суперечності)
7. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини: теорія / А.С. Філіпенко. – К.: Либідь, 2008. – 359 с.
8. Філіпенко А.С. Світова економіка: підручник / А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, О.І. Рогач та ін. – К.: Либідь, 2007. – 640 с.
9. Лук'яненко Д.Г. Глобалізація та конкурентоспроможність: методологія досліджень і системних оцінок / Д.Г. Лук'яненко // Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: монографія. У 2т. Т.І / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, Л.Л. Антонюк та ін. ; за заг. ред. Д.Г. Лук'яненка, А.М. Поручника. – К.: КНЕУ, 2006. – 816 с.

10. Police coherence towards East Asia. Development changes for OECD countries. OECD ??? (частка внутрішньо регіональної торгівлі у загальній торгівлі регіонів, %, індекс інтенсивності внутрішньорегіональної торгівлі)
11. Герчикова И.Н. Международные экономические организации: регулирование мирохозяйственных связей и предпринимательской деятельности: уч. пособие. Москва, 2000 г.
12. Костюнина Г.М. Азийско-Тихоокеанская экономическая интеграция. Москва, 2002.
13. Международные экономические отношения: учебник / под ред. Б.М. Смитиенко. Москва, 2005.
14. Калченко Т.В. Глобальна економіка: методологія системних досліджень: монографія / Т.В. Кальченко. – К.: КНЕУ, 2006. – 248 с.
15. Філіпенко А.С. Міжнародні торговельні зв'язки України: генезис і структура: навч. посіб. / А.С. Філіпенко. – К.: Знання України, 2008. – 223 с.
16. Глобальний конкурентний простір: монографія / О.Г. Білорус та ін.; кер. авт. колективу і наук. ред. О.Г. Білорус. – К.: КНЕУ, 2007. – 680 с.
17. Білорус О.Г. Глобалізація і національна стратегія / О.Г Білорус. – К.: ВО «Батьківщина», 2001. – 300 с.
18. Білорус О.Г. Економічна система глобалізму / О.Г Білорус. – К.: КНЕУ, 2003. – 357 с.
19. Развитие внешнеэкономической деятельности в условиях глобализации: монография / под общей ред. д.е. н., проф. Крамаренко В.И.. – Симферополь: Таврия – 2006. 282 с.
20. Мочерний С. В. Основи економічної теорії: навч. посіб / С.В. Мочерний, О.А. Устенко. – вид. 2-ге, доп. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 504 с.
21. Пузанов І.І. Формування умов зовнішньої торгівлі України: монографія / І.І Пузанов. – К.: знання України, 2002. -162 с.
22. Пузанов І.І. Основні характеристики, показники і умови зовнішньої торгівлі України: Монографія / І.І. Пузанов, В.С. Михайлов, Т.М. Пузанова, В.М. Харлім;

під наук. ред. І.І. Пузанова; ДАСОА Держкомстат України. – К.: ІВЦ АЛКОН НАН України, 2008. – 384 с.

23. Кочетов Є.Г. Геоэкономика (Освоение мирового экономического пространства): учебник / Є.Г. Кочетов. – М. Издательство БЕК, 1999. – 480 с.

24. Чешков М. Уточним рамочною концепцію: от экономики мировой к экономике глобальной // МЭиМО. 1997, № 12

25. Історія економічних вчень: підручник / за ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2004. – 1300 с.

26. Линдерт П. Экономика мирохозяйственных связей: пер. с англ. / общ. ред. и предисл. О.В. Ивановой. – М.: Прогресс, 1992. – 520 с.

27. Ванг Ш. Прояви контролінгу в НР Китай / Ш. Ванг; Формування ринкової економіки: збірник наукових праць. Спец. вип., присвяч. Міжнар. наук.-практ. конф. «Контролінг у бізнесі: теорія і практика». – К.:КНЕУ, 2008. – 512 с.

28. Ринкова система України: стан та перспективи: монографія / за заг. ред. О.В. Макарюка, В.М. Жмайлова, Ю.І. Данька. – Х.: «Міськдрук». – 2011. – 964 с.

29. Базилевич В.Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: Навч. посіб. / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич – К.: Знання, 2006. – 263 с.

30. Жеваго К.В. Міжнародні інвестиції і ефективний економічний розвиток / К.В. Живаго. – автореферат на здоб. наук. ступ. к.е.н.. – К., 2003. – 19 с.

31. *Kuznets S. Economic growth of nations: Total output and production structure / S.Kuznets. - Cambridge, MA : Harvard University Press. - 1971. - 348 pp. P. 348.*

32. *Kuznets S. Modern Economic Growth : Findings and Reflactions / S.Kuznets // American Economic Review. - 1973- 63(3). - June. - P. 247 - 258. P. 248.*

33. *Kuznetz S. On comparative study of economic structure and growth of nations / Kuznetz S. // The comparative study of economic growth and structure. - New York : NBER, 1959. - 162-176 pp. P. 162*

34. Рокоча В.В. Міжнародна економіка: Навч. посіб.: У 2 кн / В.В. Рокоча. – К.: Таксон 2000 – 320 с.: іл. (Modus vivendi)

35. Пахомов Ю.М. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі / Ю.М. Пахомов, Д.Г. Лук'яненко, Б.В. Губський. – К.: Україна, 1997. – 237 с.
36. Маєр Джеральд М. Міжнародне середовище бізнесу: конкуренція та регулювання у глобальній економіці. – К.: Либідь, 2002. – С. 584.
37. Селезнев В. Основы рыночной экономики Украины. 2-е изд., доп. И перераб. – К.: А.С.К., 2002. – 656 с.
38. Николаєва Л.А. Экономическая теория. Методическое пособие / Л.А. Николаєва, И.П. Черная. – 219 с.
39. Засади конкурентоспроможності в реаліях економіки знань. За ред. Ю.В. Полунєєва. – К., 2007.
40. Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення. За ред. Крючкової. – К., 2007.
41. Світогосподарські пріоритети України. Збірник наукових праць / відп. ред. Філіпенко А.С. – К., 2005
42. Сіденко В.Р. Глобалізація-європе
43. Китайська інтеграція-економічний розвиток: українська модель. – Том 1. Глобалізація та економічний розвиток. К., 2007
44. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть / Філіпенко А.С. (керівник авторського колективу). – К., 2002.
45. Киреев А.П. Международная экономика. В 2-х ч. – Ч. II. Международная макроэкономика: открытая экономика и макроэкономическое программирование / А.П. Киреев. – М.: Международные отношения, 2000. – 488 с.
46. Савченко І.А. Система регулювання конкурентних відносин суб'єктів глобального ринку / І.А. Савченко. – автореф. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. – К.: 2014. – 20 с.
47. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер. – М.: Международные отношения., 1993. – 896 с.

48. Бураковський І. Теорія міжнародної торгівлі / І. Бураковський. – К.: Основи, 2000. – 241 с.
49. Економічна теорія : посібник для вищої школи / за заг. ред. Є. М. Воробйова.. Київ ; Харків, 2003.. 703 с.
50. Рут Ф. Міжнародна торгівля та /Френклін Р. Рут, Антон Філіпенко. – К.:Основи, 1998. 743 с.
51. Шкурупій О.В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства / О.В. Шкурупій, В.В. Гончаренко, І.А. Артеменко. — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 248 с.
52. Emererenging best practices of Chinese Globalization: tackle the operational challenges / World Economic Forum. – 2014.
53. Східний вектор стратегічного партнерства України в умовах глобального світу : аналітична доповідь / Віктор Олексійович Кіктенко, Ольга Степанівна Мавріна, Вікторія Анатоліївна Мусячук, Іванна Віталіївна Отрощенко . – Київ : Видавництво Інститута сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАНУ, 2013 . – 183 с. : іл. - Бібліогр.: с.155-176 (216 назв) . – На укр. яз. - ISBN 978-966-02-6993-4 .
54. Василенко І.А. Геополітика сучасного світу: навчальне посібник / І.А. Василенко. – М.: Гардарики, 2006. – 317 с.
55. Гаджиев К.С. Геополітика / К.С. Гаджиев. – М.: Международные отношения, 1997. – 384 с.
56. Дергачев В.А. Геополітика / В.А. Дергачев. – Киев: ВИРА-Р, 2000. – 448 с.
57. Кудряченко А.І. Геополітика / А.І. Кудряченко, Ф.М. Рудич, В.О. Храмов. – К.: МАУП, 2004. – 296 с.
58. Дністрянський М.С. Геополітика: Навчальний посібник / М.С. Дністрянський. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. – 436 с.
59. Грайворонський В. Концепція зовнішньої політики Монголії / В. Грайворонський // Проблеми Дальнього Востока. – М. : Інститут Дальнього Востока РАН, 2012. – №2. – С. 56-69
60. Concept of Mongolia foreign policy [Electronic resource]. – 2014. – Available from : <http://www.mfa.gov.mn>

61. Грайворонський В. Монголія: світлі перспективи динамічного розвитку [Електронний ресурс] / В. Грайворонський. – Режим доступу : http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=3009#top

62. Mongolia [Electronic resource] / Economist Intelligence Unit. – 2014. - Available from : <http://country.eiu.com/mongolia>

63. Mongolia [Electronic resource] / The World Bank. – 2014. – Available from: <http://www.worldbank.org/en/country/mongolia>

64. Школа І.М. Міжнародні економічні відносини / І.М. Школа, В.М. Козменко, О.В. Бабінська. – 2-ге вид., перероб. і доповн. – Чернівці: Книги – XXI, 2007. – 544 с.

65. Міжнародні економічні відносини / за ред. проф. Голікова А.П. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. – 404 с.

66. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини: історія. – К.: Либідь, 2006. – 392 с.

67. История монголии. XX век: за ред. Яскина Г.С.. – М.: Институт востоковедения РАН, 2007. – 448 с.

68. Світова економіка і міжнародні відносини: понятійно-термінологічний словник / за ред. І.Л. Сазонця, Н.В. Стукало, О.М. Сазонець, М.А. Шепелева. – Донецьк: Юго-Восток, 2010. – 575 с.

69. Wagner A. Mongolia: growth, democracy, and two wary neighbors / A. Wagner. – Seattle.: The National bureau of Asian research, 2012. – Available from:

70. Дергачов В.А. Геоелектроніка монографія, 2002 !!!!!!!!!

71. Новицький В.Є Міжнародна економічна діяльність України: підручник / В.Є.Новицький. – К.: КНЕУ, 2003. – 948 с.

72. Молчанова Е. Взаємодія транснаціональних корпорацій з національними економіками на прикладі України / Е. Молчанова. – К.: Фонду ім. Фрідріха Еберта, 2002. – 20 с.

73. Statistical annex [Electronic resource] / World Economic Situation and Prospects 2012. – 2012. – Available from:

http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/wesp_current/2012country_class.pdf

74. Lyne Nielsen Classifications of Countries Based on Their Level of Development: How it is Done and How it Could be done / Nielsen Lyne // IMF Working Paper [Electronic resource]/ - 2011 – 46 p. - Available from: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp1131.pdf>

75. Голубович В.К. Экономическая история зарубежных стран / В.К. Голубович: курс лекций. - Мн. : ИП «Экоперспектива», 1997. – 430 с.

76. Юничи Гото Торговая политика и экономическое развитие Японии. Секреты экономического чуда / Гото Юничи // Торговая политика і значення вступлення в ВТО для розвитку Росії і стран СНГ: руководство, за ред. Дэвида Г. Тарра – М.: Издательство «Весь Мир», - 2006 – ст. 79-86

77. Чун Ен Ан Открытая торговая политика и промышленное развитие Южной Кореи / Чун Ен Ан // Торговая политика і значення вступлення в ВТО для розвитку Росії і стран СНГ: руководство, за ред. Дэвида Г. Тарра – М.: Издательство «Весь Мир», - 2006 – ст. 63-79

78. Sung Yeung Kwack Historical Transformation and Prospects of the Korean Economy / Sung Yeung Kwack, Young Sun Lee [Electronic resource]. – 2010. – Available from: http://www.kea.ne.kr/upload/catalogue_file/20b7c29959c1068547651a0c21a2f934.pdf

79. The East Asian miracle : economic growth and public policy Main report. Vol. 1 [Electronic resource]. – World Bank, 1993. – 402 p. - Available from: <http://documents.worldbank.org/curated/en/1993/09/698870/east-asian-miracle-economic-growth-public-policy-vol-1-2-main-report>

80. Amsden Alice Asia's Next Giant: South Korea and Late Industrialization / Alice Amsden. – Oxford University Press, 1989. – 379 p.

81. Толорая Г. Корейский полуостров в поисках пути к стабильности / Г. Толорая // Мировая экономика и международные отношения. – М: 2008, № 1. – 45-56

82. Грайворонський В. Концепція зовнішньої політики Монголії / В. Грайворонський // Проблеми Дальнього Востока. – М. : Інститут Дальнього Востока РАН, 2012. – №2. – С. 56-69

83. Грайворонський В. Монголія: світлі перспективи динамічного розвитку [Електронний ресурс] / В. Грайворонський. – Режим доступу : http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=3009#top

84. Wagner A. Mongolia: growth, democracy, and two wary neighbors / A. Wagner. – Seattle.: The National bureau of Asian research, 2012. – Available from:

85. История монголии. XX век: за ред. Яскина Г.С.. – М.: Институт востоковедения РАН, 2007. – 448 с.

86. Mongolia [Electronic resource] / Economist Intelligence Unit. – 2014. - Available from : <http://country.eiu.com/mongolia>

87. Concept of Mongolia foreign policy [Electronic resource]. – 2014. – Available from : <http://www.mfa.gov.mn>

88. Калченко Т.В. Глобальна економіка: методологія системних досліджень: монографія / Т.В. Кальченко. – КНЕУ ім. В. Гетьмана. – К., 2006. – 246 с.

89. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм. XV-XVIII вв. / Ф. Бродель; Время мира. – М.: Прогресс, 1992. – 573 с.

90. Литвиненко О.В. Проблеми і перспективи / О.В. Литвиненко // Україна-Китай. Спеціальний випуск. – К: Інститут сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України, 2014, № 1(6) . – ст. 42-43

91. Гончарук А. І. Українсько-китайське стратегічне партнерство на сучасному етапі / А.І. Гончарук // Україна-Китай. Спеціальний випуск. – К: Інститут сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України, 2014, № 1(6) . – ст. 44-46

92. Азроянц Е.А. Глобалізація: катастрофа чи шлях до розвитку? Сучасні тенденції світового розвитку і політичної амбіції / Е.А. Азроянц. – М.: Видавничий дім «Новий век», - 2002. – 416 с.

93. Шишков Ю.В. Глобалізація: ворог чи союзник розвиваючихся країн / Ю.В. Шишков // МЭиМО. – №4. – 2003. – с. 3-14

94. Договірно-правова база між Україною та Китаєм / Посольство України в Китайській Народній Республіці та Монголії (за сумісництвом). – Режим доступу: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/legal-acts>

95. Договірно-правова база між Україною та Японією / Посольство України в Японії. – Режим доступу: <http://japan.mfa.gov.ua/ua/ukraine-japan/legal-acts>

96. Пивоварова Є. П. Почему сегодня Китай «гордо стоит на Востоке мира» / Є Пивоварова // Проблемы Дальнего Востока. – № 6. – 2013. – с. 108-113

97. Цагалов Г. Н. Кризис и модернизация М.: Экономика, 2010. – 160 с.

98. 6-й пленум ЦК КПК 16-го созыва: новые концепции, новые подходы и новые конкретные шаги / Газета "Жэньминь жибао", 2006 – Режим доступу: <http://russian.people.com.cn/31521/4912025.html>

99. Богомолов О. Т. Глобальная экономика и жизнеустройство на пороге новой эпохи : [сборник: к юбилею О. Т. Богомолова] / О. Т. Богомолов, К. Н. Брутенц, Л. Б. Вардомский и др. – М. : Анкил. – 2012. – 384 с.

100. A tiger in winter / The Economist/ - Available from: <http://www.economist.com/news/finance-and-economics/21647323-once-fearsome-economy-struggles-fend-deflationary-funk-tiger-winter>

101. Титаренко М. О феномене китайского социализма / М. Титаренко // Проблемы Дальнего Востока. – М. : Институт Дальнего Востока РАН, 2013. – №2. – ? с.

102. Внешняя торговля КНР в XXI веке: особенности государственного регулирования и динамики развития / Чжао Синь // Проблемы Дальнего Востока. - 2012. - № 4. - С. 41-55

103. Салицкий А. И. Китай в новой структуре мировой экономики / А.И. Салицкий, В.В. Таций / Мировая экономика и международные отношения. – № 11. – 2011. – с. 72-77

104. Балакин В. Инвестиционная стратегия КНР в меж кризисный период (1998-2008) / В. Балакин // Проблемы Дальнего Востока. - 2013. - № 4. - С. 71-79

105. Боев Ю. О. Економічна історія: Західна Європа, Японія, США : Навч. посіб. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. / Ю. О. Боев, С. Ю. Боева. - К. : Вищ. школа, 2004. - 174 с. - Бібліогр.: 28 назв. - укр.
106. Юхименко П. І., Леоненко П.М. Історія економічних вчень. Навчальний посібник / К.: Знання-Прес, 2005.- 583 с.
107. Григорук А. Політико-економічні чинники формування сучасних відносин в системі міжнародної торгівлі //А. Григорук, Б. Тустанівський / Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: : Історія, міжнародні відносини С. 85-91. - Режим доступу:
108. Мазаракі А. Зовнішньоторговельна політика: від меркантилізму до неотехнологізму / А. Мазаракі, Т. Мельник // Товари і ринки. - 2010. - № 2. - С. 9-21. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/tovary_2010_2_4.pdf
109. Лашев А.М. Макроекономіка / А.М Лашев. – СПб.: Издательский дом «Нева»; М.: «ОЛМА-ПРЕСС», 2003. – 192 с.
110. Коровайченко Н. Ю. ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАЗОВИХ ГАЛУЗЕЙ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ / автореф, Тернопіль, 2007,
111. Китай может занять 1 место по ВВП, обогнав США: [Електроний ресурс] – Режим доступа: <http://forbes.ua/news/1370343-kitaj-mozhet-zanyat-1-mesto-po-vvp-obognav-ssha>
112. Йосси Шеффи Экономический спад в Китае - лишь начальная стадия эффекта хлыста / Шеффи Йосси– Режим доступа: <http://hbr-russia.ru/prodazhi-i-marketing/distributsiya/p16431/#ixzz3lzwjDsnF>
113. Корнійчук О.П. Геобезпека – ключова умова реалізації геопотенціалу України / О.П Корнійчук. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2008/3-4/200807.html>
114. Бжезінський Збігнев Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / Збігнев Бжезінський. – Івано-Франківськ.: Лілея-НВ, 2000. – 236 с.

115. Присяжнюк Ю.І. Особливості проведення економічних реформ в країнах Східної Азії / Ю.І. Присяжнюк // Економічний простір. – 2015. - № 93. – С. 39-46
116. Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st-Century Maritime Silk Road / National Development and Reform Commission (NDRC), People's Republic of China. – Available from: http://en.ndrc.gov.cn/newsrelease/201503/t20150330_669367.html
117. Global outlook Chapter 1: Subdued Growth, Shifting Policies, Heightened Uncertainty / GLOBAL ECONOMIC PROSPECTS, World bank. – January 2017. – p.3 Available from: <http://pubdocs.worldbank.org/en/691391481727525169/Global-Economic-Prospects-January-2017-Global-Outlook.pdf>
118. Belt & Road Initiative expected to boost Mongolia's development: The State Council of the People's Republic of China. – Available from: http://english.gov.cn/news/international_exchanges/2016/07/12/content_281475391540143.htm
119. Collin Baffa Bangladesh-China-India-Myanmar Economic Corridor Builds Steam / Baffa Collin // Asia Briefing. Dezan Shira and Associates. – Available from: <http://www.asiabriefing.com/news/2013/10/bangladesh-china-india-myanmar-economic-corridor-builds-steam/>
120. Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st-Century Maritime Silk Road / National Development and Reform Commission, Ministry of Foreign Affairs, and Ministry of Commerce of the People's Republic of China, with State Council authorization. – Available from: http://en.ndrc.gov.cn/newsrelease/201503/t20150330_669367.html. - March 2015
121. Чжан Сіюн Один пояс — один шлях / Сіюн Джан // Дзеркало тижня. – Доступно з: <http://gazeta.dt.ua/international/odin-poyas-odin-shlyah-.html>. – квітень 2015
122. Woetzel Jonathan Bridging global infrastructure gaps / Jonathan Woetzel // McKinsey Global Institute, McKinsey & Company/ - Available from:

<http://www.mckinsey.com/industries/capital-projects-and-infrastructure/our-insights/Bridging-global-infrastructure-gaps/> - June 2016

123. Yougang Chen Chinese infrastructure: The big picture / Chen Yougang // McKinsey Global Institute, McKinsey & Company - Available from: <http://www.mckinsey.com/global-themes/winning-in-emerging-markets/chinese-infrastructure-the-big-picture>

124. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». – К. : НІСД, 2016. – 688 с.

125. Єжунінова А. Теоретико-методологічні засади функціонування механізмів державного управління у сфері зовнішньоекономічної діяльності / А. Єжунінова // Державне управління та місцеве самоврядування. - Д., 2009 - Вип3(30). - С. 171-184.

126. Беззубченко О. А. Оцінка ефективності зовнішньоторговельного співробітництва України з Кіпром / О. А. Беззубченко, Д. І. Батичко // Вісник Маріупольського державного університету. Сер. : Економіка. - 2013. - Вип. 6. - С. 94-104.

127. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: [Підручник] / Мальський М. З., Мацяк. М. М. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007.

128. Свеженцева Ю. Що таке партнерство і як його вимірювати: концептуальні та операціональні аспекти / Ю. Свеженцева // Соціол.: теорія, методи, маркетинг. - 2006. - № 2. - С. 133-148

129. Кравченко О.В. Міжнародне стратегічне економічне партнерство в сучасних умовах глобалізації / О.В. Кравченко // Маркетинг в Україні. – 2011. - № 4 – с. 61-65

130. Макконнелл, К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика [Текст] : пер. с англ. / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю. – 11-е изд. – К. : ХаГар, 2000. – 785 с.

131. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

132. Bilateral trade between Ukraine and China: [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.intracen.org/>
133. Bilateral trade between Ukraine and Democratic People's Republic of Korea: [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.intracen.org/>
134. Bilateral trade between Ukraine and Japan: [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.intracen.org/>
135. Bilateral trade between Ukraine and Mongolia: [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.intracen.org/>
136. Bilateral trade between Ukraine and Republic of Korea: [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.intracen.org/>
137. Bilateral trade between Ukraine and Taipei, Chinese: [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.intracen.org/>
138. Statistical annex [Electronic resource] / World Economic Situation and Prospects 2013. – 2013. - Available from: http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/wesp_current/2013country_class.pdf
139. Власенко Л.В. Домінантні тенденції розвитку українсько-китайської торгівлі / Л.В.Власенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. - Серія Економічні науки Випуск 22. Частина 1. 2017.- ст. 20-23
140. Покришка Д.С. Технологічна конкурентоспроможність економіки України на світовому ринку / Д.С. Покришка. – Електронний ресурс: http://www.niss.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=epol2&issue=2006_2
141. Крикунов В.М. Чинники, динаміка і структура зовнішньоторговельної діяльності підприємств України / В. М. Крикунова, С. В. Фомішин // Економічні інновації. - 2013. - Вип. 54. - С. 92-101
142. Філіпенко А.С. Міжнародні торговельні зв'язки України: генезис і структура: навч. посіб. / А.С. Філіпенко. – К.: Знання України, 2008. – 223 с.
143. Новицький В.Є. Інформація в системі соціально – економічного розвитку і глобальної конкуренції /В.С. Новицький, В.М. Миленкей // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2011. – №1.

144. Бондар О.В. Реактивні інновації як засіб диверсифікації діяльності вітчизняних підприємств в умовах трансформації ринкової економіки та євроінтеграції України / О.В. Бондар // Економіка розвитку. – 2004. – № 1. – С. 78-82

145. Боровецький Р. Реструктуризація як фактор успіху підприємств в добу глобалізації / Р. Боровецький. – Тернопіль: ТІСІТ, 2007. – 70с.

146. Скворцов І.Б. Диверсифікація діяльності підприємств як засіб антикризового управління / І.Б. Скворцов, О.О. Цогла // Зб. наук.-техн. праць НЛТУ України. – 2010. - № 20. – С. 261-271.

147. Гриценко Л. Методологічні основи модернізації України / Л. Гриценко // Економіка України, 2011. – №№ 1,2.)

148. Мокій А.І. Китайська Народна Республіка як стратегічний партнер України у контексті процесу європейської інтеграції // Львів: Регіональний філіал НІСД у м. Львові, 2006. – 52 с.

149. Китай ініціює створення зони вільної торгівлі з Україною - посол КНР
Детальніше читайте на УНІАН: <http://www.unian.ua/business/1609726-kitay-initsiyue-stvorennya-zoni-vilnoji-torgivli-z-ukrajinoyu-posol-knr.html>

150. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». – К. : НІСД, 2016. – 688 с

151. Комплексна оцінка економічної ситуації в Україні у 2014-2015 рр. (частина 1: Загальна оцінка макроекономічної ситуації) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iac.org.ua/kompleksna-otsinka-ekonomichnoyi-situatsiyi-v-ukrayini-u-2014-2015-rr-chastina-1-zagalna-otsinka-makroekonomichnoyi-situatsiyi/>

152. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році». – К. : НІСД, 2016. – 688 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Основні макроекономічні показники

країн Східної Азії, 2015 р.

Показники	Країна			
	Китай	Японія	Республіка Корея	Тайвань
Населення, осіб	1 млрд 373	127 млн	50 млн	24 млн
Загальна площа, км ²	9 596 960	377 915	100 201	35 тис
Густота населення, осіб. на км ²	146	348	519	637
ВВП, млрд. дол.США	11 156	4 079	1 356	506
ВВП на душу населення, тис. дол. США	8 107	32 227	26 975	21 653
Зовнішньоторговельний оборот, млн. дол.США	4 473 946	1 484 464	1 188 954	620,7

Додаток Б



Рис. Б1. Карта країн Східної Азії

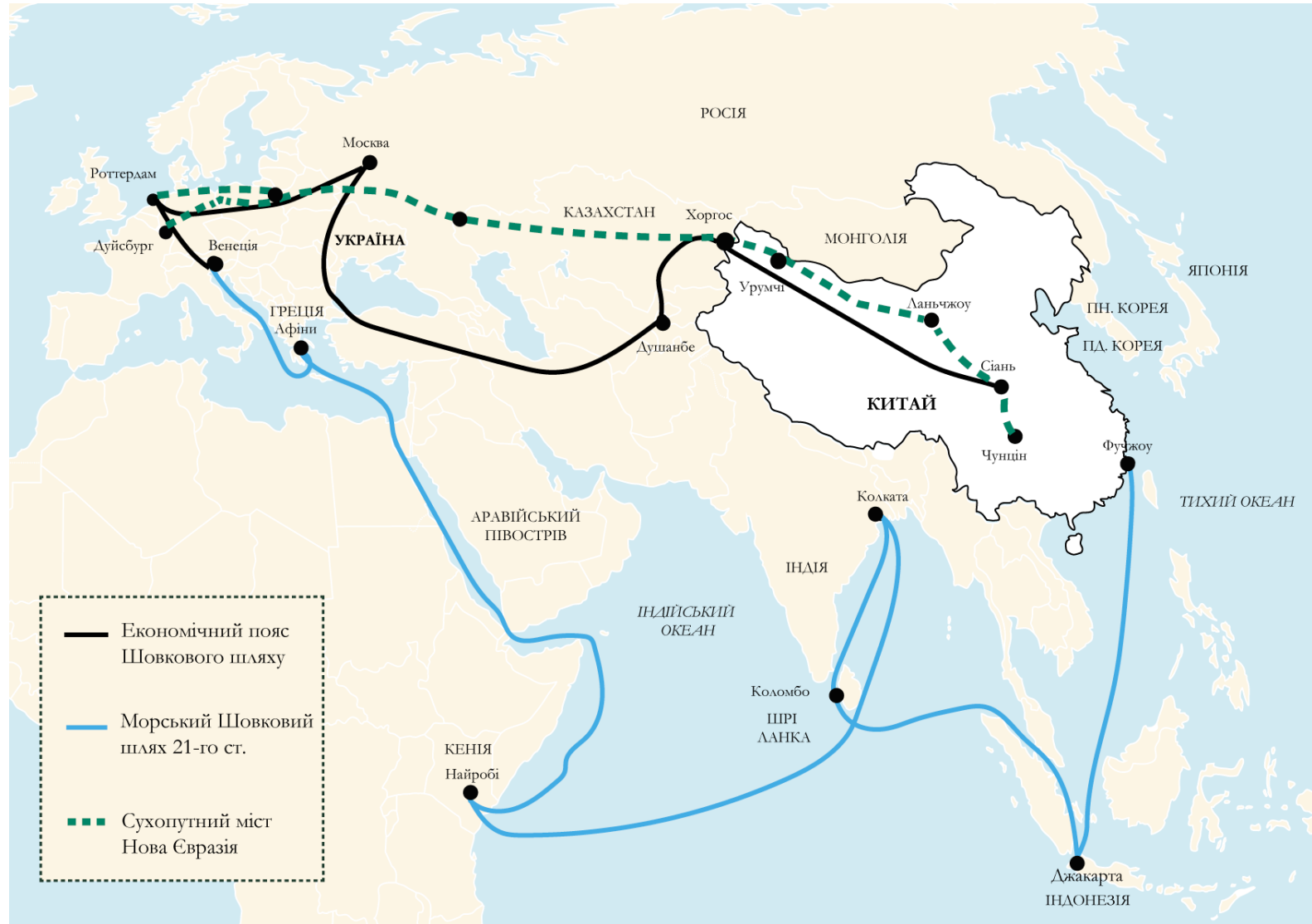


Рис. Б2. Карта проекту «Один пояс, один шлях»

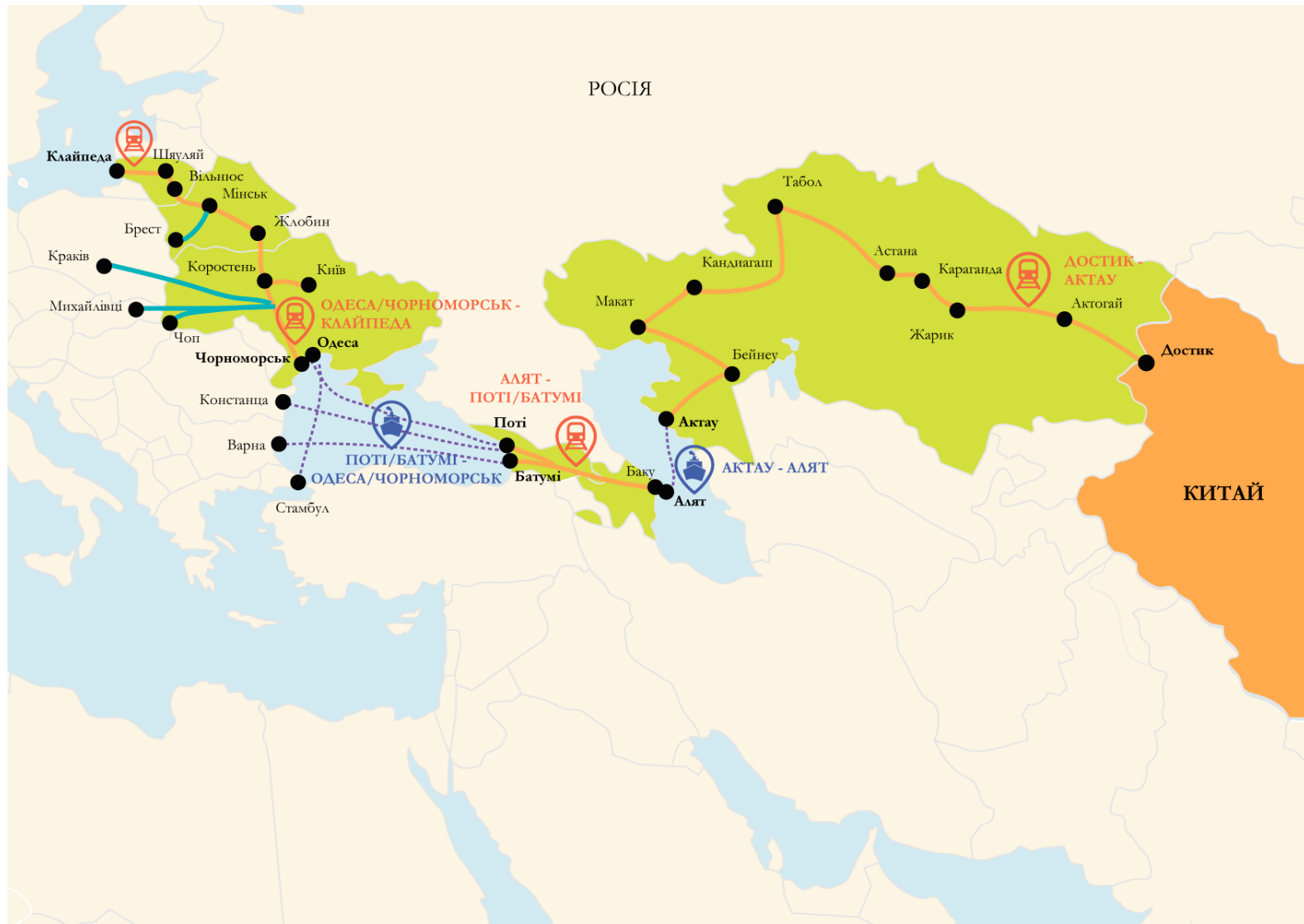


Рис.Б3. Участь України в проєкті «Один пояс, один шлях»

Додаток В

Таблиця В1

Товарна структура експорту Республіки Корея
у 2013-2015 рр, млрд. дол. США

№	Назва товару	HS2*	2013	2014	2015 ▽	Основні партнери та їх відсоток від загального експорту товару у 2015 р.
1.	Електричні машини, обладнання та їх частини	85	135 502	138 234	138 364	Китай(38,1%), Гонконг(13,9%), США(8,9%)
2.	Засоби наземного транспорту, крім залізничного	87	72 783	73 343	69 058	США(34,9%), Китай(9,2%), Саудівська Аравія(5,4%)
3.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	59 327	63 051	62 121	Китай(24,4%), США(19,7%), В'єтнам(5,3%)
4.	Судна, човни та інші плаваючі засоби	89	35 845	38 339	38 434	Маршалові острови(19,5%), Норвегія(12%), Великобританія(7,8%)
5.	Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	27	54 093	52 670	33 179	Сінгапур(15%), Китай(14,7%), Австралія(12,2%)
6.	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	90	35 946	35 901	32 522	Китай(59,2%), Мексика(6,1%), США(3,8%)
7.	Пластмаси, полімерні матеріали	39	31 179	31 835	28 220	Китай(32,3%), США(6,9%), В'єтнам(6,6%)
8.	Чорні метали	72	22 275	23 958	20 154	Китай(15,3%), Японія(10,2%), США(10,1%)
9.	Органічні хімічні сполуки	29	24 855	24 398	18 245	Китай(55,7%), США(6,3%), Японія(5,9%)
10.	Вироби з чорних металів	73	11 181	12 658	11 168	США(19,2%), Австралія(10,4%), Китай(9,6%)

* Harmonized Commodity Description and Coding Systems 2 digit

Таблиця В2

Товарна структура експорту Японії у 2013-2015 рр, млрд. дол. США

№	Назва товару	HS2*	2013	2014	2015∇	Основні партнери та їх відсоток від загального експорту товару у 2015 р.
1.	Засоби наземного транспорту, крім залізничного	87	148 549	142 513	134 041	США (33,9%), Китай (7,1%), Австралія (4,8%)
2.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	135 210	132 442	117 641	США(23,1%), Китай(17,9%), Республіка Корея(6,9%)
3.	Електричні машини, обладнання та їх частини	85	108 262	104 055	95 606	Китай(24,2%), США(15,3%), Гонконг(11,9%)
4.	Інші товари	99	35 791	35 844	37 036	США(18,9%), Гонконг(15,3%), Китай (15,5%)
5.	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	90	40 113	40 369	35 741	Китай (28,8%), США(18,1%), Республіка Корея(9,5%)
6.	Чорні метали	72	35 321	33 383	27 504	Китай(18,8%), Республіка Корея(16,5%), Тайланд(13%)
7.	Пластмаси, полімерні матеріали та вироби з них	39	25 703	25 267	22 499	Китай(28,7%), Республіка Корея(13,5%), Тайвань(10,7%)
8.	Органічні хімічні сполуки	29	26 293	23 446	17 901	Китай(34,4%), Республіка Корея(20,4%), США(12%)
9.	Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	71	10 708	10 202	10 069	Гонконг(26,7%), Сингапур(17,8%), Тайвань(10,2%)
10.	Судна, човни та інші плаваючі засоби	89	15 383	12 913	11 406	Панама(37,3%), Сингапур(14,7%), Маршалові острови(13,9%)

* Harmonized Commodity Description and Coding Systems 2 digitСкладено за:, власні розрахунки

Таблиця В3

**Товарна структура імпорту Республіки Корея у 2013-2015 рр, млрд. дол.
США**

№	Назва товару	HS2*	2013	2014	2015∇	Основні партнери та їх відсоток від загального імпорту товару у 2015 р.
1.	Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	27	180 470	175 719	103 420	Саудівська Аравія(17,9%), Катар(15,6%), Кувейт(8,6%)
2.	Електричні машини, обладнання та їх частини	85	72 267	75 055	77 755	Китай(40,7%), Тайвань(15,7%), Японія(9,8%)
3.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	47 438	48 795	46 447	Китай(22%), Японія(18,1%), США(16,8%)
4.	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	90	17 218	17 835	18 120	Китай(23,9%), Японія(20,5%), США(19,5%)
5.	Чорні метали	72	20 372	21 957	15 410	Китай(44,7%), Японія(30,6%), США(2,8%)
6.	Засоби наземного транспорту, крім залізничного	87	10 484	13 314	15 015	Німеччина(45,5%), США(11%), Японія(10%)
7.	Руди, шлак і зола	26	16 599	16 775	12 065	Австралія(39,3%), Чилі(12,5%), Бразилія(9,7%)
8.	Органічні хімічні сполуки	29	14 380	14 320	12 032	Японія(27,7%), Китай(20,3%), США(10,8%)
9.	Пластмаси, полімерні матеріали	39	10 614	10 715	9 953	Японія(31,8%), Китай(22,1%), США(15%)
10.	Вироби з чорних металів	73	8 520	8 904	7 998	Китай(45,7%), Японія(13,2%), США(10,6%)

* Harmonized Commodity Description and Coding Systems 2 digitСкладено за:

Товарна структура імпорту Японії у 2013-2015 рр, млрд. дол. США

№	Назва товару	HS2*	2013	2014	2015∇	Основні партнери та їх відсоток від загального імпорту товару у 2015 р.
1.	Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	27	281 585	262 106	128 287	ОАЕ(17,8%), Австралія(16,7%), Катар(12,6%)
2.	Електричні машини, обладнання та їх частини	85	96 790	99 346	90 248	Китай(49,6%), Тайвань(12,6%), США(7%)
3.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	62 315	65 041	59 542	Китай(45,8%), США(15,9%), Тайланд(5,5%)
4.	фармацевтична продукція	30	20 864	19 899	23 186	Ірландія(20,6%), США(19,6%), Німеччина(14,1%)
5.	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	90	24 542	24 824	23 272	США(30,4%), Китай(18, %), Німеччина(8,7%)
6.	Засоби наземного транспорту, крім залізничного	87	21 158	21 566	19 109	Німеччина(27,3%), Китай(20,5%), США(7,4%)
7.	Руди, шлак і зола	26	32 122	30 114	20 403	Австралія(33,1%), Чилі(17,3%), Бразилія(14,2%)
8.	Органічні хімічні сполуки	29	16 164	15 210	14 194	Китай(22,6%), США(18,5%), Німеччина(9,1%)
9.	Пластмаси, полімерні матеріали	39	15 086	15 472	13 779	Китай(35,1%), США(13,4%), Республіка Корея(9,1%)
10.	Одяг та додаткові речі до одягу, текстильні	62	16 099	14 788	13 534	Китай(63,4%), В'єтнам(11,2%), М'янма(3,8%)

* Harmonized Commodity Description and Coding Systems 2 digit

Товарна структура експорту Китаю у 2013-2015 рр, млрд. дол. США

№	Назва товару	HS2*	2013	2014	2015V	Основні партнери та їх відсоток від загального експорту товару у 2015 р.
1.	Електричні машини, обладнання та їх частини	85	561 288	570 939	600 292	Гонконг(29,2%), США(15,9%), Республіка Корея(6,5%)
2.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	383 152	400 844	364 536	США(23,2%), Гонконг(12,9%), Японія(6%)
3.	Меблі	94	86 414	93 374	98 734	США(29,5%), Японія(4,8%), Великобританія(4,7%)
4.	Одяг та додаткові речі до одягу, трикотажні	61	96 792	91 991	83 842	США(21%), Японія(10,5%), Великобританія(6,2%)
5.	Одяг та додаткові речі до одягу, текстильні	62	68 251	81 446	78 506	США(19,3%), Японія(9,8%), Великобританія(6,1%)
6.	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	90	74 530	73 999	73 779	Гонконг(25,7%), США(13,5%), Японія(6,5%)
7.	Пластмаси, полімерні матеріали	39	61 753	66 793	65 835	США(21,4%), Гонконг(7%), Японія(6,2%)
8.	Засоби наземного транспорту, крім залізничного	87	58 549	64 195	62 651	США(21,2%), Японія(6,2%), В'єтнам(4,3%)
9.	Вироби з чорних металів	73	57 347	60 639	60 629	США(17,4%), Японія(5,2%), Республіка Корея(4,9%)
10.	Взуття	64	50 761	56 248	53 609	США(26,3), Велика Британія(5,3%), Японія(4,7%)

* Harmonized Commodity Description and Coding Systems 2 digit

Товарна структура імпорту Китаю у 2013-2015 рр, млрд. дол. США

№	Назва товару	HS2*	2013	2014	2015∇	Основні партнери та їх відсоток від загального імпорту товару у 2015 р.
1.	Електричні машини, обладнання та їх частини	85	439 417	424 349	431 610	Китай (22,3%), Тайвань(20,6%), Республіка Корея(18,9%)
2.	Палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки	27	315 232	316 836	198 679	Саудівська Аравія(10,7%), Російська Федерація(10,2%), Ангола(8%)
3.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	170 570	179 408	157 189	Японія(16,7%), Китай(13,4%), Німеччина(13,2%)
4.	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	90	107 588	105 788	99 721	Республіка Корея(21,1%), Тайвань(15,6%), Японія(14,6%)
5.	Руди, шлак і зола	26	148 772	134 861	95 064	Австралія(43,3%), Бразилія(13,5%), Чилі(6,8%)
6.	Інші товари	99	104 735	82 758	80 518	Швейцарія(39,8%), Південна Африка(18,5%), Австралія(10,9%)
7.	Засоби наземного транспорту, крім залізничного	87	74 147	89 506	69 607	Німеччина(29,3%), США(19%), Японія(17,8%)
8.	Пластмаси, полімерні матеріали	39	72 390	75 190	65 609	Республіка Корея(16,7%), Японія(13,2%), Тайвань(12,9%)
9.	Органічні хімічні сполуки	29	65 876	60 315	47 878	Республіка Корея(22,2%), Японія(13,8%), Тайвань(11,4%)
10.	Насіння і плоди олійних рослин	12	42 626	45 891	39 817	Бразилія(42,6%), США(32,7%), Аргентина(9,9%)

* Harmonized Commodity Description and Coding Systems 2 digit

**Товарна структура зовнішньої торгівлі товарами Гонконгу
у 2013-2015 рр, млрд. дол. США**

№	Назва товару	HS2*	2013	2014	2015 ▽	Основні партнери у 2015 р.
Експорт						
1.	Електричні машини, обладнання та їх частини	85	224 378	239 967	249 285	Китай(63,6%), США(6,4%), Японія(2,7%)
2.	Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	71	104 882	82 405	74 099	Китай(56,9%), Індія(7,6%), США(6,4%)
3.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	67 820	69 121	64 806	Китай(59,2%), США(8,2%), Японія(3,6%)
Разом за рік			535 186	524 064	510 532	
Імпорт						
1.	Електричні машини, обладнання та їх частини	85	236 439	261 621	266 128	Китай(54,4%), Тайвань(10,6%), Сингапур(8,4%)
2.	Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	71	136 354	98 696	73 506	Швейцарія(17,8%), Китай(13,8%), Індія(13,6%)
3.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	69 216	67 089	61 916	Китай(59,5%), Японія(7,3%), Сингапур(5,3%)
Разом за рік			621 416	600 613	559 283	
Реекспорт						
1.	Електричні машини, обладнання та їх частини	85	223 924	239 557	248 867	Китай(63,6%), США(6,4%), Японія(2,7%)
2.	Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	71	90 793	72 538	66 043	Китай(56,4%), Індія(8,4%), США(6,8%)
3.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	67 177	68 469	64 271	Китай(59,2%), США(8,3%), Японія(3,6%)
Разом за рік			515 360	508 465	497 456	

* Harmonized Commodity Description and Coding Systems 2 digit

Складено за:

Таблиця В8

**Товарна структура зовнішньої торгівлі товарами Монголії
у 2013-2015 рр, млрд. дол. США**

№	Назва товару	HS2*	2013	2014	2015 ▽	Основні партнери у 2015 р.
Експорт						
1.	Руди, шлаки та зола	26	1 761	3 222	2 662	Китай(97,7%), РФ(0,5%), Республіка Корея(0,4%)
2.	Палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки	27	1 650	1 496	0,949	Китай (96,9%), РФ(1,3%), Сингапур(1%)
3.	Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	71	0,309	0,405	0,421	Велика Британія(74,9%), Швейцарія(24,8%), Індія(0,2%)
Разом за рік			4 269	5 774	4 669	Китай(83,5%), Велика Британія(7,2%), Швейцарія(2,3%)
Імпорт						
1.	Палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки	27	1 630	1 360	0,874	РФ(79,9%), Китай(14,8%), Республіка Корея(3,6%)
2.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	0,961	0,644	0,517	Китай(53,9%), США(7,3%), Німеччина(6,7%)
3.	Засоби наземного транспорту, крім залізничного	87	0,827	0,496	0,358	Японія(53,9%), Китай(14%), Республіка Корея(9%)
Разом за рік			6 357	5 131	3 796	Китай(35,8%), РФ(26,9%), Японія(7,2%)
Реекспорт						
1.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	-	-	0,46	
2.	Засоби наземного транспорту, крім залізничного	87	-	-	0,11	
3.	Палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки	27	-	-	0,5	
Разом за рік			-	-	0,90	Китай (18%), США(16,4%), ОАЕ(16,2%)

* Harmonized Commodity Description and Coding Systems 2 digit

Складено за:

**Товарна структура зовнішньої торгівлі товарами Тайваню
у 2013-2015 рр, млрд. дол. США**

№	Назва товару	HS2*	2013	2014	2015 ▽	Основні партнери у 2015 р.
Експорт						
1.	Електричні машини, обладнання та їх частини	85	114 167	123 176	116 049	Китай(24%), Гонконг(22,6%), Сингапур(10,8%)
2.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	29 489	31 415	29 987	Китай(21,4%), США(20,6%), Японія(5,8%)
3.	Пластмаси, полімерні матеріали та вироби з них	39	21 935	21 360	18 506	Китай(35,9%), США(10,1%), Гонконг(7,4%)
Разом за рік			305 137	313 216	280 021	
Імпорт						
1.	Електричні машини, обладнання та їх частини	85	54 722	57 147	53 301	Китай(33,9%), Японія(16,5%), Республіка Корея(9,6%)
2.	Палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки	27	69 103	65 345	37 570	Саудівська Аравія(16,1%), Кувейт(10%), Катар(9,8%)
3.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	28 656	27 893	27 286	Японія(26,7%), Китай(21,5%), США(18,3%)
Разом за рік			270 688	273 757	228 531	
Реекспорт						
1.	Електричні машини, обладнання та їх частини	85	8 112	9 597	-	Китай(33,5%), Гонконг(33,5%), Японія(15,6%)
2.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	2 162	2 291	-	США(25,5%), Китай(19,8%), Японія(11,2%)
3.	Палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки	27	3 459	1 972	-	Гонконг(56,3%), Філіппіни(24,3%), Японія(7,6%)
Разом за рік			17 375	17 653	-	

* Harmonized Commodity Description and Coding Systems 2 digit

Додаток Г

Таблиця Г1

Товарна структура експорту України
у 2013-2015 рр, млрд. дол. США

№	Назва товару	HS2*	2013	2014	2015 ▽	Основні партнери та їх відсоток від загального експорту товару у 2015 р.
1.	Чорні метали	72	14 319	12 907	8 077	Туреччина(16,9%), Італія(12,1%), Єгипет(11,9%)
2.	Зернові культури	10	6 371	6 544	6 057	Єгипет(12,5%), Китай(11,2%), Іспанія(9,8%)
3.	Жири та олії тваринного або рослинного походження	15	3 507	3 823	3 299	Індія(32%), Китай(16,2%), Іспанія(4,8%)
4.	Руди, шлак і зола	26	3 917	3 472	2 216	Китай(43,5%), Чехія(10,2%), Польща(9,8%)
5.	Електричні машини	85	3 134	2 682	1 979	Угорщина(23,5%), Німеччина(15,3%), Польща(14,1%)
6.	Деревина і вироби з деревини	44	1 143	1 261	1 106	Польща(16,1%), Туреччина(14,3%), Румунія(11,6%)
7.	Насіння і плоди олійних рослин	12	2 048	1 687	1 475	Туреччина(26,4%), Франція(12,1%), Іран(10,6%)
8.	Реактори ядерні, котли, машини	84	3 840	2 977	1 961	Росія(45,9%), Казахстан(6,8%), Індія(6,7%)
9.	Залишки і відходи харчової промисловості	23	923	1 108	995	Білорусія(18,2%), Туреччина(16,6%), Франція(15,1%)
10.	Продукти неорганічної хімії	28	1 744	1 178	967	Росія(63%), США(7,4%), Туреччина 6,4%)

* Harmonized Commodity Description and Coding Systems 2 digit

**Товарна структура імпорту України
у 2013-2015 рр, млрд. дол. США**

№	Назва товару	HS2*	2013	2014	2015 Δ	Основні партнери та їх відсоток від загального експорту товару у 2015 р.
1.	Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	27	21 236	15 116	10 882	Росія(34,1%), Білорусь(16,7%), Німеччина(8,9%)
2.	Реактори ядерні, котли, машини	84	6 910	4 913	3 578	Росія(22,4%), Китай(16,4%), Німеччина(14,8%)
3.	Електричні машини	85	5 559	3 806	2 695	Китай(32,1%), Німеччина(10%), Польща(8,5%)
4.	Засоби наземного транспорту, крім залізничного	87	5 444	2 450	1 619	Німеччина(19,6%), США(12,1%), Японія(11,1%)
5.	Пластмаси, полімерні матеріали	39	3 553	2 922	2 092	Росія(13,8%), Німеччина(12,8%), Китай(11,4%)
6.	Фармацевтична продукція	30	3 100	2 472	1 367	Німеччина(18,4%), Індія(8%), Франція(7,8%)
7.	Різноманітна хімічна продукція	38	1 305	1 029	931 067	Франція(21,9%), Німеччина(18,3%), Китай(10,9%)
8.	Добрива	31	816	593	708	Росія(73,8%), Білорусія(16,9%), Узбекистан(2,3%)
9.	Папір та картон	48	1 684	1 102	751	Росія(18,3%), Німеччина(14,8%), Фінляндія(12,7%)
10.	Чорні метали	72	2 231	1 297	685	Росія(29,6%), Китай(19%), Польща(8,3%)

* Harmonized Commodity Description and Coding Systems 2 digit

Додаток Д
Товарна структура експорту та імпорту з України до країн Східної Азії за
розділами I-XXI УКТЗЕД, 2015 р.

№	Розділ відповідно до УКТЗЕД	Назва розділу згідно з УКТЗЕД	Експорт до країн Східної Азії, млн. дол. США	Частка від експорту до країн Східної Азії (%)	Імпорт з країн Східної Азії, млн. дол. США	Частка від імпорту з країн Східної Азії (%)
1.	I	Живі тварини; продукти тваринного походження	10,820	0,34	11,959	0,26
2.	II	Продукти рослинного походження	1,116,383	35,45	33,616	0,74
3.	III	Жири та олії	545,146	17,31	272	0,01
4.	IV	Готові харчові продукти	91,200	2,9	50,231	1,1
5.	V	Мінеральні продукти	1,038,278	32,97	103,963	2,28
6.	VI	Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей	18,106	0,57	410,016	8,98
7.	VII	Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	2,796	0,09	405,427	8,88
8/	VIII	Шкури необроблені, шкіра вичищена	310	0,01	40,106	0,88
9.	IX	Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля	54,952	1,74	10,215	0,22
10.	X	Маса з деревини	6,104	0,19	48,207	1,05
11.	XI	Текстиль та вироби з текстилю	1,603	0,05	373,298	8,17
12.	XII	Взуття, головні убори, парасольки	20	0,01	153,631	3,36
13.	XIII	Вироби з каменю, гіпсу, цементу	1,149	0,04	139,829	3,06
14.	XIV	Перли натуральні або культивовані	83	0,01	5,597	0,12
15.	XV	Недорогоцінні метали та вироби з них	114,732	3,64	405,128	8,87
16.	XVI	Механічне обладнання; машини та механізми	98,764	3,13	1,705,064	37,3
17.	XVII	Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	33,596	1,06	327,532	7,17
18.	XVIII	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	6,044	0,19	110,448	2,41
19.	XIX	Зброя, боєприпаси; їх частини та приладдя	0	0	0	0
20.	XX	Різні товари і вироби	1,491	0,04	226,373	4,95
21.	XXI	Вироби мистецтва, предмети колекціонування	0	0	0	0
Разом			3,148,871	100	4,566,012	100

Додаток 2_2_5

Додаток Е

Таблиця Е1

**Динаміка двосторонньої торгівлі товарами між Україною* та Китаєм,
2005-2015 рр., млрд. дол. США**

№	Рік	Експорт	Частка Китаю у загальному експорті України, %	Імпорт	Частка Китаю у загальному імпорті України, %	Торговельний баланс
1.	2005	0,71	2,1	1,81	5,01	-1,1
2.	2006	0,54	1,4	2,31	5,13	-1,7
3.	2007	0,43	0,8	3,31	5,45	-2,8
4.	2008	0,55	0,8	5,6	6,55	-5,05
5.	2009	1,43	3,6	2,73	6,02	-1,3
6.	2010	1,31	2,7	4,7	7,73	-3,39
7.	2011	2,18	3,2	6,26	7,6	-4,1
8.	2012	1,77	2,9	7,9	9,3	-6,1
9.	2013	2,72	4,3	7,9	10,2	-5,1
10.	2014	2,67	4,9	5,4	9,94	-2,7
11.	2015	2,39	6,2	3,77	10,1	-1,3

* - 2014-2015 р. без урахування даних з АР Крим та м. Севастополь

Таблиця Е2

**Динаміка двосторонньої торгівлі товарами між Україною* та Японією,
2005-2015 рр., млн. дол. США**

№	Рік	Експорт	Частка Японії у загальному експорті України, %	Імпорт	Частка Японії у загальному імпорті України, %	Торговельний баланс
1.	2005	82	0,2	548,1	1,51	-466,1
2.	2006	98,5	0,25	848,6	1,88	-750,1
3.	2007	91	0,18	1 406	2,3	-1,315**
4.	2008	115,6	0,17	2 795	3,27	-2,679**
5.	2009	111,1	0,28	515,9	1,14	-408,3
6.	2010	104,8	0,21	801,8	1,32	-697,1
7.	2011	152,5	0,22	1 014	1,22	-861,5
8.	2012	320,5	0,46	1 197	1,41	-877,2
9.	2013	458,4	0,72	984,9	1,27	-526,5
10.	2014	209,5	0,38	612,5	1,12	-402,9
11.	2015	235,5	0,61	382,2	1,01	-146,6

* - 2014-2015 р. без урахування даних з АР Крим та м. Севастополь

** - млрд. дол. США

Таблиця ЕЗ

**Зовнішня торгівля товарами між Україною* та Республікою Кореєю,
2009-2015 рр., млн. дол. США**

№	Рік	Експорт	Частка РК у загальному експорті України, %	Імпорт	Частка РК у загальному імпорті України, %	Торговельний баланс
1.	2005	202,1	0,5	648,5	1,8	-446,3
2.	2006	88,6	0,2	935,4	2,1	-846,8
3.	2007	177,2	0,3	1,564**	2,5	-1,387**
4.	2008	625,6	0,9	2,045**	2,3	-1,420**
5.	2009	562,6	1,4	567,6	1,2	-4,963**
6.	2010	498,1	0,9	786,1	1,2	-288,1
7.	2011	467,5	0,7	1,235**	1,5	-768,3
8.	2012	481,9	0,7	1,547**	1,8	-1,065
9.	2013	407,5	0,6	830,5	1,07	-423
10.	2014	510,3	0,9	478,2	0,9	32,1
11.	2015	395,3	1,03	256,4	0,7	138,1

* - 2014-2015 р. без урахування даних з АР Крим та м. Севастополь

** - млрд. дол. США

Додаток Ж

Таблиця Ж1

Товарна структура експорту та імпорту з України до Китаю за розділами I-XXI УКТЗЕД, 2015 р.

№	Розділ відповідно до УКТЗЕД	Назва розділу згідно з УКТЗЕД	Експорт до країн Східної Азії, млн. дол. США	Частка від експорту до країн Східної Азії (%)	Імпорт з країн Східної Азії, млн. дол. США	Частка від імпорту з країн Східної Азії (%)
1.	I	Живі тварини; продукти тваринного походження	10,820	0,34	11,959	0,26
2.	II	Продукти рослинного походження	1,116,383	35,45	33,616	0,74
3.	III	Жири та олії	545,146	17,31	272	0,01
4.	IV	Готові харчові продукти	91,200	2,9	50,231	1,1
5.	V	Мінеральні продукти	1,038,278	32,97	103,963	2,28
6.	VI	Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей	18,106	0,57	410,016	8,98
7.	VII	Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	2,796	0,09	405,427	8,88
8/	VIII	Шкури необроблені, шкіра вичищена	310	0,01	40,106	0,88
9.	IX	Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля	54,952	1,7	10,215	0,22
10.	X	Маса з деревини	6,104	0,19	48,207	1,05
11.	XI	Текстиль та вироби з текстилю	1,603	0,05	373,298	8,17
12.	XII	Взуття, головні убори, парасольки	20	0,01	153,631	3,36
13.	XIII	Вироби з каменю, гіпсу, цементу	1,149	0,04	139,829	3,06
14.	XIV	Перли натуральні або культивовані	83	0,01	5,597	0,12
15.	XV	Недорогоцінні метали та вироби з них	114,732	3,64	405,128	8,87
16.	XVI	Механічне обладнання; машини та механізми	98,764	3,13	1,705,064	37,3
17.	XVII	Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	33,596	1,06	327,532	7,17
18.	XVIII	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	6,044	0,19	110,448	2,41
19.	XIX	Зброя, боєприпаси; їх частини та приладдя	0	0	0	0
20.	XX	Різні товари і вироби	1,491	0,04	226,373	4,95
21.	XXI	Вироби мистецтва, предмети колекціонування	0	0	0	0
Разом			3,148,871	100	4,566,012	100

Товарна структура експорту та імпорту з України до РК за розділами I-XXI
УКТЗЕД, 2015 р,

№	Розділ відповідно до УКТЗЕД	Назва розділу згідно з УКТЗЕД	Експорт до РК, млн. дол. США	Частка від експорту до РК (%)	Імпорт з РК, млн. дол. США	Частка від імпорту РК (%)
1.	I	Живі тварини; продукти тваринного походження	987	0,249626951	233	0,090867256
2.	II	Продукти рослинного походження	309693	78,32595665	87	0,033928975
3.	III	Жири та олії	1211	0,306279876	0	0
4.	IV	Готові харчові продукти	4112	1,039985837	4037	1,574382454
5.	V	Мінеральні продукти	17256	4,364298541	4135	1,612601299
6.	VI	Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей	5256	1,329320418	13596	5,302279871
7.	VII	Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	53	0,013404487	52684	20,54613951
8/	VIII	Шкури необроблені, шкіра вичищена	0	0	517	0,201623911
9.	IX	Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля	5245	1,326538355	0	0
10.	X	Маса з деревини	42	0,010622423	5025	1,959690817
11.	XI	Текстиль та вироби з текстилю	35	0,00885202	13959	5,443845596
12.	XII	Взуття, головні убори, парасольки	0	0	102	0,039778799
13.	XIII	Вироби з каменю, гіпсу, цементу	52	0,013151572	1520	0,592782098
14.	XIV	Перли натуральні або культивовані	0	0	163	0,06356808
15.	XV	Недорогоцінні метали та вироби з них	47782	12,08477706	14504	5,656389177
16.	XVI	Механічне обладнання; машини та механізми	2459	0,6219176	82578	32,20444743
17.	XVII	Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	227	0,057411669	47257	18,42967342
18.	XVIII	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	753	0,190444877	14500	5,654829224
19.	XIX	Зброя, боєприпаси; їх частини та приладдя	0	0	0	0
20.	XX	Різні товари і вироби	216	0,054629606	1445	0,563532981
21.	XXI	Вироби мистецтва, предмети колекціонування	0	0	0	0
Разом			395,390		256,418	

Товарна структура експорту та імпорту з України до Японії за розділами I-XXI
УКТЗЕД, 2015 р,

№	Розділ відповідно до УКТЗЕД	Назва розділу згідно з УКТЗЕД	Експорт до Японії, млн. дол. США	Частка від експорту до Японії (%)	Імпорт з Японії, млн. дол. США	Частка від імпорту Японії (%)
1.	I	Живі тварини; продукти тваринного походження	602	0,255554707	60	0,015696862
2.	II	Продукти рослинного походження	96667	41,03605784	63	0,016481705
3.	III	Жири та олії	0	0	7	0,001831301
4.	IV	Готові харчові продукти	57570	24,43901072	1009	0,263968899
5.	V	Мінеральні продукти	55028	23,35990763	7431	1,944056383
6.	VI	Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей	1672	0,709779849	27040	7,074052564
7.	VII	Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	67	0,028442135	19654	5,141768827
8/	VIII	Шкури необроблені, шкіра вичищена	0	0	34	0,008894889
9.	IX	Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля	45	0,019102927	0	0
10.	X	Маса з деревини	1	0,000424509	902	0,235976162
11.	XI	Текстиль та вироби з текстилю	99	0,042026438	23778	6,220666489
12.	XII	Взуття, головні убори, парасольки	0	0	26	0,006801974
13.	XIII	Вироби з каменю, гіпсу, цементу	203	0,086175424	1497	0,391636712
14.	XIV	Перли натуральні або культивовані	17	0,007216661	12	0,003139372
15.	XV	Недорогоцінні метали та вироби з них	21654	9,192328265	10399	2,720527833
16.	XVI	Механічне обладнання; машини та механізми	1295	0,549739776	79656	20,83915425
17.	XVII	Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	8	0,003396076	182456	47,73311148
18.	XVIII	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	196	0,083203858	22280	5,828768163
19.	XIX	Зброя, боєприпаси; їх частини та приладдя	0	0	0	0
20.	XX	Різні товари і вироби	442	0,18763319	5723	1,497219039
21.	XXI	Вироби мистецтва, предмети колекціонування	0	0	0	0
Разом			235,566		382,242	

Товарна структура експорту та імпорту з України до Тайваню за розділами I-
XXI УКТЗЕД, 2015 р,

№	Розділ відповідно до УКТЗЕД	Назва розділу згідно з УКТЗЕД	Експорт до Тайваню, млн. дол. США	Частка від експорту до Тайваню (%)	Імпорт з Тайваню, млн. дол. США	Частка від імпорту з Тайваню (%)
1.	I	Живі тварини; продукти тваринного походження	113	0,272551857	2058	1,456826129
2.	II	Продукти рослинного походження	3763	9,076218041	33	0,023360186
3.	III	Жири та олії	9506	22,92812349	0	0
4.	IV	Готові харчові продукти	445	1,073323685	46	0,032562683
5.	V	Мінеральні продукти	210	0,506512301	139	0,098395934
6.	VI	Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей	8171	19,70815244	5471	3,872835643
7.	VII	Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	12	0,02894356	9065	6,416972237
8/	VIII	Шкури необроблені, шкіра вичищена	1	0,002411963	149	0,105474778
9.	IX	Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля	161	0,388326097	39	0,027607492
10.	X	Маса з деревини	0	0	485	0,343323942
11.	XI	Текстиль та вироби з текстилю	0	0	5306	3,756034715
12.	XII	Взуття, головні убори, парасольки	0	0	360	0,25483839
13.	XIII	Вироби з каменю, гіпсу, цементу	14	0,033767487	392	0,277490691
14.	XIV	Перли натуральні або культивовані	0	0	2	0,001415769
15.	XV	Недорогоцінні метали та вироби з них	18238	43,98938736	25382	17,96752226
16.	XVI	Механічне обладнання; машини та механізми	759	1,830680174	83612	59,18763184
17.	XVII	Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	1	0,002411963	4500	3,185479875
18.	XVIII	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	37	0,089242644	1678	1,187830051
19.	XIX	Зброя, боєприпаси; їх частини та приладдя	0	0	0	0
20.	XX	Різні товари і вироби	29	0,069946937	2402	1,700338369
21.	XXI	Вироби мистецтва, предмети колекціонування	0	0		
Разом						

Таблиця Ж5

Товарна структура експорту та імпорту з України до Гонконгу за розділами I-XXI УКТЗЕД, 2015 р.

№	Розділ відповідно до УКТЗЕД	Назва розділу згідно з УКТЗЕД	Експорт до Гонконгу, млн. дол. США	Частка від експорту до Гонконгу (%)	Імпорт з Гонконгу, млн. дол. США	Частка від імпорту з Гонконгу (%)
1.	I	Живі тварини; продукти тваринного походження	6726	43,56781967	0	0
2.	II	Продукти рослинного походження	654	4,236300039	0	0
3.	III	Жири та олії	775	5,020080321	0	0
4.	IV	Готові харчові продукти	266	1,723021117	0	0
5.	V	Мінеральні продукти	702	4,547221143	3	0,024495795
6.	VI	Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей	519	3,361834435	214	1,747366702
7.	VII	Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	179	1,159476616	804	6,56487303
8/	VIII	Шкури необроблені, шкіра вичищена	29	0,187848167	78	0,636890667
9.	IX	Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля	372	2,409638554	2	0,01633053
10.	X	Маса з деревини	7	0,045342661	366	2,988486976
11.	XI	Текстиль та вироби з текстилю	312	2,020987175	471	3,845839798
12.	XII	Взуття, головні убори, парасольки	0	0	11	0,089817915
13.	XIII	Вироби з каменю, гіпсу, цементу	90	0,58297707	205	1,673879317
14.	XIV	Перли натуральні або культивовані	66	0,427516518	178	1,453417163
15.	XV	Недорогоцінні метали та вироби з них	231	1,496307812	988	8,067281783
16.	XVI	Механічне обладнання; машини та механізми	3814	24,7052727	7399	60,41479546
17.	XVII	Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	430	2,785334888	257	2,098473095
18.	XVIII	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	87	0,563544501	660	5,389074875
19.	XIX	Зброя, боєприпаси; їх частини та приладдя	0	0	0	0
20.	XX	Різні товари і вироби	176	1,140044047	611	4,988976892
21.	XXI	Вироби мистецтва, предмети колекціонування	0			
Разом			15,439	100	12,246	100

Таблиця Ж6

Товарна структура експорту та імпорту України та КНДР
за розділами I-XXI УКТЗЕД, 2015 р,

№	Розділ відповідно до УКТЗЕД	Назва розділу згідно з УКТЗЕД	Експорт до КНДР, млн. дол. США	Частка від експорту до КНДР (%)	Імпорт з КНДР, млн. дол. США	Частка від імпорту з КНДР (%)
1.	I	Живі тварини; продукти тваринного походження	67	0,198571471	0	0
2.	II	Продукти рослинного походження	10637	31,52544382	0	0
3.	III	Жири та олії	116	0,343795382	0	0
4.	IV	Готові харчові продукти	95	0,281556563	0	0
5.	V	Мінеральні продукти	0	0	0	0
6.	VI	Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей	0	0	1758	87,07280832
7.	VII	Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	0	0	58	2,872709262
8/	VIII	Шкури необроблені, шкіра вичищена	0	0	1	0,04952947
9.	IX	Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля	64	0,189680211	0	0
10.	X	Маса з деревини	0	0	0	0
11.	XI	Текстиль та вироби з текстилю	0	0	15	0,742942051
12.	XII	Взуття, головні убори, парасольки	0	0	0	0
13.	XIII	Вироби з каменю, гіпсу, цементу	0	0	0	0
14.	XIV	Перли натуральні або культивовані	0	0	0	0
15.	XV	Недорогоцінні метали та вироби з них	0	0	1	0,04952947
16.	XVI	Механічне обладнання; машини та механізми	39	0,115586379	10	0,4952947
17.	XVII	Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	22689	67,24459856	23	1,139177811
18.	XVIII	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	34	0,100767612	152	7,528479445
19.	XIX	Зброя, боєприпаси; їх частини та приладдя	0	0	0	0
20.	XX	Різні товари і вироби	0	0	1	0,04952947
21.	XXI	Вироби мистецтва, предмети колекціонування	0	0	0	0
Разом			33,739	100	2,021	100

Товарна структура експорту та імпорту України та Монголії
за розділами I-XXI УКТЗЕД, 2015 р,

№	Розділ відповідно до УКТЗЕД	Назва розділу згідно з УКТЗЕД	Експорт до Монголії, млн. дол. США	Частка від експорту до Монголії (%)	Імпорт з Монголії, млн. дол. США	Частка від імпорту з Монголії (%)
1.	I	Живі тварини; продукти тваринного походження	657	2,33003511	0	0
2.	II	Продукти рослинного походження	21	0,074476008	0	0
3.	III	Жири та олії	330	1,17033727	0	0
4.	IV	Готові харчові продукти	18989	67,34404369	0	0
5.	V	Мінеральні продукти	1	0,003546477	854	100
6.	VI	Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей	1247	4,42245629	0	0
7.	VII	Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	33	0,117033727	0	0
8/	VIII	Шкури необроблені, шкіра вичищена	0	0	0	0
9.	IX	Деревина і вироби з деревини; деревне вугілля	35	0,12412668	0	0
10.	X	Маса з деревини	3850	13,65393482	0	0
11.	XI	Текстиль та вироби з текстилю	0	0	0	0
12.	XII	Взуття, головні убори, парасольки	20	0,070929532	0	0
13.	XIII	Вироби з каменю, гіпсу, цементу	25	0,088661914	0	0
14.	XIV	Перли натуральні або культивовані	0	0	0	0
15.	XV	Недорогоцінні метали та вироби з них	214	0,758945987	0	0
16.	XVI	Механічне обладнання; машини та механізми	2124	7,532716246	0	0
17.	XVII	Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	15	0,053197149	0	0
18.	XVIII	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	148	0,524878533	0	0
19.	XIX	Зброя, боєприпаси; їх частини та приладдя	0	0	0	0
20.	XX	Різні товари і вироби	488	1,730680569	0	0
21.	XXI	Вироби мистецтва, предмети колекціонування	0	0	0	0
Разом			28,198	100	854	100

Додаток З

Індекс покриття імпорту експортом у торгівлі між Україною та країнами Східної Азії, 2005-2015 рр.

№.	Країна	Роки										
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1.	Китай	0,39	0,24	0,13	0,10	0,52	0,28	0,35	0,22	0,35	0,49	0,64
2.	Японія	0,15	0,12	0,06	0,04	0,21	0,13	0,15	0,27	0,47	0,34	0,62
3.	РК	0,31	0,09	0,11	0,31	0,99	0,63	0,38	0,31	0,49	1,07	1,54
4.	Тайвань	1,39	1,04	0,91	0,13	0,47	0,57	0,60	0,31	0,46	0,43	0,29
5.	Гонконг	0,49	0,33	0,73	1,43	5,09	0,86	1,08	0,84	0,82	1,50	1,26
6.	КНДР	0,11	0,31	0,23	0,26	4,86	1,09	5,27	9,49	19,32	31,26	16,69
7.	Монголія	1,66	2,26	1,84	3,17	4,38	2,99	9,24	9,88	32,36	61,75	32,98
8.	Макао	0	0	0	0	0,01	0	0,03	4,00	13,67	3,22	0,00

Додаток К

Індекс покриття імпорту експортом у торгівлі між Україною та країнами Східної Азії, 2005-2015 рр.

№.	Країна	Роки										
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1.	Китай	0,39	0,24	0,13	0,10	0,52	0,28	0,35	0,22	0,35	0,49	0,64
2.	Японія	0,15	0,12	0,06	0,04	0,21	0,13	0,15	0,27	0,47	0,34	0,62
3.	РК	0,31	0,09	0,11	0,31	0,99	0,63	0,38	0,31	0,49	1,07	1,54
4.	Тайвань	1,39	1,04	0,91	0,13	0,47	0,57	0,60	0,31	0,46	0,43	0,29
5.	Гонконг	0,49	0,33	0,73	1,43	5,09	0,86	1,08	0,84	0,82	1,50	1,26
6.	КНДР	0,11	0,31	0,23	0,26	4,86	1,09	5,27	9,49	19,32	31,26	16,69
7.	Монголія	1,66	2,26	1,84	3,17	4,38	2,99	9,24	9,88	32,36	61,75	32,98
8.	Макао	0	0	0	0	0,01	0	0,03	4,00	13,67	3,22	0,00

Додаток Л

Зовнішньоторговельний оборот між Україною та країнами Східної Азії, тис. дол. США, 2005-2015 рр.

Експорт											
Країни	Роки										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Китай	711,088	544,664	431,655	547,520	1,434,405	1,316,550	2,180,034	1,777,169	2,726,653	2,674,118	2,399,079
Японія	82,009	98,587	91,039	115,670	111,164	104,804	152,523	320,517	458,439	209,561	235,568
РК	202,173	88,578	177,229	625,661	562,677	498,002	467,580	481,910	407,531	510,328	395,389
Тайвань	134,532	98,106	115,453	27,479	60,115	80,047	129,178	91,993	123,022	85,124	41,458
Гонконг	5,037	7,908	19,598	54,023	84,708	26,301	30,768	16,832	24,492	25,864	15,439
КНДР	228	587	1,385	2,152	3,651	2,708	3,315	15,127	26,336	10,440	33,739
Монголія	19,518	25,929	26,080	36,483	28,567	33,283	45,272	45,484	45,849	38,035	28,198
Макао	0	0	0	0	1	0	1	4	41	74	0
Разом	1,154,585	864,359	862,439	1,408,988	2,285,288	2,061,695	3,008,671	2,749,036	3,812,363	3,553,544	3,148,870
Імпорт											
Китай	1,810,460	2,310,204	3,307,529	5,599,696	2,734,165	4,700,390	6,268,325	7,899,576	7,903,219	5,408,879	3,770,968
Японія	548,163	848,617	1,406,621	2,795,406	519,505	801,830	1,014,034	1,197,792	984,972	612,557	382,246
РК	648,517	935,423	1,564,922	2,045,972	567,640	786,043	1,235,965	1,547,229	830,577	478,286	256,418
Тайвань	96,737	94,683	127,518	211,950	129,263	141,189	214,582	295,231	269,842	197,106	141,265
Гонконг	10,312	23,663	26,828	37,903	16,648	30,569	28,495	20,005	29,910	17,186	12,246
КНДР	2,099	1,904	6,072	8,323	751	2,495	629	1,594	1,363	334	2,021
Монголія	11,737	11,487	14,174	11,510	6,520	11,143	4,897	4,605	1,417	616	855
Макао	36	239	414	411	85	47	34	1	3	23	16
Разом	3,128,061	4,226,220	6,454,078	10,711,171	3,974,577	6,473,706	8,766,961	10,966,033	10,021,303	6,714,987	4,566,035
Торговельний баланс	-1,973,476	-3,361,861	-5,591,639	-9,302,183	-1,689,289	-4,412,011	-5,758,290	-8,216,997	-6,208,940	-3,161,443	-1,417,165

Додаток М
Класифікація високотехнологічних секторів промисловості України
за УКТЗЕД (відповідно СМТК)

1. Повітряні літальні апарати та космічні кораблі (окремі товари гр. 84, 88, 90 УКТ ЗЕД)
Літальні апарати (наприклад вертольоти, літаки); космічні літальні апарати (включаючи супутники) та їх ракетоносії і суборбітальні апарати; частини літальних апаратів, двигуни турбореактивні, турбогвинтові; компаси, включаючи навігаційні; навігаційні інструменти та апаратура тощо.
2. Комп'ютерна та офісна техніка (окремі товари гр. 84, 90 УКТ ЗЕД)
Пристрої для оброблення текстів, друкарські машинки, апаратура фотокопіювальна, апаратура фотокопіювальна електростатична, комп'ютери, машини обчислювальні, запам'ятовувальні пристрої та частини до них тощо.
3. Електроніка та техніка зв'язку (окремі товари гр. 85 УКТ ЗЕД)
Апаратура для відеозапису або відтворення відеозаписів, телекомунікаційне обладнання, передавачі для радіотелефонного, радіотелеграфного зв'язку, радіомовлення або телебачення, кабелі волоконнооптичні, діоди, транзистори та аналогічні напівпровідникові пристрої, транзистори, схеми інтегровані електронні та електронні мікромодулі тощо.
4. Фармацевтичні продукти (окремі товари гр. 29, 30 УКТ ЗЕД)
Антибіотики, гормони природні або отримані в результаті синтезу; їх похідні, що використовуються головним чином як гормони; інші стероїди, що використовуються головним чином як гормони, глікозиди, природні або отримані шляхом синтезу; вакцини, лікарські засоби, що містять пеніциліни або їх похідні, які мають структуру пеніцилінової кислоти, лікарські засоби, що містять інші антибіотики для терапевтичного або профілактичного застосування тощо.
5. Наукові прилади (окремі товари гр. 90 УКТ ЗЕД)
Апарати електродіагностики в медичних, хірургічних, інших цілях та радіологічні апарати, пристрої на рідких кристалах; прилади та апаратура геодезичні, топографічні, океанографічні, гідрологічні, метеорологічні інші; прилади та апаратура для вимірювання або контролю витрат, рівня, тиску чи інших змінних характеристик рідин або газів; прилади та апаратура для фізичних або хімічних аналізів тощо
6. Електричні машини і устаткування та їх частини (окремі товари гр. 85 УКТ ЗЕД)
Конденсатори електричні постійні, змінні або підстроювальні; електричне освітлювальне устаткування або сигналізаційне, склоочишувачі, антиобмерзлювачі та протизапінювачі, які використовуються для автомобілів; прилади звукової сигналізації, прискорювачі частинок тощо.
7. Хімічні продукти (окремі товари гр.28, 32, 38 УКТ ЗЕД)
Хімічні радіоактивні елементи та радіоактивні ізотопи та їх сполуки; ізотопи, їх органічні або неорганічні сполуки; органічні синтетичні барвники; інсектициди, родентициди інші засоби, що запобігають проростанню паростків, та регулятори росту рослин, дезінфікуючі речовини тощо.
8. Неелектрична техніка (окремі товари гр.54, 84, 85 УКТ ЗЕД)
Турбіни газові, реактори ядерні; обладнання та пристрої для розділення ізотопів та їх частини; верстати для оброблення різних матеріалів вилученням матеріалу за допомогою лазерного або іншого світлового чи фотонного пучка, ультразвукових, електророзрядних, електрохімічних, електроннопроменевих, іоннопроменевих або плазмо дугових процесів; верстати токарні горизонтальні з числовим програмним керуванням; верстати для свердління з числовим програмним керуванням тощо.
9. Озброєння (окремі товари гр.87, 93 УКТ ЗЕД)
Броньовані транспортні засоби, бомби, торпеди, міни, ракети; невоєнне озброєння; частини бомб, торпед, мін, ракет та невоєнного озброєння тощо

Географічна структура експорту послуг України, 1996-2013 рр.,

млн.дол. США

№	Рік	Всього	Країни СНД	Країни- члени ЄС	Азія	Америка
1.	1996	4746,6	3474,8	633,5	242,6	131
2.	1997	4738,4	3328,7	790,9	303,1	198,8
3.	1998	3819,8	2346,7	811,9	291,4	216,5
4.	1999	3613,9	2248	766,9	284,2	169
5.	2000	3486,8	2136,8	772,6	267,1	186,3
6.	2001	3544,4	2146,9	803,1	270,1	177,2
7.	2002	4055,3	2421,4	974,2	268,9	215,3
8.	2003	4248	2302,7	1180,7	318,2	259,5
9.	2004	5307,9	2497,3	1561,2	424,3	409,3
10.	2005	6134,7	2815,5	1767,9	593,1	476,8
11.	2006	7505,5	3409,9	2273,7	734,2	574,8
12.	2007	9038,9	3666,3	2983	939	793,1
13.	2008	11741	4245,5	4118,8	1380,5	1247,2
14.	2009	9598,3	3826,6	3024,5	1162,4	1117,5
15.	2010	11759	5609,6	3194,8	1072,2	1235,7
16.	2011	13792	6243	3617,3	1187,4	1483,5
17.	2012	13599	6029	3846,7	1331,1	1513,9
18.	2013	14836	6050,7	4297,1	1500,1	1771
Разом		135566,8	64799,4	37418,8	12569,9	12176,4

Розраховано автором.

Географічна структура імпорту послуг України, 1996-2013 рр.,
млн. дол. США

№	Рік	Всього	Країни СНД	Країни- члени ЄС (28)	Азія	Америка
1.	1996	1204,5	343,8	260,6	91,4	278,7
2.	1997	1418,3	397	308,5	87	315,2
3.	1998	1430,9	364,8	380,6	67,8	321,6
4.	1999	1113,2	234,2	323	76	285,7
5.	2000	1150,9	213,2	376,4	68	290,6
6.	2001	1147,5	230,6	378,3	67,2	304
7.	2002	1191,6	292,7	394,8	65,2	243,3
8.	2003	1458	333,3	518,2	82,2	268
9.	2004	2058,6	399,1	897,8	233,3	283,4
10.	2005	2935	509,3	1300	462,5	391,7
11.	2006	3719,4	690,4	1797,9	534,8	396,1
12.	2007	4980,6	799,8	2604,9	745,5	574,7
13.	2008	6468	1058	3854	1156,7	570,4
14.	2009	5173,5	787,2	3049,1	1038,8	450,4
15.	2010	5447,7	939,8	3029,4	1223	571
16.	2011	6235,2	1173,3	3403,7	1402	572
17.	2012	6736,1	1251,2	3709,8	1577,5	510
18.	2013	7609	1490,4	4252,6	1617,1	585,1
Разом		61478	11508,1	30839,6	10596	7211,9

Розраховано автором.

**Товарна структура експорту Республіки Корея
у 2013-2015 рр, млрд. дол. США**

№	Назва товару	HS2*	2013	2014	2015 ▽	Основні партнери та їх відсоток від загального експорту товару у 2015 р.
1.	Електричні машини, обладнання та їх частини	85	135 502	138 234	138 364	Китай(38,1%), Гонконг(13,9%), США(8,9%)
2.	Засоби наземного транспорту, крім залізничного	87	72 783	73 343	69 058	США(34,9%), Китай(9,2%), Саудівська Аравія(5,4%)
3.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	59 327	63 051	62 121	Китай(24,4%), США(19,7%), В'єтнам(5,3%)
4.	Судна, човни та інші плаваючі засоби	89	35 845	38 339	38 4340	Маршалові острови(19,5%), Норвегія(12%), Великобританія(7,8%)
5.	Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	27	54 093	52 670	33 179	Сінгапур(15%), Китай(14,7%), Австралія(12,2%)
6.	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	90	35 946	35 901	32 522	Китай(59,2%), Мексика(6,1%), США(3,8%)
7.	Пластмаси, полімерні матеріали	39	31 179	31 835	28 220	Китай(32,3%), США(6,9%), В'єтнам(6,6%)
8.	Чорні метали	72	22 275	23 958	20 154	Китай(15,3%), Японія(10,2%), США(10,1%)
9.	Органічні хімічні сполуки	29	24 855	24 398	18 245	Китай(55,7%), США(6,3%), Японія(5,9%)
10.	Вироби з чорних металів	73	11 181	12 658	11 168	США(19,2%), Австралія(10,4%), Китай(9,6%)

* Harmonized Commodity Description and Coding Systems 2 digitСкладено за:¹

Товарна структура експорту Японії у 2013-2015 рр, млрд. дол. США

№	Назва товару	HS2*	2013	2014	2015V	Основні партнери та їх відсоток від загального експорту товару у 2015 р.
1.	Засоби наземного транспорту, крім залізничного	87	148 549	142 513	134 041	США (33,9%), Китай (7,1%), Австралія (4,8%)
2.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	135 210	132 442	117 641	США(23,1%), Китай(17,9%), Республіка Корея(6,9%)
3.	Електричні машини, обладнання та їх частини	85	108 262	104 055	95 606	Китай(24,2%), США(15,3%), Гонконг(11,9%)
4.	Інші товари	99	35 791	35 844	37 036	США(18,9%), Гонконг(15,3%), Китай (15,5%)
5.	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	90	40 113	40 369	35 741	Китай (28,8%), США(18,1%), Республіка Корея(9,5%)
6.	Чорні метали	72	35 321	33 383	27 504	Китай(18,8%), Республіка Корея(16,5%), Тайланд(13%)
7.	Пластмаси, полімерні матеріали та вироби з них	39	25 703	25 267	22 499	Китай(28,7%), Республіка Корея(13,5%), Тайвань(10,7%)
8.	Органічні хімічні сполуки	29	26 293	23 446	17 901	Китай(34,4%), Республіка Корея(20,4%), США(12%)
9.	Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	71	10 708	10 202	10 069	Гонконг(26,7%), Сингапур(17,8%), Тайвань(10,2%)
10.	Судна, човни та інші плаваючі засоби	89	15 383	12 913	11 406	Панама(37,3%), Сингапур(14,7%), Маршалові острови(13,9%)

**Товарна структура імпорту Республіки Корея у 2013-2015 рр, млрд. дол.
США**

№	Назва товару	HS2*	2013	2014	2015∇	Основні партнери та їх відсоток від загального імпорту товару у 2015 р.
1.	Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	27	180 470	175 719	103 420	Саудівська Аравія(17,9%), Катар(15,6%), Кувейт(8,6%)
2.	Електричні машини, обладнання та їх частини	85	72 267	75 055	77 755	Китай(40,7%), Тайвань(15,7%), Японія(9,8%)
3.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	47 438	48 795	46 447	Китай(22%), Японія(18,1%), США(16,8%)
4.	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	90	17 218	17 835	18 120	Китай(23,9%), Японія(20,5%), США(19,5%)
5.	Чорні метали	72	20 372	21 957	15 410	Китай(44,7%), Японія(30,6%), США(2,8%)
6.	Засоби наземного транспорту, крім залізничного	87	10 484	13 314	15 015	Німеччина(45,5%), США(11%), Японія(10%)
7.	Руди, шлак і зола	26	16 599	16 775	12 065	Австралія(39,3%), Чилі(12,5%), Бразилія(9,7%)
8.	Органічні хімічні сполуки	29	14 380	14 320	12 032	Японія(27,7%), Китай(20,3%), США(10,8%)
9.	Пластмаси, полімерні матеріали	39	10 614	10 715	9 953	Японія(31,8%), Китай(22,1%), США(15%)
10.	Вироби з чорних металів	73	8 520	8 904	7 998	Китай(45,7%), Японія(13,2%), США(10,6%)

Товарна структура імпорту Японії у 2013-2015 рр, млрд. дол. США

№	Назва товару	HS2*	2013	2014	2015∇	Основні партнери та їх відсоток від загального імпорту товару у 2015 р.
1.	Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	27	281 585	262 106	128 287	ОАЕ(17,8%), Австралія(16,7%), Катар(12,6%)
2.	Електричні машини, обладнання та їх частини	85	96 790	99 346	90 248	Китай(49,6%), Тайвань(12,6%), США(7%)
3.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	62 315	65 041	59 542	Китай(45,8%), США(15,9%), Тайланд(5,5%)
4.	фармацевтична продукція	30	20 864	19 899	23 186	Ірландія(20,6%), США(19,6%), Німеччина(14,1%)
5.	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	90	24 542	24 824	23 272	США(30,4%), Китай(18. %), Німеччина(8,7%)
6.	Засоби наземного транспорту, крім залізничного	87	21 158	21 566	19 109	Німеччина(27,3%), Китай(20,5%), США(7,4%)
7.	Руди, шлак і зола	26	32 122	30 114	20 403	Австралія(33,1%), Чилі(17,3%), Бразилія(14,2%)
8.	Органічні хімічні сполуки	29	16 164	15 210	14 194	Китай(22,6%), США(18,5%), Німеччина(9,1%)
9.	Пластмаси, полімерні матеріали	39	15 086	15 472	13 779	Китай(35,1%), США(13,4%), Республіка Корея(9,1%)
10.	Одяг та додаткові речі до одягу, текстильні	62	16 099	14 788	13 534	Китай(63,4%), В'єтнам(11,2%), М'янма(3,8%)

* Harmonized Commodity Description and Coding Systems 2 digit

Товарна структура експорту Китаю у 2013-2015 рр, млрд. дол. США

№	Назва товару	HS2*	2013	2014	2015∇	Основні партнери та їх відсоток від загального експорту товару у 2015 р.
1.	Електричні машини, обладнання та їх частини	85	561 288	570 939	600 292	Гонконг(29,2%), США(15,9%), Республіка Корея(6,5%)
2.	Машини, механічні прилади, котли тощо	84	383 152	400 844	364 536	США(23,2%), Гонконг(12,9%), Японія(6%)
3.	Меблі	94	86 414	93 374	98 734	США(29,5%), Японія(4,8%), Великобританія(4,7%)
4.	Одяг та додаткові речі до одягу, трикотажні	61	96 792	91 991	83 842	США(21%), Японія(10,5%), Великобританія(6,2%)
5.	Одяг та додаткові речі до одягу, текстильні	62	68 251	81 446	78 506	США(19,3%), Японія(9,8%), Великобританія(6,1%)
6.	Прилади та апарати оптичні, фотографічні	90	74 530	73 999	73 779	Гонконг(25,7%), США(13,5%), Японія(6,5%)
7.	Пластмаси, полімерні матеріали	39	61 753	66 793	65 835	США(21,4%), Гонконг(7%), Японія(6,2%)
8.	Засоби наземного транспорту, крім залізничного	87	58 549	64 195	62 651	США(21,2%), Японія(6,2%), В'єтнам(4,3%)
9.	Вироби з чорних металів	73	57 347	60 639	60 629	США(17,4%), Японія(5,2%), Республіка Корея(4,9%)
10.	Взуття	64	50 761	56 248	53 609	США(26,3), Велика Британія(5,3%), Японія(4,7%)

* Harmonized Commodity Description and Coding Systems 2 digit